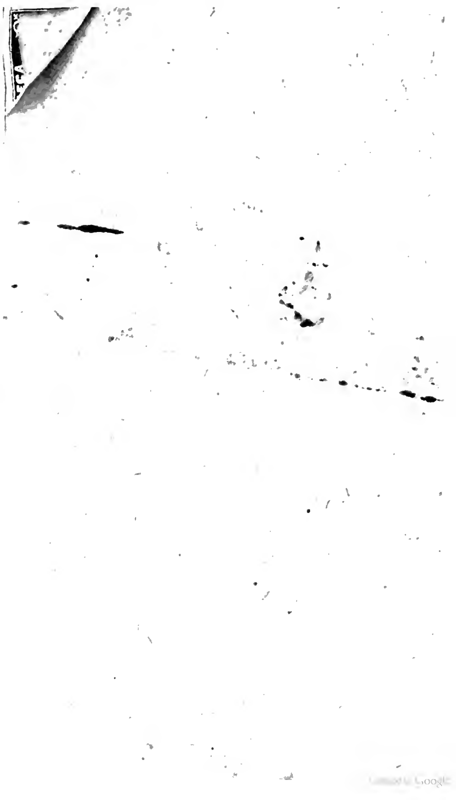

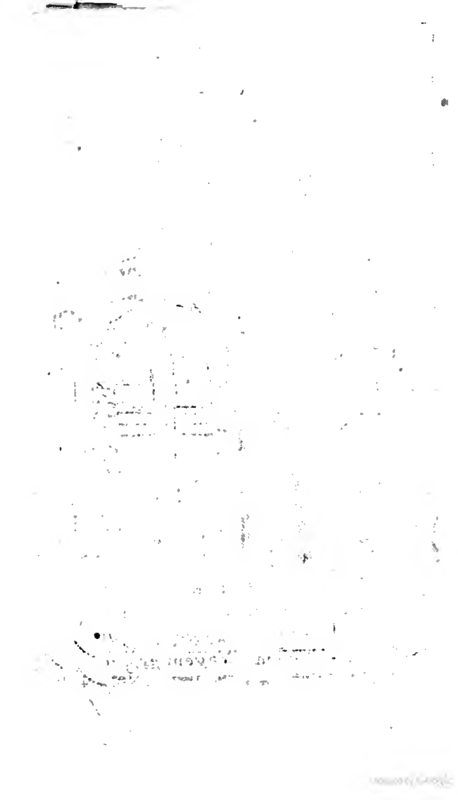

LUGDUNI BATAVORUM.
Apud Salomonem Wagenaer, 1665.

J. Haikius. Sculp.

A. CORN. CELSI
DE
MEDICINA
LIBRI OCTO,

EX RECOGNITIONE

JOH. ANTONIDÆ
VANDER LINDEN.
D. & Prof. Med. Pract. ord.

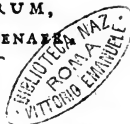
Editio Secunda.

LUGDUNI BATAVORUM,
Apud SALOMONEM WAGENAER.

cIↄ Iↄ c LXV.

CLARISSIMO VIRO,

DOMINO

GUIDONI PATINO,

BELLOVACO,

DOCTORI MEDICO PARISIENSI, ET PROFESSORI REGIO, AMICO SUO MAGNO SALUTEM.

LARISSIME VIR,

CICERONIS ista gloriatio est: *Latinos omnia invenisse melius, quam Græcos; aut ab illis accepta fecisse meliora.* Augusta profecto, & magno viro magnarumque rerum fiduciam habente digna! Quam & veram minimeque

 vanam

vanam deprehendit, quisquis à Romanis posteritati tradita comparat cum Græcis. Ne longum abeam, Oratorum quidem laus ita ducta fuit ab humili ad summum: fuere & Philosophiæ studia sic ad Latinos traducta, ut ne bibliothecis quidem Græcis eguerint. Neque vulgare est, quod de nostra arte Celsus promeruit. Quam enim ab Hippocrate, ab Asclepiade, ab aliis Græcorum plurimis accepit scribendi de Medicina materiam, hoc ipso fecit meliorem, quod primus eam sic conceperit, ut esset ad discendum aptior, ad faciendum promtior. Græcorum antea nemini, quod sciam, id laudis datum, quod artem redegerit in systema, & corpus methodo constitutum. Celsus præstitit, & res faciendæ medicinæ utiles ac solum necessarias ita ingeniose ac diligenter ex antiquis elegit, ita per partes digessit, hasque ipsas innexuit inter se,

ſe, ut vel Recentiores inter non noverim, quem ipſi jure poſſis anteponere. Neque ad eam laudem refert, ſermone tantum, an etiam opere fuerit medicus. Si enim coire iſta ſemper neceſſe eſt, quotusquiſque hodie medicus eſt? Cathedrarios quippe videas medicinæ ſcientiam plerumque ſubtilius, quam ex uſu, excolere, atque hoc per ambitionem, quam vocant veri ſcrutationem, agere, ut ingenio & facundia vincant. Contra, qui quæſtui ſerviunt, bene gnari, morbos non eloquentia, ſed remediis curari, ut populo placeant, ex quo ille major eſt, ſufficere credunt ſecreta jactare & his curatorum longas oſtentare tabellas. Hippocrates certe pro Medicis habet, qui veram artis ſibi cognitionem compararunt; ſed transferre ad uſum ſuadet, & fructum eorum, quorum gratia eſt inventa. Saperene putandus eſt, qui lucernam accendit, & ſubter modium ponit? Sapit, &

bene de se ac proximo meretur, qui accensam imponit candelabro, ut alluceat omnibus qui sunt in domo. Cæterum hoc dubitare de Celso docti solent, fueritne in operibus Artis exercitatus. Quo de quia meam aliquando sententiam rogasti, dicam paucis. Magnum quid medendi scientia est: majus, prudentia atq; sapientia. illa quippe scientiæ oculus; hæc manus est. Absque prudentia si est, neque tempora lustrare Medicus rei bene gerendæ, neque præcipites captare occasiones potest. Absque sapientia si est, tractare homines ignorat, & suo quemque calopodio calceare. Uti vero scientia nisi discendo, hoc est, legendo, audiendo, cogitando; ita prudentia & sapientia, nisi faciendo & rebus se gerendis accommodando, non comparantur. Ex artis scientia Celsus si venit æstimandus, vix persuaderi potest, ut is non habeatur pro Medico, & quidem usu longo atque exercitatione

tione perfecto, qui ſuis ſcriptis Medicinæ intima penetralia ſubiiſſe, abdita quæque enucleaſſe, penitus abſtruſa rimatum eſſe, ſuam ubique de iis ſententiam interponendo ſe prodit. Quod eſſe judicium noviſti ejus, qui præfatus olim ad Rubeum fuit. Probum mihi, & ex toto probatum. Si, quæ in nullius non morbi curatione elucent, prudentiam atque ſapientiam ſpectemus, ubi, te quæſo, unum Hippocratem ſi excipias, utriuſque aut ſalubriora præcepta, aut fideliora monita reperiſti? Quæ, ſi numquam noſter venit in rem, quemadmodum fuit aſſecutus? Putaſne, ſecreta atque arcana artis, hoc eſt intimas & occultas ad ſalutem cujuſque pertinentes rationes ſcire poſſe eum, qui in conclave numquam penetravit? Quæ ſola felicis ingenii magnitudine complexum, & ob id alieni operis interpretem atque Hippocratis ejuſque ſectatorum

 diſci-

discípulum, & exscriptorem habendum esse potius, quam medicinæ aliquem auctorem, judicium est viri egregie eruditi. Cui per me subscribere, quibus libet, licet. nam à me non impetro. Si rectum tamen, heu! quantos auctores amisimus! Ex toto quippe Galeni oceano, si dicere per invidiam fas est, non tot interiora medendi consilia quis hauserit, quam ex ubere hoc Cornelii rivo. Fateor, plus est in Galeno florum, ut & foliorum: sed fructuum plus in Celso est. Taceo multis locis sic illum loqui, ut, se fecisse medicinam, liquido satis demonstret: nullo sic, ut contrarium inde queat liquere. Solum obstare videtur, quod Plinius sua ætate, hoc est centum & viginti præter propter annis post, solam hanc artium Græcarum nondum exercuisse scribit Romanam gravitatem, & in tanto fructu paucissimos Quiritium attigisse, eosque ipsos statim ad

ad Græcos transfugiſſe; imo vero authoritatem aliter quam Græce eam tractantibus, etiam apud imperitos expterteſque linguæ, non fuiſſe. Si ex vero iſta, ſicuti cauſam non credendi non habemus oculato teſti; quei credimus Celſum, ex gente Cornelia, omnium Romæ nobiliſſima, oriundum, factitaſſe artem, populus quam expertus damnavit? Non hoc ulli volo perſuaſum, fuiſſe ἐκ τῶν περιοδευτῶν, quos vocat Modeſtinus l. 6. §. 1. ff. de Excuſationibus; atque adeo ſolitum ἀνὰ τὴν πόλιν φοιτᾶν, & ægros viſitatum circuire mercedis cauſa. M. Catonem meminit idem Secundus profeſſum, eſſe commentarium ſibi, quo mederetur filio, ſervis, familiaribus. Nec alia ratione medicinam exercuiſſe Cornelium puto; nec apud alios, niſi forte, quod nonnemini video placere, in gravioribus caſibus ſit paſſus ſe adiri, & eam rogari operam,

quæ virum nobilem non dedeceret. Verbo: talem opinor fuisse Medicum, qualis Cato fuit, aut quales sunt hodieque Regum archiatri. Qui, etsi non omnibus vigilant, miserabilibus tamen personis & ad se, ceu Æsculapium aliquem, confugientibus suam negare opem non sustinent; scientes, nulla re hominem magis accedere ad Deum, quam salutem hominibus dando. Præter hæc quæ aut dici in eamdem sententiam, aut objici possunt, jam sunt ab aliis vel occupata vel refutata: ut necesse non sit illis repetendis vel tempus prodigere, vel doctas tuas aures & gravioribus intentas curis obtundere. Hoc unum dicam, qualis qualis noster fuerit, dignissimus est, vel doctrinæ cultu, vel elegantiæ nitore, non solum qui legatur, sed qui numquam de manibus deponatur. Me, fateor, nullius post Hippocratem lectione vel affici magis, vel

erudiri.

erudiri. Quo factum, ut & sæpius relegerim, & numquam sine voto, existeret aliquis, qui aut daret eum nobis quam emendatissimum, aut emendandi materiam suppeditaret. Quam tuo tandem beneficio consecutus nobilem & locupletem, statim operi admovi manum; quo & meæ satisfacerem cupiditati, & exspectationi eorum, apud quos nulla non occasione & laudare Cornelium nostrum, & serio commendare sum solitus. Quam autem feliciter mihi res sub manu successerit, te velim vel in primis judicare. Nam hæc inter plurimas mihi causa est, quod Celsum istum, quem meum imagine quadam adoptionis feci, celeberrimo tuo nomini, & multis mihi nominibus suspiciendo colendoque consecrarim. In seculi quippe hujus & tam antiquitatis fastidiosi, quam novitatis omnis cupidi, conspectum prodituri entem, nec sine patrono ausum, cujus in clien-

clientelam potius, quam tuam debui dare? Absque illis certe subsidiis ', quæ mihi numquam sine summa laude loquendum studium tuum juvandi publicum tulit, si fuisset, vel animum non applicuissem ad recognitionem Authoris ut eruditissimi, ita & corruptissimi. Quis credat, post Egnatii, Cæsarii, Constantini, Stephani, Pantini, Ronssei, Rubei, tot illustrium virorum diligentissimas curas, fuisse mihi plusquam bis mille locis corrigendum? Quo ipso quia fecisse me opus putabam non pœnitendum, aut tuo nomine & seculo indignum, etiam hoc ausus sum illi inscribere. quamvis non ignorem multo plura majoraque me debere amori & beneficiis in me tuis. Itaque te rogo, Vir Clarissime, hanc cautionem accipere crediti, & animi ad omnem se gratitudinis memoriam obligantis. Certe hunc, quem eo vultu, quo omnes literatos soles ample-

ɑi,

cti, suscipiendum tibi offero, si non industriæ, saltem laboris mei fœtum, testem esse volo, quanti & sim & in perpetuum tibi sim futurus debitor. Deus autem immortalis diu te sospitem atque incolumem Rei medicæ, literariæ, publicæ, imo mihi & omnibus bonis conservet. Dabam Lugduni-Batavorum Mense Augusto, anni cIↃ IↃ c LVII.

Tui nominis atque dignitatis cultor propensissimus

JOH. ANTONIDES
VANDER LINDEN.

LECTORI.

ISTO *tibi, amice Lector,* A. CORN. CELSUM, *authorem latinissimum, medicum sapientissimum prudentissimumque. Cujus ego amorem tibi si velim commendare, idem fecero, quod hederam qui suspendit vino veteri & bono. Quemadmodum namque virtutem non potest non amare ac sequi, quisquis ejus pulchritudinem atque pretium novit: ita Celsum nemo non æstimat, nemo non diurna versare manu, versare nocturna studet, quin in succum & sanguinem, quod ajunt, convertere, nisi qui ignorat, quanto nitore atque cultu, quanta industria atque solertia istos de Re medica libros octo (solos nobis ex pluribus eisque eruditissimis ingenii ac vigiliarum egregie elaboratarum monumentis reliquos) scripserit, atque ex Hippocrate cumprimis, medicinæ parente, contraxerit, adhibitis in omni graviore negotio etiam in consilium aliis,*

liis, & ſemper quidem optimis authoribus. Quales omnino neceſſe eſt fuiſſe, ſi ſola confiſus ingenii magnitudine, nulla artis exercitatione comparata notitia, tam admirandum nobis opus concinnare eſt aggreſſus. Quod me non credere, jam ſupra dixi. Scepticos in ſcribendo ſequutum, author eſt Quinctilianus. Quod ſi de ſermonis ornatu intellexit, concedi poteſt: non facile, ſi de modo doctrinæ. Ita enim ſcripſit, ut qui neutiquam dubitavit, non ſuam modo ſententiam aperte profiteri, ſed & ſummorum quoque virorum ad incudem cum rationis tum experientiæ revocare; quin & neceſſaria ac laudanda in artibus libertate mutare præcepta eorum, qui medendo ſcribendoque ſe oſtendebant aberrare, non tam à placitis & à doctrina majorum, quam ab officio medici. quod Aſclepiades eſſe dicebat, referente noſtro, ut tuto, ut celeriter, ut jucunde curet. Ubiq; autem ea uſus eſt modeſtia Celſus, ut, etſi numquam tanti putaret authorem, quanti hominum ſalutem, neminem ſua tamen laude

frauda-

fraudaret. Quamquam vero jam ipsius ætate medicina esset in tres sectas, easq; plurimum inter se dissentientes, diducta; ita tamen Dogmaticæ (quæ minime omnium deflectebat ab Hippocratica) se applicuit adhæsitque, ut nihilominus etiam ab Empiricæ atque Methodicæ principibus acceperit, quæ rationalis conjectura atq; fidelis usus comprobassent: dignus vel ipso proposito, ut eum penetrasse cujusvis sectæ omnia, atque delectu habito, in hanc velut multorum operum epitomen congessisse meliora quæque, credamus. Forma operis, supra quam nostrum putat vulgus, ornata est, & ordinata. Sermo toto in opere plenus, purus, venustus, castus, &, quod præcipuum est, accommodus rei tradendæ; adeo ut in medicina quidem nemo uti meliore scribendi magistro queat. Ordo, quam in toto dilucidus, in partibus articulatus, tam est in utrisque appositus ad usum. Quem ut solum Celsus spectavit, ita nihil eo non pertinens, non necessarium attulit: quin, resectis omnibus, non dicam superfluis, sed quæ

aliunde

aliunde & possunt & revera debent accipi, eam solummodo Medicinæ partem persecutus est, in qua proprie & principaliter ars consistit. Quo de dicerem plura, nisi te discere hoc ex ipso authore mallem. Ego certe, propter quæ dixi, illum mihi semper habui familiarem, & dignum in quo non solum versando studii, sed & emendando operæ plurimum, atque laboris ponerem. Itaque conquisitis in eam rem necessariis, quæ quidem potui, hoc in præsenti egi, ut textum exhiberem quam maxime emendatum. Feci id adjutus iis subsidiis, quorum mox catalogum exhibebo. Quantum fecerim, non aliunde rectius cognosces, quam si conferre editionem hanc cum omnibus velis, quæ prodierunt hactenus. Præter quæ dixi, sæpe mihi fuit Hippocrates adeundus. Quem quanti noster fecerit, non tam ex ore ipsius, quam opere disces. quod, quia omnibus paginis quamplura exinde transsumta continet, auctori meruit nomen Hippocratis latini. Quæ causa mihi curatius utrumque conferendi, & colli-

colligendi quoque, quæ Foesius in doctissimis suis ad Hippocratem notationibus pridem observavit. Quædam, sed admodum pauca, ex ingenio tentavi, & nisi cum res aperte postularet. In cæteris, ubi mei mihi libri & ingeniosæ summorum virorum conjecturæ non prælucebant, malui errorem retinere, aut locum in suspicione saltem relinquere. Quod & eo securius mihi licere putavi, quia Cl. D. Johannem Rhodium, virum inter seculi & nostræ artis primos, à multis annis ex multo plurimis cum membranis tum libris emaculatissimum &, quem ab Authore habuit, nitori haut dubie restitutum ac luculentissimis commentariis illustratum, penes se servare scio. Quem & rogo (si quid veteris se amicitiæ memoria patitur rogari) ut ne diutius protollat exspectationem atque desiderium eorum, qui & Celsum & Rhodium in pretio & amore magno suo merito habent. Glossemata offendi plura: nullum tamen, præter forte unum, quod nimio erat ἀπροσδιόνυσον ausus sum de medio tollere;

lere; quia nullum huc praeuntem habebam librum. Librorum in capita distinctiones uti ab ipso authore esse certum est ex VI. 12. & VIII. 9. *in fine: ita lemmata illis adscripta esse à librariis, & è margine in titulos transsumta, ne locus quidem dubitandi est. unde & aliquid li:ere mihi in istis putavi. quin, si forma operis siviisset, redire eo, unde venerant authoris injussu, jussissem. Præter hæc animus erat, notas addere, & quasdam nostras in authorem observationes: sed, præter quam modo retuli, causa alia fuit libri forma. Quam & ego & typographus* εὐμεταχόμιστον *in præsens malebamus: ille, lucri gratia; ego, authoris. Quem mihi spes est reperturum tanto plures emtores lectoresque, quanto est editio ista cæteris emendatior, & elegantior atque aptior ad circumferendum. Vale, & tuus mihi favor sit stimulo ad tuum in commodum majora melioraque conandum.*

L I-

LIBRI,

Quorum mihi usus fuit in hoc opere recognoscendo.

MSs. seu ἀπόγραφον codicis Parisiensis, descriptum anno CIↃ C XXIV. Communicavit V. cl. D. Ioh. Hoornbeeck, SS. Theol. D. & Profess. ordin. in Academia, ac V. D. Min. in Ecclesia, quæ est Lugd. Batavorum, Collega reverendus.

Liber editus Venetiis, apud Aldum. 1528. in 4. sed sedulo collatus atque emendatus à V. cl. Iac. Carpentario, Doct. Med. Parisiensi & Prof. Regio, ex codicibus duorum Med. Parisiensium; nempe Ioh. Fernelii, viri incomparabilis, & Ioh. Capellani, qui ei in comitina Archiatrῶn anno CIↃ IↃ LVIII. successit apud Henricum II. Galliarum Regem. Mutuo dedit V. cl. D. Guido Patinus, Bellovacus, Doct. Med. Parisiensis & Professor Regius, amicus mihi eximius.

Alius ibidem editus 1549. in fol. cum Medicis antiquis. Quem sua manu V. cl. Nic. Nancelius contulit cum editionibus, quotquot suo tempore extabant, excepta Stephani; toto opere ad marginem adscriptis non modo lectionibus, ubi à libro, qui erat præ manu, varia-

variabant; sed & propriis conjecturis, raro non bonis & doctis. Hunc quoque utendum dedit V. cl. D. Guido Patinus, ob singulare publicum juvandi studium numquam & nulli non laudandus.

Alius Lugduni editus apud Ioan. Tornæsium, 1554. in 12. cui ad oram V. ill. Ios. Scaliger, seculi miraculum, & Veteris cujusdam codicis lectiones & suas emendationes atque notas adscripsit. Quem ipse testamento reliquit V. cl. D. Ælio Everhardo Vorstio, Botanices ac Medicinæ, dum viveret, Professori primario; ego autem usui acceptum debeo V. cl. D. Adolfo Vorstio, Parenti optimo in utraque & professione & dignitate successori dignissimo, ac Collegæ meo honorando.

Variæ lectiones, è Mss. Codice antiquo Bibl. Regiæ Parisiensis, qui inscriptus erat, Medicina antiqua, descriptæ anno 1631. à V. cl. D. Ioh. Walæo, Med. Doct. & postea Professore insigni.

Variæ lectiones è libro Sacri Iohannis, ab eodem excerptæ. Et has & præcedentes mihi utendas dedit D. Antonius Clementius, ὁ μακαρίτης, Cl. D. Walæi ex sorore nepos, juvenis doctus, probus, pius, &, si fata sivissent, longiore vita dignus.

Præter quæ contuli etiam eorum editiones, emendationes, annotationes, lectionesque varias, quorum in epistola ad Cl. D. Patinum feci mentionem Quemadmodum & illa,

quæ

quæ Ianus Cornarius in comm. ad Gal. de Comp. pharm. quæque alii & celebres inter Criticos (quos Fax artium liberalium exhibet) authores observarunt. Hoc quoque te scire tua interesse, Lector amice, putavi. Nunc adi ad Authorem. Quem, si cum cura & studio leges, spondeo,

Lectio lecta, magis decies repetita, placebit.

A. CORN.

A. CORN. CELSI MEDICINÆ

LIBER PRIMUS.

PRÆFATIO.

VT ALIMENTA ſanis corporibus Agricultura, ſic ſanitatem ægris Medicina promittit. Hæc nuſquam quidem non eſt. Siquidem etiam imperitiſſimæ gentes herbas, aliaque prompta in auxilium vulnerum morborumque noverunt. Veruntamen apud Græcos aliquanto magis, quam in cæteris nationibus, exculta eſt: ac ne apud hos quidem à prima origine, ſed paucis ante nos ſeculis; utpote cum vetuſtiſſimus author Æſculapius celebretur. Qui, quoniam adhuc rudem & vulgarem hanc ſcientiam paulo ſubtilius excoluit, in deorum numerum receptus eſt. Hujus deinde duo filii, Podalirius & Machaon, bello Trojano ducem Agamemnonem ſecuti, non mediocrem opem commilitonibus ſuis attu-

fessoribus peritos ejus fuisse accepimus: clarissimos vero ex his Pythagoram, & Empedoclem, & Democritum. Hujus autem (ut quidam crediderunt) discipulus Hippocrates Cous, primus quidem ex omnibus memoria dignis, ab studio sapientiæ disciplinam hanc separavit, vir & arte & facundia insignis. Post quem Diocles Carystius, deinde Praxagoras & Chrysippus, tum Herophilus & Erasistratus sic artem hanc exercuerunt, ut etiam in diversas curandi vias processerint.

Iisdem temporibus in tres partes medicina diducta est: ut una esset, quæ victu: altera, quæ medicamentis: tertia, quæ manu mederetur. Primam διαιτητικὴν, secundam φαρμακευτικὴν, tertiam χειρουργικὴν Græci nominaverunt. Ejus autem, quæ victu morbos curat, longe clarissimi authores etiam altius quædam agitare conati, rerum quoque naturæ sibi cognitionem vendicaverunt, tanquam sine ea, trunca & debilis medicina esset. Post quos Serapion, primus omnium, nihil hanc rationalem disciplinam pertinere ad medicinam, professus, in usu & experimentis eam posuit. Quem Apollonius, & Glaucias, & aliquanto post Heraclides Tarentius, & alii quoque non mediocres viri secuti, ex ipsa professione se ἐμπειρικοὺς appellaverunt. Sic in duas partes ea quoque, quæ victu curat, medicina divisa est, aliis rationalem ar-

tem, aliis uſum tantum ſibi vendicantibus: nullo vero quicquam poſt eos, qui ſupra comprehenſi ſunt, agitante, niſi quod acceperat: donec Aſclepiades medendi rationem magna ex parte mutavit. Ex cujus ſucceſſoribus Themiſon nuper ipſe quoque quædam in ſenectute deflexit. Et per hos quidem maxime viros ſalutaris iſta nobis profeſſio increvit.

Quoniam autem ex tribus medicinæ partibus, ut difficillima, ſic etiam clariſſima eſt ea, quæ morbis medetur, ante omnia de hac dicendum eſt. Et, quia prima in ea diſſenſio eſt, quod alii ſibi experimentorum tantummodo notitiam neceſſariam eſſe contendunt: alii, niſi corporum rerumque naturalium ratione comperta, non ſatis potentem uſum eſſe proponunt: indicandum eſt, quæ maxime ex utraque parte dicantur, quo facilius noſtra quoque opinio interponi poſſit.

Igitur hi, qui rationalem medicinam profitentur, hæc neceſſaria eſſe proponunt: Abditarum & morbos continentium cauſarum notitiam, deinde Evidentium, poſt hæc etiam Naturalium actionum, noviſſime Partium interiorum. Abditas cauſas vocant, in quibus requiritur, ex quibus principiis noſtra corpora ſint, quid ſecundam, quid adverſam valetudinem faciat. Neque enim credunt, poſſe eum ſcire, quomodo morbos curare conveniat, qui,

unde hi sint, ignoret. Neque esse dubium, quin alia curatione opus sit, si ex quatuor principiis vel superans aliquid vel deficiens adversam valetudinem creat; ut quidam ex sapientiæ professoribus dixerunt: alia, si in humidis omne vitium est; ut Herophilo visum est: alia, si in spiritu; ut Hippocrati: alia, si sanguis in eas venas, quæ spiritui accommodatæ sunt, transfunditur, & inflammationem, quam Græci φλεγμονὴν nominant, excitat, eaque inflammatio talem motum efficit, qualis in febre est; ut Erasistrato placuit: alia, si manantia corpuscula per invisibilia foramina subsistendo iter claudunt; ut Asclepiades contendit. Eum vero recte curaturum, quem prima origo causæ non fefellerit. Neque vero inficiantur, experimenta quoque esse necessaria; sed, ne ad hæc quidem aditum fieri potuisse, nisi ab aliqua ratione, contendunt. Non enim quidlibet antiquiores viros ægris inculcasse; sed cogitasse, quid maxime conveniret; & id usu explorasse, ad quod ante conjectura aliqua ducti essent. Neque interesse, an initio pleraque explorata sint, si à consilio tamen cœperunt. Et id quidem in multis ita se habere. Sæpe vero etiam nova incidere genera morborum, in quibus nihil adhuc usus ostenderit. ut ideo necessarium sit animadvertere, unde ea cœperint; ceu sine quo nemo mortalium reperire possit, cur

hoc, quam illo, potius utatur. Et ob hæc quidem in obscuro positas caussas persequuntur. Evidentes vero has appellant, in quibus quærunt, initium morbi calor attulerit, an frigus; fames an satietas; & quæ similia sunt. Occursurum enim initio dicunt eum, qui originem non ignorarit. Naturales vero corporis actiones appellant, per quas spiritum trahimus & emittimus; cibum potionemque assumimus & concoquimus: itemque, per quas eadem hæc in omnes membrorum partes digeruntur. Tum requirunt etiam, quare venæ nostræ modo submittant se, modo attollant: quæ ratio somni, quæ vigiliæ sit. Sine quorum notitia, neminem putant vel occurrere, vel mederi morbis, intra hæc nascentibus, posse. Ex quibus quia quammaxime pertinere ad rem concoctio videtur, huic potissimum insistunt; &, duce alii, Erasistrato, atteri cibum in ventre contendunt: alii, Plistonico Praxagoræ discipulo, putrescere: alii credunt Hippocrati, per calorem cibos concoqui. Accceduntque Asclepiadis æmuli, qui, omnia ista vana & supervacua esse, proponunt. Nihil enim concoqui, sed crudam materiam, sicut assumpta est, in corpus omne diduci. Et hæc quidem inter eos parum constant. Illud vero convenit, alium dandum cibum laborantibus, si hoc; alium, si illud verum est. Nã si teritur intus, eum quærendum esse, qui facil-

facillime teri possit. Si putrescit, eum in quo hoc expeditissimum est. Si calor concoquit, eum, qui maxime calorem foveat. At nihil ex his esse quærendum, si nihil concoquitur: ea vero sumenda, quæ maxime manent, qualia assumpta sunt. Eademque ratione, cum spiritus gravis est, cum somnus aut vigilia urget, eum mederi posse arbitrantur, qui prius illa ipsa, qualiter eveniant, perceperit. Præter hæc, cum in interioribus partibus & dolores & morborum varia genera nascantur, neminem putant his adhibere posse remedia, quas ipse ignoret. Necessarium ergo esse, incidere corpora mortuorum, eorumque viscera atque intestina scrutari. Longeque optime fecisse Herophilum & Erasistratum, qui nocentes homines, à regibus ex carcere acceptos, vivos inciderint, consideraverintque, etiamnum spiritu remanente, ea, quæ natura ante clausisset, eorumque posituram, colorem, figuram, magnitudinem, ordinem, duritiem, mollitiem, lævorem, confractum: processus deinde singulorum & recessus, sive quid inseritur alteri, sive quid partem alterius in se recipit. Neque enim, cum dolor intus incidit, scire, quid doleat, eum, qui qua parte quodque viscus intestinumve sit, non cognoverit. Neque curari id, quod ægrum est, posse ab eo, qui, quid sit, ignoret. Et cum per vulnus alicujus viscera patefacta sunt, eum, qui sanæ cujusque

colorem partis ignoret, neſcire, quid integrum, quid corruptum ſit; ideo nec ſuccurrere quidem poſſe corruptis: aptiuſque extrinſecus imponi remedia, compertis interiorum & ſedibus & figuris, cognitaque eorum magnitudine: ſimileſque omnia, quæ propoſita ſunt, rationes habere. Neque eſſe crudele, ſicut plerique proponunt, hominum nocentium, & horum quoque paucorum, ſuppliciis remedia populis innocentibus ſeculorum omnium quæri.

Contra hi, qui ſe ἐμπειρικοὺς ab experientia nominant, evidentes quidem cauſas, ut neceſſarias, amplectuntur: obſcurarum vero cauſarum & naturalium actionum quæſtionem ideo ſupervacuam eſſe contendunt, quoniam incomprehenſibilis natura ſit. Non poſſe vero comprehendi, patere ex eorum, qui de his diſputarunt, diſcordia: cum de iſta re, neque inter ſapientiæ profeſſores, neque inter ipſos medicos conveniat. Cur enim potius aliquis Hippocrati credat, quam Herophilo? cur huic potius, quam Aſclepiadi? Si rationes ſequi velit, omnium poſſe videri non improbabiles: ſi curationes, ab omnibus his ægros perductos eſſe ad ſanitatem. Itaque neque diſputationi, neque authoritati cujuſquam fidem derogari oportuiſſe. Etiam ſapientiæ ſtudioſos maximos medicos eſſe, ſi ratiocinatio hos faceret: nunc illis verba ſupereſſe, deeſſe medendi ſcientiam. Dif-

ferre quoque pro natura locorum, genera medicinæ; & aliud opus eſſe Romæ, aliud in Ægypto, aliud in Gallia. Quod ſi morbos hæ cauſæ facerent, quæ ubique eædem eſſent, remedia quoque ubique eadem eſſe debuiſſe. Sæpe etiam cauſas apparere, utputa lippitudinis, vulneris; neque ex his patere medicinam. Quod ſi ſcientiam hanc non ſubjiciat evidens cauſa, multo minus eam poſſe ſubjicere, quæ in dubio eſt. Cum igitur illa incerta incomprehenſibiliſque ſit, à certis potius & exploratis petendum eſſe præſidium; id eſt, his, quæ experientia in ipſis curationibus docuerit, ſicut in cæteris omnibus artibus. Nam ne agricolam quidem aut gubernatorem diſputatione, ſed uſu fieri. Ac, nihil iſtas cogitationes ad medicinam pertinere, eo quoque diſci, quod, qui diverſa de his ſenſerint, ad eandem tamen ſanitatem homines perduxerint. Id enim feciſſe, quia non ab obſcuris cauſis, neque à naturalibus actionibus, quæ apud eos diverſæ erant; ſed ab experimentis, prout cuique reſponderant, medendi vias traxerint. Ne inter initia quidem ab iſtis quæſtionibus deductam eſſe medicinam, ſed ab experimentis. Ægrorum enim, qui ſine medicis erant, alios propter aviditatem primis diebus protinus cibum aſſumpſiſſe, alios propter faſtidium abſtinuiſſe, levatumque magis eorum morbum fuiſſe, qui abſtinuerant.

rant. Itemque alios in ipsa febre aliquid edisse, alios paulo ante eam, alios post remissionem ejus: optime deinde his cessisse, qui post finem febris id fecerant. Eademque ratione alios inter principia protinus usos esse cibo pleniore, alios exiguo; gravioresque eos factos, qui se implerant. Hæc similiaque cum quotidie inciderent, diligentes homines notasse, quæ plerunque melius responderent: deinde ægrotantibus ea præcipere cœpisse. Sic medicinam ortam, subinde aliorum salute, aliorum interitu, perniciosa discernentem à salutaribus. Repertis deinde medicinæ remediis, homines de rationibus eorum disserere cœpisse: nec post rationem, medicinam esse inventam; sed post inventam medicinam, rationem esse quæsitam. Requirere etiam, ratio idem doceat, quod experientia, an aliud. Si idem, supervacuam esse: si aliud, etiam contrariam. Primo tamen remedia exploranda summa cura fuisse, nunc vero illa explorata esse: neque ulla aut nova genera morborum reperiri, aut novam desiderari medicinam. Quod si jam incidat mali genus aliquod ignotum, non ideo tamen fore medico de rebus cogitandum obscuris: sed eum protinus visurum, cui morbo id proximum sit; tentaturumque remedia similia illis, quæ vicino malo sæpe succurrerint; & per ejus similitudinem opem reperturum. Neque enim se di-

cere,

cere, consilio medicum non egere, & irrationabile animal hanc artem posse præstare;sed has latentium rerum conjecturas ad rem non pertinere,quia non intersit , quid morbum faciat , sed quid tollat. Neque ad rem pertinere , quomodo , sed quid optime digeratur : sive hac de causa concoctio intercidat , sive de illa ; & sive concoctio sit illa , sive tantum digestio. Neque quærendum esse,quomodo spiremus ; sed, quid gravem tardumque spiritum expediat : neque , quid venas moveat;sed, quid quæque motus genera significent.Hæc autem cognosci experimentis.Et in omnibus,ejusmodi cogitationibus in utramque partem disseri posse.Itaque ingenium & facundiam vincere:morbos autem,non eloquentia,sed remediis curari. Quæ si quis elinguis usu discreta bene norit , hunc aliquanto majorem medicum futurum, quam si sine usu linguam suam excoluerit. Atque ea quidem,de quibus est dictum, supervacua esse tantummodo. Id vero, quod restat, etiam crudele ; vivorum hominum alvum atque præcordia incidi ; & salutis humanæ præsidem artem, non solum pestem alicui, sed hanc etiam atrocissimam inferre:cum præsertim ex his, quæ tanta violentia quærantur , alia non possint omnino cognosci , alia possint etiam sine scelere. Nam colorem, lævorem, mollitiem, duritiem, similiaque omnia , non esse talia , inciso cor-

pore, qualia integro fuerint. Tum quia, corporibus inviolatis, hæc tamen metu, dolore, inedia, cruditate, laſſitudine, & mille aliis mediocribus affectibus ſæpe mutantur. Unde multo magis veriſimile, interiora, quibus major mollities & lux ipſa nova eſt, ſub graviſſimis vulneribus & ipſa trucidatione mutari. Neque quicquam eſſe ſtultius, quam quale quid vivo homine eſt, tale exiſtimare eſſe moriente, imo jam mortuo. Nam ne uterum quidem, ut nihilominus aerem contineat, ſpirante homine poſſe diduci: ſimulatque vero ferrum ad præcordia acceſſit, & diſciſſum transverſum ſeptum eſt, quod membrana quadam ſuperiores partes ab inferioribus diducit (διάφραγμα Græci vocant) hominem protinus animam amittere: itaque demum mortui præcordia & viſcus omne in conſpectum latrocinantis medici dari: quod neceſſe ſit tale eſſe, quale mortui ſit, non quale vivi fuit. Itaque conſequi medicum, ut hominem crudeliter jugulet; non ut ſciat, qualia vivi viſcera habeamus. Si quid tamen ſit, quod adhuc ſpirante homine conſpectui ſubjiciatur, id ſæpe caſum offerre curantibus. Interdum enim gladiatorem in arena, vel militem in acie, vel viatorem à latronibus exceptum ſic vulnerari, ut ejus interior aliqua pars, & in alio alia, aperiatur; atque ita ſedem, poſitum, ordinem, figuram, ſimiliaque cognoſcere

pru-

prudentem medicum, non cædem, sed sanitatem molientem; idque per misericordiam discere, quod alii dira crudelitate cognoverint. Ob hæc, ne mortuorum quidem lacerationem necessariam esse. Quæ, etsi non crudelis, tamen fœda sit, cum aliter pleraque in mortuis se habeant: quantum vero in vivis cognosci potest, ipsa curatio ostendat.

Cum hæc per multa volumina, perque magnæ contentionis disputationes à medicis sæpe tractata sint atque tractentur: subjiciendum est, quæ proxima vero videri possint, neque addicta alterutri opinioni, neque ab utraque nimium abhorrentia, sed media quodammodo inter diversas sententias. quod in plurimis contentionibus deprehendere licet, sine ambitione verum scrutantibus, perinde ut in hac ipsa re. Nam quæ demum causæ, vel secundam valetudinem præstent, vel morbos excitent; quomodo spiritus, aut cibus, vel deferatur, vel digeratur, ne sapientiæ quidem professores scientia comprehendunt, sed conjectura prosequuntur. Cujus autem rei non est certa notitia, ejus opinio certum reperire remedium non potest. Verumque est, ad ipsam curandi rationem nihil plus conferre, quam experientiam. Quanquam igitur multa sint, ad ipsas artes proprie non pertinentia, tamen eas adjuvant, excitando artificis ingenium. Itaque

ista quoque naturæ rerum contemplatio, quamvis non faciat medicum, aptiorem tamen medicinæ reddit. Profecto verisimile est, & Hippocratem & Erasistratum & quicunque alii, non contenti febres & ulcera agitare, rerum quoque naturam ex aliqua parte scrutati sunt, non ideo quidem medicos fuisse, verum ideo quoque majores medicos extitisse. Ratione vero opus est ipsi medicinæ, si non semper inter obscuras causas, neque inter naturales actiones, tamen sæpe. Est enim hæc ars conjecturalis, neque respondet ei plerumque non solum conjectura, sed etiam experientia. Et interdum non febris, non cibus, non somnus subsequitur, sicut assuevit. Rarius, sed aliquando morbus quoque ipse novus est: quem non incidere, manifeste falsum est; cum ætate nostra quædam, ex naturalibus partibus carne prolapsa & arente, intra paucas horas expiraverit; sic ut nobilissimi medici neque genus mali, neque remedium invenerint. Quos ideo nihil tentasse judico, quia nemo in splendida persona periclitari conjectura sua voluerit; ne occidisse, nisi servasset, videretur. Veri tamen simile est, potuisse aliquid excogitare, detracta tali verecundia, & fortasse responsurum fuisse id, quod aliquis esset expertus. Ad quod medicinæ genus, neque semper similitudo aliquid confert; & si quando confert, tamen idipsum rationa-

bile

bile eſt, inter multa ſimilia genera, & morborum & remediorum, cogitare, quo potiſſimum medicamento ſit utendum. Cum igitur talis res incidit, medicus aliquid oportet inveniat, quod non ubique fortaſſe, ſed ſæpius tamen etiam reſpondeat. Petet autem novum quoque conſilium, non ab rebus latentibus (iſtæ enim dubiæ & incertæ ſunt) ſed ab his, quæ explorari poſſunt; id eſt, evidentibus cauſis. Intereſt enim, fatigatio morbum, an ſitis; an frigus, an calor; an vigilia, an fames fecerit; an cibi vinique abundantia, an intemperantia libidinis. Neque ignorare hunc oportet, quæ ſit ægri natura: humidum magis, an magis ſiccum corpus ejus ſit: validi nervi, an infirmi: frequens adverſa valetudo, an rara: eaque, cum eſt, vehemens eſſe ſoleat, an levis; brevis, an longa: quod is vitæ genus ſit ſecutus; laborioſum, an quietum; cum luxu, an cum frugalitate. Ex his enim, ſimilibuſque, ſæpe curandi nova ratio ducenda eſt. Quamvis ne hæc quidem ſic præteriri debent, quaſi nullam controverſiam recipiant. Nam & Eraſiſtratus non ex his fieri morbos dixit; quoniam & alii, & iidem alias poſt iſta non febricitarent.

Et quidam Methodici ſeculi noſtri, ſub authore (ut ipſi videri volunt) Themiſone contendunt, nullius cauſæ notitiam quicquam ad curationes pertinere: ſatiſque eſſe, quædam

quædam communia morborum intueri. Et quidem horum tria genera esse, unum adstrictum, alterum fluens, tertium mixtum. Nam modo parum excernere ægros, modo nimium: modo alia parte parum, alia nimiunr. Hæc autem genera morborum, modo acuta esse, modo longa; & modo increscere, modo consistere, modo munui consuevisse. Cognito igitur eo, quod ex his est, si corpus adstrictum est, digerendum esse: si profluvio laborat continendum: si mixtum vitium habet, occurrendum subinde vehementiori malo. Et aliter acutis morbis medendum, aliter vetustis: aliter increscentibus, aliter subsistentibus, aliter jam ad sanitatem inclinantibus. Horum observationem medicinam esse. quam ita finiunt, ut quasi viam quandam, quam μέθοδον Græci nominant, eorumque, quæ in morbis communia sunt, contemplatricem esse contendant. Ac neque rationalibus se, neque experimenta tantum spectantibus annumerari volunt: cum ab illis eo nomine dissentiant, quod in conjectura rerum latentium nolunt esse medicinam: ab his eo, quod parum artis esse in observatione experimentorum credunt. Quod ad Erasistratum pertinet, primum, ipsa evidentia ejus opinioni repugnat; quia raro, nisi post horum aliquid, morbus venit. Deinde non sequitur, ut quod alium non afficit, aut eundem alias, id ne alteri quidem, aut ei-

dem

dem tempore alio noceat. Poſſunt enim quædam ſubeſſe corpori, vel ex infirmitate ejus, vel ex aliquo affectu, quæ vel in alio non ſunt, vel in hoc alias non fuerunt, eaque per ſe non tanta, ut concitent morbum; tamen obnoxium magis aliis injuriis corpus efficiant. Quod ſi contemplationem rerum naturæ(quam non temereMedici ſibi vendicant) ſatis comprehendiſſet, etiam illud ſciſſet, nihil omnino ob unam cauſam fieri, ſed id pro cauſa apprehendi, quod contuliſſe plurimum videtur. Poteſt autem id, dum ſolum eſt, non movere, quod junctum aliis maxime movet. Accedit ad hæc, quod ne ipſe quidem Eraſiſtratus, qui transfuſo in arterias ſanguine febrem fieri dicit, idque nimis repleto corpore incidere, reperit, cur ex duobus æque repletis, alter in morbum inciderit, alter omni periculo vacarit; quod quotidie fieri apparet. Ex quo diſci poteſt, ut vera ſit illa transfuſio, tamen illam non per ſe, cum plenum corpus eſt, fieri; ſed cum horum aliquid acceſſerit.

Themiſonis vero æmuli, ſi perpetua, quæ promittunt, habent, magis etiam, quam illi rationales ſunt. Neque enim, ſi quis non omnia tenet, quæ rationalis alius probat, protinus alio novo nomine artis indiget: ſi modo, quod primum eſt, non memoriæ ſoli, ſed rationi quoque inſiſtit. Sin, quod vero propius eſt, vix ulla perpe-

tua

tua præcepta medicinalis ars recipit, iidem ſunt, quod ii, quos experimenta ſola ſuſtinent: eo magis, quoniam, ſi compreſſerit aliquem morbus, aut fuderit, quilibet etiam imperitiſſimus videt. Quid autem compreſſum corpus reſolvat, quid ſolutum teneat, ſi à ratione tractum eſt, Rationalis eſt medicus: ſin ut ei, qui ſe rationalem negat, confiteri neceſſe eſt, ab experientia, Empiricus. Et ita apud eum morbi cognitio extra artem, medicina intra uſum eſt. Neque adjectum quicquam Empiricorum profeſſioni, ſed demtum eſt; quoniam illi multa circumſpiciunt, hi tantum facillima, & non plus, quam vulgaria. Nam & hi, qui pecoribus ac jumentis medentur, cum propria cujuſq; ex mutis animalibus noſſe non poſſint, communibus tantummodo inſiſtunt. Et exteræ gentes, cum ſubtilem medicinæ rationem non noverint, communia tantum vident. Et qui ample valetudinarios nutriunt, quia ſingulis ſumma cura conſulere non ſuſtinent, ad communia iſta confugiunt. Neque, hercules, iſtud antiqui medici neſcierunt, ſed his contenti non fuerunt. Ergo etiam vetuſtiſſimus author Hippocrates dixit, mederi oportere, & communia, & propria intuentem. Ac ne iſti quidem ipſi intra ſuam profeſſionem conſiſtere ullo modo poſſunt. Siquidem & compreſſorum & fluentium morborum genera diverſa ſunt; faciliuſ-

que id in his, quæ fluunt, inſpici poteſt. Aliud eſt enim ſanguinem, aliud bilem, aliud cibum vomere: aliud dejectionibus, aliud torminibus laborare: aliud ſudore digeri, aliud tabe conſumi. Atque in partes quoque humor erumpit, ut oculos, aureſque. quo periculo nullum humanum menbrum vacat. Nihil autem horum ſic, ut aliud curatur. Ita protinus in his à communi fluentis morbi contemplatione ad propriam medicina deſcendit. Atque in hac quoque rurſus alia proprietatis notitia ſæpe neceſſaria eſt; quia non eadem omnibus, etiam in ſimilibus caſibus, opitulantur. Siquidem certæ quædam res ſunt, quæ in pluribus ventrem aut aſtringunt, aut reſolvunt. Inveniuntur tamen, in quibus aliter, atque in cæteris, idem eveniat. In his ergo communium inſpectio contraria eſt, propriorum tantum ſalutaris. Et cauſæ quoque æſtimatio ſæpe morbum ſolvit. Ergo etiam ingenioſiſſimus ſeculi noſtri medicus, quem nuper vidimus, Caſſius, febricitanti cuidam & magna ſiti affecto, cum poſt ebrietatem eum premi cœpiſſe cognoſceret, aquam frigidam ingeſſit. Qua ille epota, cum vini vim miſcendo fregiſſet, protinus febrem ſomno & ſudore diſcuſſit. Quod auxilium medicus opportune providit, non ex eo, quod aut ſtrictum corpus erat, aut fluebat, ſed ex cauſa, quæ ante præceſſerat. Eſtque etiam pro-

proprium aliquid & loci & temporis, iſtis quoque authoribus. Qui cum diſputant, quemadmodum ſanis hominibus agendum ſit, præcipiunt, ut gravibus aut locis aut temporibus magis vitetur frigus, æſtus, ſatietas, labor, libido; magiſque ut conquieſcat iiſdem aut locis aut temporibus, ſi quis gravitatem corporis ſentit, ac neque vomitu ſtomachum, neque purgatione alvum ſollicitet. Quæ vera quidem ſunt; à communibus, tamen ad quædam propria deſcendunt. Niſi perſuadere nobis volunt, ſanis quidem conſiderandum eſſe, quod cœlum, quod tempus anni ſit: ægris vero non eſſe. Quibus tanto magis omnis obſervatio neceſſaria eſt, quanto magis obnoxia offenſis infirmitas eſt. Quinetiam morborum in iiſdem hominibus aliæ atque aliæ proprietates ſunt: &, qui ſecundis aliquando fruſtra curatus eſt, contrariis ſæpe reſtituitur. Plurimaque in dando cibo diſcrimina reperiuntur: ex quibus contentus uno ero. Nam famem facilius fert adoleſcens, quam puer: facilius in denſo cœlo, quam in tenui: facilius hieme, quam æſtate: facilius uno cibo, quam prandio quoque aſſuetus: facilius inexercitatus, quam exercitatus homo. Sæpe autem in eo magis neceſſaria cibi feſtinatio eſt, qui minus inediam tolerat. Ob quæ conjicio, eum, qui propria non novit, communia tantum intueri debere: eumque, qui noſſe propria poteſt, illa quidem non

opor-

oportere negligere, sed his quoque insistere. Ideoque, cum par scientia sit, utiliorem tamen medicum esse amicum, quam extraneum. Igitur, ut ad propositum meum redeam, rationalem quidem puto medicinam esse debere: instrui vero ab evidentibus causis; obscuris omnibus, non à cogitatione artificis, sed ab ipsa arte rejectis. Incidere autem vivorum corpora, & crudele, & supervacuum est: mortuorum vero, discentibus necessarium. Nam positum & ordinem nosse debent. Quæ cadavera melius, quam vivus & vulneratus homo, repræsentant. Sed & cætera, quæ in vivis cognosci modo possunt, in ipsis curationibus vulneratorum paulo tardius, sed aliquanto mitius usus ipse monstrabit. His propositis, primum dicam, quemadmodum Sanos agere conveniat: tum ad ea transibo, quæ ad Morbos & curationes eorum pertinebunt.

CAPUT I.

Quemadmodum sanos agere conveniat.

SANUS homo, qui & bene valet, & suæ spontis est, nullis obligare se legibus debet; ac neque medico, neque iatroalipta egere. Hunc oportet varium habere vitæ genus: modo ruri esse, modo in urbe, sæpiusque in agro: navigare, venari, quiescere interdum, sed frequenter se exercere. Siquidem ignavia corpus hebetat, labor

bor firmat. illa maturam ſenectutem, hic longam adoleſcentiam reddit. Prodeſt etiam interdum balneo, interdum aquis frigidis uti: modo ungi, modo id ipſum negligere: nullum cibi genus fugere, quo populus utatur: interdum in convictu eſſe, interdum ab eo ſe retrahere: modo plus juſto, modo non amplius aſſumere: bis die potius, quam ſemel cibum capere: & ſemper quam plurimum, dummodo hunc concoquat. Sed ut hujus generis exercitationes cibique neceſſarii ſunt; ſic athletici ſupervacui. Nam & intermiſſus propter aliquas civiles neceſsitates ordo exercitationis corpus affligit: & ea corpora, quæ more eorum repleta ſunt, celerrime & ſeneſcunt, & ægrotant.

De Concubitu.

Concubitus vero neque nimis concupiſcendus, neque nimis pertimiſcendus eſt. Rarus, corpus excitat; frequens, ſolvit. Cum autem frequens, non numero, fit, ſed natura, ratione ætatis, & corporis, ſcire licet, eum non inutilem eſſe, quem corporis neque languor: neque dolor ſequitur. Idem interdiu pejor eſt, tutior noctu: ita tamen, ſi neque illum cibus, neque hunc cum vigilia labor ſtatim ſequitur. Hæc firmis ſervanda ſunt: cavendumque, ne in ſecunda valetudine adverſæ præſidia conſumantur.

CAP.

CAP. II.

Quæ imbecillis servanda sint.

AT imbecillis (quo in numero magna pars urbanorum, omnesque pene cupidi literarum sunt) observatio major necessaria est: ut, quod vel corporis, vel loci, vel studii ratio detrahit, cura restituat. Ex his igitur, qui bene concoxit, mane tuto surget: qui parum, quiescere debet; &, si mane surgendi necessitas fuerit, redormire. Qui non concoxit, ex toto conquiescere, ac neque labori se, neque exercitationi, neque negotio credere. Qui crudum sine præcordiorum dolore ructat, is ex intervallo aquam frigidam bibere, & se nihilominus continere. Habitare vero ædificio lucido, perflatum æstivum, hibernum solem habente: cavere meridianum solem, matutinum & vespertinum frigus; itemque auras fluminum atque stagnorum; minimeque nubilo cœlo, soli aperienti se committere, ne modo frigus, modo calor moveat: quæ res maxime gravedines destillationesque concitat. Magis vero gravibus locis ista servanda sunt, in quibus etiam pestilentiam faciunt. Scire autem licet, integrum corpus esse, cum quotidie mane urina alba, dein rufa est. Illud concoquere, hoc concoxisse significat. Ubi experrectus est aliquis, paulum intermittere: deinde, nisi hiems est, fovere os multa

aqua frigida debet. Longis diebus meridiari potius ante cibum; sin minis, post eum. Per hiemem potissimum totis noctibus conquiscere. Sin lucubrandum est, non post cibum id facere, sed post concoctionem. Quem interdiu vel domestica, vel civilia officia tenuerunt, huic tempus aliquod servandum curationi corporis sui est. Prima autem ejus curatio exercitatio est. quæ semper antecedere cibum debet: in eo, qui minus laboravit, & bene concoxit, remissior: in eo, qui assuetus est, & minus concoxit, amplior. Commode vero exercent, clara lectio, arma, pila, cursus, ambulatio. atque hæc non utique plana, commodior est: siquidem melius ascensus quoque & descensus, cum quadam varietate corpns moveat, nisi tamen id perquam imbecillum est. Melior autem est sub divo, quam in porticu: melior, si caput patitur, in sole, quam in umbra: melior in umbra, quam parietes aut viridaria efficiunt, quam quæ tecto subest: melior recta, quam flexuosa. Exercitationis autem plerumque finis esse debet sudor, aut certe lassitudo, quæ citra fatigationem sit: idque ipsum, modo minus, modo magis faciendum est. Ac ne his quidem, athletarum exemplo, vel certa esse lex, vel immodicus esse labor debet. Exercitationem recte sequitur, modo unctio, vel in sole, vel ad ignem, modo balneum, sed in conclavi quam maxime

&

& alto & lucido & ſpacioſo. Ex his vero neutrum ſemper fieri oportet; ſed ſæpius alterutrum, pro corporis natura. Poſt hæc paulum conquieſcere opus eſt. Ubi ad cibum ventum eſt, nunquam utilis eſt nimia ſatietas: ſæpe inutilis nimia abſtinentia: ſæpe, ſi qua intemperantia ſubeſt, tutior eſt in potione, quam in eſca. Cibus à ſalſamentis, oleribus, ſimilibuſque rebus melius incipit. Tum caro aſſumenda eſt, quæ aſſa optima, aut elixa eſt. Condita omnia duabus de cauſis inutilia ſunt, quoniam & plus propter dulcedinem aſſumitur, & quod modo par eſt, tamen ægrius concoquitur. Secunda menſa bono ſtomacho nihil nocet, in imbecillo coaceſcit. Si quis itaque hoc parum valet, palmulas, pomaque, & ſimilia melius primo cibo aſſumit. Poſt multas potiones, quæ aliquantum ſitim exceſſerunt, nihil edendum eſt: poſt ſatietatem, nihil agendum. Ubi expletus eſt aliquis, facilius concoquit, ſi, quicquid aſſumpſit, potione aquæ frigidæ includit, tum pauliſper invigilat, deinde bene dormit. Si quis interdiu ſe implevit, poſt cibum neque frigori, neque æſtui, neque labori ſe debet committere. Neque enim tam facile hæc inani corpore, quam repleto nocent. Si quibus de cauſis futura inedia eſt, labor omnis vitandus eſt.

Cap. III.

Observationes quædam, prout res novæ incidunt, & corporum genera, & sexus, & ætates, & tempora anni sunt.

Atque hæc quidem pene perpetua sunt: quasdam tamen observationes desiderant & novæ res, & corporum genera, & sexus, & ætates, & tempora anni. Nam neque ex salubri loco in gravem, neque ex gravi in salubrem transitus satis tutus est. Ex salubri in gravem, prima hieme: ex gravi in eum, qui salubris est, prima æstate transire melius est. Neque vero ex multa fame nimia satietas: neque ex nimia satietate fames idonea est. Periclitaturque, &, qui semel, &, qui bis die cibum incontinenter, contra consuetudinem, assumit. Item, neque ex nimio labore subitum ocium, neque ex nimio ocio subitus labor, sine gravi noxa est. Ergo, cum quis mutare aliquid volet, paulatim debebit assuescere. Omnem etiam laborem facilius vel puer vel senex, quam insuetus homo sustinet. Atque ideo quoque nimis ociosa vita utilis non est; quia potest incidere laboris necessitas. Si quando tamen insuetus aliquis laboravit, aut multo plus, quam solet, etiam is qui assuevit, huic jejuno dormiendum est: multo magis, si etiam os amarum est, vel oculi caligant, aut venter perturbatur. Tum enim non dormiendum

dum tantummodo jejuno est, sed etiam in posterum diem ita permanendum, nisi cito id quies sustulit. Quod si factum est, surgere oportet, & lente paululum ambulare. At si somni necessitas non fuit, quia modice magis aliquis laboravit, tamen ingredi aliquantum eodem modo debet.

Communia deinde omnibus sunt post fatigationem cibum sumpturis, ubi paulum ambulaverunt, si balneum non est, calido loco, vel in sole, vel ad ignem ungi, atque sudare: si est, ante omnia in tepidario residere: deinde, ubi paulum conquieverunt, intrare & descendere in solium; tum multo oleo ungi, leniterque perfricari; iterum in solium descendere: post hæc, os aqua calida fovere, deinde frigida. Balneum his fervens idoneum non est. Ergo si nimium alicui fatigato pene febris est, huic abunde est, loco tepido demittere se inguinibus tenus in aquam calidam, cui paulum olei adjectum sit: deinde totum quidem corpus, maxime tamen eas partes, quæ in aqua fuerunt, leniter perfricare ex oleo, cui vinum & paulum contriti salis sit adjectum. Post hæc, omnibus fatigatis aptum est, cibum sumere, eoque humido uti; aqua, vel certe diluta potione esse contentos; maximeque ea, quæ moveat urinam. Illud quoque nosse oportet, quod ex labore sudanti frigidæ potio perniciosissima est: atque etiam, cum sudor se remisit, itinere

fatigatis inutilis. A balneo quoque venientibus Asclepiades inutilem eam judicavit. Quod in his verum est, quibus alvus facile, nec tuto, resolvitur, quique facile inhorrescunt: perpetuum in omnibus non est, cum potius naturale sit, potione æstuantem stomachum refrigerari, frigentem calefieri. Quod ita præcipio, ut tamen fatear, ne ex hac quidem causa sudanti adhuc frigidam bibendam esse. Solet etiam prodesse, post varium cibum, frequentesque dilutas potiones, vomitus; & postero die longa quies, deinde modica exercitatio. Si assidua oscitatio urget, invicem modo aqua, modo vinum bibendum est, raroque balneo utendum. Levatque lassitudinem etiam laboris mutatio: eumque, quem novum genus cujusdam laboris pressit, id, quod in consuetudine est, reficit. Fatigato quotidianum cubile tutissimum est: insolitum contra, lassat. Quod enim contra consuetudinem est, nocet, seu molle, seu durum est.

Proprie quædam ad eum pertinent, qui ambulando fatigatur. Hunc reficit in ipso quoque itinere frequens frictio: post iter, primum sedile, deinde unctio; tum calida aqua aut balneo magis inferiores partes, quam superiores foveat. Si quis vero exustus in sole est, huic in balneum protinus eundum est, perfundendumque oleo corpus & caput: deinde in solium bene calidum descen-

deſcendendum eſt, tum multa aqua per caput infundenda, prius calida, deinde frigida eſt. At ei, qui perfrixit, opus eſt in laconico primum involuto ſedere, donec inſudet; tum ungi; deinde lavari: cibum modicum, potiones meracas aſſumere.

Is vero, qui navigavit, & nauſea preſſus eſt, ſi multam bilem evomuit, vel abſtinere cibo debet, vel paulum aliquid aſſumere. Si pituitam acidam effudit, utique ſumere cibum, ſed aſſueto leviorem: ſi ſine vomitu nauſeavit, vel abſtinere, vel poſt cibum vomere. Qui vero toto die, vel in vehiculo, vel in ſpectaculis ſedit, huic nihil currendum, ſed lente ambulandum eſt. Lenta quoque in balneo mora, dein cœna exigua prodeſſe conſueverunt. Si quis in balneo æſtuat, reficit hunc ore exceptum, & in eo retentum acetum: ſi id non eſt, eodem modo frigida aqua aſſumpta. Ante omnia autem ſcire convenit naturam corporis: quia alii graciles, alii obeſi ſunt; alii calidi, alii frigidiores; alii humidi, alii ſicciores; alios adſtricta, alios reſoluta alvus exercet. Raro quiſquam non aliquam partem corporis imbecillam habet. Tenuis vero homo implere ſe debet, plenus extenuare, calidus refrigerare, frigidus calefacere, madens ſiccare, ſiccus madefacere. itemque alvum firmare is, cui fuſa: ſolvere is, cui adſtricta eſt. Succurrendumque ſemper parti maxime laboranti eſt.

De causis quæ implent corpus.

Implet autem corpus modica exercitatio, frequentior quies, unctio, &, si post prandium est, balneum, contracta alvus, modicum frigus hieme, somnus plenus & non multum nimis longus, molle cubile, animi securitas, assumpta per cibos & potiones maxime dulcia & pinguia, frequentior cibus, & quantum plenissime potest digerere.

De his, quæ extenuant corpus.

Extenuat corpus aqua calida, si quis in eam descendit, magisque si salsa est: in jejuno balneum, inurens sol, & omnis calor, cura, vigilia, somnus nimium vel brevis vel longus: lectus, per æstatem, terra; hieme, durum cubile: cursus, multa ambulatio, omnisque vehemens exercitatio, vomitus, dejectio, acidæ res & austeræ, & semel in die assumptæ epulæ, & vini non perfrigidi potio jejuno in consuetudinem adducta.

Cum vero inter extenuantia posuerim vomitum & dejectionem, de his quoque propria quædam dicenda sunt. Rejectum esse ab Asclepiade vomitum in eo volumine, quod de tuenda sanitate composuit, video: neque reprehendo, si offensus eorum est consuetudine; qui quotidie ejiciendo vorandi facultatem moliuntur. Paulo etiam longius processit. Idem purgationes quoque eodem volumine expulit. Et sunt

hæ

hæ perniciosæ, si nimis valentibus medicamentis fiunt. Sed hæc tamen submovenda esse, non est perpetuum; quia corporum temporumque ratio potest ea facere necessaria, dum & modo, & non nisi cum opus est, adhibeantur. Ergo ille quoque ipse, si quid jam corruptum esset, expelli debere confessus est. Ita non ex toto res condemnanda est. Sed esse ejus etiam plures causæ possunt: estque in ea quædam paulo subtilior observatio adhibenda.

De Vomitu.

Vomitus utilior est hieme, quam æstate. nam tum & pituitæ plus, & capitis gravitas major subest. Inutilis est gracilibus, & imbecillum stomachum habentibus: utilis vero plenis & biliosis omnibus, si vel nimium se replerunt, vel parum concoxerunt. Nam, sive plus est, quam quod concoqui possit, periclitari, ne corrumpatur, non oportet: sive jam corruptum est, nihil commodius est, quam id, qua via primum expelli potest, ejicere. Itaque, ubi amari ructus cum dolore & gravitate præcordiorum sunt, ad hunc protinus confugiendum est. Idem prodest ei, cui pectus æstuat, & frequens saliva, vel nausea est, aut sonant aures, aut madent oculi, aut os amarum est. Similiterque ei, qui vel cœlum, vel locum mutat; hisque, quibus, si per plures dies non vomuerunt, dolor præcordia infestat. Neque ignoro, inter hæc præcipi

quietem, quæ non semper contingere potest agendi necessitatem habentibus: nec in omnibus idem facit. Itaque istud luxuriæ causa fieri non oportere confiteor: interdum valetudinis causa recte fieri, experimentis credo. Commoneo tamen, ne quis, qui valere & senescere volet, hoc quotidianum habeat. Qui vomere post cibum volet, si ex facili facit, aquam tantum tepidam ante debet assumere; si difficilius, aquæ vel salis, vel mellis paulum adjicere. At, qui mane vomiturus est, ante bibere mulsum, vel hyssopum esse, aut radiculam debet; deinde aquam tepidam, ut supra scriptum est, bibere. Cætera, quæ antiqui medici præceperunt, stomachum omnia infestant. Post vomitum, si stomachus infirmus est, paulum cibi, sed hujus idonei, gustandum; & aquæ frigidæ cyathi tres bibendi sunt, siquidem vomitus fauces exasperavit. Qui vomuit, si mane id fecit, ambulare debet, tum ungi, deinde cœnare: si post cœnam, postero die lavari, & in balneo sudare. Huic proximus cibus mediocris utilior est: isque esse debet cum pane hesterno vino austero meraco, & carne assa, cibisque omnibus quam siccissimis. Qui vomere bis in mense vult, melius consulet, si biduo continuarit, quam si post quintumdecimum diem vomuerit; nisi hæc mora gravitatem pectori faciet.

De Dejectionibus.

Dejectio autem à medicamento quoque petenda est, ubi venter suppressus parum reddit, ex eoque inflationes, caligines, capitis dolores, aliaque superioris partis mala increscunt. Quid enim inter hæc adjuvare possunt quies & inedia, per quæ illa maxime eveniunt? Qui dejicere volet, primum cibis vinisque utatur his, quæ hoc præstant. Dehinc, si parum illa proficiunt, aloen sumat. Sed purgationes quoque, ut interdum necessariæ sunt, sic, ubi frequentes sunt, periculum afferunt. Assuescit enim non ali corpus; & ob hoc infirmum erit; cum omnibus morbis obnoxia maxime infirmitas sit.

De his, quæ calefaciunt & refrigerant corpus.

Calefaciunt unctio, aqua salsa, magisque si calida est; omnia salsa, vinum austerum. Contra refrigerant, in jejuno, amara, carnosa; si post cibum est, balneum, & somnus, nisi nimis longus est; & omnia acida; aqua quam frigidissima; oleum, si aqua miscetur; & lotus.

De his, quæ humidant & siccant.

Humidant autem corpus labor minor, quam ex consuetudine, frequens balneum, cibus plenior, multa potio; post hanc, ambulatio, & vigilia. Per se quoque ambulatio multa & vehemens, & matutinæ exercitationi non protinus cibus adjectus; ea genera escæ, quæ veniunt ex locis frigidis, &

& pluviis, & riguis. Contra ſiccant immodica exercitatio, fames, unctio, ſine aqua calor, ſal immodicus, frigida aqua, cibus exercitationi ſtatim ſubjectus, & is ipſe ex ſiccis & æſtuoſis locis veniens.

De his, quæ alvum adſtringunt & ſolvunt.

Alvum adſtringit labor, ſedile, creta figularis corpori illita, cibus imminutus, & is ipſe ſemel die aſſumptus ab eo, qui bis ſolet: exigua potio, neque adhibita, niſi cum cibi quis quantum aſſumpturus eſt, cepit: poſt cibum quies. Contra ſolvit aucta ambulatio atque eſca, motus qui poſt cibum eſt, ſubinde potiones cibo immixtæ. Illud quoque ſcire oportet, quod ventrem vomitus ſolutum comprimit, compreſſum ſolvit. Itemque comprimit is vomitus, qui ſtatim poſt cibum eſt: ſolvit is, qui tarde ſupervenit.

De ætatum varietate.

Quod ad ætates vero pertinet, inediam facillime ſuſtinent mediæ ætates, minus juvenes, minime pueri & ſenectute confecti. Quo minus fert facile quiſque, eo ſæpius debet cibum aſſumere; maximeque eo eget, qui increſcit. Calida lavatio, & pueris & ſenibus apta eſt. Vinum dilutius pueris, ſenibus meracius, neutri ætati, quæ inflationes movent. Juvenum minus, quæ aſſumant, & quomodo curentur, intereſt. Quibus juvenibus fluxit alvus, plerunque in ſenectute contrahitur. Quibus in adole-

ſcentia fuit adſtricta, ſæpe in ſenectute ſolvitur. Melior eſt autem in juvene fuſior, in ſene adſtrictior.

De varietate temporum.

Tempus quoque anni conſiderare oportet. Hieme plus eſſe convenit; minus, ſed meracius bibere; multo pane uti, carne potius elixa, modice oleribus; ſemel die cibum capere, niſi ſi nimis venter adſtrictus eſt. Si prandet aliquis, utilius eſt exiguum aliquid, & ipſum ſiccum ſine carne, ſine potione ſumere. Eo tempore anni calidis omnibus potius utendum eſt, vel calorem moventibus. Venus tum non æque pernicioſa eſt. At vere paulum cibo demendum, adjiciendumque potioni, ſed dilutius tamen bibendum eſt: magis carne utendum, magis oleribus, tranſeundum paulatim ab elixis ad aſſa. Venus eo tempore anni tutiſſima eſt.

De diæta ciborum potionumque.

Æſtate vero & potione & cibo ſæpius corpus eget; ideo prandere quoque commodum eſt. Eo tempore aptiſſima ſunt & caro & olus: potio quam dilutiſſima, ut & ſitim tollat, nec corpus incendat: frigida lavatio, caro aſſa, frigidi cibi, vel qui refrigerent. Ut ſæpius autem cibo utendum, ſic exiguo eſt.

Autumnalis diæta.

Per autumnum vero, propter cœli varietatem, periculum maximum eſt. Itaque

neque sine veste, neque sine calceamentis prodire oportet, præcipueque diebus frigidioribus, neque sub divo noctu dormire, aut certe bene operiri. Cibo vero jam paulo pleniore uti licet; minus, sed meracius bibere. Poma nocere quidam putant, quæ immodice toto die plerunque sic assumuntur, ut ne quid ex densiore cibo remittatur. Ita non hæc, sed consummatio omnium nocet. Ex quibus in nullo tamen minus, quam in his noxa est. Sed his uti non sæpius, quam alio cibo convenit. Denique aliquid densiori cibo, cum hic accedit, necessarium est demi. Neque æstate vero, neque autumno utilis venus est. Tolerabilior tamen per autumnum, æstate in totum, si fieri potest, abstinendum est.

CAP. IV.

De his, quibus Caput infirmum est.

PROXIMUM est, ut de his dicam, qui partes aliquas corporis imbecillas habent. Cui caput infirmum est, is si bene concoxit, leniter perfricare id mane manibus suis debet; nunquam id, si fieri potest, veste velare, aut ad cutem tondere: utileque lunam vitare, maximeque ante ipsum lunæ solisque concursum: sed nusquam post cibum progredi. Si cui capilli sunt, eos quotidie pectere: multum ambulare; sed, si licet, neque sub tecto, neque in sole: utique autem vitare solis ardorem,

maxi-

maximeque post cibum & vinum: potius ungi, quam lavari; nunquam ad flammam ungi, interdum ad prunam. Si in balneum venit, sub veste primum paulum in tepidario insudare, ibi ungi, tum transire in calidarium: ubi sudarit, in solium non descendere, sed multa calida aqua per caput se totum perfundere, tum tepida, dein frigida; diutiusque ea caput, quam cæteras partes perfundere; deinde id aliquandiu perfricare; novissime detergere, & ungere. Capiti nihil æque prodest atque aqua frigida. Itaque is, cui hoc infirmum est, per æstatem id bene largo canali quotidie debet aliquandiu subjicere. Semper autem, etiamsi sine balneo unctus est, neque totum corpus refrigerari sustinet, caput tamen aqua frigida perfundere. Sed cum cæteras partes attingi nolit, demittere id, ne ad cervices aqua descendat; eamque, ne quid oculis, aliisve partibus noceat, defluentem subinde manibus ad hoc regerere. Huic modicus cibus necessarius est, quem facile concoquat: isque, si jejuno caput læditur, assumendus etiam medio die est: si non læditur, semel potius. Bibere huic assidue vinum dilutum lene, quam aquam magis expedit; ut, cum caput gravius esse cœperit, sit, quo confugiat: eique ex toto neque vinum, neque aqua semper utilia sunt: medicamentum utrumque est, cum invicem assumitur. Scribere, legere,

voce contendere, huic opus non est, utique post cœnam: post quam nec cogitatio quidem ei satis tuta est; maxime tamen vomitus alienus est.

CAP. V.

De his, qui lippitudine, gravedine, destillatione, tonsillisque laborant.

NEQUE vero his solis, quos capitis imbecillitas torquet, usus aquæ frigidæ prodest; sed iis etiam, quos assiduæ lippitudines, gravedines, destillationes, tonsillæque male habent. His autem non caput tantum quotidie perfundendum; sed os quoque multa frigida aqua fovendum est: præcipueque omnibus, quibus hoc utile auxilium est, eo utendum est, ubi gravius cœlum Austri reddiderunt. Cumque omnibus inutilis sit post cibum aut contentio, aut fatigatio animi; tum his præcipue, qui vel capitis, vel arteriæ dolores habere consueverunt, vel quoslibet alios oris affectus. Vitari etiam gravedines, destillationesque possunt, si quam minime is, qui his opportunus est, aerem vel loca aquasque mutat; si caput in sole protegit, ne incendatur, neve subitum ex repentino nubilo frigus dimoveat: si post concoctionem jejunus caput radit: si post cibum neque legit, neque scribit.

CAP. VI.

Ad solutam Alvum remedia.

QUEM vero frequenter cita alvus exercet, huic opus est pila similibusque superiores partes exercere; dum jejunus est ambulare; vitare solis nimium ardorem, continua balnea; ungi citra sudorem; non uti cibis variis, minimeque jurulentis aut leguminibus, oleribusve his, quæ celeriter descendunt; omnia denique sumere, quæ tarde concoquuntur. Venatio, durique pisces, & ex domesticis animalibus assa caro maxime juvant. Nunquam vinum salsum bibere expedit, ne tenue quidem; aut dulce; sed austerum, & plenius, neque idipsum pervetus. Si mulso uti volet, id ex decocto melle faciendum est. Si frigidæ potiones ventrem ejus non turbant, his utendum potissimum est. Si quid offensæ in cœna sensit, vomere debet; idque postero quoque die facere: tertio, modici ponderis panem ex vino esse, aut ova fricta ex oleo, vel ex defruto, similibusque aliis: deinde ad consuetudinem redire. Semper autem post cibum conquiescere, ac neque intendere animum, neque ambulatione quamvis leni dimoveri.

CAP.

CAP. VII.

Remedia ad Coli dolorem.

AT ſi laxius inteſtinum dolere conſuevit, quod *κόλον* nominant, cum id nihil niſi genus inflationis ſit, id agendum eſt, ut concoquat aliquis; ut lectione, & aliis generibus exerceatur, utatur balneo calido, cibis quoque & potionibus calidis; denique omnimodo frigus evitet, item dulcia omnia, leguminaque, & quicquid inflare conſuevit.

CAP. VIII.

Quæ agenda ſint Stomacho laborantibus.

SI quis vero ſtomacho laborat, legere clare debet; poſt lectionem ambulare, tum pila, vel armis, aliove quo genere, quo ſuperior pars movetur, exerceri. Non aquam, ſed vinum calidum bibere jejunus. Cibum bis die aſſumere; ſic tamen, ut facile concoquat. Uti vino tenui & auſtero; & poſt cibum, frigidis potionibus potius. Stomachum autem infirmum indicant pallor, macies, præcordiorum dolor, nauſea, & nolentium vomitus, in jejuno dolor capitis. Quæ in quo non ſunt, is firmi ſtomachi eſt. Neque credendum utique noſtris eſt, qui cum in adverſa valetudine vinum aut frigidam aquam concupierunt, delitiarum patrocinium in accuſationem non merentis ſtomachi habent.

At

At, qui tarde concoquunt, & quorum ideo præcordia inflantur, quive propter ardorem aliquem noctu sitire consueverunt, ante quam conquiescant, duos tresve cyathos per tenuem fistulam bibant. Prodest etiam adversus tardam concoctionem clare legere, deinde ambulare, tum vel ungi vel lavari; assidue vinum frigidum bibere; & post cibum, magnam potionem, sed, ut supra dixi, per siphonem; deindè omnes potiones aqua frigida includere. Cui vero cibus acescit, is ante eum bibere aquam egelidam debet, & vomere. At si cui ex hoc frequens dejectio incidit, quotiens alvus ei constiterit, frigida potione potissimum utatur.

CAP. IX.

Quid observandum sit dolore Nervorum laborantibus.

SI cui vero dolere nervi solent, quod in podagra chiragrave esse consuevit, huic, quantum fieri potest, exercendum id est, quod affectum est, objiciendumque labori & frigori: nisi cum dolor increvit; sub quo quies optima est. Venus semper inimica est Concoctio, sicut in omnibus corporis affectibus, necessaria. Cruditas enim id maxime lædit, & quotiens offensum corpus est, vitiosa pars maxime sentit. Ut concoctio autem omnibus vitiis occurrit, sic rursus aliis frigus,

aliis

aliis calor. Quæ sequi quisque pro habitu corporis sui debet. Frigus inimicum est seni, tenui, vulneri, præcordiis, intestinis, vesicæ, auribus, coxis, scapulis, naturalibus, ossibus, dentibus., nervis, vulvæ, cerebro. Idem summam cutem facit pallidam, aridam, duram, nigram. Ex hoc horrores tremoresque nascuntur. At prodest juvenibus, & omnibus plenis. Erectiorque mens est, & melius concoquitur, ubi frigus quidem est, sed cavetur. Aqua vero frigida infusa, præterquam capiti, etiam stomacho prodest. Item articulis doloribusque, qui sunt sine ulceribus. Item rubicundis nimis hominibus, si dolore vacant. Calor autem adjuvat omnia, quæ frigus infestat: item lippientes, si nec dolor, nec lachrymæ sunt: nervos quoque, qui contrahuntur; præcipueque ea ulcera, quæ ex frigore sunt. Idem corporis colorem bonum facit: urinam movet. Si nimis est, corpus effœminat, nervos emollit, stomachum solvit. Minime vero aut frigus aut calor tuta sunt ubi subita insuetis sunt. Nam frigus, lateris dolores, aliaque vitia; frigida aqua, strumas excitat. Calor concoctionem prohibet; somnum aufert, sudore digerit, obnoxium morbis pestilentibus corpus efficit.

CAP.

CAP. X.

Obſervatio in Peſtilentia.

EST etiam obſervatio neceſſaria, qua quis in peſtilentia utatur adhuc integer, cum tamen ſecurus eſſe non poſſit. Tum igitur oportet peregrinari, navigare. Ubi id non licet, geſtari, ambulare ſub divo, ante æſtum, leniter; eodemque modo ungi: &, ut ſupra comprehenſum eſt, vitare fatigationem, cruditatem, frigus, calorem, libidinem; multoque magis ſe continere. Si qua gravitas in corpore eſt, tum neque mane ſurgendum, neque pedibus nudis ambulandum eſt, minimeque poſt cibum, aut balneum: neque jejuno, neque cœnato vomendum eſt: neque movenda alvus; atque etiam, ſi per ſe mota eſt, comprimenda eſt. Abſtinendum potius, ſi plenius corpus eſt. Itemque vitandum balneum, ſudor, meridianus ſomnus, utique ſi cibus quoque anteceſſit; qui tamen ſemel die tunc commodius aſſumitur; inſuper etiam modicus, ne cruditatem moveat. Alternis diebus invicem, modo aqua, modo vinum bibendum eſt. Quibus ſervatis, ex reliqua victus conſuetudine quam minimum mutari debet. Cum vero hæc in omni peſtilentia facienda ſint, tum in ea maxime, quam Auſtri excitarint. Atque etiam peregrinantibus eadem neceſſaria ſunt, ubi gravi tempore anni diſceſſerunt

ex suis sedibus, vel ubi in graves regiones venerunt. Ac si cætera res aliqua prohibebit, utique abstinere debebit: atque ita à vino ad aquam, ab hac ad vinum, eo, qui supra positus est, modo, transitus ei esse.

LIBER SECUNDUS.

Præfatio.

INSTANTIS autem valetudinis signa complura sunt. In quibus explicandis non dubitabo authoritate antiquorum virorum uti, maximeque Hippocratis; cum recentiores quoque medici, quamvis in curationibus mutarint, tamen hæc illum optime præsagisse fateantur. Sed antequam dico, quibus præcedentibus morborum timor subsit; non alienum videtur exponere, quæ tempora anni, quæ tempestatum genera, quæ partes ætatis, qualia corpora maxime tuta vel periculis opportuna sint, quod genus adversæ valetudinis in quoque timeri maxime possit. Non quod non omni tempestatum genere, omnis ætatis, omnis habitus homines per omnia genera morborum & ægrotent & moriantur; sed quod frequentius tamen quædam eveniant. Ideo utile est scire unumquemque, quid, & quando maxime caveat.

CAP. I.

Quæ anni tempora, quæ tempestatum genera, quæ partes ætatis, qualia corpora vel tuta vel morbis opportuna sint, & quod valetudinis genus in quoque timeri possit.

IGITUR saluberrimum ver est: proxime deinde ab hoc, hiems: periculosior æstas, autumnus longe periculosissimus. Ex tempestatibus vero optimæ æquales sunt, sive frigidæ, sive calidæ: pessimæ, quæ maxime variant. Quo fit, ut autumnus plurimos opprimat. Nam fere meridianis temporibus calor: nocturnis atque matutinis, simulque etiam vespertinis, frigus est. Corpus ergo, & æstate, & subinde meridianis caloribus relaxatum, subito frigore excipitur. Sed ut eo tempore id maxime fit, sic quandocunque evenit, noxium est. Ubi æqualitas autem est, saluberrimi sunt sereni dies: meliores pluvii, quam tantum nebulosi, nubilive: optimeque hieme, qui omni vento vacant: æstate, quibus Favonii perflant. Si genus aliud ventorum est, salubriores Septentrionales, quam Subsolani, vel Austri sunt. Sic tamen hæc, ut interdum regionum sorte mutentur. Nam fere ventus ubique à mediterraneis regionibus veniens, salubris; à mari, grauis est. Neque solum in bono tempestatum habitu certior valetudo est; sed pejores morbi quo-

quoque, si qui inciderunt, leviores sunt, & promptius finiuntur. Pessimū ægro est cælum, quod ægrum fecit. adeo ut in id quoque genus, quod naturâ pejus est, in hoc statu salubris mutatio fit. Ætas media tutissima est: quia neque juventæ calore, neque senectutis frigore infestatur. Longis morbis senectus, acutis adolescentia magis patet. Corpus autem habilissimum quadratum est, neque gracile, neque obesum. Nam longa statura, ut in juventa decora est, sic matura senectute conficitur. Gracile corpus infirmum: obesum hebes est. Vere tamen maxime, quæcunque humoris motu novantur, in metu esse consuerunt. Ergo tum lippitudines, pustulæ, profusio sanguinis, abscessus corporis, quæ ἀποστήματα Græci nominant, bilis atra, quam μελαγχολίαν appellant, insania, morbus comitialis, angina, gravedines, destillationes oriri solent. Hi quoque morbi, qui in articulis nervisque modo urgent, modo quiescunt, tum maxime & inchoantur & repetunt. At æstas non quidem vacat plerisque his morbis; sed adjicit febres, vel ardentes, vel tertianas, vomitus, alvi dejectiones, auricularum dolores, ulcera oris, cancros, cum in cæteris quidem partibus, tum maxime obscœnis; & quicquid sudore hominem resolvit. Vix quicquam ex his in autumnum non incidit: sed oriuntur eo quoque tempore febres incertæ, lienis dolor, aqua inter cutem,

tabes,

tabes, quam Græci φθίσιν nominant; urinæ difficultas, στραγγουρίαν quam appellant; tenuiores intestini morbus, quem εἰλεὸν nominant. Fit item lævitas intestinorum, quæ λειεντερία vocatur; coxæ dolores, morbi comitiales. Idemque tempus & diutinis malis fatigatos, & ab æstate, etiam proxima pressos interimit; & alios novis morbis conficit; & quosdam longissimis implicat, maximeque quartanis, quæ per hiemem quoque exerceant. Neque aliud magis tempus pestilentiæ patet, cujuscumque ea generis est; quamvis variis rationibus nocet. Hiems autem capitis dolores, tussim, & quicquid in faucibus, in lateribus, in visceribus mali contrahitur, irritat.

Ex tempestatibus, Aquilo tussim movet, fauces exasperat, ventrem astringit, urinam supprimit, horrores excitat, item dolorem lateris & pectoris. Sanum tamen corpus spissat, & mobilius atque expeditius reddit. Auster aures hebetat, sensus tardat, capitis dolorem movet, alvum solvit, totum corpus efficit hebes, humidum, languidum. Cæteri venti, quo huic vel illi propiores sunt, eo magis vicinos his illisve affectus faciunt. Calor omnis & jecur & lienem inflammat, mentem hebetat, &, ut anima deficiat, ut sanguis prorumpat, efficit. Frigus modo nervorum distentionem, modo rigorem infert; illud σπασμὸς, hoc τέτανος Græce nominatur:

nigro-

nigrorem in ulceribus, & horrorem in febribus excitat. In ſiccitatibus, acutæ febres, lippitudines, tormina, urinæ difficultas, articulorum dolores oriuntur. Per imbres, longæ febres, alvi dejectiones, angina, cancri, morbi comitiales, reſolutio nervorum, quam παράλυσιν Græci nominant. Neque ſolum intereſt, quales dies ſint, ſed etiam quales ante præceſſerint. Si hiems ſicca Septentrionales ventos habuit, ver autem Auſtros & pluvias exhibet, fere ſubeunt lippitudines, tormina, febres, maximeque in mollioribus corporibus, præcipue in muliebribus. Si vero, Auſtri pluviæque hiemem occuparunt, ver autem frigidum & ſiccum eſt, gravidæ quidem fœminæ, quibus tum adeſt partus, abortu periclitantur: hæ vero quæ gignunt, imbecillos, vixque vitales edunt. Cæteros lippitudo arida &, ſi ſeniores ſunt, gravedines atque deſtillationes male habent. At ſi à prima hieme Auſtri ad ultimum ver continuarint, laterum dolores, & inſania febricitantium, quam φρενῖτιν appellant, quam celerrime rapiunt. Ubi vero calor à primo vere orſus æſtatem quoque ſimilem exhibet, neceſſe eſt multum ſudorem in febribus ſubſequi. At ſi ſicca æſtas Aquilones habuit, autumno vero imbres Auſtrique ſunt, tota hieme, quæ proxima eſt, tuſſis, deſtillatio, raucitas, in quibuſdam etiam tabes oritur. Sin autem autumnus

quo-

quoque æque ſiccus iiſdem Aquilonibus perflatur, omnibus quidem mollioribus corporibus, inter quæ muliebria eſſe proſui, ſecunda valetudo contingit: durioribus vero inſtare poſſunt, & aridæ lippitudines, & febres partim acutæ, partim longæ, & hi morbi, qui ex atra bile naſcuntur.

Quod ad ætates vero pertinet, pueri proximique his vere optime valent, & æſtate prima tutiſſimi ſunt: ſenes æſtate & autumni prima parte: juvenes hieme, quique inter juventam ſenectutemque ſunt. Inimicior ſenibus hiems, æſtas adoleſcentibus eſt: Tum ſi qua imbecillitas oritur, proximum eſt, ut infantes, teneroſque adhuc pueros ſerpentia ulcera oris, quæ ἄφθας Græci nominant, vomitus, nocturnæ vigiliæ, aurium humor, circa umbilicum inflammationes exerceant. Propria etiam dentientium, gingivarum exulcerationes, diſtentiones nervorum, febriculæ, alvi dejectiones, maximeque caninis dentibus orientibus male habent. Quæ pericula pleniſſimi cujuſque ſunt, & cui maxime venter adſtrictus eſt. At ubi ætas paulum proceſſit, glandulæ, & vertebrarum, quæ in ſpina ſunt, aliquæ inclinationes, ſtrumæ, verrucarum quædam genera dolentia, ἀκροχορδόνας Græci appellant, & plura alia tubercula oriuntur. Incipiente vero jam pube, ex iiſdem multa, & longæ febres, & ſanguinis ex naribus curſus. Maximeque omnis pueritia, pri-

mum circa quadragesimum diem, deinde septimo mense, tum septimo anno, postea circa pubertatem periclitatur. Si qua etiam genera morborum in infantem inciderunt, ac neque pubertate, neque primis coitibus, neque in fœmina primis menstruis finita sunt, fere longa sunt: sæpius tamen his morbi pueriles, qui diutius manserunt, terminantur. Adolescentia morbis acutis, item comitialibus, tabique maxime objecta est: fereque juvenes sunt, qui sanguinem exspuunt. Post hanc ætatem laterum & pulmonis dolores, lethargus, cholera, insania, sanguinis per quædam etiam velut ora venarum, αἱμοῤῥοΐδας Græci appellant, profusio. In senectute, spiritus & urinæ difficultas, gravedo, articulorum & renum dolores, nervorum resolutiones, malus corporis habitus, καχεξίαν Græci appellant, nocturnæ vigiliæ, vitia longiora aurium, oculorum, etiam narium, præcipueque soluta alvus, &, quæ sequuntur hanc, tormina, vel lævitas intestinorum, cæteraque fusi ventris mala. Præter hæc graciles, tabes, dejectiones, destillationes, item viscerum & laterum dolores fatigant. Obesi plerunque acutis morbis, & difficultate spirandi strangulantur, subitoque sæpe moriuntur. quod in corpore tenuiore vix evenit.

Cap.

CAP. II.

De signis adversæ valetudinis futuræ.

ANTE adversam autem valetudinem, ut supra dixi, quædam notæ oriuntur; quarum omnium commune est, aliter se corpus habere atque consuevit; neque in pejus tantum, sed etiam in melius. Ergo si plenior aliquis, & speciosior, & coloratior factus est, suspecta habere bona sua debet. Quæ quia neque in eodem habitu subsistere, neque ultra progredi possunt, fere retro, quasi ruina quadam, revolvuntur. Pejus tamen signum est, ubi aliquis contra consuetudinem emacuit, & colorem decoremque amisit: quoniam in his, quæ superant, est quod morbus demat; in his quæ desunt, non est quod ipsum morbum ferat. Præter hæc, protinus timeri debet, si graviora membra sunt; si crebra ulcera oriuntur; si corpus supra consuetudinem incaluit; si gravior somnus pressit; si tumultuosa somnia fuerunt; si sæpius expergiscitur aliquis, quam assuevit, deinde iterum soporatur; si corpus dormientis circa partes aliquas contra consuetudinem insudat, maximeque si circa pectus, aut cervices, aut crura, vel genua, vel coxas. Item, si marcet animus; si loqui & moveri piget; si corpus torpet; si dolor præcordiorum est, aut totius pectoris, aut, qui in plurimis evenit, capitis; si salivæ plenum

eſt os; ſi oculi cum dolore vertuntur; ſi tempora adſtricta ſunt; ſi membra inhorreſcunt; ſi ſpiritus gravior eſt; ſi circa frontem intentæ venæ moventur; ſi frequentes oſcitationes; ſi genua quaſi fatigata ſunt, totumve corpus laſſitudinem ſentit. Ex quibus ſæpe plura, nunquam non aliqua febrem antecedunt. In primis tamen illud conſiderandum eſt, num cui ſæpius horum aliquid eveniat, neq; ideo corporis ulla difficultas ſubſequatur. Sunt enim quædam proprietates hominum, ſine quarum notitia non facile quicquam in futurum præſagiri poteſt. Facile itaque ſecurus eſt in his aliquis, quæ ſæpe ſine periculo evaſit. Ille ſolicitari debet, cui hæc nova ſunt; aut qui iſta nunquam ſine cuſtodia ſui tuto habuit.

CAP. III.

Quæ bona in ægrotantibus ſigna ſint.

UBI vero febris aliquem occupat, ſcire licet, non periclitari, ſi in latus aut dextrum aut ſiniſtrum, ut ipſi in uſu eſt, cubat, cruribus paulum reductis; qui fere ſani quoque jacentis habitus eſt: ſi facile convertitur; ſi noctu dormit, ſi interdiu vigilat; ſi ex facili ſpirat; ſi non conflictatur; ſi circa umbilicum & pubem cutis plana eſt; ſi præcordia ejus ſine ullo ſenſu doloris æqualiter mollia in utraque parte ſunt: quod ſi paulo tumidiora ſunt, tamen digitis cedunt & non dolent. Hæc valetudo,

do, ut spacium aliquod habebit, sic tuta erit. Corpus quoque, quod æqualiter molle & calidum est, quodque æqualiter totum insudat, & cujus febricula eo sudore finitur, securitatem pollicetur. Quando jam ad sanitatem venit corpus, sternutamentum etiam inter bona indicia est, & cupiditas cibi vel à principio servata, vel etiam post fastidium orta. Neque terrere debet ea febris, quæ eodem die finita est: ac ne ea quidem, quæ, quamvis longiore tempore tenuit, tamen ante alteram accessionem ex toto quievit, sic, ut corpus integrum, quod εἰλικρινὴς Græci vocant, fieret. Si quis autem incidit vomitus, mixtus esse ex bile & pituita debet: & in urina subsidere album, læve, æquale; sic ut etiam, si quæ quasi nubeculæ innatarint, in imum deferantur. Ac venter ei, qui à periculo tutus est, reddit mollia, figurata, atque eodem fere tempore, quod secunda valetudine assuevit, modoque convenientia his, quæ assumuntur. Pejor cita alvus est sed ne hæc quidem terrere protinus debet, si matutinis temporibus coacta magis est, aut si procedente tempore paulatim contrahitur, & rufa est, neque fœditate odoris similem alvum sani hominis excedit. Ac lumbricos quoque aliquos sub fine morbi descendisse, nihil nocet. Si inflatio sine inflammatione in superioribus partibus dolorem tumoremq; fecit, bonum signum est

ſonitus ventris inde ad inferiores partes devolutus; magiſque etiam, ſi ſine difficultate, cum ſtercore exceſſit.

CAP. IV.

Mala ſigna ægrotantium.

CONTRA gravis morbi periculum eſt, ubi ſupinus æger jacet, porrectis manibus, & cruribus: ubi reſidere vult in ipſo acuti morbi impetu, præcipueque pulmonibus laborantibus: ubi nocturna vigilia premitur, etiamſi interdiu ſomnus accedit. ex quo tamen pejor eſt, qui inter quartam horam & noctem, quam qui à matutino tempore ad quartam. Peſſimum tamen eſt, ſi ſomnus neque noctu, neque interdiu accedit: id enim fere ſine continuo delirio eſſe non poteſt. Neque vero ſignum bonum eſt, ſomno ultra debitum urgeri: pejuſque, quo magis ſopor interdiu, noctuque continuat. Mali etiam morbi teſtimonium eſt, vehementer & crebro ſpirare, à ſexto die cœpiſſe inhorreſcere: pus expuere: vix excreare: dolorem habere continuum: difficulter ferre morbum: jactare brachia & crura: ſine voluntate lachrymare: habere humorem glutinoſum dentibus inhærentem; cutem circa umbilicum & pubem macram; præcordia inflammata, dolentia, dura, tumida, intenta; magiſque, ſi hæc dextra parte quam ſiniſtra ſunt: periculoſiſſimum tamen eſt, ſi venæ quoque ibi vehementer agitantur. Mali etiam

etiam morbi signum est, nimis celeriter emacrescere: caput & pedes manusque frigidas habere, ventre & lateribus calentibus: aut frigidas extremas partes acuto morbo urgente; aut post sudorem inhorrescere; aut post vomitum singultum esse, vel rubere oculos; aut post cupiditatem cibi, postve longas febres hunc fastidire; aut multum sudare, maximeque frigido sudore; aut habere sudores non per totum corpus æquales, quique febrem non finiant. Malæ etiam febres, quæ quotidie tempore eodem revertantur; quæve semper pares accessiones habeant, neq; tertio quoque die leventur; quæve sic continuent, ut per accessiones increscant, per decessiones tantum molliantur, nec unquam integrum corpus dimittant. Pessimum est, si ne levatur quidem febris, sed æque concitata continuat. Periculosum est etiam, post arquatum morbum febrem oriri; utique si præcordia dextra parte dura manserunt, aut dolentibus iis læva. Nulla acuta febris leviter terrere nos debet. Neque unquam in acuta febre, aut à somno non est terribilis nervorum distentio. Timere etiam ex somno, mali morbi est. Itemque in prima febre protinus mentem esse turbatam, membrumve aliquod esse resolutum. Ex quo casu quamvis vita redditur, tamen id fere membrum debilitatur. Vomitus etiam periculosus est sinceræ pituitæ vel bilis; pe-

jorque, si viridis, aut niger est. At mala urina est, in qua subsidunt subrubra aut livida: deterior, in qua quasi fila quædam tenuia atque alba: pessima ex his, si tanquam ex furfuribus factas nubeculas repræsentat. Diluta quoque, atque alba, vitiosa est, sed in phreniticis maxime. Alvus autem mala est, ex toto suppressa. Periculosa etiam, quæ inter febres fluens conquiescere hominem in cubili non patitur; utique, si quod descendit, est perliquidum, aut albidum, aut pallidum, aut spumans. Præter hæc periculum ostendit id, quod excernitur, si est exiguum, glutinosum, læve, album, idemque subpallidum: vel si est aut lividum, aut biliosum, aut cruentum, aut pejoris odoris, quam ex consuetudine. Malum est etiam, quod post febres longas sincerum est.

Cap. V.

De signis longæ valetudinis.

Post hæc indicia, notum est longum morbum fieri: sic enim necesse est, nisi occidit. Neque ulla alia spes in magnis est, quam ut impetum morbi trahendo aliquis effugiat, porrigaturque in id tempus, quod curationi locum præstet. Protinus tamen signa quædam sunt, ex quibus colligere possumus, morbum, etsi non interemerit, longius tamen tempus habiturum. Ubi frigidus sudor inter febres

non

non acutas circa caput tantum, & cervices oritur; aut ubi, febre non quiescente, corpus insudat; aut ubi corpus modo frigidum, modo calidum est, & calor alius ex alio fit; aut ubi, quod inter febres aliqua parte abscessit, ad sanitatem non pervenit; aut ubi æger pro spacio parum emacrescit. Item, si urina modo liquida & pura est, modo habet quædam subsidentia; si lævia atque alba rubrave sunt, quæ in ea subsidunt; aut si quasdam quasi miculas repræsentat; aut si bullulas excitat.

CAP. VI.

De indiciis mortis.

SED inter hæc quidem, proposito metu, spes tamen superest. Ad ultima vero jam ventum esse testantur, nares acutæ, collapsa tempora, oculi concavi, frigidæ languidæque aures & imis partibus leniter versæ, cutis circa frontem dura & intenta, color aut niger aut perpallidus; multoque magis, si ita hæc sunt, ut neque vigilia præcesserit, neque ventris resolutio, neque inedia. Ex quibus causis interdum hæc species oritur, sed uno die finitur. Itaque diutius durans, mortis index est. Si vero in morbo vetere jam triduo talis est, in propinquo mors est: magisque, si præter hæc oculi quoque lumen refugiunt, & illachrymant; quæque in iis alba esse debent, rubescunt; atque in iisdem venulæ

pallent; pituitaque in iis innatans, novissime angulis inhærescit; alterque ex his minor est; iique aut vehementer subsederunt, aut facti tumidiores sunt; perque somnum palpebræ non committuntur, sed inter has ex albo oculorum aliquid apparet; neque id fluens alvus expressit: eædemque palpebræ pallent, & idem pallor labra & nares decolorat: eademque labra, & nares, oculique, & palpebræ, & supercilia, aliquave ex his pervertuntur; isque propter imbecillitatem jam non audit, aut non videt.

Eadem mors denunciatur, ubi æger supinus cubat, eique genua contracta sunt: ubi deorsum ad pedes subinde delabitur: ubi brachia & crura nudat, & inæqualiter dispergit, neque iis calor subest: ubi hiat: ubi assidue dormit: ubi is, qui mentis suæ non est, neque id facere sanus solet, dentibus stridet: ubi ulcus, quod aut ante, aut in ipso morbo natum est, aridum, & aut pallidum, aut lividum factum est. Illa quoque mortis indicia sunt, ungues, digitique pallidi; frigidus spiritus: aut si manibus quis in febre, & acuto morbo vel insania, pulmonisve dolore, vel capitis, in veste floccos legit, fimbriasve diducit, vel in adjuncto pariete, si qua minuta eminent, carpit. Dolores etiam circa coxas & inferiores partes orti, si ad viscera transierunt, subitoque desierunt, mortem subesse testantur; magisque, si alia quoque signa accesse-

acceſſerunt. Neque is ſervari poteſt, qui ſine ullo tumore febricitans, ſubito ſtrangulatur, aut devorare ſalivam ſuam non poteſt: cuive in eodem febris corporiſque habitu cervix invertitur, ſic ut devorare æque nihil poſſit: aut cui ſimul & continua febris & ultima corporis infirmitas eſt: aut cui, febre non quieſcente, exterior pars friget, interior ſic calet, ut etiam ſitim faciat: aut qui, febre æque non quieſcente, ſimul & delirio & ſpirandi difficultate vexatur: aut qui, epoto veratro, exceptus diſtentione nervorum eſt: aut qui ebrius obmutuit. Is enim fere nervorum diſtentione conſumitur, niſi aut febris acceſſit, aut eo tempore, quo ebrietas ſolvi debet, loqui cœpit. Mulier quoque gravida acuto morbo facile conſumitur: & is, cui ſomnus dolorem auget: & cui protinus, in recenti morbo, bilis atra vel infra vel ſupra ſe oſtendit: cuive alterutro modo ſe promſit, cum jam longo morbo corpus ejus eſſet extenuatum & confectum. Sputum etiam bilioſum, & purulentum, ſive ſeparatim iſta, ſive mixta proveniunt, interitus periculum oſtendunt. Ac, ſi circa ſeptimum diem tale eſſe cœpit, proximum eſt, ut is circa quartumdecimum diem decedat, niſi alia ſigna mitiora pejorave acceſſerint. quæ quo leviora gravioraque ſubſecuta ſunt, eo vel ſeriorem mortem, vel maturiorem denunciant. Sudor quoque

ſrigidus in acuta febre peſtiferus eſt: atque in omni morbo vomitus, qui varius, & multorum colorum eſt præcipueque, ſi malus in hoc odor eſt. Ac ſanguinem quoque in febre vomuiſſe, peſtiferum eſt. Urina vero fulva & tenuis in magna cruditate eſſe conſuevit; & ſæpe, antequam ſpacio matureſcat, hominem rapit. Itaque ſi talis diutius permanet, periculum mortis oſtendit. Peſſima tamen eſt, præcipueque mortifera, nigra, craſſa, mali odoris. Atque in viris quidem & mulieribus talis deterrima eſt. In pueris vero, quæ tenuis & diluta eſt. Alvus quoque varia, peſtifera eſt; & quæ ſtrigmentum, ſanguinem, bilem, viride aliquid, modo diverſis temporibus, modo ſimul, & in miſtura quadam, diſcreta tamen repræſentat. Sed hæc quidem poteſt paulo diutius trahere In præcipiti vero jam eſſe denunciat, quæ liquida, eademque vel nigra, vel pallida, vel pinguis eſt; utique, ſi magna fœditas odoris acceſſit.

Illud interrogari me poſſe ab aliquo ſcio: ſi certa futuræ mortis indicia ſunt, quomodo interdum deſerti à medicis convaleſcant, quoſdamque fama prodiderit in ipſis funeribus revixiſſe? Quinetiam vir jure magni nominis Democritus, ne finitæ quidem vitæ ſatis certas notas eſſe, propoſuit, quibus medici crediidiſſent: adeo illud non reliquit, ut certa aliqua ſigna futuræ mortis eſſent. Adverſus quod ne illud

qui-

quidem dicam, quod in vicino sæpe quædam notæ positæ, non bonos, sed imperitos medicos decipiunt (quod Asclepiades sciens, funeri obvius inclamavit, eum vivere, qui efferebatur:) nec protinus crimen artis esse, si quod professoris sit. Illa tamen moderatius subjiciam. Conjecturalem artem esse medicinam, rationemque conjecturæ talem esse, ut cum sæpius aliquando responderit, interdum tamen fallat. Non itaque, si quid vix millesimo in corpore aliquem decipit, id fidem non habet, cum per innumerabiles homines respondeat. Idque non in his tantum, quæ pestifera sunt, dico: sed in his quoque, quæ salutaria. Siquidem etiam spes interdum frustratur, & moritur aliquis, de quo medicus securus primo fuit. Quæque medendi causa reperta sunt, nonnunquam in pejus aliquibus vertunt. Neque id evitare humana imbecillitas in tanta varietate corporum potest. Sed est tamen medicinæ fides, quæ multo sæpius, perque multo plures ægros prodest. Neque tamen ignorare oportet, in acutis morbis fallaces magis notas esse & salutis & mortis.

CAP. VII.

De notis, quas aliquis in singulis morborum generibus habere possit.

SED cum proposuerim signa, quæ in omni adversa valetudine communia esse

esse consueverunt; ad ea quoque transibo, ut, quas aliquis in singulis morborum generibus habere possit notas, indicem. Quædam autem sunt, quæ ante febres, quædam quæ inter eas, quid aut intus sit, aut venturum sit, ostendunt. Ante febres, si caput grave est, aut ex somno oculi caligant, aut frequentia sternutamenta sunt, circa caput aliquis pituitæ impetus timeri potest. Si sanguis, aut calor abundat, proximum est, ut aliqua parte profluvium sanguinis fiat. Si sine causa quis emacrescit, ne in malum habitum corpus ejus decidat, metus est. Si præcordia dolent, aut inflatio gravis est, aut toto die non concocta fertur urina, cruditatem esse manifestum est. Quibus diu color sine morbo regio malus est, hi vel capitis doloribus conflictantur, vel terram edunt. Qui diu habent faciem pallidam & tumidam, aut capite, aut visceribus, aut alvo laborant. Si in continua febre puero venter nihil reddit, mutaturque ei color, nec somnus accedit, ploratque is assidue, metuenda nervorum distentio est. Frequens autem destillatio in corpore tenui longoque, tabem timendam esse testatur. Vbi pluribus diebus non descendit alvus, docet, aut subitam dejectionem, aut febriculam instare. Vbi pedes tument, & longæ dejectiones sunt, aut dolor in imo ventre & coxis est, aqua inter cutem instat. sed hoc morbi genus ab ili-

bus

bus oriri solet. Idem propositum periculum est his, quibus, cum voluntas desidendi est, venter nihil reddit, nisi & ægre & durum. Cum tumor in pedibus est, idemque modo dextra, modo sinistra parte ventris, invicem oritur atque finitur, à jocinore id malum proficisci videtur. Ejusdem morbi nota est, ubi circa umbilicum intestina torquentur (στρόφον Græci nominant) coxæque dolores manent, qui neque tempore, neque remediis solvuntur. Dolor autem articulorum, prout in pedibus, manibusve, aut alia qualibet parte sic est, ut eo loco nervi contrahantur; aut si id membrum, ex levi causa fatigatum, æque frigido, calidoque offenditur, ποδάγραν χειράγρανve, vel ejus articuli, in quo id sentitur, morbum futurum esse denunciat. Quibus in pueritia sanguis ex naribus fluxit, dein fluere desiit, hi vel capitis doloribus conflictentur necesse est, vel in articulis aliquas exulcerationes graves habeant, vel aliquo morbo etiam debilitentur. Quibus fœminis menstrua non proveniunt, necesse est capitis acerbissimi dolores sint, vel quælibet alia pars morbo infestetur. Eademque his pericula sunt, quibus articulorum vitia, ut dolores, tumoresque, sine podagra similibusque morbis, oriuntur, & desinunt. Vtique si sæpe tempora iisdem dolent, noctuque corpora insudant, frons prurit, lippitudinis metus est. Si mulier

mulier à partu vehementes dolores habet, neque præterea signa mala sunt, circa vigesimum diem aut sanguis per nares erumpet, aut in inferioribus aliquid abscedet. Quicumque etiam dolorem ingentem circa tempora & frontem habebit, ei alterutra ratione finiet: magisque, si juvenis erit, per sanguinis profusionem; si senior, per suppurationem. Febris autem, quæ subito sine ratione, sine bonis signis finita est, fere revertitur. Cui fauces sanguine & interdiu & noctu replentur, sic, ut neque capitis dolores, neque præcordiorum, neque tussis, neque vomitus, neque febricula præcesserit, hujus aut in naribus, aut in faucibus ulcus reperietur. Si mulieri inguen & febricula orta est, neque causa apparet, ulcus in vulva est. Vrina autem crassa, ex qua quod desidit, album est, significat circa articulos, aut circa viscera dolorem, metumque morbi esse. Eadem viridis, aut viscerum dolorem, tumoremque cum aliquo periculo subesse, aut corpus certe integrum non esse, testatur. At si sanguis aut pus in urina est, vel vesica vel renes exulcerati sunt. Si hæc crassa, carunculas quasdam exiguas aut quasi capillos habet, aut si bullat, aut male olet, aut interdum quasi arenam, interdum quasi sanguinem trahit, dolent autem coxæ, quæque inter has superque pubem sunt, & accedunt frequentes ructus, interdum vomi-

vomitus biliosus, extremæque partes frigescunt, urinæ crebra cupiditas, sed magna difficultas est, & quod inde excretum est, aquæ simile, vel rufum, vel pallidum est, paulum tamen in eo levamenti est, alvus vero cum multo spiritu redditur, utique in renibus vitium est. At si paulatim destillat, vel si sanguis per hanc editur, & in eo quædam cruenta concreta sunt, idque ipsum cum difficultate redditur, & circa pubem interiores partes dolent, in eadem vesica vitium est. Calculosi vero his indiciis cognoscuntur. Difficulter urina redditur; paulatimque, interdum etiam sine voluntate, destillat. Eadem arenosa est. nonnunquam aut sanguis, aut cruentum, aut purulentum aliquid cum ea excernitur. Eamque quidam promptius recti, quidam resupinati, maximeque hi qui grandes calculos habent, quidam etiam inclinati reddunt, colemque extendendo, dolorem levant. Gravitatis quoque cujusdam in ea parte sensus est; atque ea cursu, omnique motu augetur. Quidam etiam, cum torquentur, pedes inter se, subinde mutatis vicibus, implicant. Fœminæ vero oras naturalium suorum manibus admotis scabere crebro coguntur. Nonnunquam, si digitum admoverint, ubi vesicæ cervicem is urget, calculum sentiunt. At, qui spumantem sanguinem excreant, his in pulmone vitium est. Muliere gravidæ sine

modo

modo fusa alvus elidere partum potest. Eidem si lac ex mammis profluit, imbecillum est, quod intus gerit. Duræ mammæ, sanum illud esse, testantur. Frequens singultus, & præter consuetudinem continuus, jecur inflammatum esse, significat. Si tumores super ulcera subito esse desierunt, idque à tergo incidit, vel distentio nervorum, vel rigor timeri potest: at, si à priore parte id evenit, vel lateris acutus dolor, vel insania expectanda est. Interdum etiam hujusmodi casum, quæ tutissima inter hæc est, profusio alvi sequitur. Si ora venarum, sanguinem solita fundere, subito suppressa sunt, aut aqua inter cutem, aut tabes sequitur. Eadem tabes subit, si in lateris dolore orta suppuratio intra quadraginta dies purgari non potuit. At, si longa tristitia cum longo timore & vigilia est, atræ bilis morbus subest. Quibus sæpe ex naribus fluit sanguis, his aut lien tumet, aut capitis dolores sunt: quos sequitur, ut quædam ante oculos tanquam imagines obversentur. At, quibus magni lienes sunt, his gingivæ malæ sunt, & os olet, aut sanguis aliqua parte prorumpit. Quorum si nihil evenit, necesse est in cruribus mala ulcera, & ex his nigræ cicatrices fiant. Quibus causa doloris, neque sensus ejus est, his mens laborat. Si in ventrem sanguis confluxit, ibi in pus vertitur. Si à coxis, & ab inferioribus partibus dolor in pectus transit, neque

que ullum ſignum malum acceſſit, ſuppurationis eo loco periculum eſt. Quibus ſine febre aliqua parte dolor, aut prurigo cum rubore & calore eſt, ibi aliquid ſuppurat. Urina quoque, quæ in homine parum ſano liquida eſt, circa aures futuram aliquam ſuppurationem eſſe denunciat.

Hæc vero, cum ſine febre quoque vel latentium, vel futurarum rerum notas habeant, multo certiora ſunt, ubi febris acceſſit; atque etiam aliorum morborum tum ſigna naſcuntur. Ergo protinus inſania timenda eſt, ubi expeditior alicujus, quam ſani fuit, ſermo eſt, ſubitaque loquacitas orta eſt, & hæc ipſa ſolito audacior: aut ubi raro quis & vehementer ſpirat, venaſque concitatas habet, præcordiis duris & tumentibus. Oculorum quoque frequens motus; & in capitis dolore offuſæ oculis tenebræ: vel, nullo dolore ſubſtante, ſomnus ereptus, continuataque nocte & die vigilia; vel proſtratum contra conſuetudinem corpus in ventrem, ſic, ut ipſius alvi dolor id non coegerit; item, robuſto adhuc corpore, inſolitus dentium ſtridor, inſaniæ ſigna ſunt. Si quid etiam abſceſſit, &, ante quam ſputum prodiret, manente adhuc in corpore ſolita febre, ſubſedit, periculum affert primum furoris, deinde interitus. Auris quoque dolor acutus, cum febre continua vehementique, ſæpe mentem turbat: & ex eo caſu juniores interdum

dum intra septimum diem moriuntur; seniores tardius: quoniam neque æque magnas febres experiuntur, neque æque insaniunt. ita sustinent, dum is affectus in pus vertatur. Suffusæ quoque sanguine mulieris mammæ, furorem venturum esse, testantur. Quibus autem longæ febres sunt, his aut abscessus aliqui, aut articulorum dolores erunt. Quorum faucibus in febre illiditur spiritus, instat his nervorum distentio. Si angina subito finita est, in pulmonem id malum transit; idque sæpe intra septimum diem occidit: quod nisi incidat, sequitur, ut aliqua parte suppuret. Denique, post alvi longam resolutionem, tormina: post hæc, intestinorum lævitas oritur. Post nimias destillationes, tabes. Post lateris dolorem, vitia pulmonum: post hæc, insania. Post magnos fervores corporis, nervorum rigor, aut distentio. Ubi caput vulneratum est, delirium: ubi vigilia torsit, nervorum distentio: ubi vehementer venæ supra ulcera moventur, sanguinis profluvium erit.

Suppuratio vero pluribus modis excitatur. Nam si longæ febres sine dolore, sine manifesta causa remanent, in aliquam partem id malum incumbit, sed in junioribus tantum: nam in senioribus ex ejusmodi morbo quartana fere nascitur. Eadem suppuratio fit, si præcordia dura & dolentia ante vigesimum diem hominem non sustulerunt,

lerunt, neque sanguis ex naribus fluxit, maximeqne in adolescentibus; utique, si inter principia aut oculorum caligo, aut capitis dolores fuerunt: sed tum in inferioribus partibus aliquid abscedit. At si præcordia tumorem mollem habenti, neque habere intra sexaginta dies desinunt, hæretque per omne id tempus febris, tum in superioribus partibus fit abscessus: ac, si inter ipsa initia sanguis è naribus non fluit, circa aures erumpit. Cumque omnis longus tumor ad suppurationem fere spectet, magis eo tendit is, qui in præcordiis, quam is, qui in ventre est: & is qui supra umbilicum, quam is qui infra. Si lassitudinis etiam sensus in febre est, vel in maxillis, vel in articulis aliquid abscedit. Interdum quoque urina tenuis & cruda sic diu fertur, ut alia salutaria signa sint, exque eo casu plerumque infra transversum septum (quod διάφραγμα Græci vocant) fit abscessus. Dolor pulmonis, si neque per sputa, neque per cucurbitulas, neque per sanguinis detractionem, neque per victus rationem finitus est, vomicas aliquas interdum excitat, aut circa vigesimum diem, aut circa tricesimum, aut circa quadragesimum, nonnunquam etiam circa sexagesimum. Numerabimus autem ab eo die, quo primum febricitavit aliquis, aut inhorruit, aut gravitatem ejus partis sensit. Sed hæ vomicæ modo à pulmone, mo-

do

do à coſtarum parte naſcuntur. Quod ſuppurat, ea parte, quam afficit, dolorem inflammationemque concitat, ipſumque calidius eſt: &, ſi in partem ſanam aliquis decubuit, onerare eam ex pondere aliquo videtur. Omnis etiam ſuppuratio, quæ nondum oculis patet, ſic deprehendi poteſt, ſi febris non dimittit, eaque interdiu levior eſt, noctu increſcit; multus ſudor oritur; cupiditas tuſſiendi eſt, & pene nihil in tuſſi excreatur; oculi cavi ſunt; malæ rubent; venæ ſub lingua inalbeſcunt; in manibus fiunt adunci ungues; digiti, maximeque ſummi calent; in pedibus tumores ſunt; ſpiritus difficilius trahitur; cibi faſtidium eſt; puſtulæ toto corpore oriuntur. Quod ſi protinus initio dolor & tuſſis fuit, & ſpiritus difficultas, vomica vel ante vel circa vigeſimum diem erumpet. Si ſerius iſta cœperint, neceſſe eſt quidem iucreſcant, ſed quo minus cito adfuerint, eo tardius ſolventur. Solent etiam in gravi morbo pedes cum digitis unguibuſque nigreſcere. quod ſi non eſt mors conſecuta, & reliquum corpus convaluit, pedes tamen decidunt.

Cap. VIII.

Quæ notæ in quoque morbi genere vel ſpem vel pericula oſtendant.

Sequitur, ut in quoque morbi genere proprias notas explicem, quæ vel ſpem,

ſpem, vel periculum oſtendant. Ex veſica dolenti, ſi purulenta urina proceſſit, inque eo læve & album ſubſedit, metum detrahit. In pulmonis morbo, ſi ſputo ipſo levatur dolor, quamvis id purulentum eſt, tamen, ſi æger facile ſpirat, facile excreat, morbum ipſum non difficulter fert, poteſt ei ſecunda valetudo contingere. Neque inter initia terreri convenit, ſi protinus ſputum miſtum eſt ruſo quodam ſanguine, dummodo ſtatim ſedetur. Laterum dolores, ſuppuratione facta, deinde intra quadrageſimum diem purgata, finiuntur. Si in jocinore vomica eſt, & ex ea fertur pus purum & album, ſalus ei facilis. Id enim malum in tunica eſt. Ex ſuppurationibus vero hæ tolerabiles ſunt, quæ in exteriorem partem feruntur, & acuuntur. At ex his, quæ intus procedunt, hæ leviores, quæ concluſæ cutem non afficiunt, eamque & ſine dolore & ejuſdem coloris, cujus reliquæ partes ſunt, ſinunt eſſe. Pus quoque, quacumque parte erumpit, ſi eſt læve, album & unius modi, ſine ullo metu eſt; &, quo effuſo, febris protinus conquievit, deſieruntque urgere cibi faſtidium & potionis deſiderium. Si quando etiam ſuppuratio deſcendit in crura, ſputumque ejuſdem factum pro ruſo purulentum eſt, periculi minus eſt. At in tabe ejus, qui ſalvus futurus eſt, ſputum eſſe debet album, æquale, totum, ejuſdemque

que coloris, sine pituita: eique etiam simile esse oportet, si quid in nares à capite destillat. Longe optimum est, febrem omnino non esse: secundum est, tantillam esse, ut neque tantulum cibum impediat, neque crebram sitim faciat. Alvus in hac valetudine ea tuta est, quæ quotidie coacta, eaque convenientia his, quæ assumuntur, reddit. Corpus id, quod minime tenue, maximeque lati pectoris atque setosi est, cujusque cartilago exigua, & carnosa est. Super tabem si mulieri quoque suppressa menstrua fuerunt, & circa pectus atque scapulas dolor mansit, subitoque sanguis erupit, levari morbus solet. nam & tussis minuitur, & sitis atque febriculæ desinunt. Sed iisdem fere, nisi redit sanguis, vomica erumpit: quæ quo cruentior, eo melior est. Aqua autem inter cutem minime terribilis est, quæ nullo antecedente morbo cœpit: deinde, quæ longo morbo supervenit; utique, si firma viscera sunt; si spiritus facilis; si nullus dolor; si sine calore corpus est; æqualiterque in extremis partibus macrum est; si venter mollis; si nulla tussis; nulla sitis; si lingua, ne per somnumquidem, inarescit; si cibi cupiditas est; si venter medicamentis movetur; si per se excernit mollia & figurata; si non extenuatur; si urina, & vini mutatione, & epotis aliquibus medicamentis mutatur; si corpus sine lassitudine est, & motum facile sustinet:

siqui-

siquidem in quo omnia hæc sunt, is ex toto tutus est: in quo plura ex his sunt, is in bona spe est. Articulorum vero vitia, ut podagræ chiragræque, si juvenes tentarunt, neque callum induxerunt, solvi possunt: maximeque torminibus leniuntur, & si quocumque modo venter fluit. Item morbus comitialis ante pubertatem ortus, non ægre finitur. Et, in quo ab una parte corporis venientis accessionis sensus incipit, optimum est à manibus pedibusve initium fieri: deinde, à lateribus: pessimum inter hæc, à capite. Atque in his quoque ea maximeque prosunt, quæ per dejectiones excernuntur. Ipsa autem dejectio sine ulla noxa est, quæ sine febre est; si celeriter desinit; si contrectato ventre nullus motus ejus sentitur; si extremam alvum spiritus sequitur. Ac ne tormina quidem periculosa sunt, si sanguis & strigmenta descendunt, dum febris cæteræque accessiones hujus morbi absint: adeo ut etiam gravida mulier, non solum conservari possit, sed etiam partum reservare. Prodestque in hoc morbo, si jam ætate aliquis processit. Contra, intestinorum lævitas facilius à teneris ætatibus depellitur: utique, si ferri urina, & ali cibo corpus incipit. Eadem ætas prodest & in coxæ dolore, & humerorum, & in omni resolutione nervorum. Ex quibus coxa, si sine torpore est, si leviter friget, quamvis magnos dolores habet, tamen &

facile & mature ſanatur : reſolutumque membrum, ſi nihilo minus alitur, fieri ſanum poteſt. Oris reſolutio etiam, alvo cita finitur. Omniſque dejectio lippienti prodeſt. At varix ortus, vel per ora venarum ſubita profuſio ſanguinis, vel tormina, inſaniam tollunt. Humerorum dolores, qui ad ſcapulas vel manus tendunt, vomitu atræ bilis ſolvuntur. Et quiſquis dolor deorſum tendit, ſanabilior eſt. Singultus ſternutamento finitur. Longas dejectiones ſupprimit vomitus. Mulier ſanguinem vomens, profuſis menſtruis, liberatur. Quæ menſtruis non purgatur, ſi ſanguinem ex naribus fudit, omni periculo vacat. Quæ locis laborat, aut difficulter partum edit, ſternutamento levatur. Cui calor & tremor eſt, ſaluti delirium eſt. Lienoſis bono tormina ſunt. Denique, ipſa febris, quod maxime mirum videri poteſt, ſæpe præſidio eſt. Nam & præcordiorum dolores, ſi ſine inflammatione ſunt, finit; & in jocinoris dolore ſuccurrit; & nervorum diſtentionem rigoremque, ſi poſtea cœpit, ex toto tollit; & ex difficultate urinæ morbum tenuioris inteſtini ortum, ſi urinam per calorem movet, levat. At dolores capitis, quibus oculorum caligo, & rubor cum quadam frontis prurigine accedunt, ſanguinis profuſione, vel fortuita, vel etiam petita, ſummoventur. Si capitis, ac frontis dolores ex vento, vel frigore,

aut

aut æſtu ſunt, gravedine & ſternutamentis finiuntur. Febrem autem ardentem, quam Græci καυσώδη vocant, ſubitus horror exolvit. Si in febre aures obtuſæ ſunt, ſi ſanguis è naribus fluxit, aut venter reſolutus eſt, illud malum definit ex toto. Nihil plus adverſus ſurditatem, quam bilioſa alvus poteſt. Quibus in fiſtula urinæ minuti abſceſſus, quos φύματα Græci vocant, eſſe cœperunt; iis, ubi pus ea parte profluxit, ſanitas redditur. Ex quibus cum pleraque per ſe proveniant, ſcire licet, inter ea, quæ ars adhibet, naturam plurimum poſſe. Contra, ſi caput in febre continenti dolet, neque quicquam remittit, malum atque mortiferum eſt: maximeque id periculum eſt pueris, à ſeptimo anno ad quartumdecimum. In pulmonis morbo, ſi ſputum primis diebus non fuit, deinde à ſeptimo die cœpit, & ultra ſeptimum manſit, periculoſum eſt: quantoque magis mixtos, neque inter ſe diductus colores habet, tanto deterius. Et tamen nihil pejus eſt, quam ſincerum id edi, ſive rufum eſt, ſive cruentum, ſive album, ſive glutinoſum, ſive pallidum, ſive ſpumans: nigrum tamen peſſimum eſt. In eodem morbo periculoſa ſunt, tuſſis, deſtillatio; etiam, quod alias ſalutare habetur, ſternutamentum. Periculoſiſſimumque eſt, ſi hæc ſecuta ſubita dejectio eſt. Fere vero, quæ in pulmonis, eadem in lateris doloribus, & mitiora ſigna,

& aſperiora eſſe conſuerunt. Ex jocinore ſi pus cruentum exit, mortiferum eſt. At ex ſuppurationibus hæ peſſimæ ſunt, quæ intus tendunt, ſicut exteriorem quoque cutem decolorent: ex his deinde, quæ in exteriorem partem prorumpit, tum quæ maximæ, quæque planiſſimæ ſunt. Quod ſi, ne rupta quidem vomica, vel pure extrinſecus emiſſo, febris quievit, aut quamvis quieverit, tamen repetit; item, ſi ſitis eſt, ſi cibi faſtidium, ſi venter liquidus, ſi pus eſt lividum & pallidum, ſi nihil æger excreat niſi pituitam ſpumantem, periculum certum eſt. Atque ex his quidem ſuppurationibus, quas pulmonum morbi concitarunt, fere ſenes moriuntur: ex cæteris juniores. At in tabe ſputum mixtum purulentum, febris aſſidua, quæ & cibi tempora eripit, & ſiti affligit, in corpore tenui periculum ſubeſſe teſtatur. Si quis etiam in eo morbo diutius traxit, ubi capilli fluunt; ubi urina quædam araneis ſimilia ſuperſidentia oſtendit; atque in ſputis odor fœdus eſt; maximeque, ubi poſt hæc orta dejectio eſt, protinus moritur: utique, ſi tempus autumni eſt. quo fere, qui cætera parte anni traxerunt, reſolvuntur. Item, pus expuiſſe in hoc morbo, deinde ex toto ſpuere deſiiſſe, mortiferum eſt. Solet etiam in adoleſcentibus is morbus, ex vomica, fiſtulave oriri. qui non facile ſaneſcunt, niſi ſi multa ſigna bonæ valetudinis ſubſecuta

cuta

cuta ſunt. Ex reliquis vero minime facile ſanantur virgines, aut eæ mulieres, quibus ſupervenit tabes, quod menſtrua ſuppreſſa ſint. Cui vero ſano ſubitus dolor capitis ortus eſt, dein ſomnus oppreſſit, ſic ut ſtertat, neque expergiſcatur, intra ſeptimum diem pereundum eſt: magis ſi, cum alvus cita non anteceſſerit, palpebræ dormientis non coeunt, ſed album oculorum apparet. Quos tamen ita mors ſequitur, ſi id malum non eſt febre diſcuſſum. At aqua inter cutem, ſi ex acuto morbo cœpit, ad ſanitatem raro perducitur: utique, ſi contraria his, quæ ſupra poſita ſunt, ſubſequuntur. Æque in ea quoque tuſſis ſpem tollit: item, ſi ſanguis ſurſum deorſumve erupit, & aqua medium corpus implevit. Quibuſdam etiam in hoc morbo tumores oriuntur, deinde deſinunt, deinde rurſus aſſurgunt. Hi quidem tutiores ſunt, quam qui ſupra comprehenſi ſunt, ſi attendunt: ſed fere fiducia ſecundæ valetudinis opprimuntur. Illud jure aliquis mirabitur, quomodo quædam ſimul & affligant noſtra corpora, & parte aliqua tueantur. Nam, ſive aqua inter cutem quem implevit, ſive in magno abſceſſu multum puris coiit, ſimul id omne effudiſſe, æque mortiferum eſt, ac ſi quis ſani corporis vulnere factus exanguis eſt. Articuli vero cui ſic dolent, ut ſuper eos ex callo quædam tubercula innata ſint, nunquam liberantur: qnæque

eorum vitia vel in senectute cœperunt, vel in senectutem ab adolescentia pervenerunt, ut aliquando leniri possunt, sic nunquam ex toto finiuntur. Morbus quoque comitialis post annum quintum & vigesimum ortus ægre curatur: multoque ægrius is, qui post quadragesimum annum cœpit; adeo ut in ea ætate aliquid in natura spei, vix quidquam in medicina sit. In eodem morbo, si simul totum corpus afficitur, neque ante in partibus aliquis venientis mali sensus est, sed homo ex improviso concidit, cujuscunque is ætatis est, vix sanescit: si vero aut mens læsa, aut nervorum facta resolutio, medicinæ locus non est. Dejectionibus quoque si febris accessit; si inflammatio jocinoris, aut præcordiorum, aut ventris; si immodica sitis; si longius tempus; si alvus varia; si cum dolore est, etiam mortis periculum subest: maximeque, si inter hæc tormina vetera esse cœperunt. Isque morbus maxime pueros absumit usque ad annum decimum: cæteræ ætates facilius sustinent. Mulier quoque gravida ejusmodi casu rapi potest: atque, etiamsi ipsa convaluit, partum tamen perdit. Quin etiam tormina ab atra bile orsa mortifera sunt: aut si sub his, extenuato jam corpore, subito nigra alvus profluxit. At intestinorum lævitas periculosior est, si frequens dejectio est; si venter omnibus horis & cum sono & sine hoc profluit; si similiter

militer noctu & interdiu; ſi, quod excernitur, aut crudum eſt, aut nigrum, &, præter id, etiam læve, & mali odoris; ſi ſitis urget; ſi poſt potionem urina non redditur (quod evenit, quia tunc liquor omnis non in veſicam, ſed in inteſtina deſcendit;) ſi os exulceratur; ſi rubet facies, & quaſi maculis quibuſdam colorum omnium diſtinguitur; ſi venter eſt quaſi fermentatus, pinguis atque rugoſus; ſi & cibi cupiditas non eſt. Inter quæ cum evidens mors ſit, multo evidentior eſt, ſi jam in longinquum quoque id vitium eſt: maxime etiam, ſi in corpore ſenili eſt. Si vero in tenuiore inteſtino morbus eſt, vomitus, ſingultus, nervorum diſtentio, delirium, mala ſunt. At in morbo arquato, durum fieri jecur, perniciosiſſimum eſt. Quos lienes male habent, ſi tormina prehenderunt, deinde converſa ſunt vel in aquam inter cutem, vel in inteſtinorum lævitatem, vix ulla medicina periculo ſubtrahit. Morbus inteſtini tenuioris ex urinæ difficultate, niſi febre reſolutus eſt, intra ſeptimum diem occidit. Mulier ex partu, ſi cum febre vehementibus etiam & aſſiduis capitis doloribus premitur, in periculo mortis eſt. Si dolor atque inflammatio eſt in his partibus, quibus viſcera continentur, frequenter ſpirare, ſignum malum eſt. Si ſine cauſa longus dolor capitis eſt, & in cervices ac ſcapulas tranſit rurſuſque in caput revertitur, aut à

capite ad cervices scapulasque pervenit, perniciosus est: nisi vomicam aliquam excitat, sic, ut extussiatur; aut nisi sanguis ex aliqua parte prorumpit; aut nisi in capite multa porrigo, totove corpore pustulæ ortæ sunt. Æque magnum malum est, ubi torpor atque prurigo pervagantur, modo per totum caput, modo in parte; aut sensus alicujus ibi quasi frigoris est, eaque ad summam quoque linguam perveniunt. Et, cum in iisdem ex abscessibus auxilium fit, eo tamen difficilior sanitas est, quo minus sæpe sub his malis illi subsequuntur. In coxæ vero doloribus, si vehemens torpor est, frigescitque crus & coxa, alvusque nisi coacta non reddit, idque, quod excernitur, mucosum est, jamque ætas ejus hominis quadragesimum annum excessit, is morbus erit longissimus, minimumque annuus; neque finiri poterit, nisi aut vere, aut autumno. Difficilis æque curatio est, in eadem ætate, ubi humerorum dolor vel ad manus pervenit, vel ad scapulas tendit, torporemque & dolorem creat, neque bilis vomitu levata est. Quacunque vero parte corporis membrum aliquod resolutum est, si neque movetur, & emacrescit, in pristinum habitum non revertitur; eoque minus, quo vetustius id vitium est, & quo magis in corpore senili est. Omniq; resolutioni nervorum ad medicinam non idonea tempora sunt hiems & autumnus: aliquid sperari potest vere

vere & æſtate. Iſque morbus medioeris vix ſanatur, vehemens ſanari non poteſt. Omnis etiam dolor minus medicinæ paret, qui ſurſum procedit. Mulieri gravidæ ſi ſubito mammæ emarcuerunt, abortus periculum, eſt. Quæ neque peperit, neque gravida eſt ſi lac habet, à menſtruis defecta eſt. Quartana æſtiva, brevis: autumnalis fere longa eſt; maximeque, quæ cœpit hieme appropinquante. Si ſanguis profluxit, deinde ſecuta eſt dementia cum diſtentione nervorum, periculum mortis eſt. Itemque, ſi medicamentis purgatum, & adhuc inanem, nervorum diſtentio oppreſſit: aut ſi in magno dolore, extremæ partes frigent. Neque is ad vitam redit, qui ex ſuſpendio, ſpumante ore, detractus eſt. Alvus nigra, ſanguini atro ſimilis, repentina, ſive cum febre, ſive etiam ſine hac eſt, pernicioſa eſt.

CAP. IX.

De Morborum curationibus.

COGNITIS indiciis, quæ nos vel ſpe conſolentur, vel metu terreant, ad curationes morborum tranſeundum eſt. Ex his quædam communes ſunt, quædam propriæ. Communes, quæ pluribus morbis opitulantur. Propriæ, quæ ſingulis. Ante de communibus dicam. Ex quibus tamen quædam non ægros ſolum, ſed ſanos quoque ſuſtinent, quædam in adverſa tantum valetudine adhibentur.

Omne vero auxilium corporis, aut demit aliquam materiam, aut adjicit, aut evocat, aut reprimit, aut refrigerat, aut calefacit, ſimulque aut durat, aut mollit. Quædam non uno modo tantum, ſed etiam duobus inter ſe non contrariis adjuvant. Demitur materia, ſanguinis detractione, cucurbitula, dejectione, vomitu, frictione, geſtatione, omnique exercitatione corporis, abſtinentia, ſudore. De quibus protinus dicam.

Cap. x.

De Sanguinis detractione per venas.

Sanguinem, inciſa vena, mitti novum non eſt: ſed nullum pene morbum eſſe, in quo non mittatur, novum eſt. Item, mitti junioribus, & fœminis uterum non gerentibus, vetus eſt. In pueris vero idem experiri, & in ſenioribus, & in gravidis quoque mulieribus, vetus non eſt. Siquidem antiqui, primam ultimamque ætatem ſuſtinere non poſſe hoc auxilii genus judicabant; perſuaſerantque ſibi, mulierem gravidam, quæ ita curata eſſet, abortum eſſe facturam. Poſtea vero uſus oſtendit, nihil ex his eſſe perpetuum, aliaſque potius obſervationes adhibendas eſſe, ad quas dirigi curantis conſilium debeat. Intereſt enim, non quæ ætas ſit, neque quid in corpore intus geratur, ſed quæ vires ſint. Ergo, ſi juvenis imbecillus eſt; aut ſi mulier, quæ

gravi-

gravida non est, parum valet, male sanguis mittitur. emoritur enim vis, si quæ superat, hoc modo erepta. At firmus puer, & robustus senex, & gravida mulier valens, tuto sic curantur. Maxime tamen in his medicus imperitus falli potest: quia fere minus roboris illis ætatibus subest. Mulierique prægnanti post curationem quoque viribus opus est, non tantum ad se, sed etiam ad partum sustinendum. Non, quicquid aut intentionem animi, aut prudentiam exigit, protinus ejiciendum est: cum præcipua in hoc ars sit, quæ non annos numeret, neque conceptionem solam videat, sed vires æstimet, & ex eo colligat, possit necne superesse, quod vel puerum, vel senem, vel in una muliere duo corpora simul sustineat Interest etiam inter valens corpus, & obesum; inter tenue, & infirmum. Tenuioribus magis sanguis, plenioribus magis caro abundat. Facilius itaque illi detractionem ejusmodi sustinent: celeriusque eâ, qui nimium est pinguis, affligitur. Ideoque vis corporis melius ex venis, quam ex ipsa specie æstimatur.

Neque solum hæc consideranda sunt, sed etiam morbi genus quod sit: utrum superans, an deficiens materia læserit: corruptum corpus sit, an integrum. Nam si materia vel deest, vel integra est, istud alienum est. At si vel copia sui male habet, vel corrupta est, nullo modo melius succurritur.

tur. Ergo vehemens febris, ubi rubet corpus, plenæque venæ tument, ſanguinis detractionem requirit: item viſcerum morbi, nervorumque reſolutio, & rigor, & diſtentio: quidquid denique fauces difficultate ſpiritus ſtrangulat; quicquid ſubito ſupprimit vocem; quiſquis intolerabilis dolor eſt; & quacumque de cauſa ruptum aliquid intus atque colliſum eſt: item malus corporis habitus; omneſque acuti morbi, qui modo, ut ſupra dixi, non infirmitate, ſed onere nocent.

Fieri tamen poteſt, ut morbus quidem id deſideret, corpus autem vix pati poſſe videatur: ſed, ſi nullum tamen appareat aliud auxilium, periturusque ſit, qui laborat, niſi temeraria quoque via fuerit adjutus, in hoc ſtatu boni medici eſt oſtendere, quam nulla ſpes ſine ſanguinis detractione ſit; faterique quantus in hac ipſa re metus ſit, & tum demum, ſi exigatur, ſanguinem mittere. De quo dubitare in ejuſmodi re non oportet. ſatius eſt enim anceps auxilium experiri, quam nullum. Idque maxime fieri debet, ubi nervi reſoluti ſunt; ubi ſubito aliquis obmutuit; ubi angina ſtrangulatur; ubi prioris febris acceſſio pene confecit, paremque ſubſequi veriſimile eſt, neque eam videntur ſuſtinere ægri vires poſſe.

Cum ſit autem minime crudo ſanguis mittendus, tamen ne id quidem perpetuum

eſt.

est. neque enim semper concoctionem res exspectat. Ergo, si ex superiore parte aliquis decidit, si contusus est, si ex aliquo subito casu sanguinem vomit, quamvis paulo ante sumpsit cibum, tamen protinus ei demenda materia est, ne, si subsederit, corpus affligat. Idemque etiam in aliis casibus repentinis, qui strangulabunt, dictum erit. At, si morbi ratio patiatur, tum demum nulla cruditatis suspicione remanente id fiet. Ideoque ei rei videtur aptissimus adversæ valetudinis dies secundus, aut tertius. Sed ut aliquando etiam primo die sanguinem mittere necesse est, sic nunquam utile post diem quartum est, cum jam spatio ipso materia vel exhausta est, vel corpus corrupit; ut detractio imbecillum id facere possit, non possit integrum. Quod si vehemens febris urget, in ipso impetu ejus sanguinem mittere, hominem jugulare est. expectanda ergo intermissio est: si non decedit, cum crescere desiit: si neque remissio speratur, tunc quoque, quamvis pejor, sola tamen occasio non omittenda est.

Fere etiam ista medicina, ubi necessaria est, in biduum dividenda est. Satius est enim, primum levare ægrum, deinde perpurgare, quam simul omni vi effusa fortasse præcipitare. Quod si in cura quoque aquæ, quæ inter cutem est, ita respondet; quanto magis necesse est in sanguine respondeat?

Mitti vero is debet, si totius corporis causa fit, ex brachio: si partis alicujus, ex ea ipsa parte, aut certe quam proxima; quia non ubique mitti potest, sed in temporibus in brachiis, juxta talos. Neque ignoro, quosdam dicere, quam longissime sanguinem inde, ubi lædit, esse mittendum; sic enim averti materiæ cursum; at illo modo in idipsum, quod gravatur, evocari. Sed idipsum falsum est. proximum enim locum primo exhaurit; ex ulterioribus autem eatenus sanguis sequitur, quatenus emittitur: ubi is suppressus est, quia non trahitur, ne venit quidem. Videtur tamen usus ipse docuisse, si caput fractum est, ex brachio potius sanguinem mittendum esse: si quod in humero vitium est, ex altero brachio. credo, quia si quid parum cesserit, opportuniores hæ partes injuriæ sunt, quam quæ jam male habent. Avertitur quoque interdum sanguis, ubi alia parte prorumpens, alia emittitur. desinit enim fluere qua nolumus, inde objectis quæ prohibeant, alio dato itinere.

Mittere autem sanguinem cum sit expeditissimum, usum habenti; tamen ignaro difficillimum est. Juncta enim est vena arteriis, his nervi. Ita, si nervum scalpellus attigit, sequetur nervorum distentio, eaque hominem crudeliter consumit. At arteria incisa neque coit, neque sanescit: interdum etiam, ut sanguis vehementer

erum-

erumpat, efficit. Ipſius quoque venæ, ſi forte præciſa eſt, capita comprimuntur, neque ſanguinem emittunt. At ſi timide ſcalpellus demittitur, ſummam cutem lacerat, neque venam incidit. Nonnunquam etiam ea latet, neque facile reperitur. Ita multæ res id difficile inſcio faciunt, quod perito facillimum eſt.

Incidenda ad medium vena eſt. Ex qua cum ſanguis erumpit, colorem ejus habitumque oportet attendere. Nam ſi is craſſus & niger eſt, vitioſus eſt; ideoque utiliter effunditur: ſi rubet & pellucet, integer eſt; eaque miſſio ſanguinis adeo non prodeſt, ut etiam noceat, protinuſque is ſupprimendus eſt. Sed id evenire non poteſt ſub eo medico, qui ſcit ex quali corpore ſanguis mittendus ſit. Illud magis fieri ſolet, ut æque niger aſſidue primo die profluat. quod quamvis ita eſt, tamen ſi jam ſatis fluxit, ſupprimendus eſt: ſemperque ante finis faciendus eſt, quam anima deficiat.

Deligandumque brachium ſuperimpoſito expreſſo ex aqua frigida penicillo; & poſtero die adverſo medio digito vena fricanda, ut recens coitus ejus reſolvatur, iterumque ſanguinem fundat. Sive autem primo, ſive ſecundo die ſanguis, qui craſſus & niger initio fluxerat, & rubere, & pellucere cœpit, ſatis materiæ detractum eſt, atq; quod ſupereſt, ſincerum eſt: ideoque protinus brachium deligandum, ha-

ben-

bendumq; ita eſt, donec valens cicatricula fit; quæ celerrime in vena confirmatur.

Cap. XI.

De Sanguinis detractione per Cucurbitulas.

Cucurbitularum vero duo genera ſunt: æneum, & corneum. Ænea, altera parte patet; altera, clauſa eſt. Cornea, altera parte æque patens, altera foramen habet exiguum. In æneum linamentum ardens conjicitur, ac ſic os ejus corpori aptatur, imprimiturque, donec inhæreat. Cornea, per ſe corpori imponitur; deinde, ubi ea parte, qua exiguum foramen eſt, ore ſpiritus adductus eſt, ſuperque cera cavum id clauſum eſt, æque inhæreſcit. Utraque non ex his tantum materiæ generibus, ſed etiam ex quolibet alio recte fit. At ſi cætera defecerunt, caliculus quoque aut pultarius, oris compreſſioris, ei rei commode aptatur. Ubi inhæſit, ſi conciſa ante ſcalpello cutis eſt, ſanguinem extrahit: ſi integra eſt, ſpiritum. Ergo ubi materia, quæ intus eſt, lædit, illo modo: ubi inflatio, hoc imponi ſolet.

Uſus autem cucurbitulæ præcipuus eſt, ubi non in toto corpore, ſed in parte aliqua vitium eſt, quam exhauriri ad confirmandam valetudinem ſatis eſt. Idque ipſum teſtimonium eſt, etiam ſcalpello ſanguinem, ubi membro ſuccurritur, ab ea potiſſimum parte, quæ jam læſa eſt, eſſe mittendum:

dum: quod nemo cucurbitulam diversæ parti imponit, nisi cum profusionem sanguinis eo avertit; sed ei ipsi, quæ dolet, quæque liberanda est.

Opus esse cucurbitula potest in morbis longis (quamvis & iis jam spacium aliquod accessit) sive corrupta materia, sive spiritu male habente. In acutis quoque quibusdam, si & levari corpus debet, & ex vena sanguinem mitti, vires non patiuntur. Idque auxilium ut minus vehemens, ita magis tutum; neque unquam periculosum est, etiamsi in medio febris impetu, etiamsi in cruditate adhibetur. Ideoque ubi sanguinem mitti opus est, si incisa vena præceps periculum est, aut nobili in parte corporis vitium est, etiam huc potius confugiendum est. cum eo tamen, ut sciamus, hic ut nullum periculum, ita levius præsidium esse; nec posse vehementi malo, nisi æque vehemens auxilium succurrere.

CAP. XII.

De Dejectione.

DEJECTIONEM autem antiqui variis medicamentis, crebraque alvi ductione in omnibns fere morbis moliebantur: dabantque aut nigrum veratrum, aut filiculam, aut squamam æris, quam λεπίδα χαλκοῦ Græci vocant; aut lactucæ marinæ lac, cujus gutta pani adjecta abunde purgat; aut lac vel asininum, vel

vel bubulum, caprinum, eique salis paulum adjiciebant, dequoquebantque id, &, sublatis his, quæ coierant, quod quasi serum supererat, bibere cogebant.

Sed medicamenta stomachum fere lædunt. Ideoque omnibus catharticis aloe miscenda est. Alvus si vehementius fluit, aut sæpius ducitur, hominem infirmat. Ergo numquam in adversa valetudine medicamentum ejus rei causa recte datur, nisi ubi morbus sine febre est. Vt cum veratrum nigrum, aut atra bile vexatis, aut cum tristitia insanientibus, aut iis, quorum nervi parte aliquia resoluti sunt, datur. At, ubi febres sunt, satius est ejus rei causa cibos potionesque assumere, qui simul & alãt, & ventrem molliant. Suntque valetudinis genera, quibus ex lacte purgatio convenit

2. *De Alvi ductione*

Plerunque vero alvus lotionibns ducenda est. quod, ab Asclepiade quoque sic vituperatum, vt tamen servatum sit, video plerunque seculo nostro præteriri. Est autem ea moderatio, quam is secutus videtur, aptissima, ut neque sæpe medicina tentetur, & tamen semel, vel summum bis, non omittatur, si caput grave est; si oculi caligant; si morbus majoris intestini est, quod Græci κόλον nominant, si in imo ventre, aut in coxa dolores sunt; si in stomachum quædam biliosa concurrunt, vel etiam pituita eo se, humorve aliquis aquæ simi-
lis

lis confert; ſi ſpiritus difficilius redditur; ſi nihil per ſe venter excernit; utique, ſi iuxta quoque ſtercus eſt, & intus remanet; aut ſi ſtercoris odorem nihil dejiciens æger ex ſpiritu ſuo ſentit, aut ſi corruptum eſt, quod excernitur; aut ſi prima inedia febrem non ſuſtulit; aut ſi ſanguinem mitti, cum opus ſit, vires non patiuntur, tempuſve ejus rei præteriit, aut ſi multum ante morbum aliquis potavit; aut ſi is, qui ſæpe, vel ſponte, vel caſu purgatus eſt, ſubito habet alvum ſuppreſſam. Servanda verò illa ſunt, ne ante diem tertium ducatur: ne ulla cruditate ſubſtante: ne in corpore infirmo, diuque in adverſa valetudine exhauſto: neve in eo, cui ſatis alvus reddit quotidie, quive eam liquidam habet: neve in ipſo acceſſionis impetu. quia, quod tum infuſum eſt, alvo continetur, regeſtumque in caput, multo gravius periculum efficit. Pridie vero abſtinere debet æger, ut aptus tali curationi ſit. Eodem die ante, aliquod horis, aquam calidam bibere, ut ſuperiores ejus partes madeſcant: tum immittenda in alvum eſt, ſi levi medicina contenti ſumus, pura aqua; ſi paulo valentiori, mulſa; ſi leni, aqua, in qua fœnum græcum, vel priſana, vel malva decocta ſit: ſi reprimendi cauſa, ex verbenis. Acris autẽ marina aqua, vel alia ſale adjecto: at utraque decocta commodior eſt. Acrior fit, adjecto vel oleo vel nitro, vel melle quoque. Si acrior eſt,

eo plus extrahit, ſed minus facile ſuſtinetur. Id quod infunditur, neque frigidum eſſe oportet, neque calidum; ne alterutro modo lædat. Cum infuſum eſt, quantum fieri poteſt, continere ſe in lectulo debet æger, nec primæ cupiditati dejectionis protinus cedere: ubi neceſſe eſt, tum demum deſidere. Fereque eo modo dempta materia, ſuperioribus partibus levatis, morbum ipſum mollit. Cum vero, quotiens res coegit, deſidendo aliquis ſe exhauſit, pauliſper debet conquieſcere; &, ne vires deficiant, utique eo die cibum aſſumere. qui plenior, an exiguus ſit dandus, ex ratione ejus acceſſionis, quæ expectabitur, aut in metu non erit, æſtimari oportebit.

CAP. XIII.

De Vomitu.

AT vomitus, ut in ſecunda quoque valetudine ſæpe neceſſarius bilioſis eſt, ſic etiam in his morbis, quos bilis concitavit. Ergo omnibus, qui ante febres horrore & tremore vexantur: omnibus, qui cholera laborant: omnibus etiam cum quadam hilaritate inſanientibus; & comitiali quoque morbo oppreſſis neceſſarius eſt. Sed, ſi acutus morbus eſt, ſicut in cholera; ſi febris eſt, inter rigores, aſperioribus medicamentis opus non eſt; ſicut in dejectionibus quoque ſupra dictum eſt. Satis que eſt, ea vomitus cauſa ſumi, quæ ſanis quo-

quoque ſumenda eſſe propoſui. At ubi longi valenteſque morbi ſine febre ſunt, ut comitialis aut inſania, veratro quoque albo utendum eſt. Id neque hieme, neque æſtate recte datur: optime, vere: tolerabiliter autumno. Quiſquis daturus erit, id agere ante debet, ut accepturi corpus humidius ſit. Illud ſcire oportet, omne ejuſmodi medicamentum, quod potui datur, non ſemper ægris prodeſſe, ſemper ſanis nocere.

CAP. XIV.

De Frictione.

De frictione vero & geſtatione adeo multa Aſclepiades, tanquam inventor ejus, poſuit in eo volumine, quod Communium auxiliorum inſcripſit, ut cum trium tantũ faceret mentionem hujus & vini & geſtationis, tamen maximam partem in hoc conſumpſerit. Oportet autem neque recentiores viros in his fraudare, quæ vel repererunt, vel recte ſecuti ſunt, & tamen ea, quæ apud antiquiores aliquos poſita ſunt, authoribus ſuis reddere. Neque dubitari poteſt, quin latius quidem, & dilucidius, ubi & quomodo frictione utendum eſſet, Aſclepiades præceperit; nihil tamen reperit, quod non à vetuſtiſſimo authore Hippocrate paucis verbis comprehenſum ſit: qui dixit, Frictione, ſi vehemens ſit, durari corpus: ſi lenis molliri: ſi multa, minui: ſi modica, impleri. Se-

quitur ergo, ut tum utendum sit, cum aut adstringendum corpus sit, quod fluens est: aut molliendum, quod induruit: aut digerendum in eo, cui copia nocet: aut alendum id, quod tenue & infirmum est.

Quas tamen species, si quis curiosius æstimet (quod jam ad medicum non pertinet) facile intelliget, omnes ex una causa pendere, quæ demit. Nam & adstringitur aliquid, eo dempto, quod interpositum, ut id laxaretur, effecerat: & mollitur, eo detracto, quod duritiem creabat; & impletur non ipsa frictione, sed eo cibo, qui postea usque ad cutem, digestione quadam relaxatam, penetrat. Diversarum vero rerum in modo causa est.

Inter unctionem autem & frictionem multum interest. Vngi enim, leniterque pertractari corpus, etiam in acutis & recentibus morbis oportet; in remissione tamen & ante cibum. Longa vero frictione uti, neque in acutis morbis, neque increscentibus convenit; præterquam cum phreneticis somnus ea quæritur. Amat autem hoc auxilium valetudo longa, & jam à primo impetu inclinata. Neque ignoro, quosdam dicere, omne auxilium necessarium esse increscentibus morbis, non cum jam per se finiuntur. Quod non ita se habet. Potest enim morbus, etiam qui per se finem habiturus est, citius tamen adhibito auxilio tolli, quod duabus de causis necessarium est:

eſt: & ut quam primum bona valetudo contingat; & ne morbus, qui remanet, iterum, quamvis levi de cauſa, exaſperetur. Poteſt enim morbus minus gravis eſſe, quam fuerit; neque ideo tamen ſolvi; ſed reliquiis quibuſdam inhærere, quas admotum aliquod auxilium diſcutiat.

Sed ut, levata quoque aduerſa valetudine, recte frictio adhibetur; ſic nunquam adhibenda eſt febre increſcente: verum, ſi fieri poterit, cum ex toto corpus ea vacabit; ſin minus, certe cum ea remiſerit. Eadem autem modo in totis corporibus eſſe debet, ut cum infirmus aliquis implendus: modo in partibus; aut quia ipſa ejus membri imbecillitas id requirit, aut quia alterius. Nam & capitis longos dolores ipſius frictio levat; non in impetu tamen doloris: & membrum aliquod reſolutum ipſius frictione confirmatur. Longe tamen ſæpius aliud perfricandum eſt, cum aliud dolet: maximeque cum à ſummis, aut à mediis partibus corporis evocare materiam volumus; ideoque extremas partes perfricamus. Neque audiendi ſunt, qui numero finiunt, quoties aliquis perfricandus ſit. Id enim ex viribus hominis colligendum eſt. Vt ſi quis perinfirmus eſt, poteſt ſatis eſſe quinquagies: ſi robuſtior, poteſt ducenties eſſe faciendum. inter utrumque deinde, prout vires ſunt. Quo fit, ut etiam minus ſæpe in muliere, quam in viro: minus ſæpe in

puero,

puero, vel sene, quam in juvene, manus dimovendæ sint. Denique, si certa membra perfricantur, multa valentique fricatione opus est. Nam neque totum corpus infirmari cito per partem potest, & opus est quam plurimum materiæ digeri, sive ipsum membrum, sive per id aliud levamus. At, ubi totius corporis imbecillitas hanc curationem per totum id exigit, brevior esse debet & lenior; ut tantummodo summam cutem emolliat, quo facilius capax ex recenti cibo novæ materiæ fiat. In malis jam ægrum esse testatur, ubi exterior pars corporis friget, interior cum siti calet, ut supra posui. Sed tunc quoque unicum in frictione præsidium est. quæ si calorem evocavit, potest alicui medicinæ locum facere.

CAP. XV.

De Gestatione.

GESTATIO quoque longis & jam inclinatis morbis aptissima est. utilisque est & his corporibus, quæ jam ex toto febre carent, sed adhuc exerceri per se non possunt; & his, quibus lentæ morborum reliquiæ remanent, neque aliter eliduntur. Asclepiades etiam in recenti vehementique, præcipueque ardente febre, ad discutiendam eam, gestatione dixit utendum. Sed id periculose fit; meliusque in quiete ejusmodi impetus sustinetur. Si quis

quis tamen experiri volet, ſic experiatur, ſi lingua non erit aſpera, ſi nullus tumor, nulla durities, nullus dolor viſceribus, aut capiti, aut præcordiis ſuberit. At ex toto, nunquam geſtari corpus dolens debet, ſive id in toto, ſive in parte eſt; niſi tamen ſolis nervis dolentibus; neque unquam increſcente febre, ſed in remiſſione ejus.

Genera autem geſtationis plura ſunt: quæ adhibenda ſunt & pro viribus cujuſque, & pro opibus; ne aut imbecillum hominem nimis digerant, aut hnmili deſint. Geſtationum leniſſima eſt navi, vel in portu, vel in flumine; vel lectica, aut ſcamno: acrior, vehiculo: vehementior, in alto mari navi. Atque hæ ipſæ & intendi & leniri poſſunt. Si nihil horum eſt, ſuſpendi lectus debet, & moveri. Si ne id quidem eſt, at certe uni pedi lecti fulmentum ſubjiciendum eſt, atque ita lectus huc & illuc manu impellendus. Et levia quidem genera exercitationis infirmiſſimis conveniunt: valentiora vero his, qui jam pluribus diebus febre liberati ſunt; aut his, qui gravium morborum initia ſic ſentiunt, ut adhuc febre vacent (quod & in tabe, & in ſtomachi vitiis, & cum aqua cutem ſubiit, & interdum in morbo regio fit) aut ubi quidam morbi, qualis comitialis, qualis inſania eſt, ſine febre quamvis diu, manent. In quibus affectibus ea quoque genera exercitationum neceſſaria ſunt, quæ comprehen-

prehendimus eo loco, quo, quemadmodum sani, neque firmi homines se gerere debent, præcepimus.

CAP. XVI.
De Abstinentia.

ABSTINENTIÆ vero duo genera sunt. Alterum, ubi nihil assumit æger: alterum, ubi non nisi quod oportet. Initia morborum primum famem, sitimque desiderant: ipsi deinde morbi, moderationem, ut neque aliud quam expedit, neque ejus ipsius nimium sumatur. neque enim convenit juxta inediam protinus satietatem esse. Quod si sanis quoque corporibus inutile est, ubi aliqua necessitas famem fecit; quanto inutilius est infirmo, nedum ægro? Neque ulla res magis adjuvat laborantem, quam tempestiva abstinentia. Intemperantes homines apud nos, sibi cibi tempora, modum curantibus dant. Rursus alii, tempora medicis pro dono remittunt, sibiipsis modum vendicant. Liberaliter agere se credunt, qui cætera illorum arbitrio relinquunt; in genere cibi liberi sunt, quasi quæratur, quid medico liceat, non quid ægro salutare sit. Cui vehementer nocet, quoties in ejus, quod assumitur, vel tempore, vel modo, vel genere peccatur.

CAP. XVII.

De Sudore.

SUDOR duobus modis elicitur: aut ſicco calore, aut balneo. Siccus calor eſt, & arenæ calidæ, & laconici, & clibani, & quarundam naturalium ſudationum, ubi à terra profuſus calidus vapor ædificio includitur, ſicut ſuper Bajas in murtetis habemus. Præter hæc, ſole quoque, & exercitatione is movetur. Utiliaque hæc genera ſunt, quoties humor intus nocet, iſque digerendus eſt. Ac nervorum quoque quædam vitia ſic optime curantur. Et cætera infirmis poſſunt convenire: Sol, & exercitatio tantum robuſtioribus; qui tamen ſine febre, vel initio morbi, vel etiam non gravibus morbis tenentur. Cavendum autem eſt, ne quid horum vel in febre, vel in cruditate tentetur.

At balnei duplex uſus eſt. Nam modo, diſcuſſis febribus, initium cibi plenioris, vinique firmioris, valetudini facit; modo febrem ipſam tollit. Fereque adhibetur, ubi ſummam cutem relaxari, evocarique corruptum humorem,& habitum corporis mutari expedit. Antiqui timidius eo utebantur: Aſclepiades audacius. Neque terrere autem ea res, ſi tempeſtiva eſt, debet: at ante tempus, nocet. Quiſquis febre liberatus eſt, ſimulatque ea uno die non acceſſit, eo, qui proximus eſt poſt tempus ac-

cessionis, tuto lavari potest. At si circuitum habere ea febris solita est, sic ut tertio, quartove die revertatur, quandocunque non accessit, balneum tutum est. Manentibus vero adhuc febribus, si hæ sunt lentæ, lienesque jamdiu male habent, recte medicina ista tentatur: cum eo tamen, ne præcordia dura sint, neve ea tumeant, neve lingua aspera sit, neve aut in medio corpore, aut in capite dolor ullus sit, neve tum febris increscat. Et in his quidem febribus, quæ certum circuitum habent, duo balnei tempora sunt; alterum, ante horrorem; alterum, febre finita. In his vero, qui lentis febriculis diu detinentur, cum aut ex toto recesit accesio; aut si id non solet, certe lenita est, jamque corpus tam integrum est, quam maxime esse in eo genere valetudinis solet.

Imbecillus homo, iturus in balneum, vitare debet, ne ante frigus aliquod experiatur: ubi in balneum venit, paulisper resistere, experirique, num tempora adstringantur, & an sudor aliquis oriatur: illud si incidit, hoc non secutum est, inutile eo die balneum est: & perungendus est is leniter, & referendus, vitandumque omnimodo frigus, & abstinentia utendum. At si temporibus integris, primum ibi, deinde alibi sudor incipit, fovendum os aqua calida; tum in solio desidendum est: atque ibi quoque videndum, num sub primo con-

tactu

tactu aquæ calidæ summa cutis inhorrescat, quod vix tamen fieri potest, si priora recte accesserunt. certum autem id signum inutilis balnei est.

Ante vero, quam in aquam calidam se demittat, an postea aliquis perungi debeat, ex ratione valetudinis suæ cognoscat. Fere tamen (nisi ubi nominatim, ut postea fiat, id præcipietur) moto sudore leniter corpus perungendum; deinde in aquam calidam demittendum est. Atque hic quoque habenda virium ratio est: neque committendum, ut per æstum anima deficiat; sed maturius is auferendus, curioseque vestimentis involvendus est, ut ne ad eum frigus aspiret: & ibi quoque, antequam aliquid assumat, insudet.

Fomenta quoque calida sunt, milium, sal, arena. quodlibet eorum calefactum, & in linteum conjectum; etiam solum linteum, si minore vi opus est: at si majore, extincti titiones, involutiq; panniculis, & sic circundati. Quinetiam calido oleo replentur utriculi: & in vasa fictilia (quas à similitudine lenticulas vocant) aqua conjicitur, & sal sacco lineo excipitur, demittiturque in aquam bene calidam, tum super id membrum, quod fovendum est, collocatur. Juxtaque ignem, ferramenta duo ignita sunt, capitibus paulo latioribus: alterum ex his demittitur in siccum salem, & aqua super leviter aspergitur; ubi frigere

cœpit, ad ignem refertur: idem & in altero fit; deinde invicem in utroque: intereaque deſcendit ſalſus & calidus ſuccus, qui contractis aliquo morbo nervis opitulatur. His omnibus commune eſt, digerere id, quod vel præcordia onerat, vel fauces ſtrangulat, vel in aliquo membro nocet. Quando autem quoque utendum ſit, in ipſis morborum generibus dicetur.

CAP. XVIII.

Qui cibi potioneſve, aut valentis, aut mediæ, aut imbecillæ materiæ ſint.

CUM de his dictum ſit, quæ detrahendo juvant: ad ea veniendum eſt, quæ nos alunt, id eſt cibum, & potionem. Hæc autem non omnium tantum morborum, ſed etiam ſecundæ valetudinis communia præſidia ſunt. Pertinetque ad rem, omnium proprietates noſſe: primum, ut ſani ſciant, quomodo his utantur: deinde, ut exequentibus nobis morborum curationes, liceat ſpecies rerum, quæ aſſumendæ neceſſario erunt, ſubjicere: neque neceſſe ſit ſubinde ſingulas eas nominare.

Scire igitur oportet, omnia legumina, quæque ex frumentis panificia ſunt, generis valentiſſimi eſſe (valentiſſimum voco, in quo plurimum alimenti eſt:) item omne animal quadrupes domi natum; omnem grandem feram, quales ſunt capræ, cervus, aper, onager; omnem grandem avem, quales

les ſunt anſer, & pavo, & grus; omnes belluas marinas, ex quibus cetus eſt, quæque his pares ſunt: item mel, & caſeum. Quo minus mirum eſt, opus piſtorium valentiſſimum eſſe, quod ex frumento, adipe, melle, caſeo conſtat. In media vero materia, numerari ex oleribus debere ea, quorum radices, vel bulbos aſſumimus: ex quadrupedibus, leporem: aves omnes à minimis ad phœnicopterum: item piſces omnes, qui ſalem non patiuntur, ſolidive ſaliuntur. Imbecilliſsimam vero materiam eſſe, omne olus, & quicquid in cauliculo naſcitur, qualis eſt cucurbita, & cucumis, & capparis: omnia poma, oleas, cochleas, itemque conchylia.

Sed quamvis hæc ita diſcreta ſint, tamen etiam, quæ ſub eadem ſpecie ſunt, magna diſcrimina recipiunt; aliaque res alia vel valentior eſt, vel infirmior. Siquidem plus alimenti eſt in pane, quam in ullo alio. Firmius eſt triticum, quam milium: idipſum, quam hordeum: & ex tritico firmiſsima ſiligo; deinde ſimila; deinde cui nihil ademptum eſt, quod αὐτόπυρον Græci vocant: infirmior eſt, ex polline: infirmiſsimus, cibarius panis. Ex leguminibus vero valentior faba, vel lenticula, quam piſum. Ex oleribus valentior rapa, napique, & omnes bulbi (in quibus cepam quoque, & allium numero) quam paſtinaca, vel quæ ſpecialiter radicula appellatur. Item firmior braſ-

ſica, & beta, & porrum, quam lactuca, vel cucurbita, vel aſparagus. At ex fructibus ſurculorum valentiores uvæ, ficus, nuces, palmulæ, quæque poma proprie nominantur. Atque ex his ipſis firmiora, quæ ſuccoſa, quam quæ fragilia ſunt. Item ex his avibus, quæ in media ſpecie ſunt, valentiores eæ, quæ pedibus, quam quæ volatu magis nituntur: & ex his, quæ volatu fidunt, firmiores ſunt grandiores aves, quam minutæ, ut ficedula & turdus. Atque eæ quoque, quæ in aqua degunt, leviorem cibum præſtant, quam quæ natandi ſcientiam non habent. Inter domeſticas vero quadrupedes, leviſsima ſuilla eſt; graviſsima, bubula. Itemque ex feris, quo majus quodque animal, eo robuſtior ex eo cibus eſt. Piſciumque eorum, qui ex media materia ſunt, quamvis maxime utimur, tamen graviſsimi ſunt: tum ex quibus ſalſamenta quoque fieri poſſunt, qualis lacertus eſt; deinde hi, qui, quamvis teneriores, tamen duri ſunt, ut aurata, corvus, ſparus, oculata; tum plani: poſt quos etiam leviores ſunt, lupi, mullique; & poſt hos, omnes ſaxatiles.

Neque vero in generibus rerum tantummodo diſcrimen eſt, ſed etiam in ipſis: quod & ætate fit, & membro, & ſolo, & cœlo, & habitu. Nam quadrupes vel omne animal ſi lactens eſt, minus alimenti præſtat: itemque quo tenerior pullus cohortalis eſt. In

piſci-

piſcibus quoque media ætas, quæque nondum ſummam magnitudinem implevit. Deinde ex eodem ſue, ungulæ, roſtrum, aures, cerebellum. Ex agno, hœdove, cum petiolis totum caput aliquanto, quam cætera membra, leviora ſunt; adeo ut in media materia poni poſſint. Ex avibus, colla, alæve recte infirmiſſimis annumerantur. Quod ad ſolum vero pertinet, frumentum quoque valentius eſt collinum, quam campeſtre. Levior piſcis inter ſaxa editus, quam in arena; levior in arena, quam in limo. Quo fit, ut ex ſtagno, vel lacu, vel flumine eadem genera graviora ſint. Leviorque, qui in alto, quam qui in vado vivit. Omne etiam ferum animal domeſtico levius; & quodcumque humido cœlo, quam quod ſicco natum eſt. Deinde eadem omnia pinguia, quam macra; recentia, quam ſalſa; nova, quam vetuſta, plus alimenti habent. Tum res eadem magis alit jurulenta, quam aſſa; magis aſſa, quam frixa. Ovum durum valentiſsimæ materiæ eſt: molle, vel ſorbile, imbecilliſſimæ. Cumque panificia omnia firmiſſima ſint, elota tamen quædam genera frumenti, ut alica, oryza, ptiſana, vel ex iiſdem facta ſorbitio, vel pulticula, & aqua quoque madens panis, imbecilliſsimis annumerari poteſt.

Ex potionibus vero, quæcunque ex frumento facta eſt, itemq; lac, mulſum, defru-

tum, paſſum, vinum aut dulce, aut vehemens, aut muſtum, aut magnæ vetuſtatis, valentiſſimi generis eſt. At acetum, & id vinum quod paucorum annorum, vel auſterum, vel pingue eſt, in media materia eſt. ideoq; infirmis nunquam ejus generis dari debet. Aqua omnium imbecilliſſima eſt. Firmiorque ex frumento potio eſt, quo firmius fuit ipſum frumentum: firmior ex eo vino, quod bono ſolo, quam quod tenui; quodque temperato cœlo, quam quod aut nimis humido, aut nimis ſicco, nimiumq; aut frigido, aut calido natum eſt. Mulſum, quo plus mellis habet; defrutum, quo magis decoctum; paſſum, quo ex ſicciore uva eſt, eo valentius eſt. Aqua leviſſima pluviatilis eſt; deinde fontana, tum ex flumine, tum ex puteo; poſthæc ex nive, aut glacie; gravior his, ex lacu; graviſſima, ex palude. Facilis etiam, & neceſſaria cognitio eſt naturam ejus requirentibus. Nam levis, pondere apparet; & ex his, quæ pondere pares ſunt, eo melior quæque eſt, quo celerius & caleſit & frigeſcit; quoque celerius ex ea legumina percoquuntur.

Fere vero ſequitur, ut, quo valentior quæque materia eſt, eo minus facile concoquatur; ſed ſi concocta eſt, plus alat. Itaque utendum eſt materiæ genere pro viribus; modusque omnibus pro genere ſumendus. Ergo imbecillis hominibus, rebus infirmiſſimis opus eſt: mediocriter firmos:

media

media materia optime sustinet: & robustis apta validissima est. Plus deinde aliquis assumere ex levioribus potest: in his magis, quæ valentissima sunt, temperare sibi debet.

CAP. XIX.

Quæ natura ac proprietas cujusque rei sit, qua vescimur.

NEQUE hæc sola discrimina sunt; sed etiam aliæ res boni succi, aliæ mali sunt; quæ εὔχυμα, & κακόχυμα Græci vocant: aliæ lenes, aliæ acres: aliæ crassiorem pituitam in nobis faciunt, aliæ tenuiorem: aliæ idoneæ sunt stomacho, aliæ alienæ: Itemque aliæ inflant, aliæ ab hoc absunt: aliæ calefaciunt, aliæ refrigerant: aliæ facile in stomacho acescunt, aliæ non facile intus corrumpuntur: aliæ movent alvum, aliæ supprimunt: aliæ citant urinam, aliæ tardant: quædam somnum movent, quædam sensus excitant. Quæ omnia ideo noscenda sunt, quoniam aliud alii, vel corpori, vel valetudini, convenit.

CAP. XX.

De his, quæ boni succi sunt.

BONI succi sunt, triticum, siligo, alica, oryza, amylum, tragum, ptisana, lac, caseus mollis, omnis venatio, omnes aves, quæ ex media materia sunt: ex majoribus quoque hæ, quas supra nominavimus: medii inter teneros durosque pisces,

ut mullus, & lupus: olera, lactuca, urtica, malva, cucumis, cucurbita, portulaca, cochleæ, palmulæ: ex pomis quodcumque neque acerbum, neque acidum est: vinum dulce, vel lene, passum, defrutum, oleæ, quæve ex his duobus in alterutro servatæ sunt: vulvæ, rostra, trunculique suum, omnis pinguis caro, omnis glutinosa, omne jecur, ovum sorbile.

CAP. XXI.

De his, quæ mali succi sunt.

MALI vero succi sunt, milium, panicum, hordeum, legumina, caro domestica permacra, omnisque caro salsa, omne salsamentum, garum, vetus caseus, siser, radicula, rapa; napi, bulbi, brassica, magisque etiam cyma ejus, asparagus, beta, cucumis, porrum, eruca, nasturtium, thymum, nepeta, satureia, hyssopum, ruta, anethum, feniculum, cuminum, anisum, lapathum, sinapi, allium, cepa, lienes, renes, intestina, pomum quodcunque acidum vel acerbum est, acetum, omnia acria, acida, acerba, oleum, pisces quoque saxatiles, omnesque, qui ex tenerrimo genere sunt, aut hi, qui rursus nimium duri virosique sunt, ut fere quos stagna, lacus, limosive rivi ferunt, quive in nimiam magnitudinem excesserunt.

CAP. XXII.

Qnæ res lenes, quæue acres ſint.

LENES autem ſunt, ſorbitio, pulticula, laganum, amylum, ptiſana, pinguis caro, & quæcunq; glutinoſa eſt. quod fere quidem in omni, quæ domeſtica, fit, præcipue tamen in ungulis, trunculiſque ſuum, in petiolis capituliſque hœdorum & vitulorum & agnorum, omnibuſque cerebellis. Item lac, &, quæ proprie dulcia nominantur, defrutum, paſſum; nuclei pinei. Acria ſunt, omnia nimis auſtera, omnia acida, omnia ſalſa; & mel quidem, quo melius eſt, eo magis. Item allium, cepa, eruca, ruta, naſturtium, cucumis, beta, braſſica, aſparagus, ſinapi, radicula, intubus, ocimum, lactuca, maximaque olerum pars.

CAP. XXIII.

De his, quæ craſsiorem, quæve tenuiorem pituitam faciunt.

CRASSIOREM autem pituitam faciunt, ova ſorbilia, alica, oryza, amylum, ptiſana, lac, bulbi, omniaque fere glutinoſa. Extenuant eandem, omnia ſalſa, atque acria, & acida.

CAP. XXIV.

De his, quæ ſtomacho idonea ſunt.

STOMACHO autem apta ſunt, quæcunque auſtera ſunt, & quæ acida, quæque con-

contacta ſale modico ſunt. Item panis ſine fermento, & elota alica, vel oryza, vel ptiſana; omnis avis, omnis venatio; atque utraque vel aſſa, vel elixa: ex domeſticis animalibus bubula: ſi quid ex cæteris ſumitur, macrum potius, quam pingue: ex ſue, ungulæ, roſtra, aures, vulvæque ſteriles: ex oleribus, intuba, lactuca, paſtinaca, cucurbita elixa, ſiſer: ex pomis, ceraſum, morum, ſorbum, pirum fragile, quale cruſtuminum vel nævianum eſt: item pira, quæ ponuntur, tarentina, atque ſignina; malum orbiculatum, aut ſcandianum, vel amerinum, vel cotoneum, vel punicum, apſinthium, murices, purpuræ, cochleæ, uvæ ex olla, molle ovum, palmulæ, nuclei pinei, oleæ albæ ex dura muria, eædem aceto intinctæ, vel nigræ, quæ in arbore bene permaturuerunt, vel quæ in paſſo, defruto-ve ſervatæ ſunt: vinum auſterum, licet jam aſperum ſit, item reſinatum: duri ex media materia piſces, oſtrea, pectines, murices, purpuræ, cochleæ: cibi, potioneſque frigidæ, vel fervidæ.

CAP. XXV.

Quæ res alienæ ſtomacho ſint.

ALIENA vero ſtomacho ſunt, omnia tepida, omnia ſalſa, omnia jurulenta, omnia prædulcia, omnia pinguia, ſorbitio, panis fermentatus, idemque vel ex milio, vel ex hordeo, oleum, radices olerum,

olerum, & quodcunque olus ex oleo garove estur, mel, mulsum, defrutum, passum, lac, omnis caseus, uva recens, ficus & viridis & arida, legumina omnia, quæque inflare consueverunt: item thymum, nepeta, satureia, hyssopum, nasturtium, lapathum, lampsana, juglandes. Ex his autem intelligi potest, non, quicquid boni succi est, protinus stomacho convenire: neque quicquid stomacho convenit, protinus boni succi esse.

CAP. XXVI.

De his, quæ inflant.

INFLANT autem, omnia fere legumina, omnia pinguia, omnia prædulcia, omnia jurulenta, mustum, atque etiam id vinum, cui nihil adhuc ætatis accessit: ex oleribus, allium, cepa, brassica, omnesque radices, excepto sisere & pastinaca, bulbi, ficus etiam aridæ, sed magis virides, uvæ recentes, nuces omnes, exceptis nucleis pineis, lac, omnisque caseus, quicquid denique subcrudum aliquis assumpsit.

De his, quæ minime inflant.

Minima inflatio fit ex venatione, aucupio, piscibus, pomis, oleis, conchiliis, ovis vel mollibus vel sorbilibus, vino vetere. Feniculum vero, & anethum, inflationes etiam levant.

CAP.

CAP. XXVII.

De his, quæ calefaciunt, aut refrigerant.

AT calefaciunt, piper, ſal, caro omnis jurulenta, allium, cepa, ficus arida, ſalſamentum, vinum, & quo meracius eſt, eo magis.

Refrigerant, olera, quorum crudi caules aſſumuntur, ut intubus, & lactuca: itemque coriandrum, cucumis, elixa cucurbita, beta, mora, ceraſa, mala auſtera, pira fragilia, caro elixa, præcipueque acetum, ſive cibus ex eo, ſive potio aſſumitur.

CAP. XXVIII.

De his, quæ intus facile corrumpuntur.

FACILE autem intus corrumpuntur, panis fermentatus & quiſquis alius quam ex tritico eſt, & omne piſtorium opus, lac, mel; itemque lactentia atque teneri piſces, oſtrea, olera, caſeus & recens & vetus, craſſa vel tenera caro, vinum dulce, mulſum, defrutum, paſſum; quicquid denique vel jurulentum eſt, vel nimis dulce, vel nimis tenue.

De his, quæ intus minime vitiantur.

At minime intus vitiantur, panis ſine fermento, aves, & eæ potius duriores, duri piſces, neque ſolum aurata puta, aut ſcarus, ſed etiam lolligo, locuſta, polypus: item bubula, omniſque dura caro; eademque aptior eſt, ſi macra, ſi ſalſa eſt; omniaque

que

que ſalſamenta: cochleæ, murices, purpuræ: vinum auſterum, vel reſinatum.

CAP. XXIX.

De his, quæ alvum movent.

At alvum movent, panis fermentatus, magiſque ſi cibarius vel hordeaceus eſt; braſſica, ſi ſubcruda eſt, lactuca, anethum, naſturtium, ocimum, urtica, portulaca, radicula, capparis, allium, cepa, malva, lapathum, beta, aſparagus, cucurbita, ceraſa, mora, poma omnia mitia, ficus etiam arida, ſed magis viridis, uvæ recentes pingues, minutæ aves, cochleæ, garum, ſalſamentum, oſtrea, pelorides, echini, muſculi, & omnes fere conchulæ, maximeque jus earum: ſaxatiles, & omnes teneri piſces, ſepiarum atramentum; ſi qua caro aſſumitur pinguis, eadem vel jurulenta, vel elixa; aves, quæ natant; mel crudum, lac, lactentia omnia, mulſum, vinum dulce vel ſalſum, aqua, omnia tenera, tepida, dulcia, pinguia, elixa, jurulenta, ſalſa, diluta.

CAP. XXX.

De his, quæ alvum adſtringunt.

Contra adſtringunt, panis ex ſiligine, vel ex ſimilà; magis, ſi ſine fermento eſt; magis etiam ſi toſtus eſt; intenditurque vis ejus etiam, ſi bis coquitur: pulticula vel ex alica, vel ex panico, vel ex

ex milio; itemque ex iiſdem ſorbitio; & magis,ſi hæc ante fricta ſunt:lenticula, cui vel beta, vel intubus, vel ambubeia, vel plantago adjecta eſt; magiſque etiam,ſi illa ante fricta eſt: per ſe etiam intubus, vel ex plantagine, vel ambubeia fricta; minuta olera,braſſica bis decocta;dura ova;magiſque, ſi aſſa ſunt: minutæ aves, merula, palumbes; magiſque, ſi in poſca decocta eſt: grus, omneſque aves,quæ magis currunt, quam volant; lepus, caprea; jecur ex his, quæ ſevum habent, maximeque bubulum, ac ſevum ipſum: caſeus, qui vehementior vetuſtate fit, vel ea mutatione, quam in eo tranſmarino videmus; aut ſi recens eſt, ex melle, mulſove decoctus: item mel coctum,pira immatura, ſorba, magiſque ea, quæ torminalia vocantur, mala cotonea, & punica, oleæ vel albæ vel præmaturæ, myrta, palmulæ,purpuræ, murices, vinum reſinatum vel aſperum, item meracum; acetum, mulſum quod inferbuit, aſperum item defrutum, paſſum, aqua vel tepida vel præfrigida,dura,id eſt,ea quæ tarde putreſcit, ideoque pluviatilis potiſſimum, omnia dura, macra, auſtera,aſpera,toſta,& in eadem carne, aſſa potius, quam elixa.

CAP. XXXI.

De his, quæ urinam movent.

URINAM autem movent, quæcunque in horto naſcentia boni odoris ſunt,

ut

ut apium, ruta, anethum, ocimum, mentha, hyssopum, anisum, coriandrum, nasturtium, eruca, feniculum, praeter haec, asparagus, capparis, nepeta, thymum, satureia, lampsana, pastinaca, magisque agrestis, radicula, siser, cepa. Ex venatione, maxime lepus, vinum tenue, piper & rotundum & longum, sinapi, apsinthium, nuclei pinei.

CAP. XXXII.

De his, quae ad somnum apta sunt.

SOMNO vero aptum est papaver, lactuca, maximeque aestiva, cujus cauliculus jam lacte repletus est, morum, porrum.

De his, quae sensum excitant.

Sensus vero excitant, nepeta, thymum, satureia, hyssopum, praecipueque pulegium, ruta, & cepa.

CAP. XXXIII.

De his, quae materiam evocant.

EVOCARE vero materiam multa admodum possunt: sed ea, cum ex peregrinis medicamentis maxime constent, aliisque magis, quam quibus ratione victus succurritur, opitulentur, in praesentia differam: ponam vero ea, quae prompta, & his morbis, de quibus protinus dicturus sum, apta, corpus erodunt, & sic ex eo, quidquid mali est, extrahunt. Habent

autem

autem hanc facultatem, ſemina erucæ, naſturtii, radiculæ; præcipue tamen omnium, ſinapis. Salis quoque & fici eadem vis eſt.

De his, quæ reprimunt.

Leniter vero ſimul & reprimunt & molliunt, lana ſuccida, ex aceto vel vino, cui oleum adjectum eſt; contritæ palmulæ; furfures in ſalſa aqua vel aceto decocti.

At ſimul reprimunt & refrigerant, herba muralis (parthenium vel perdicium appellant) ſerpillum, pulegium, ocimum, herba ſanguinalis (quam Græci πολύγονον vocant) portulaca, papaveris folia, capreolique vitium, coriandri folia, hyoſcyamum, muſcus, ſiſer, apium, ſolanum (quam στρύχνον Græci vocant) braſſicæ folia; intubus, plantago, feniculi ſemen, contrita pira vel mala, præcipueque cotonea, lenticula, aqua frigida, maximeque pluviatilis, vinum, acetum, & ex horum aliquo madens vel panis, vel farina, vel ſpongia, vel lacinia, vel lana ſuccida, vel etiam linteolum, creta cimolia, gypſum, melinum, myrteum, roſa, acerbum oleum, verbenarum contuſa cum teneris caulibus folia; cujus generis ſunt olea, cupreſſus, myrtus, lentiſcus, tamarix, liguſtrum, roſa, rubus, laurus, hedera, punicum malum.

Sine frigore autem reprimunt, cocta cotonea, malicorium, aqua calida, in qua verbenæ coctæ ſunt, quas ſupra propoſui, pul-

vis

vis vel ex fece vini, vel ex myrti foliis, amaræ nuces.

De his, quæ calefaciunt.

Calefacit vero, ex qualibet farina cataplasma, sive ex tritici, sive ex farris, sive hordei, sive ervi, vel lolii, vel milii, vel panici, vel lenticulæ, vel fabæ, vel lupini, vel lini, vel fœni græci, ubi ea deferbuit, calidaque imposita est. Valentior tamen ad id omnis farina est ex mulso, quam ex aqua cocta. Præterea cyprinum, irinum, medulla, adeps ex fele juncta oleo, magisque, si vetus est, sal, nitrum, git, piper, quinquefolium.

De his, quæ durant, aut emolliunt.

Fereque, quæ vehementer & reprimunt & refrigerant, durant: quæ autem calefaciunt & digerunt, ea emolliunt: præcipueque ad emolliendum potest cataplasma ex lini vel fœni græci semine.

His autem omnibus, & simplicibus, & permixtis, varie medici utuntur; ut magis, quid quisque persuaserit sibi, appareat, quam quid evidenter compererit.

LIBER TERTIUS.

CAP. I.

De morborum generibus.

PRÆVISIS omnibus, quæ pertinent ad universa genera morborum, ad singulorum curationes veniam.

veniam. Hos autem in duas species Græci diviserunt; aliosque ex his acutos, alios longos esse dixerunt. Ideoque, quoniam non semper eodem modo respondebant, eosdem alii inter acutos, alii inter longos retulerunt. Ex quo, plura eorum genera esse, manifestum est. Quidam enim breves acutique sunt, qui cito vel tollunt hominem, vel ipsi cito finiuntur. Quidam longi, sub quibus neque sanitas in propinquo, neque exitium est. Tertiumque genus eorum est, qui modo acuti, modo longi sunt. idque non in febribus tantummodo, in quibus frequentissimum est; sed in aliis quoque fit. Atque etiam, præter hos, quartum est; quod neque acutum dici potest, quia non perimit; neque utique longum, quia, si occurritur, facile sanatur. Ego, cum de singulis dicam, cujus quisque generis sit, indicabo.

Dividam autem omnes in eos, qui in totis corporibus consistere videntur, & eos, qui oriuntur in partibus. Incipiam à prioribus, pauca de omnibus præfatus. In nullo quidem morbo plus fortuna sibi vendicare quam ars: ars, quam natura, potest: utpote cum, repugnante natura, nihil medicina proficiat. Magis tamen ignoscendum medico est parum proficienti in acutis morbis, quam in longis. Hic enim breve spacium est, intra quod, si quod auxilium non profuit, æger extinguitur: ibi &

delibe-

deliberationi, & mutationi remediorum tempus patet; adeo ut raro, si inter initia medicus accessit, obsequens æger sine illius vitio pereat. Longus tamen morbus cum penitus insedit, quod ad difficultatem pertinet, acuto par est. Et acutus quidem, quo vetustior est; longus autem, quo recentior, eo facilius curatur.

Alterum illud ignorari non oportet, quod non omnibus ægris eadem auxilia conveniunt. Ex quo incidit, ut alia atque alia summi authores, quasi sola, venditaverint, prout cuique cesserant. Oportet itaque, ubi aliquid non respondit, non tanti putare authorem, quanti ægrum, & experiri aliud atque aliud. Sic tamen, ut in acutis morbis cito mutetur, quod nihil prodest: in longis, quos tempus, ut facit, sic etiam solvit, non statim condemnetur, si quid non statim profuit: minus vero removeatur, si quid paulum saltem juvat; quia profectus tempore expletur.

CAP. II.

Quomodo morbi cognoscantur, & an increscant, an minuantur; & qua ratione ab initio, qui languere incipit, curari debeat.

PROTINUS autem inter initia scire facile est, quis acutus morbus, quis longus sit: non in his solum, in quibus semper ita se habet; sed in his quoque, in quibus

quibus variat. Nam ubi sine intermissionibus accessiones & dolores graves urgent, acutus morbus est. Ubi lenti dolores, lentæve febres sunt, & spatia inter accessiones porriguntur, acceduntque ea signa, quæ in priore volumine exposita sunt, longum hunc futurum esse, manifestum est.

Videndum etiam est, morbus an increscat, an consistat, an minuatur: quia quædam remedia increscentibus morbis, plura inclinatis conveniunt. Eaque, quæ crescentibus apta sunt, ubi acutus increscens urget, in remissionibus potius experienda sunt. Increscit autem morbus, dum graviores dolores, accessionesque veniunt; hæque & ante, quam proximæ, revertuntur, & postea desinunt. Atque in longis quoque morbis, etiam tales notas non habentibus, scire licet, increscere, si somnus incertus est, si deterior concoctio, si fœtidiores dejectiones, si tardior sensus, si pigrior mens, si percurrit corpus frigus aut calor, si id magis pallet. Ea vero, quæ contraria his sunt, decedentis ejus notæ sunt.

Præter hæc, in acutis morbis serius æger alendus est, nec nisi jam inclinatis; ut inedia, dempta materia, impetum frangat. In longis maturius, ut sustinere spatium affecturi mali possit. At, si quando is non in toto corpore, sed in parte est; magis tamen ad rem pertinet, vim totius corporis moliri, quam partis; cum per eam partes ægræ sanen-

ſanentur. Multum etiam intereſt, ab initio quis recte curatus ſit, an perperam: quia curatio minus his prodeſt, in quibus aſſidue fruſtra fuit. Si quis temere habitus, adhuc integris viribus vivit, admota curatione momento reſtituitur.

Sed cum ab his cœperim, quæ notas quaſdam futuræ adverſæ valetudinis exhibent, curationum quoque principium ab animadverſione ejuſdem temporis faciam. Igitur, ſi quid ex his, quæ propoſita ſunt, incidit, omnium optima ſunt, quies & abſtinentia: ſi quid bibendum, aqua; idque interdum uno die fieri ſatis eſt; interdum, ſi terrentia manent, biduo: proximeque abſtinentiam ſumendus eſt cibus exiguus, bibenda aqua, poſtero die etiam vinum, deinde invicem alternis diebus, modo aqua, modo vinum, donec omnis cauſa metus finiatur. per hæc enim ſæpe inſtans gravis morbus diſcutitur. Plurimique falluntur, dum ſe primo die protinus ſublaturos languorem, aut exercitatione, aut balneo, aut coacta dejectione, aut vomitu, aut ſudationibus, aut vino ſperant. non quod non interdum id incidat, aut non decipiat, ſed quod ſæpius fallat; ſolaque abſtinentia ſine ullo periculo medeatur. Cum præſertim etiam pro modo terroris moderari liceat: &, ſi leviora indicia fuerunt, ſatis ſit à vino tantum abſtinere; quod ſubtractum plus, quam ſi cibo aliquid

quid dematur, adjuvat: ſi paulo graviora, ſatis ſit, non aquam tantum bibere, ſed etiam cibo carnem ſubtrahere: interdum panis quoque minus, quam pro conſuetudine aſſumere, humidoque cibo eſſe contentum, & olere potiſſimum. Satiſque ſit, tum ex toto à cibo, à vino, ab omni motu corporis abſtinere, cum vehementes notæ terruerunt. Neque dubium eſt, quin vix quiſquam, qui non diſſimulavit, ſed per hæc mature morbo occurrit, ægrotet.

Cap. III.

De Febrium generibus.

Atque hæc quidem ſanis facienda ſunt, tantum cauſam metuentibus, ſequitur vero curatio febrium; quod & in toto corpore, & vulgare maxime morbi genus eſt. Ex his una quotidiana, altera tertiana, altera quartana eſt. Interdum etiam longiore circuitu quædam redeunt, ſed id raro evenit. In prioribus, & morbi ſunt, & medicina.

Ac quartanæ quidem ſimpliciores ſunt. Incipiunt fere ab horrore; deinde calor erumpit; finitaque febre biduum integrum eſt. ita quarto die revertitur.

Tertianarum vero duo genera ſunt. Alterum eodem modo, quo quartana, & incipiens, & deſinens; illo tantum interpoſito diſcrimine, quod unum diem præſtat integrum; tertio redit. Alterum longe perni-

perniciosius, quod tertio quidem die revertitur, ex octo autem & quadraginta horis fere sex & triginta per accessionem occupat (interdum etiam vel minus, vel plus) neque ex toto in remissione desistit; sed tantum levius est. Id genus plerique medici ἡμιτριταῖον appellant.

Quotidianæ vero variæ sunt, & multiplices. Aliæ enim protinus à calore incipiunt, aliæ à frigore, aliæ ab horrore. Frigus voco, ubi extremæ partes membrorum inalgescunt: horrorem, ubi totum corpus intremit. Rursus aliæ sic desinunt, ut ex toto sequatur integritas: aliæ sic, ut aliquantum quidem minuatur ex febre, nihilominus tamen quædam reliquiæ remaneant, donec altera accessio accedat: ac sæpe aliæ vix quicquam aut nihil remittunt, sed ita, ut cœpere, continuant. Deinde, aliæ fervorem ingentem habent, aliæ tolerabilem: aliæ quotidie pares sunt, aliæ impares; atque invicem altero die leniores, altero vehementiores: aliæ tempore eodem postridie revertuntur, aliæ vel serius vel celerius: aliæ diem noctemque accessione & decessione implent, aliæ minus, aliæ plus: aliæ, cum decedunt, sudorem movent, aliæ non movent; atque aliàs per sudorem ad integritatem venitur, aliàs corpus tantum imbecillius redditur. Accessiones etiam, modo singulæ singulis diebus fiunt, modo binæ pluresve concurrunt.

Ex quo sæpe evenit, ut quotidie plures accessiones remissionesque sint; sic tamen, ut unaquæque alicui priori respondeat.

Interdum vero accessiones quoque confunduntur, sic ut notari neque tempora earum, neque spatia possint. Neque verum est, quod dicitur à quibusdam, nullam febrem inordinatam esse, nisi aut ex vomica, aut ex inflammatione, aut ex ulcere. Facilior enim semper curatio foret, si hoc verum esset. nam, quod evidentes causæ faciunt, facere etiam abditæ possunt. Neque de re, sed de verbo controversiam movent, qui, cum aliter aliterque in eodem morbo febres accedunt, non easdem inordinate redire, sed alias aliasque subinde oriri dicunt. Quod tamen ad curandi rationem nihil pertineret, etiamsi vere diceretur. Tempora quoque remissionum modo liberalia, modo vix ulla sunt.

CAP. IV.

De Curationum diversis generibus.

Et febrium quidem ratio maxime talis est. Curationum vero diversa genera sunt, prout authores aliquos habent. Asclepiades officium esse medici dicit, ut tuto, ut celeriter, ut jucunde curet. Id votum est: sed fere periculosa esse nimia & festinatio & voluptas solet. Qua vero moderatione utendum sit, ut quantum fieri potest, omnia ista contingant,

prima

prima ſemper habita ſalute, in ipſis partibus curationum conſiderandum erit.

Et ante omnia quæritur, primis diebus æger qua ratione continendus ſit. Antiqui, medicamentis quibuſdam datis, concoctionem moliebantur; eo quod cruditatem maxime horrebant: deinde eam materiam, quæ lædere videbatur, ducendo ſæpius alvum ſubtrahebant. Aſclepiades medicamenta ſuſtulit; alvum non toties, ſed fere tamen in omni morbo, ſubduxit. Febre vero ipſa præcipue ſe ad remedium uti profeſſus eſt. Convellendas etiam vires ægri putavit, luce, vigilia, ſiti ingenti; ſic, ut ne os quidem primis diebus elui ſineret. Quo magis falluntur, qui per omnia jucundam ejus diſciplinam eſſe concipiunt. Etenim ulterioribus quidem diebus cubantis etiam luxuriæ ſubſcripſit, primis vero tortoris vicem exhibuit.

Ego autem, medicamentorum dari potiones, & alvum duci non niſi raro debere, concedo. Et id non ideo tamen agendum, ut ægri vires convellantur, exiſtimo: quoniam ex imbecillitate ſummum periculum eſt. Minui ergo tantum materiam ſuperantem oportet; quæ naturaliter digeritur, ubi nihil novi accedit. Itaque abſtinendus à cibo primis diebus eſt, & in luce habendus æger (niſi infirmus) interdiu, quoniam corpus iſta quoque digerit; iſque cubare quam maximo conclavi debet.

Quod ad ſitim vero ſomnumque pertinet, moderandum eſt, ut interdiu vigilet; noctu, ſi fieri poteſt, conquieſcat: ac neque potet, neque nimium ſiti crucietur. Os etiam ejus elui poteſt, ubi & ſiccum eſt, & ipſi fœtet. quamvis id tempus aptum potioni non eſt. Commodeque Eraſiſtratus dixit, ſæpe, interiore parte humorem non requirente, os & fauces requirere; neque ad rem, male haberi ægrum, pertinere. Ac primo quidem ſic tenendus eſt.

Optimum vero medicamentum eſt, opportune cibus datus. qui quando primum dari debeat, quæritur. Plerique ex antiquis tarde dabant, ſæpe quinto die, ſæpe ſexto, & id fortaſſe vel in Aſia, vel in Ægypto, cœli ratio patitur. Aſclepiades, ubi ægrum triduo per omnia fatigaverat, quartum diem cibo deſtinabat. At Themiſon nuper, non, quando cœpiſſet febris, ſed quando deſiſſet, aut certe levata eſſet, conſiderabat, &, ab illo tempore expectato die tertio, ſi non acceſſerat febris, ſtatim: ſi acceſſerat, ubi ea vel deſierat; vel, ſi aſſidue inhærebat, ſi certe ſe inclinaverat, cibum dabat.

Nihil autem horum utique perpetuum eſt. Nam poteſt primo die primus cibus dandus eſſe, poteſt ſecundo, poteſt tertio, poteſt non niſi quarto, aut quinto; poteſt poſt unam acceſſionem, poteſt poſt duas, poteſt poſt plures. Refert enim, qualis morbus ſit, quale corpus, quale cœlum, quæ

ætas,

ætas, quod tempus anni. Minimeque, in rebus multum inter ſe differentibus, perpetuum eſſe præceptum temporis poteſt.

In morbo, qui plus virium aufert, celerius cibus dandus eſt; itemque eo cœlo, quo magis digerit. Ob quam cauſam in Aphrica nullo die æger abſtineri recte videtur. Maturius etiam puero, quam juveni: æſtate, quam hieme, dari debet. Unum illud, & ſemper, & ubique ſervandum eſt, ut ægri vires ſubinde aſſidens medicus inſpiciat, & quamdiu ſupererunt, abſtinentia pugnet; ſi imbecillitatem vereri cœperit, cibo ſubveniat. Id enim ejus officium eſt, ut ægrum, neque ſupervacua materia oneret, neque imbecilliorem fame perdat. Idque apud Eraſiſtratum quoque invenio: qui, quamvis parum docuit, quando venter, quando corpus ipſum exinaniretur, dicendo tamen, hæc eſſe videnda, & tum cibum dandum cum corpori deberetur: ſatis oſtendit, dum vires ſupereſſent, dari non oportere; ne deficerent, conſulendum eſſe.

Ex his autem intelligi poteſt, ab uno medico multos non poſſe curari: eumque, ſi artifex eſt, idoneum eſſe, qui non multum ab ægro recedit. Sed, qui quæſtui ſerviunt, quoniam is major ex populo eſt, libenter amplectuntur ea præcepta, quæ ſedulitatem non exigunt; ut in hac ipſa re. Facile eſt enim dies vel acceſſiones numerare his quoque, qui ægrum raro vident:

ille aſſideat neceſſe eſt, qui, quod ſolum opus eſt, viſurus eſt, quando nimis imbecillus futurus ſit, niſi cibum acceperit. In pluribus tamen ad initium cibi dies quartus aptiſſimus eſſe conſuevit.

Eſt autem alia etiam de diebus ipſis dubitatio, quoniam antiqui potiſſimum impares ſequebantur, eoſque, tanquam tunc de ægris judicaretur, κρισίμους nominabant. Hi erant dies tertius, quintus, ſeptimus, nonus, undecimus, quartuſdecimus, unus & vigeſimus; ita ut ſumma potentia ſeptimo, deinde quartodecimo, deinde uni & vigeſimo daretur. Igitur ſic ægros nutriebant, ut dierum imparium acceſſiones expectarent. deinde poſtea cibum, quaſi levioribus acceſſionibus inſtantibus, darent: adeo ut Hippocrates, ſi alio die febris deſiſſet; recidivam timere ſit ſolitus.

Id Aſclepiades jure ut vanum repudiavit; neque in ullo die, quia par imparve eſſet, ægris vel majus vel minus periculum eſſe dixit. Interdum enim pejores dies pares fiunt; & opportunius poſt febrium acceſſiones cibus datur. Nonnunquam etiam in ipſo morbo, dierum ratio mutatur, fitque gravior, qui remiſſior eſſe conſueverat. Atque ipſe quartuſdecimus par eſt, in quo eſſe magnam vim antiqui fatebantur. Qui cum octavum primi naturam habere contenderent, ut ab eo ſecundus ſeptenarius inciperet, ipſi ſibi repugnabant, non octa-

vum,

vum, neque decimum, neque duodecimum diem ſumendo, quaſi potentiorem: plus enim tribuebant nono, & undecimo. Quod cum feciſſent ſine ulla probabili ratione, ab undecimo, non ad tertiumdecimum, ſed ad quartumdecimum tranſibant. Eſt etiam apud Hippocratem, ei, quem ſeptimus dies liberaturus ſit, quartum eſſe graviſſimum. Ita, illo quoque authore, in die pari & gravior febris eſſe poteſt, & certa futuri nota. Atque idem alio loco quartum quemque diem, ut in utrunque efficaciſſimum apprehendit; id eſt, quartum, ſeptimum, undecimum, quartumdecimum, decimumſeptimum. in quo ab impari ad paris rationem tranſit. Et ne in hoc quidem propoſitum conſervavit: cum à ſeptimo die undecimus, non quartus, ſed quintus ſit. Adeo apparet, quacumque ratione ad numerum reſpexerimus, nihil rationis, ſub illo quidem authore, reperiri. Verum in his quidem antiquos tunc celebres admodum Pythagorici numeri fefellerunt: cum hic quoque medicus non numerare dies debeat, ſed ipſas acceſſiones intueri; & ex his conjectare, quando dandus cibus ſit.

Illud autem magis ad rem pertinet, ſcire, cibumne oporteat dari, cum jam bene venæ conquieverunt, aut etiamnum manentibus reliquiis febris. Antiqui enim quam integerrimis corporibus alimentum

offerebant. Aſclepiades, inclinata quidem febre, ſed adhuc tamen inhærente. In quo vanam rationem ſecutus eſt: non quod non ſit interdum maturius cibus dandus, ſi mature timetur altera acceſſio: ſed quod ſcilicet non niſi quam ſaniſſimo dari debeat. minus enim corrumpitur, quod integro corpori infertur. Neque tamen verum eſt, quod Themiſoni videbatur, ſi duabus horis integer futurus eſſet æger, ſatius eſſe tunc dare; ut ab integro corpore potiſſimum diduceretur. Nam ſi diduci tam celeriter poſſet, id eſſet optimum. Sed cum hoc breve tempus non præſtet, ſatius eſt, principia cibi à decedente febre, quam reliquias ab incipiente excipi Ita, ſi longius tempus ſecuturum eſt, quam integerrimo dandus eſt: ſi etiam breve, antequam ex toto integer fiat. Quo loco vero integritas eſt, eodem eſt remiſſio, quæ maxime in febre continua poteſt eſſe. At hoc quoque quæritur, utrum tot horæ expectandæ ſint, quot febrem habuerunt: an ſatis ſit, primam partem earum præteriri, ut ægris jucundius inſidat, quibus interdum non vacat. Tutiſſimum eſt autem, ante totius acceſſionis tempus præterire: quamvis, ubi longa febris fuit, poteſt indulgeri ægro maturius, dum tamen ante minimum pars dimidia prætereatur. Idque non in ea ſola febre, de qua proxime dictum eſt; ſed in omnibus ita ſervandum eſt.

Cap.

CAP. V.

De febrium ſpeciebus, & ſingularum curationibus: & primo, quando cibus febricitantibus dandus ſit.

Hæc magis per omnia genera febrium perpetua ſunt: nunc ad ſingulas earum ſpecies deſcendam. Igitur ſi ſemel tantum acceſſit, deinde deſiit, eaque vel ex inguine, vel ex laſſitudine, vel ex æſtu, aliave ſimili re fuit, ſic, ut interior nulla cauſa metum fecerit, poſtero die, cum tempus acceſſionis ita tranſiit, ut nihil moveret, cibus dari poteſt. At, ſi ex alto calor venit; & gravitas vel capitis vel præcordiorum ſecuta eſt; neque apparet, quid corpus confuderit; quamvis unam acceſſionem ſecuta integritas eſt: tamen, quia tertiana timeri poteſt, expectandus eſt dies tertius; &, ubi acceſſionis tempus præteriit, cibus dandus eſt, ſed exiguus; quia quartana quoque timeri poteſt. At die quarto demum, ſi corpus integrum eſt, eo cum fiducia utendum. Si vero poſtero, tertiove, aut quarto die ſecuta febris eſt; ſcire licet, morbum eſſe. Sed tertianarum, quartanarumque (quarum & certus circuitus, & finis integer, & liberaliter quieta tempora ſunt) expeditior ratio eſt: de quibus ſuo loco dicam.

Nunc vero eas explicabo, quæ quotidie urgent. Igitur tertio quoque die cibus

ægro commodissime datur, ut alter febrem minuat, alter viribus subveniat. Sed is dari debet, si quotidiana febris est, quæ ex toto desinat, simulatque corpus integrum factum est: sin, quamvis non accessiones, febres tamen junguntur, & quotidie quidem increscunt, sed sine integritate tamen remittunt, cum corpus ita se habet, ut major remissio non expectetur: si altero die gravior, altero levior accessio est, post graviorem. Fere vero graviorem accessionem levior nox sequitur, quo fit, ut graviorem accessionem nox quoque tristior antecedat.

At, si continuatur febris, neque levior unquam fit, & dari cibum necesse est, quando dari debeat, magna dissensio est. Quidam, quia fere remissius matutinum tempus ægris est, tunc putant dandum. Quod si respondet, non quia mane est, sed quia remissio est ægris, dari debet. Si vero ne tunc quidem ulla requies ægris est, quia hoc ipso pejus id tempus est, quod, cum sua natura melius esse debeat, morbi vitio non est, simulque insequitur tempus meridianum, à quo cum omnis æger fere pejor fiat, timeri potest, ne ille magis etiam, quam ex consuetudine, urgeatur. Igitur alii vespere tali ægro cibum dant. Sed, cum eo tempore fere pessimi sint, qui ægrotant, verendum est, ne, si quid tunc moverimus, fiat aliquid asperius. Ob hæc

alii differunt ad mediam noctem, decurso jam gravissimo tempore, eodemque longissime distante. Securius vero datur antelucanis horis; quibus omnes fere maxime dormiunt: deinde matutino tempore; quod natura sua levissimum est.

Si vero febres vagæ sunt: quia verendum est, ne cibum statim subsequantur; quandocunque quis ex accessione levatus est, tunc debet assumere. At, si plures accessiones eodem die veniunt, considerare oportet, paresne per omnia sint (quod vix fieri potest) an impares. Si per omnia pares sunt: post eam potius accessionem cibus dari debet, quæ non inter meridiem & vesperem desinit. Si impares sunt: considerandum est, quo distent. Nam, si altera gravior, altera levior est, post graviorem dari debet: si altera longior, altera brevior, post longiorem: si altera gravior, altera longior est, considerandum est, utra magis affligat, illa vi, an hæc tempore, & post eam dandus est. Sed plane plurimum interest, quantæ qualesque inter eas remissiones sint. Nam, si post alteram febrem motio manet, post alteram integrum corpus est; integro corpore cibo tempus aptius est.

Si semper febricula manet; sed alterum tamen longius tempus remissionis est; id potius eligendum est: adeo ut, ubi accessiones continuantur, protinus, inclinata

priore

priore, dandus cibus ſit. Etenim perpetuum eſt, ad quod omne conſilium dirigi poteſt; cibum quam maxime ſemper ab acceſsione futura reducere; & hoc ſalvo, dare quam integerrimo corpore. Quod non inter duas tantum, ſed etiam inter plures acceſſiones ſervabitur. Sed, cum ſit aptiſsimum, tertio quoque die cibum dare, tamen, ſi corpus infirmum eſt, quotidie dandus eſt: multoque magis, ſi continentes febres ſine remiſsione ſunt quantoque magis corpus affligunt; aut ſi duæ pluresve acceſsiones eodem die veniunt. Quæ res efficit, ut & à primo die protinus cibus dari quotidie debeat, ſi protinus venæ conciderunt: & ſæpius eodem die, ſi inter plures acceſsiones ſubinde vis corpori deeſt. Illud tamen in his ſervandum eſt; ut poſt eas febres minus cibi detur, poſt quas, ſi per corpus liceret, omnino non daretur. Cum vero febris inſtet, incipiat, augeatur, conſiſtat, decedat, deinde in deceſsione conſiſtat, aut finiatur; ſcire licet optimum cibo tempus eſſe febre finita: deinde, cum deceſsio ejus conſiſtit: tertium, ſi neceſſe eſt, quandocumque decedit: cætera omnia periculoſa eſſe. Si tamen propter infirmitatem neceſſitas urget: ſatius eſſe, conſiſtente jam incremento febris, aliquid offerre, quam increſcente: ſatius eſſe inſtante, quam incipiente: cum eo tamen, ut nullo tempore is, qui deficit, non ſit ſuſtinendus.

Neque

Neque hercule satis est, ipsas tantum febres medicum intueri, sed etiam totius corporis habitum, & ad eum dirigere curationem; seu supersunt vires, seu desunt, seu quidam mali affectus interveniunt.

Cum vero semper ægros securos agere conveniat, ut corpore tantum, non etiam animo laborent: tum præcipue, ubi cibum sumpserunt. Itaque, si qua sunt, quæ exasperatura eorum animos sunt, optimum est, ea, dum ægrotant, eorum notitiæ subtrahere: si id fieri non potest, sustinere tamen post cibum, postque somni tempus, & cum experrecti sunt, tum exponere.

CAP. VI.

Quando potiones febricitantibus dari expediat.

SED de cibo facilior quidem cum ægris ratio est: quoniam sæpe stomachus hunc respuit, etiamsi mens concupiscit. De potione vero ingens pugna est; eoque magis, quo major febris est. Hæc enim sitim accendit, & tum maxime aquam exigit cum illa periculosissima est. Sed docendus æger est, ubi febris conquieverit, protinus sitim quoque quieturam: longioremque accessionem fore, si quod ei datum fuerit alimentum. ita celerius eum desinere sitire, qui non bibit. Necesse est tamen, quanto facilius etiam sani famem, quam sitim sustinent, tanto magis ægris in potio-

potione, quam in cibo indulgere. Sed primo quidem die nullus humor dari debet: nisi subito sic venæ conciderunt, ut cibus quoque dari debeat. Secundo vero, cæterisque etiam, quibus cibus non dabitur, tamen, si magna sitis urgebit, potio dari potest.

Ac ne illud quidem, ab Heraclide Tarentino dictum ratione caret: ubi aut bilis ægrum, aut cruditas male habet, expedire quoque per modicas potiones misceri novam materiam corruptæ. Illud videndum est, ut, qualia tempora cibo leguntur, talia potioni quoque: ubi sine illo datur, deligantur, cum ægrum dormire cupiemus. quod fere sitis prohibet. Satis autem convenit, cum omnibus febricitantibus nimius humor alienus sit, tum præcipue esse fœminis, quæ ex partu in febres inciderunt.

Sed cum tempora cibo potionique febris & remissionis ratio det, non est expeditissimum scire, quando æger febricitet, quando melior sit, quando deficiat: sine quibus dispensari illa non possunt. Venis enim maxime credimus, fallacissimæ rei; quia sæpe istæ lentiores celerioresve sunt, & ætate, & sexu, & corporum natura. Et plerunque satis sano corpore, si stomachus infirmus est, nonnunquam etiam incipiente febre, subeunt & quiescunt: ut imbecillus is videri possit, cui facile

cile laturo gravis inſtat acceſſio. Contra ſæpe eas concitat & reſolvit ſol, & balneum, & exercitatio, & metus, & ira, & quilibet alius animi affectus. adeo ut, cum primum medicus venit, ſolicitudo ægri dubitantis, quomodo illi ſe habere videatur, eas moveat. Ob quam cauſam, periti medici eſt, non protinus ut venit, apprehendere manu brachium: ſed primum reſidere hilari vultu, percunctarique, quemadmodum ſe habeat; &, ſi quis ejus metus eſt, eum probabili ſermone lenire; tum deinde ejus carpo manum admovere. Quas venas autem conſpectus medici movet, quam facile mille res turbant! Altera res eſt, cui credimus, calor, æque fallax. Nam hic quoque excitatur æſtu, labore, ſomno, metu, ſolicitudine.

Igitur intueri quidem etiam iſta oportet: ſed his non omnia credere. Ac protinus quidem ſcire, non febricitare eum, cujus venæ naturaliter ordinatæ ſunt, teporque talis eſt, qualis eſſe ſanis ſolet: nec protinus etiam ſub calore motuque febrem ſeſe concipere: ſed ita, ſi ſumma quoque arida inæqualiter cutis eſt; ſi calor & in fronte eſt, & ex intimis præcordiis oritur; ſi ſpiritus ex naribus cum fervore prorumpit; ſi color, aut rubore, aut pallore novo mutatus eſt; ſi oculi graves, & aut perſicci, aut ſubhumidi ſunt; ſi ſudor, cum fit, inæqualis eſt; ſi venæ non æquis interval-

lis

lis moventur. Ob quam causam medicus neque in tenebris, neque à capite ægri debet residere; sed illustri loco adversus eum, ut omnes notas, ex vultu quoque cubantis perspiciat.

Ubi vero febris fuit, atque decrevit, spectare oportet, num tempora, partesve corporis aliæ paulum madescant, quæ sudorem venturum esse testentur. Ac si qua ejus nota est, tunc demum dare potui calidam aquam. cujus salubris effectus est, si sudorem per omnia membra diffundit. Hujus autem rei causa, continere æger sub veste satis multa manus debet; eademque crura, pedesque contegere. qua mole plerique ægros in ipso impetu febris, potissimeque ubi ardens ea est, male habent. Si sudare corpus cœpit, linteum tepefacere oportet, paulatimque singula membra detergere. At ubi sudor omnis finitus est, aut si is non venit, ubi quam maxime tepuit, & idoneus esse cibo æger videtur, sub veste leniter ungendus est, tum detergendus, deinde ei cibus dandus.

Cibus autem febricitantibus humidus est aptissimus, aut humori certe quam proximus: utique ex materia quam levissima; maximeque sorbitio. eaque, si magnæ febres fuerunt, quam tenuissima esse debet. Mel quoque despumatum huic recte adjicitur, quo corpus magis nutriatur: sed id, si stomachum offendit, supervacuum

est;

est; sicut ipsa quoque sorbitio. Dari vero in vicem ejus potest, vel intrita ex aqua calida, vel alica elota; si firmus est stomachus, & compressa alvus, ex aqua mulsa; si vel ille languet, vel hæc profluit, ex posca. Et primo quidem cibo ita satis est: secundo vero aliquid adjici potest, ex eodem tamen genere materiæ, vel olus, vel conchylium, vel pomum. At, dum febres quidem increscunt, hic solus idoneus cibus est. Ubi vero aut desinunt, aut levantur, semper quidem incipiendum est ab aliquo ex materia levissima, adjiciendum vero aliquid ex media, ratione habita subinde & virium hominis, & morbi.

Apponendi vero ægro varii cibi (sicut Asclepiades præcepit) tum demum sunt, ubi fastidio urgetur, neque satis vires sufficiunt; ut paulum ex singulis degustando, famen vitet. At si neque vis, neque cupiditas deest, nulla varietate solicitandus æger est; ne plus assumat, quam concoquat. Neque verum est, quod ab eo dicitur, facilius concoqui cibos varios. eduntur quidem facilius: ad concoctionem autem materiæ genus & modus pertinent. Neque inter magnos dolores, neque increscente morbo, tutum est, ægrum cibo impleri; sed ubi inclinata jam in melius valetudo est.

Sunt aliæ quoque observationes in febribus necessariæ. atque id quidem videndum est, quod quidam solum præcipiunt,

an

an adſtrictum corpus ſit, an profluat. Quorum alterum ſtrangulat, alterum digerit. Nam, ſi adſtrictum eſt, ducenda alvus eſt, movenda urina, eliciendus omni modo ſudor. In hoc genere morborum ſanguinem etiam miſiſſe, concuſſiſſe vehementibus geſtationibus corpus, in lumine habuiſſe, imperaſſe famen, ſitim, vigiliam prodeſt. Utile eſt etiam ducere in balneum, prius demittere in ſolium, tum ungere, iterum ad ſolium redire, multaque aqua fovere inguina; interdum etiam oleum in ſolio cum aqua calida miſcere; uti cibo rarius & ſerius, tenui, ſimplici, molli, calido, exiguo; maximeque oleribus, qualia ſunt, lapathum, urtica, malva; vel jure etiam concharum, muſculorumve, aut locuſtarum: neque danda caro, niſi elixa, eſt. At potio eſſe debet magis liberalis, & ante cibum, & poſt hunc, & cum hoc, ultra quam ſitis coget. Poteritque à balneo etiam pingue jus, aut dulcius dari vinum: poterit ſemel, aut bis interponi Græcum ſalſum.

Contra vero, ſi corpus profluet, ſudor coercendus, quies adhibenda erit; tenebris, ſomnoque, quandocunque volet; utendum; non niſi levi geſtatione corpus agitandum, & pro genere mali ſubveniendum. Nam, ſi venter fluit, aut ſi ſtomachus non continet, ubi febris decrevit, liberaliter oportet aquam tepidam potui dare, & vomere cogere; niſi aut fauces, aut præcordia, aut la-

latus dolet, aut vetus morbus eſt.

Si vero ſudor exercet, duranda cutis eſt, vel nitro, vel ſale; quæ cum oleo miſcentur. At, ſi levius id vitium eſt, oleo corpus ungendum eſt: ſi vehementius, roſa, vel melino, vel myrteo, cui vinum auſterum ſit adjectum.

Quiſquis autem fluore æger eſt, cum venit in balneum, prius ungendus, deinde in ſolium demittendus eſt. Si in cute vitium eſt, frigida quoque, quam calida aqua melius utetur. Vbi ad cibum ventum eſt, dari debet his valens, frigidus, ſiccus, ſimplex, qui quam minime corrumpi poſſit, panis toſtus, caro aſſa, vinum auſterum, vel certe ſubauſterum; &, ſi venter profluit, calidum: ſi ſudores nocent, vomituſve ſunt, frigidum.

CAP. VII.

Quomodo peſtilentes febres curari debeant.

DESIDERAT etiam propriam animadverſionem in febribus peſtilentiæ caſus. In hac minime utile eſt, aut fame, aut medicamentis uti, aut ducere alvum. Si vires ſinunt, ſanguinem mittere optimum eſt; præcipueque, ſi cum ardore febris eſt. Si id parum tutum eſt, ubi febris aut tenuata eſt, aut levata, vomitu pectus purgare. Sed in hoc maturius, quam in aliis morbis, ducere in balneum opus eſt;

est; vinum calidum, & meracius dare, & omnia glutinosa. inter quæ quoque carnem, generis ejusdem. Nam quo celerius ejusmodi tempestates corripiunt, eo maturius auxilia, etiam cum quadam temeritate, rapienda sunt. Quod si puer est, qui laborat; neque tantum robur ejus est, ut sanguis mitti possit, cucurbitulis ei utendum est; ducenda alvus vel aqua vel ptisanæ cremore; tum demum is levibus cibis nutriendus. Et ex toto non sic pueri, ut viri, curari debent. Ergo, ut in alio quoque genera morborum, parcius in his agendum est: non facile sanguinem mittere, non facile ducere alvum, non cruciare vigilia, fameve, aut nimia siti, non vino curare. Vomitus post febrem eliciendus est: deinde dandus cibus ex levissimis; tum is dormiat: postero die, si febris manet, abstineat: tertio, ad similem cibum redeat. Dandaque opera est, quantum fieri potest, ut inter opportunam abstinentiam cibo opportuno, omissis cæteris, nutriatur.

2. *Curatio ardentis febris.*

Si vero ardens febris extorret, nulla medicamenti danda potio est; sed in ipsis accessionibus oleo & aqua refrigerandus est. quæ miscenda manu sunt, donec albescant. Etiam amplo conclavi tenendus, quo multum & purum aerem trahere possit: neque multis vestimentis strangulandus, sed admodum levibus tantum velandus est. Pos-

Possunt etiam super stomachum imponi, folia vitis in aqua frigida tincta. Ac ne siti quidem nimia vexandus est. Alendus maturius est, id est à die tertio, & ante cibum iisdem perungendus. Si pituita in stomacho coiit, inclinata jam accessione, vomere cogendus est; & tunc dandum frigidum olus, aut pomum, ex his, quæ stomacho conveniunt. Si siccus manet stomachus protinus vel ptisanæ, vel alicæ, vel oryzæ cremor dandus est, cum quo recens adeps cocta sit. Cum vero in summo incremento morbus est, utique non ante diem quartum, magna siti antecedente, frigida aqua copiose præstanda est, ut bibat etiam ultra satietatem; &, cum jam venter & præcordia ultra modum repleta, satisque refrigerata sunt, vomere debet. Quidam ne vomitum quidem exigunt; sed ipsa aqua frigida, tantum ad satietatem data, pro medicamento utuntur. Ubi utrumlibet factum est, multa veste operiendus est, & collocandus, ut dormiat. Fereque post longam sitim & vigiliam, post multam satietatem, post infractum calorem, plenus somnus venit; per quem ingens sudor effunditur, idque præsentissimum auxilium est: sed in his tantum, in quibus præter ardorem, nulli dolores, nullus præcordiorum tumor; nihil prohibens, vel in pulmone, vel in faucibus; non ulcus, non defectio, non profluvium alvi fuit. Si quis

autem

autem in hujusmodi febre leniter tussit, is neque vehementi siti conflictari, neque bibere aquam frigidam debet; sed eo modo curandus est, quo in cæteris febribus præcipitur.

Cap. VIII.

Curatio semitertianæ febris, quæ ἡμιτριταῖος dicitur.

At, ubi id genus tertianæ est, quod ἡμιτριταῖον Medici appellant, magna cura opus est, ne id fallat. Habet enim plerunque frequentiores accessiones decessionesque, ut aliud morbi genus videri possit; porrigiturque febris in horas viginti quatuor, & triginta sex; ut, quod idem est, non idem esse videatur. Et magnopere necessarium est, neque dari cibum, nisi in ea remissione, quæ vera est; & ubi ea venit, protinus dari. Plurimique sub alterutro curantis errore subito moriuntur. Ac, nisi magnopere aliqua res prohibet, inter initia sanguis mitti debet; tum dari cibus, qui neque incitet febrem, & tamen longum ejus spatium sustineat.

Cap. IX.

Curatio lentarum febrium.

Nonnunquam etiam lentæ febres sine ulla remissione corpus tenent; ac neque cibo, neque ulli remedio locus est. In hoc casu medici cura

esse

eſſe debet, ut morbum mutet: fortaſſe enim curationi opportunior fiet. Sæpe igitur ex aqua frigida, cui oleum ſit adjectum, corpus ejus pertractandum eſt, quoniam interdum ſic evenit, ut horror oriatur, & fiat initium quoddam novi motus; exque eo, cum magis corpus incaluit, ſequatur etiam remiſſio. In his frictio quoque ex oleo & ſale ſalubris videtur.

At, ſi diu frigus eſt, & torpor, & jactatio corporis, non alienum eſt, in ipſa febre dare mulſi tres aut quatuor cyathos, vel cum cibo vinum bene dilutum. Intenditur enim ſæpe ex eo febris; & major ortus calor ſimul & priora mala tollit, & ſpem remiſſionis, inque ea curationis oſtendit.

Neque hercule iſta curatio nova eſt, qua nunc quidam traditos ſibi ægros, qui ſub cautioribus medicis trahebantur, interdum contrariis remediis ſanant. Siquidem apud antiquos quoque ante Herophilum & Eraſiſtratum, maximeque poſt Hippocratem fuit Petron quidam, qui febricitantem hominem, ubi acceperat, multis veſtimentis operiebat, ut ſimul calorem ingentem, ſitimque excitaret. Deinde, ubi paulum remitti cœperat febris, aquam frigidam potui dabat; ac, ſi moverat ſudorem, explicuiſſe ſe ægrum judicabat: ſi non moverat, plus etiam aquæ frigidæ ingerebat, & tum vomere cogebat. Si alterutro modo febre liberaverat, protinus ſuillam aſſ-

sam, & vinum homini dabat. Si non liberaverat, decoquebat aquam sale adjecto, eamque bibere cogebat, ut vomendo ventrem purgaret.

Et intra hæc omnis ejus medicina erat. Eaque non minus grata fuit his, quos Hippocratis successores non refecerant; quam nunc est his, quos Herophili vel Erasistrati æmuli diu tractos non expedierunt. Neque ideo tamen non est temeraria ista medicina; quia plures, si protinus à principiis excepit, interemit. Sed, cum eadem omnibus convenire non possint, fere, quos ratio non restituit, temeritas adjuvat. Ideoque ejusmodi medici melius alienos ægros, quam suos nutriunt. Sed est circumspecti quoque hominis, & novare interdum, & augere morbum, & febres accendere; quia curationem, ubi id, quod est, non recipit, potest recipere id, quod futurum est.

CAP. X.

Remedia in febribus ad capitis dolorem, & præcordiorum inflammationem, & ariditatem, & scabritiem linguæ.

Considerandum etiam est, febresne solæ sint, an alia his quoque mala accedant; id est, num caput doleat, num lingua aspera, num præcordia intenta sint. Si capitis dolores sunt, rosam cum aceto miscere oportet, & id ingerere: deinde habere duo pitacia, quæ latitudinem fron-

tis,

tis, longitudinemque æquent: ex his invicem alterum in aceto & roſa habere, alterum in fronte; aut intinctam iiſdem lanam ſuccidam imponere. Si acetum offendit, pura roſa utendum eſt. Si roſa ipſa lædit, oleo acerbo. Si iſta parum juvant, teri poteſt vel iris arida, vel nuces amaræ, vel quælibet herba ex refrigerantibus. Quorum quidlibet ex aceto impoſitum, dolorem minuit; ſed magis aliud in alio. Juvat etiam panis cum papavere injectus; vel cum roſa, ceruſa, ſpumave argenti. Olfacere quoque vel ſerpillum, vel anethum, non alienum eſt.

At, ſi in præcordiis inflammatio & dolor eſt, primo ſuperimponenda ſunt cataplaſmata reprimentia; ne, ſi calidiora fuerint, plus eo materiæ concurrat. Deinde, ubi prima inflammatio ſe remiſit, tunc demum ad calida & humida veniendum eſt; ut ea, quæ remanſerunt, diſcutiant. Notæ vero inflammationis ſunt quatuor, rubor, & tumor, cum calore, & dolore. Quo magis erravit Eraſiſtratus, qui febrem nullam ſine hac eſſe dixit.

Ergo, ſi ſine inflammatione dolor eſt, nihil imponendum eſt. hunc enim ſtatim ipſa febris ſolvet. At, ſi neque inflammatio, neque febris, ſed tantum præcordiorum dolor eſt; protinus calidis & ſiccis fomentis uti licet. Si vero lingua ſicca eſt, & ſcabra, detergenda primum penicillo eſt

ex aqua calida: deinde ungenda mixtis inter ſe roſa & melle. Mel purgat, roſa reprimit, ſimulque ſicceſcere non ſinit. At ſi ſcabra non eſt, ſed arida, ubi penicillo deterſa eſt, ungi roſa debet, cui ceræ ſit paulum adjectum.

CAP. XI.

Remedia contra frigus, quod febrem præcedit.

SOLET etiam ante febres eſſe frigus; idque vel moleſtiſſimum morbi genus eſt. Ubi id expectatur, omni potione prohibendus æger eſt. hæc enim paulo ante data, multum malo adjicit. Item maturius veſte multa tegendus eſt. Admovenda partibus his, pro quibus metuimus, ſicca & calida fomenta: ſic, ut ne ſtatim vehementiſsimi calores incipiant, ſed paulatim increſcant. Perfricandæ quoque eæ partes manibus unctis ex vetere oleo ſunt, eique adjiciendum aliquid ex calefacientibus. Contentique medici quidam una frictione, etiam ex quolibet oleo, ſunt. In harum febrium remiſsionibus nonnulli tres quatuor ſorbitionis cyathos, etiamnum manente febre, dant. deinde, ea bene finita, reficiunt ſtomachum cibo frigido & levi. Ego tum hoc puto tentandum, cum parum cibus, ſemel & poſt febrem datus, prodeſt.

Sed curioſe proſpiciendum eſt, ne tempus remiſsionis decipiat. Sæpe enim in hoc

quoque genere valetudinis jam minui febris videtur, & rursus intenditur. Itaque ei remissioni credendum est, quæ etiam immoratur, & jactationem, fervoremque corporis, quem ζέσιν Græci vocant, minuit. Illud satis convenit, si quotidie pares accessiones sunt, quotidie parvum cibum dandum: si impares, post graviorem, cibum; post leviorem, aquam mulsam.

CAP. XII.

Curatio horroris in febribus.

HORROR autem eas fere febres antecedit, quæ certum habent circuitum, & ex toto remittuntur; ideoq; tutissimæ sunt, maximeque curationes admittunt. Nam ubi incerta tempora sunt, neque alvi ductio, neque balneum, neque vinum, neque medicamentum aliud recte datur. Incertum est enim, quando febris ventura sit. Ita fieri potest, ut, si subito venerit, summa in eo pernicies sit, quod auxilii causa fuit inventum. Nihilque aliud fieri potest, quam ut primis diebus bene abstineat æger: deinde, sub decessu febris ejus, quæ gravissima est, cibum sumat.

At ubi certus circuitus est, facilius omnia illa tentantur; quia facilius proponere nobis & accessionum & decessionum vices possumus. In his autem, cum veteraverunt, utilis fames non est. Primis tantummodo diebus ea pugnandum est: dein-

de dividenda curatio eſt, & ante horror, tum febris diſcutienda. Igitur cum primum aliquis inhorruit, & ex horrore incaluit, dare ei oportet potui tepidam aquam ſubſalſam, & vomere eum cogere. nam fere talis horror ab his oritur, quæ bilioſa in ſtomacho reſederunt. Idem faciendum eſt, ſi proximo quoque circuitu æque acceſsit. ſæpe enim ſic diſcutitur. Jamque, quod genus febris ſit, ſcire licet.

Itaque ſub expectatione proximæ acceſſionis, quæ inſtare tertia poteſt, duducendus in balneum eſt; dandaque opera eſt, ut per tempus horroris in ſolio ſit. Si ibi quoque ſenſerit, nihilominus idem ſub expectatione acceſsionis quartæ faciat: ſiquidem eo quoque modo ſæpe is diſcutitur. Si nec balneum quidem profuit, ante acceſsionem allium edat, aut bibat calidam aquam cum pipere: ſiquidem ea quoque aſſumpta calorem movent; qui horrorem non admittit. Deinde eodem modo, quo in frigore præceptum eſt, antequam inhorreſcere poſſit, operiatur. fomentiſque protinus calidioribus totum corpus circundare convenit, maximeque involutis extinctis teſtis & titionibus.

Si nihilominus horror perruperit, multo oleo calefacto inter ipſa veſtimenta perfundatur; cui æque ex calefacientibus aliquid ſit adjectum: adhibeaturque frictio, quantam is ſuſtinere poterit, maximeque

in

in manibus & pedibus: & spiritum ipse contineat. Neque desistendum est, etiamsi horror redit. sæpe enim pertinacia juvantis malum corporis vincit.

Si quid evomuit, danda aqua tepida, iterumque vomere cogendus est; utendumque eisdem est, donec horror finiatur. Sed præter hæc ducenda alvus est, si tardius horror quiescet: siquidem id quoque exonerato corpore prodest. Ultima post hæc auxilia sunt, gestatio & ambulatio. Cibus autem in ejusmodi morbis maxime dandus est, qui mollem alvum præstet, ac caro glutinosa. Vinum cum dabitur, austerum sit.

CAP. XIII.

Curatio quotidianæ febris.

Hæc ad omnes circuitus febrium pertinent: discernendæ tamen singulæ sunt, sicut rationem habent dissimilem. Si quotidiana est, triduo primo magnopere abstinere oportet; tum cibis, altero quoque die uti. Si res inveteraverit, post febrem experiri balneum, & vinum; magisque, si, horrore sublato, hæc superest.

CAP. XIV.

Curatio tertianæ febris.

Si vero tertiana, quæ ex toto intermittit, aut quartana est; mediis diebus, & ambulationibus uti oportet, aliisque exercitationibus, & unctionibus. Quidam

ex antiquioribus medicis Cleophantus, in hoc genere morborum, multo ante accessionem, caput ægri multa calida aqua perfundebat, deinde vinum dabat. Quod, quamvis pleraque ejus viri præcepta secutus est Asclepiades, recte tamen præteriit. est enim anceps.

Ipse, si tertiana febris est, tertio die post accessionem dicit alvum duci oportere: quinto, post horrorem vomitum elicere; deinde post febrem, sicut illi mos erat, adhuc calidis dare cibum & vinum: sexto die, in lectulo detineri. sic enim fore, ne septimo die febris accedat. Id sæpe fieri posse, verisimile est. Tutius tamen est, hoc ipso ordine tria remedia, vomitus, alvi ductionis, vini potus, per triduum, id est, die tertio, & quinto, & septimo tentare: nec vinum, nisi post accessionem, die septimo bibere.

Si vero primis diebus discussus morbus non est, inciditque in vetustatem, quo die febris expectabitur, in lectulo se contineat; post febrem perfricetur: tum cibo assumpto, bibat aquam; postero die, quo à cibo vacat, & ab exercitatione unctioneque, aqua tantum contentus, conquiescat. Et id quidem optimum est. Si vero imbecillitas urgebit, & post febrem vinum; & medio die paulum cibi debebit assumere.

CAP. XV.

Curatio quartanæ febris.

EADEM in quartana facienda sunt. Sed cum hæc tarde admodum finiatur, nisi primis diebus discussa est, diligentius ab initio præcipiendum est, quid in ea debeat fieri. Igitur, si cui cum horrore febris accessit, eaque desiit, eodem die & postero tertioque continere se debet, & aquam tantummodo calidam primo die post febrem sumere; biduo proximo, quantum fieri potest, ne hanc quidem: quarto die, si cum horrore febris revertitur, vomere; sicut ante præceptum est: deinde post febrem, modicum cibum sumere, vini quadrantem. Postero tertioque die abstinere; aqua tantummodo calida, si sitis est, assumpta. Septimo die balneo frigus prævenire, abstinere, continere se debet, & aqua tantummodo calida, si sitis est, uti: ac tum ita nono die balneo frigus prævenire, &, si febris redierit, ducere alvum; ubi ex eo corpus conquieverit, inunctione vehementer perfricari, eodem modo sumere cibum, & vino biduo proximo se abstinere; frictione servata. Decimo tertio die rursus balneum experiri; &, si postea febris accessit, æque perfricari, vinum copiosius bibere. Ac sic proximum est, ut quies tot dierum, & abstinentia cum cæteris, quæ præcipiuntur, febrem tollant.

Si vero nihilominus remanet, aliud ex toto ſequendum eſt curationis genus; idque agendum, ut, quod diu ſuſtinendum eſt, corpus facile ſuſtineat. Quo minus etiam curatio probari Heraclidis Tarentini debet, qui primis diebus ducendam alvum, deinde abſtinendum in ſeptimum diem dixit. Quod ut ſuſtinere aliquis poſſit; tamen etiam febre liberatus vix refectioni valebit.adeo,ſi febris ſæpius acceſſerit, concidet. Igitur, ſi tertio decimo die morbus remanebit, balneum neque ante febrem, neque poſt eam tentandum erit; niſi interdum jam horrore diſcuſſo. Horror ipſe per eadem, quæ ſupra præſcripta ſunt, expugnandus. Deinde poſt febrem oportebit ungi, & vehementer perfricari; cibum & validum, & fortiter aſſumere; vino uti, quanto libebit: poſtero die, cum ſatis quieverit, ambulare, exerceri, ungi, perfricari fortiter; cibum accipere ſine vino: tertio die abſtinere.

Quo die vero febrem expectabit, ante ſurgere, & exerceri, dareque operam oportet,ut in ipſam exercitationem tempus febris incurrat. ſic enim ſæpe illa diſcutitur. At, ſi in opere occupavit, tum demum ſe recipere. In ejuſmodi valetudine, medicamenta ſunt, oleum,frictio, exercitatio,cibus,vinum. Si venter adſtrictus eſt, ſolvendus eſt.

Sed hæc facile validiores faciunt:ſin imbecilli-

becillitas occupavit, pro exercitatione geſtatio eſt. Si ne hanc quidem ſuſtinet, adhibenda tamen frictio eſt. Si hæc quoque vehemens onerat, intra quietem, & unctionem, & cibum conſiſtendum eſt; dandaque opera eſt, ne qua cruditas in quotidianam id malum vertat. Nam quartana neminem jugulat: ſed, ſi ex ea facta quotidiana eſt, in malis æger eſt. quod tamen, niſi culpa vel ægri vel curantis, nunquam fit.

CAP. XVI.

Curatio duarum quartanarum.

AT, ſi duæ quartanæ ſint, neque, quas propoſui, exercitationes adhiberi poſſunt: aut ex toto quieſcere opus eſt, aut, ſi id difficile eſt, leniter ambulare, hinc conſidere, diligenter involutis pedibus & capite. Quoties febris acceſſit & deſiit, cibum modicum ſumere, & vinum; reliquo tempore, niſi imbecillitas urget, abſtinere. At, ſi duæ febres pene junguntur, poſt utramque cibum ſumere: deinde vacuo tempore, & moveri aliquantum, & poſt unctionem cibo uti. Cum vero vetus quartana raro, niſi vere, ſolvatur; utique eo tempore attendendum eſt, ne quid fiat, quod valetudinem impediat. Prodeſtque in vetere quartana, mutare ſubinde victus genus, à vino ad aquam, ab aqua ad vinum, à lenibus cibis ad acres, ab acribus ad lenes tranſire: eſſe radicem, deinde vo-

vomere: jureve pulli gallinacei ventrem resolvere: oleo ad frictiones adjicere calefacientia: ante accessionem sorbere, vel aceti cyathos duos, vel unum sinapis, cum tribus Græci vini salsi, vel mista paribus portionibus; & in aqua diluta, piper, castoreum, laser, myrrham. Per hæc enim similiaque corpus agitandum est, ut moveatur ex eo statu, quo detinetur.

Si febris quievit, diu meminisse ejus diei convenit: eoque vitare frigus, calorem, cruditatem, lassitudinem. Facile enim revertitur, nisi à sano quoque aliquandiu timetur.

CAP. XVII.

Curatio quotidianæ febris, quæ ex quartana facta sit.

AT, si ex quartana, quotidiana facta est: cum id initio inciderit, per biduum abstinere oportet, vespere frictione uti, & aquam tantummodo potui dare. tertio die sæpe fit, ne febris accedat. Sed sive fuit, sive non fuit, cibus post accessionis tempus est dandus: &, si manet, per biduum abstinentia, quanta maxima imperari corpori potest; & fricatione quotidie utendum est.

CAP. XVIII.

De tribus insaniæ generibus: & primo de ejus curatione, quæ à Græcis φρενῖτις dicitur.

ET febrium quidem curatio exposita est. Supersunt vero alii corporis affectus,

ctus, qui huic superveniunt, ex quibus eos, qui certis partibus assignari possunt, protinus jungam. Incipiam ab insania. primamque hujus ipsius partem aggrediar, quæ & acuta, & in febre est. Græci φρενῖτιν appellant.

Illud ante omnia scire oportet, interdum in accessione ægros desipere, & loqui aliena. Quod non quidem leve est; neque incidere potest, nisi in febre vehementi, non tamen æque pestiferum est. nam plerunque breve esse consuevit; levatoque accessionis impetu, protinus mens redit. Neque id genus morbi remedium aliud desiderat, quam quod in curanda febre præceptum est.

Phrenitis vero tum demum est, cum continua dementia esse incipit; aut cum æger, quamvis adhuc sapiat, tamen quasdam vanas imagines accipit: perfecta est, ubi mens illis imaginibus addicta est. Ejus autem plura genera sunt: siquidem ex phreniticis alii hilares, alii tristes sunt: alii facilius continentur, & intra verba desipiunt; alii insurgunt, & violenter quædam manu faciunt: atque ex his ipsis, alii nihil nisi impetu peccant, alii etiam artes adhibent; summamque speciem sanitatis in captandis malorum operum occasionibus præbent; sed exitu deprehenduntur.

Ex his autem eos, qui intra verba desipiunt, aut leviter etiam manu peccant,

onerare

onerare asperioribus coercitionibus supervacuum est. Eos vero, qui violentius se gerunt, vincire convenit; ne vel sibi vel alteri noceant. Neque credendum est, si vinctus aliquis, dum levari vinculis cupit, sanum jam se fingat; quamvis prudenter & miserabiliter loquatur, quoniam is dolus insanientis est.

Fere vero antiqui tales ægros in tenebris habebant; eo quod illis contrarium esset, exterreri; & ad quietem animi tenebras ipsas conferre aliquid judicabant. At Asclepiades, tanquam ipsis tenebris terrentibus, in lumine habendos eos dixit. Neutrum tamen perpetuum est. Alium enim lux, alium tenebræ magis turbant. reperiunturque, in quibus nullum discrimen deprehendi, vel hoc, vel illo modo possit. Optimum itaque est, utrumque experiri; & habere eum, qui tenebras horret, in luce; eum, qui lucem, in tenebris. At ubi nullum tale discrimen est, æger, si vires habet, loco lucido: si non habet, obscuro continendus est.

Remedia vero adhibere, ubi maxime furor urget, supervacuum est. simul enim febris quoque increscit. Tum itaque nihil nisi continendus æger est. Ubi vero res patitur, festinanter subveniendum est. Asclepiades perinde esse dixit, his sanguinem mitti, ac si trucidentur. hanc rationem secutus, quod neque insania esset, nisi cum

febre intenta; neque ſanguis, niſi in remiſſione ejus, recte mitteretur. Ipſe in his ſomnum multa frictione quæſivit. Sed cum & intentio febris ſomnum impediat; & frictio non, niſi in remiſſione ejus, utilis ſit: hoc quoque auxilium debuit præterire. Quid igitur eſt? Multa in præcipiti periculo recte fiunt, alias omittenda. Et continua quoque febris habet tempora, quibus, etſi non remittit, non tamen creſcit. Eſtque hoc, ut non optimum, ſic ſatis tamen ſecundum remediis tempus. Quod ſi vires ægri patiuntur, ſanguis quoque mitti debet.

Nec minus dubitari poteſt, an alvus ducenda ſit. Tum, interpoſito die, convenit caput ad cutem tondere: deinde aqua fovere, in qua verbenæ aliquæ decoctæ ſint ex reprimentibus: aut prius fovere, deinde tondere, & iterum fovere: ac noviſſime roſa caput nareſque implere; offerre etiam naribus rutam, ex aceto contritam, & movere ſternutamenta medicamentis ad id efficacibus. Quæ tamen facienda ſunt in his, quibus vires non deſunt. Si vero imbecillitas eſt, roſa tantum caput, adjecto ſerpyllo, ſimilive aliquo, madefaciendum eſt. Utiles etiam in quibuſcumque viribus herbæ duæ ſunt, ſolanum & muralis, ſi ſimul ex utraque, ſucco expreſſo, caput impleatur. Cum ſe febris remiſerit, frictione utendum eſt: parcius tamen in his, qui nimis

mis

mis hilares, quam in his, qui nimis triſtes ſunt.

Adverſus omnium autem ſic inſanientium animos gerere ſe pro cujuſque natura neceſſarium eſt. Quorundam enim vani metus levandi ſunt: ſicut in homine prædivite famem timente incidit; cui ſubinde falſæ hæreditates nunciabantur. Quorundam audacia coercenda eſt: ſicut in his fit, in quibus continendis plagæ quoque adhibentur. Quorundam etiam intempeſtivus riſus objurgatione & minis prohibendus eſt. Quorundam diſcutiendæ triſtes cogitationes: ad quod ſymphoniæ, & cymbala, ſtrepituſque proficiunt. Sæpius tamen aſſentiendum, quam repugnandum eſt: paulatimque, & non evidenter, ab his, quæ ſtulte dicuntur, ad meliora mens abducenda. Interdum etiam elicienda ipſius intentio: ut fit in hominibus ſtudioſis literarum, quibus liber legitur, aut recte, ſi delectantur; aut perperam, ſi id ipſum eos offendit. Emendando enim advertere animum incipiunt. Quin etiam recitare, ſi qua meminerunt, cogendi ſunt. Ad cibum quoque quoſdam non deſiderantes reduxerunt hi, qui inter epulantes eos collocaverunt.

Omnibus vero ſic affectis ſomnus & difficilis, & præcipue neceſſarius eſt. ſub hoc enim plerique ſaneſcunt. Prodeſt ad id, atque etiam ad mentem ipſam componendam,

dam,

dam, crocinum unguentum cum irino in caput datum. Si nihilominus vigilant, quidam ſomnum moliuntur potui dando aquam, in qua papaver aut hyoſcyamus decocta ſint: alii mandragoræ mala pulvino ſubjiciunt: alii vel amomum, vel ſycamini lachrymam fronti inducunt. Hoc nomen apud Medicos reperio. Sed cur Græci morum συκάμινον appellant, cum mori nulla lachryma ſit? Sic vero ſignificatur lachryma arboris in Ægypto naſcentis, quam ibi συκόμορον appellant. Plurimi decoctis papaveris corticibus, ex ea aqua cum ſpongia os & caput ſubinde fovent.

Aſclepiades ea ſupervacua eſſe dixit: quoniam in lethargum ſæpe convertunt. Præcepit autem, ut primo die, à cibo, potione, ſomno abſtineretur: veſpere ei daretur potui aqua: tum frictio admoveretur lenis, ita ut ne manum quidem, qui fricaret, vehementer imprimeret: poſtero deinde die, iiſdem omnibus factis, veſpere ei daretur ſorbitio & aqua, rurſuſque frictio adhiberetur. Per hanc enim nos conſecuturos, ut ſomnus accedat. Id interdum ſit, & quidem adeo, ut, illo confitente, nimia fricatio etiam lethargi periculum afferat. Sed ſi ſic ſomnus non acceſſit, tum demum illis medicamentis arceſſendus eſt: habita ſcilicet eadem moderatione, quæ hic quoque neceſſaria eſt; ne, quem obdormire volumus, excitare poſtea non poſſimus.

Con-

Confert etiam aliquid ad ſomnum ſilanus juxta cadens; vel geſtatio poſt cibum, & noctu; maximeque lecti ſuſpenſi motus.

Neque alienum eſt, ſi neque ſanguis ante miſſus eſt, neque mens conſtat, neque ſomnus accedit, occipitio inciſo cucurbitulam admovere. quæ quia levat morbum, poteſt ſomnum facere. Moderatio autem in cibo quoque adhiendba eſt: nam neque æger eſt implendus, ne inſaniat: neque jejunio utique vexandus eſt, ne imbecillitate in cardiacum incidat. Opus eſt autem cibo infirmo, maximeque ſorbitione, & potione aquæ mulſæ, cujus ternos cyathos hieme, æſtate vero quatuor dediſſe ſatis eſt.

Alterum genus inſaniæ eſt, quod ſpatium longius recipit; quia fere ſine febre incipit, leves deinde febriculas excitat: & conſiſtit in triſtitia, quam videtur bilis atra contrahere. In hac utilis detractio ſanguinis eſt. Si quid hanc prohibet, prima eſt abſtinentia: ſecunda, per album veratrum vomitumque purgatio: poſt utrumlibet, adhibenda bis die frictio eſt. Si magis valet, frequens etiam exercitatio; in jejuno vomitus; cibus, ſine vino, dandus ex media materia eſt. Quam quoties poſuero, ſcire licet, etiam ex infirmiſſima dari poſſe, dum ne ea ſola quis utatur: valentiſſimam tantummodo eſſe removendam. Præter hæc, ſervanda alvus eſt quam tenerrima:

remo-

removendi terrores, & potius bona ſpes afferenda: quærenda delectatio ex fabulis, ludiſque, quibus maxime capi ſanus aſſueverat: laudanda, ſi qua ſunt, ipſius opera, & ante oculos ejus ponenda: leviter objurganda vana triſtitia: ſubinde admonendus, in his ipſis rebus, quæ ſolicitant, cur non potius lætitiæ, quam ſolicitudinis cauſa ſit. Si febris quoque acceſſit, ſicut aliæ febres curanda eſt.

Tertium inſaniæ genus eſt ex his longiſſimum; adeo ut vitam ipſam non impediat. quod robuſti corporis eſſe conſuevit. Hujus autem ſpecies duæ ſunt. Nam quidam imaginibus, non mente fallunt; qualem inſanientem Ajacem vel Oreſtem poetarum fabulæ ferunt: quidam animo deſipiunt. Si imagines fallunt, ante omnia videndum eſt, triſtes, an hilares ſint. In triſtitia, nigrum veratrum dejectionis cauſa; in hilaritate, album, ad vomitum excitandum, dari debet. Idque, ſi in potione non accipit, pani adjiciendum eſt, quo facilius fallat. Nam, ſi bene ſe purgaverit, ex magna parte morbum levabit. Ergo etiam, ſi ſemel datum veratrum parum profecerit, interpoſito tempore iterum dari debet. Neque ignorare oportet, leviorem eſſe morbum cum riſu, quam ſerio inſanientium. Illud quoque perpetuum eſt in omnibus morbis, ubi ab inferiore parte purgandus aliquis eſt, ventrem ejus ante ſolvendum eſſe:

eſſe: ubi à ſuperiore, comprimendum.

Si vero conſilium inſanientem fallit, tormentis quibuſdam optime curatur. Ubi perperam aliquid dicit, aut facit; fame, vinculis, plagis coercendus eſt. Cogendus eſt & attendere, & ediſcere aliquid, & meminiſſe. Sic enim fiet, ut paulatim metu cogatur conſiderare, quid faciat. Subito etiam terreri, & expaveſcere, in hoc morbo prodeſt; & fere, quicquid animum vehementer perturbat. Poteſt enim quædam fieri mutatio, cum ab eo ſtatu mens, in quo fuerat, abducta eſt. Intereſt etiam, ſi ipſe ſine cauſa ſubinde rideat, an mœſtus demiſſuſque ſit. Nam dementis hilaritas terroribus his, de quibus ſupra dixi, melius curatur. Si nimia triſtitia eſt, prodeſt lenis, ſed multa bis die frictio: item ſuper caput aqua frigida infuſa, demiſſumque corpus in aquam & oleum.

Illa communia ſunt: inſanientes vehementer exerceri debere; multa frictione uti; neque pinguem carnem, neque vinum aſſumere; cibis uti poſt purgationem, ex media materia, quam leviſſimis, non oportere eſſe vel ſolos, vel inter ignotos, vel inter eos, quos aut contemnant, aut negligant; mutare debere regiones, &, ſi mens redit, annua peregrinatione eſſe jactandos.

Raro, ſed aliquando tamen, ex metu delirium naſcitur. Quod genus inſanientium, ſpecie ſimile, ſimilique victus gene-

re

re curandum est: præterquam quod in hoc insaniæ genere solo recte vinum datur.

CAP. XIX.

De Cardiacis

HIs morbis præcipue contrarium est id genus, quod καρδιακὸν à Græcis nominatur; quamvis sæpe ad eum phrenitici transeunt: siquidem mens in illis laborat, in hoc vero constat. Id autem nihil aliud est, quam nimia imbecillitas corporis; quod, stomacho languente, immodico sudore digeritur. Licetque protinus scire id esse, ubi venarum exigui imbecillique pulsus sunt; sudor autem supra consuetudinem, & modo, & tempore, ex toto thorace, & cervicibus, atque etiam ex capite prorumpit, pedibus tantummodo, & cruribus siccioribus, atque frigidis. Acuti id morbi genus est.

Curatio prima est, supra præcordia imponere, quæ reprimunt, cataplasmata: secunda, sudorem cohibere. Id præstat acerbum oleum, vel rosa, vel melinum, aut myrteum. Quorum aliquo corpus leniter perungendum? ceratumque ex aliquo horum tum imponendum est.

Si sudor vincit, delinendus homo est vel gypso, vel argenti spuma, vel cimolia creta, vel subinde horum pulvere respergendus. Idem præstat pulvis ex contritis aridæ myrti vel rubi foliis, aut ex austeri

&

& boni vini arida fece. Pluraque similia sunt, quæ si desunt, satis utilis est quilibet ex via pulvis injectus. Super hæc vero, quo minus corpus insudet, levi veste debet esse contectus, positusque loco non calido, fenestris patentibus, sic ut perflatus quoque aliquis accedat.

Tertium auxilium est, imbecillitati jacentis cibo vinoque succurrere. Cibus non multus quidem, sed sæpe tamen nocte ac die dandus est; ut nutriat, neque oneret. Is esse debet ex infirmissima materia, & stomacho aptus. Nisi autem necesse est, ad vinum festinare non oportet. Si verendum est, ne deficiat, tum & intrita ex hoc, & hoc ipsum austerum quidem, sed tamen tenue, meraculum, egelidum subinde & liberaliter dandum est; adjecta polenta, si modo is ægrum parum cibi assumit. Idque vinum esse debet, neque nullarum virium, neque ingentium: recteque tota die ac nocte, duas vel tres heminas æger bibet; si vastius corpus est, plus etiam. si cibum non accipit, perunctum ante perfundere aqua frigida convenit, & tum dare.

Quod si stomachus resolutus parum continet, & ante cibum, & post eum sponte vomere oportet; rursusque post vomitum cibum sumere: Si ne is quidem manserit, sorbere vini cyathum, interpositaque hora, sumere iterum. Si id quoque stomachus reddiderit, totum corpus bulbis

bis contritis ſuperillinendum eſt. qui, ubi inaruerunt, efficiunt, ut vinum in ſtomacho contineatur, exque eo toti corpori calor veniſque vis redeat.

Ultimum auxilium eſt, in alvum ptiſanæ vel alicæ cremorem ex inferioribus partibus indere, ſiquidem id quoque vires tuetur. Neque alienum eſt, naribus quoque æſtuantis admovere, quod reficiat: ut eſt roſa & vinum: &, ſi qua in extremis partibus frigent, unctis & calidis manibus fovere. Per quæ ſi conſequi potuimus, ut & ſudoris impetus minuatur, & vita prorogetur, incipit jam tempus ipſum eſſe præſidio. Ubi eſſe in tuto videtur, verendum tamen eſt, ut ne in eandem imbecillitatem cito recidat. Itaque, vino tantum remoto, quotidie validiorem cibum debet aſſumere, donec ſatis virium corpori redeat.

CAP. XX.

De Lethargicis.

ALTER quoque morbus eſt, aliter phrenitico contrarius. In eo difficilior ſomnus, prompta ad omnem audaciam mens eſt: in hoc marcor, & inexpugnabilis pene dormiendi neceſſitas. λήθαργον Græci nominarunt. Id quoque genus acutum eſt, &, niſi ſuccurritur, celeriter jugulat.

Proinde ex eo ægros quidam excitare nituntur, admotis his, per quæ ſternutamenta

evo-

evocantur,& his,quæ odore fœdo movent, qualis est pix usta,lana succida,piper, veratrum, castoreum, acetum, allium, cepa. Juxta etiam galbanum incendunt, aut cornu cervinum: si non est, quodlibet aliud. Hæc enim cum comburuntur,odore fœdo movent.

Tharrias vero quidam, accessionis esse id malum,dixit,levarique, cum ea decessit. Itaque eos, qui subinde excitant, sine usu male habere. Interest autem, in decessione expergiscatur æger,an,cum febris levatur, aut,levata quoque ea,somnus urgeat. Nam si expergiscitur, adhibere ei,ut sopito, supervacuum est. neque enim vigilando melior fit; sed per se, si melior est, vigilat. Si vero continens ei somnus est, utique excitandus est; sed his temporibus, quibus febris levissima est, ut excernat aliquid, & sumat. Excitat autem validissime repente aqua frigida superinfusa. Post remissionem itaque, perunctum oleo multo totum corpus, tribus aut quatuor amphoris totum per caput perfundendum est. Sed hoc utemur, si æqualis ægro spiritus erit, si mollia præcordia. Sin aliter hæc erunt, ea potiora, quæ supra comprehensa sunt. Et, quod ad somnum quidem pertinet,commodissima hæc ratio est.

Medendi autem causa, caput radendum; deinde posca fovendum est, in qua laurus, aut ruta decocta sit. Altera vero die imponendum

nendum caſtoreum, aut ruta ex aceto contrita, aut lauri baccæ, aut hedera cum roſa & aceto. Præcipueque proficit, & ad excitandum hominem, naribus admotum; & ad morbum ipſum depellendum, capiti frontive impoſitum ſinapi. Geſtatio etiam in hoc morbo prodeſt: maximeque opportune cibus datus, id eſt, in remiſſione, quanta maxima inveniri poterit. Aptiſſima autem ſorbitio eſt, donec morbus decreſcere incipiat. Si autem quotidie gravis acceſſio eſt, hæc quotidie detur: ſi alternis, poſt graviorem, ſorbitio; poſt leviorem, mulſa aqua. Vinum quoque cum tempeſtivo cibo datum non mediocriter adjuvat.

Quod ſi poſt longas febres ejuſmodi torpor acceſſit, cætera eadem ſervanda ſunt. Ante acceſſionem autem, tribus quatuorve horis, ſi venter aſtrictus eſt, dandum eſt caſtoreum cum ſcammonea; ſi non eſt, per ſe ipſum caſtoreum cum aqua dandum eſt. Si præcordia mollia ſunt, cibis utendum eſt plenioribus: ſi dura, in iiſdem ſorbitionibus ſubſiſtendum; imponendumque præcordiis, quod ſimul & reprimat & emolliat.

CAP. XXI.

De Hydropicis.

SED hic quidem acutus eſt morbus. Longus vero fieri poteſt eorum, quos

aqua inter cutem male habet. nisi enim primis diebus succurritur, in *ὕδρωπα*, quam Græci vocant, incidunt. Ejus tres species sunt. Nam modo, ventre vehementer intento, creber intus, ex motu spiritus, sonus est: modo corpus inæquale est; tumoribus aliter aliterque per totum id orientibus: modo intus in uterum aqua contrahitur; &, moto corpore, ita movetur, ut impetus ejus conspici possit. Primũ, *τυμπανίτην*: secundum, *λευκοφλεγματίαν*, vel *ὑπὸ τὴν σάρκα*; tertium, *ἀσκίτην* Græci nominarunt. Communis tamen omnium èst humoris nimia abundantia: ob quam ne ulcera quidem in his ægris facile sanescunt. Sæpe vero hoc malum per se incipit: sæpe alteri vetusto morbo, maximeque quartanæ, supervenit.

Facilius in servis, quam in liberis tollitur. quia, cum desideret famen, sitim, & mille alia tædia, longamque patientiam, promptius iis succurritur, qui facile coguntur, quam quibus inutilis libertas est. Sed ne hi quidem, qui sub alio sunt, si ex toto sibi temperare non possunt, ad salutem perducuntur. Ideoque non ignobilis medicus, Chrysippi discipulus, apud Antigonum regem, amicum quendam ejus, notæ intemperantiæ, mediocriter eo morbo implicitum, negavit posse sanari. Cumque alter medicus Epirotes Philippus se sanaturum polliceretur; respondit, illum

ad

ad morbum ægri respicere; se, ad animum. Neque eum res fefellit. Ille enim cum summa diligentia non medici tantummodo, sed etiam regis custodiretur, tamen malagmata sua devorando, bibendoque suam urinam, in exitium sese præcipitavit.

Inter initia tamen, non difficillima curatio est, si imperata sunt corpori, quies, sitis, inedia. At si malum inveteravit, non sine magna mole discutitur. Metrodorum tamen, Epicuri discipulum, referunt, cum hoc morbo tentaretur, neque æquo animo necessariam sitim sustineret, ubi diu abstinuerat, solitum bibere, deinde evomere. Quod, si redditur, quicquid receptum est, multum tædio demit: si à stomacho retentum est, morbum auget. ideoque in quolibet tentandum non est.

Sed si febris quoque est, hæc in primis submovenda est per eas rationes, per quas huic succurri posse propositum est. Si sine febre æger est, tum demum ad ea veniendum est, quæ ipsi morbo mederi solent. Atque hic quoque, quæcumque species est, si nondum nimis occupavit, iisdem auxiliis opus est. Multum ambulandum, currendum aliquando, & superiores maxime partes sic perfricandæ, ut calorem in cutem evocet: inter quæ, spiritum ipse contineat. Evocandus est sudor, non per exercitationem tantum, sed etiam in arena calida, vel laconico, vel clibano, similibusque

que aliis: maximeque utiles sunt naturales, & siccæ sudationes; quales super Batas habemus in myrtetis. Balneum, atque omnis humor alienus est. Jejuno recte catapotia dantur, facta ex duabus apsinthii, myrrhæ tertia parte.

Cibus esse debet ex media quidem materia, sed tamen generis durioris. Potio non ultra danda est, quam ut vitam sustineat: optimaque est, quæ urinam movet. Alvum moliri cibo melius est, quam medicamento. Si tamen res coget, ex his aliquid, quæ id præstant, erit decoquendum, eaque aqua potui danda. Videntur autem hanc facultatem habere, iris, nardum, crocum, cinnamomum, cassia, myrrha, balsamum, galbanum, ladanum, œnanthe, panaces, cardamomum, hebenus, cupressi semen, uva taminia, quam σταφίδα ἀγρίαν Græci nominant, abrotanum, rosæ folia, acorum, amaræ unces, tragoriganum, styrax, costum, junci quadrati & rotundi flos; illum κύπειρον, hunc σχοῖνον Græci vocant. quæ quoties posuero, non quæ hic nascuntur, sed, quæ inter aromata afferuntur, significabo. Primo tamen, quæ lentissima ex his sunt, id est, rosæ folia, vel nardi spica, tentanda sunt. Vinum quoque utile est austerum, sed quam tenuissimum.

Commodum est etiam, lino quotidie ventrem metiri, &, qua comprehendit alvum,

vum, notam imponere: postero quoque die videre, plenius corpus sit, an extenuetur. id enim, quod extenuatur, medicinam sentit. Neque alienum est, metiri & potionem ejus, & urinam. nam si plus humoris excernitur, quam assumitur, ita demum secundæ valetudinis spes est. Asclepiades in eo, qui ex quartana in hydropa deciderat, se abstinentia bidui, & fricatione usum; tertio die, jam & febre, & aqua liberato, cibum, & vinum dedisse, memoriæ prodidit. Hactenus communiter de omni specie præcipi potest: si vehementius malum est, diducenda ratio curandi est.

Ergo, si inflatio, & ex ea dolor creber est, utilis quotidianus, aut altero quoque die post cibum, vomitus est. Fomentis deinde siccis calidisque utendum est. Si per hæc dolor non finitur, necessariæ sunt sine ferro cucurbitulæ. Si ne per has quidem tormentum tollitur, incidenda cutis est, & tum his utendum. Ultimum auxilium est, si cucurbitulæ nihil profuerunt, per alvum infundere copiosam aquam calidam, eamque recipere. Quinetiam quotidie ter quaterve opus est uti fricatione vehementi, cum oleo & quibusdam calefacientibus. Sed in hac frictione à ventre abstinendum est. Imponendum vero in eum crebrius sinapi, donec cutem erodat; ferramentisque candentibus pluribus locis venter exulcerandus

randus est, & servanda ulcera diutius. Utiliter etiam scilla cocta deligatur super cutim. Sed diu post has inflationes abstinendum est ab omnibus inflantibus.

At, si id vitium est, cui λευκοφλεγματία nomen est, eas partes, quæ tument, subjicere soli oportet; sed non nimium, ne febriculam incendat: si is vehementior est, caput velandum est, utendumque fricatione, madefactis tantum manibus aqua, cui sal & nitrum & olei paulum sit adjectum; sic, ut aut pueriles aut muliebres manus adhibeantur, quo mollior earum tactus sit. Idque si vires patiuntur, ante meridiem, tota hora; post meridiem, semihora fieri oportet Utilia sunt etiam cataplasmata, quæ reprimunt; maximeque, si corpora teneriora sunt. Incidendum quoque super talum, quatuor fere digitis, ex parte interiore est; quo per aliquot dies frequens humor feratur: atque ipsos tumores incidere altis plagis oportet: concutiendumq; corpus est multa gestatione, atque, ubi inductæ vulneribus cicatrices sunt, adjiciendum excercitationibus & cibis, donec corpus ad pristinum statum revertatur. Cibus valens esse debet, & glutinosus, maximeque caro. Vinum, si per stomachum licet, dulcius. sed ita, ut invicem biduo triduove, modo aqua, modo id bibatur. Prodest etiam lactucæ marinæ, quæ grandis juxta mare nascitur, semen, cum aqua

potui

potui datum. Quod si valens est, qui id accipit, ei scilla cocta simul super ventrem deligatur. Authoresque multi sunt, inflatis vesicis pulsandos tumores esse.

Si vero id morbi genus est, quo in uterum multa aqua contrahitur, ambulare, sed magis modice oportet; malagma, quod digerat, impositum habere; idque ipsum superimposito triplici panno, fascia, non nimium tamen vehementer, astringere. quod à Tharria profectum, servatum esse à pluribus video Si jecur, aut lienem affectum esse, manifestum est, ficum pinguem contusam, adjecto melle, superponere. Si per talia auxilia venter non siccatur, sed humor nihilominus abundat, celeriori via succurrere, ut is per ventrem ipsum emittatur. Neque ignoro, Erasistrato displicuisse hanc curandi viam. morbum enim hunc jocineris putavit: ideoque illud esse sanandum; frustraque aquam emitti, quæ vitiato illo, subinde renascatur. Sed primum, non hujus visceris unius hoc vitium est. Nam, & splene affecto, & in totius corporis malo habitu fit. Deinde, ut inde cœperit, tamen aqua nisi emittitur, quæ contra naturam ibi substitit, & jocinori, & cæteris interioribus partibus nocet. Convenitque, corpus nihilominus esse curandum. Neque enim sanat emissus humor, sed medicinæ locum facit, quam intus inclusus impedit. Ac ne illud quidem in contro-

verſiam venit, quin non omnes in hoc morbo ſic curari poſſint; ſed juvenes robuſti, qui vel ex toto carent febre, vel certe ſatis liberales intermiſſiones habent. Nam quorum ſtomachus corruptus eſt, quive ex atra bile huc deciderunt, quique malum corporis habitum habent, idonei huic curationi non ſunt. Cibus autem, quo die primum humor emiſſus eſt, ſupervacuus eſt, niſi ſi vires deſunt. In ſequentibus diebus, & his vinum meracius quidem, ſed non ita multum dari debet, paulatimque revocandus æger eſt ad exercitationes, fricationes, ſolem, ſudationes, fatigationes, & idoneos cibos, donec ex toto convaleſcat. Balneum rarum res amat; & frequentiorem in jejuno vomitum. Si æſtas eſt, in mari natare commodum eſt. Ubi convaluit aliquis, diu tamen alienus ei veneris uſus ſit.

CAP. XXII.

De Tabe, & ejus ſpeciebus.

DIUTIUS ſæpe & periculoſius tabes eos male habet, quos invaſit. Atque hujus quoque plures ſpecies ſunt. Una eſt, qua corpus non alitur, &, naturaliter ſemper aliquibus decedentibus, nullis vero in eorum locum ſubeuntibus, ſumma macies oritur; &, niſi occurritur, tollit. ἀτροφίαν hanc Græci nominant. Ea duabus fere de cauſis incidere conſuevit. Aut enim

nimio

nimio timore aliquis minus, aut aviditate nimia plus, quam debet, assumit: ita vel, quod deest, infirmat: vel, quod superat, corrumpitur.

Altera species est, quam Græci κακεξίαν appellant: ubi malus corporis habitus est; ideoque omnia alimenta corrumpuntur. Quod fere fit, cum longo morbo vitiata corpora, etiamsi illo vacant, refectionem tamen non accipiunt; aut cum malis medicamentis corpus affectum est; aut, cum diu necessaria defuerunt; aut, cum inusitatos & inutiles cibos aliquis assumpsit, aliquidve simile incidit. Huic, præter tabem, illud quoque nonnunquam accidere solet, ut per assiduas pustulas, aut ulcera, summa cutis exasperetur, vel aliquæ corporis partes intumescant.

Tertia est, longeque periculosissima species, quam Graci φθίσιν nominaverunt. Oritur fere à capite: inde in pulmonem distillat. Ex hoc exulceratio accidit, & febricula lenis fit; quæ etiam, cum quievit, tamen repetit. In ea quoque frequens tussis est, & pus excreatur; interdum cruentum aliquid. Quicquid excreatum est, si in ignem impositum est, mali odoris est. Itaque, qui de morbo dubitant, hac nota utuntur.

Cum hæc genera tabis sint, animadvertere primũ oportet, quid sit in quo laboratur. Deinde, si tantum non ali corpus apparet, causam ejus attendere; &, si cibi minus

aſſumſit aliquis quam debuit, adjicere oportet: ſed paulatim, ne ſi corpus inſuetum ſubita multitudine oneraverit, ſtomachus gravetur, & concoctionem impediat. Si vero plus juſto quis aſſumere ſolitus eſt, abſtinere uno die; deindo ab exiguo cibo incipere; quotidie adjicere, donec ad juſtum modum perveniat. Præter hæc convenit ambulare locis quam maxime frigidis, ſole vitato: per manus quoque exerceri. Si infirmior eſt, geſtari, ungi, perfricari, ſi poteſt, maxime per ſeipſum, ſæpius eodem die, & ante cibum, & poſt eum, ſic ut interdum oleo quædam adjiciantur calefacientia, donec inſudet. Prodeſtque jejuno prehendere per multas partes cutem, & atrahere, ut relaxetur; aut, impoſita reſina, & abducta, ſubinde idem facere. Utile eſt etiam interdum balneum, ſed poſt cibum exiguum. Atque in ipſo ſolio recte cibi aliquid aſſumitur: aut ſi ſine hoc fricatio fuit, poſt eam protinus. Cibi vero eſſe debent ex his, qui facile concoquuntur, maximeq; alunt. Ergo vini quoque, ſed auſteri, neceſſarius uſus eſt, movendæ urinæ.

At ſi malus habitus corporis eſt, primum abſtinendum eſt; deinde alvus ducenda; tum paulatim cibi dandi, adjectis exercitationibus, unctionibus, fricationibus. Utilius his frequens balneum eſt, ſed jejunis; etiam uſque ad ſudorem. Cibis vero opus eſt copioſis, variis, boni ſucci, quique

etiam

etiam minus facile corrumpantur, vino austero. Si nihil reliqua proficiunt, sanguis mittendus est; sed paulatim, quotidieque pluribus diebus, cum eo ut cætera quoque eodem modo serventur.

Quod si mali plus est, & vera phthisis est, inter initia protinus occurrere necessarium est. neque facile enim hic morbus, cum inveteraverit, evincitur. Opus est, si vires patiuntur, longa navigatione, cœli mutatione sic, ut densius quam id est, ex quo discedit æger, petatur. Ideoque aptissime Alexandriam ex Italia itur. Fereque id posse inter principia corpus pati debet, cum hic morbus ætate firmissima maxime oriatur, id est ab anno duodevigesimo usque ad annum quintum & trigesimum. Si id imbecillitas non sinit, nave tamen, sed non longe, vectari commodissimum est. Sin navigationem aliqua res prohibet, lectica, vel alio modo corpus movendum est: tum à negotiis abstinendum est, omnibusque rebus, quæ solicitare animum possunt: somno indulgendum: cavendæ distillationes, ne, si quid cura levarit, exasperent; & ob id vitanda cruditas, simulque & sol, & frigus: os obtegendum, fauces velandæ, tussicula suis remediis finienda: &, quamdiu quidem febricula incursat, huic interdum abstinentia, interdum etiam tempestivis cibis medendum: eoque tempore bibenda aqua.

Lac quoque, quod in capitis doloribus, & in acutis febribus, & per eas facta nimia siti, ac, sive præcordia tument, sive biliosa urina est, sive sanguis fluxit, pro veneno est; in phthisi tamen, sicut in omnibus longis difficilibusque febriculis, recte dari potest.

Quod si febris aut nondum incursat, aut jam remisit, decurrendum est ad modicas exercitationes, maximeque ambulationes, item lenes fricationes. Balneum alienum est. Cibus esse debet primo acer, ut allium, porrum, idque ipsum ex aceto, vel ex eodem intubus, ocimum, lactuca: deinde lenis sorbitio ex ptisana, vel ex alica, vel ex amylo, lacte adjecto. Oryza quoque, &, si nihil aliud est, far idem præstat. Tum invicem modo his cibis, modo illis utendum est: adjiciendaque quædam ex media materia, præcipue vero ex prima, cerebellum, vel pisciculus, & his similia. Farina etiam cum sevo ovillo caprinove mista, deinde incocta, pro medicamento est. Vinum assumi debet leve austerum.

Hactenus non magna mole pugnatur. Si vehementior noxa est, ac neque febricula, neque tussis quiescit, tenuarique corpus aparet, validioribus auxiliis opus est. Exulcerandus est ferro candenti, uno loco sub mento, altero in gutture, duobus ad mammam utramque; item sub imis ossibus

scapu-

ſcapularum, quas ὠμοπλάτας Græci vocant, ſic, ne ſaneſcere ſinas ulcera, niſi tuſſis finita fuerit. cui per ſe quoque medendum eſſe, manifeſtum eſt Tunc ter quaterque die vehementer extremæ partes perfricandæ ſunt: thorax leni manu pertractandus: poſt cibum intermittenda hora, & perfricanda crura, brachiaque. Interpoſitis denis diebus, demittendus æger in ſolium eſt, in quo ſit aqua calida & oleum. Cæteris diebus bibenda aqua: tum vinum, ſi tuſſis non eſt, potui frigidum dandum: ſi vero eſt, egelidum. Utile eſt etiam in remiſſionibus quotidie cibos dari: frictiones geſtationeſq; ſimiliter adhiberi: quarto, aut quinto die ſumere, interdum herbam ſanguinalem ex aceto, vel plantaginem eſſe. Medicamentum eſt etiam vel plantaginis ſuccus per ſe, vel marrubii, ſi cum melle ſit incoctus; ita ut illius cyathus ſorbeatur, hujus cochleare plenum paulatim delingatur; vel inter ſe miſta, & incocta reſinæ terebinthinæ pars dimidia, butyri & mellis pars altera. Præcipua tamen ex his omnibus ſunt victus, vehiculum, & navis, & ſorbitio. Alvus cita utique vitanda eſt. Vomitus in hoc morbo frequens, pernicioſus eſt, maximeque ſanguinis. Qui meliuſculus eſſe cœpit, adjicere debet exercitationes, fricationes, cibos: deinde ipſe ſe, ſuppreſſo ſpiritu, perfricare; diu abſtinere à vino, balneo, venere.

CAP.

CAP. XXIII.

De Comitiali morbo.

INTER notissimos morbos est etiam is, qui comitialis, vel major nominatur. Homo subito concidit, ex ore spumæ moventur, deinde interposito tempore ad se redit, & per seipsum consurgit. Id genus sæpius viros, quam fœminas occupat; ac solet quidem etiam longum esse, usque ad mortis diem, & vitæ non periculosum. Interdum tamen cum recens est, hominem consumit; & sæpe eum, si remedia non sustulerunt, in pueris veneris, in puellis menstruorum initium tollit. Modo cum distentione membrorum aut nervorum prolabitur aliquis; modo sine illa.

Quidam hos quoque iisdem, quibus lethargicos, excitare conantur. quod admodum supervacuum est: &, quia ne lethargicus quidem his sanatur; &, quia, cum possit ille nunquam expergisci atque ita fame interire, hic ad se utique revertitur.

Ubi concidit aliquis, si nulla nervorum distentio accessit, utique sanguis mitti debet: si accessit, non utique mittendus est, nisi alia quoque hortantur. Necessarium autem est, ducere alvum, vel nigro veratro purgare, vel utrunque facere, si vires patiuntur. tunc caput tondere, oleoque & aceto perungere; cibum post diem tertium, simul ac transiit hora, qua concidit,

dare.

dare. Neq; ſorbitiones his aut alioqui molles, & faciles cibi; neque caro, minimeque ſuilla convenit; ſed mediæ materiæ. nam & viribus opus eſt, & cruditates cavendæ ſunt. Cum quibus fugere oportet ſolem, balneum, ignem, omniaque calefacientia: item, frigus, vinum, venerem, loci præcipitis conſpectum, omniumque terrentium, vomitum, laſſitudinem, ſolicitudines, negotia omnia. &, ubi tertio die cibus datus eſt, intermittere quartum, & invicem alterum quemque; eadem hora cibi ſervata, donec quatuordecim dies tranſeant. Quos ubi morbus exceſſit, acuti vim depoſuit: at ſi manet, curandus jam ut longus eſt.

Quod ſi non, quo die primum is incidit, medicus acceſſit; ſed is, qui cadere conſuevit, poſt ei traditus eſt; protinus eo genere victus habito, qui ſupra comprehenſus eſt, expectandus eſt dies, quo prolabatur; utendumque tum vel ſanguinis miſſione, vel ductione alvi, vel nigro veratro, ſicut præceptum eſt. In ſequentibus deinde diebus, per eos cibos, quos propoſui, vitatis omnibus, quæ cavenda dixi, nutriendus eſt.

Si per hæc morbus finitus non fuerit, confugiendum erit ad album veratrum; ac ter quoque aut quater eo utendum, non ita multis interpoſitis diebus; ſic tamen, ne iterum unquam ſumat, niſi conciderit. Mediis autem diebus vires ejus erunt nutriendæ; quibuſdam, præter ea, quæ ſupra

scripta sunt, adjectis. Ubi mane experrectus est, corpus ejus leniter ex oleo vetere (cum capite, excepto ventre) permulceatur: tum ambulatione quam maxime longa & recta utatur: post ambulationem loco tepido vehementer & diu, ac non minus ducenties, nisi infirmus erit, perfricetur: deinde super caput multa aqua frigida perfundatur; paulum cibi assumat; conquiescat; rursus ante noctem ambulatione utatur; iterum vehementer perfricetur, sic ut neque venter, neque caput contingatur: post hæc cœnet, interpositisque tribus aut quatuor diebus, uno aut altero acria assumat.

Si ne per hæc quidem fuerit liberatus, caput radatur; ungatur oleo vetere, adjecto aceto & nitro; perfundatur aqua salsa; bibat jejunus ex aqua castoreum; nulla aqua, nisi decocta, potionis causa utatur. Quidam jugulati gladiatoris calido sanguine poto tali morbo se liberarunt. Apud quos miserum auxilium tolerabile miserius malum fecit. Quod ad medicinam vero pertinet, ultimum est, juxta talum, ex utroque crure paulum sanguinis mittere: occipitium incidere, & cucurbitulas admovere: ferro candente in occipitio quoque & infra, qua summa vertebra cum capite committitur, adurere duobus locis, ut per ea perniciosus humor evadat. Quibus si finitum malum non fuerit, prope est, ut

per-

perpetuum ſit. Ad levandum id, tantummodo utendum erit exercitatione, cibiſque his, qui ſupra comprehenſi ſunt: præcipueque vitanda omnia, quæ ne fierent, excepimus.

CAP. XXIV.

De Regio morbo.

ÆQUE notus eſt morbus, quem interdum arquatum, interdum regium nominant. Quem Hippocrates ait, ſi poſt ſeptimum diem febricitante ægro ſupervenit, tutum eſſe, mollibus tantummodo præcordiis ſubſtantibus. Diocles ex toto, ſi poſt febrem oritur, etiam prodeſſe; ſi poſt hunc febris, occidere. Color autem eum morbum detegit, maxime oculorum, in quibus, quod album eſſe debet, fit luteum. Soletque accedere & ſitis, & dolor capitis, & frequens ſingultus, & præcordiorum dextra parte durities; &, ubi corporis vehemens motus eſt, ſpiritus difficultas, membrorumque reſolutio: atque, ubi diutius manet morbus, totum corpus cum pallore quodam inalbeſcit.

Primo die abſtinere ægrum oportet: ſecundo ducere alvum: tum, ſi febris eſt, eam victus genere diſcutere: ſi non eſt, ſcammoneam potui dare, vel cum aqua betam albam contritam, vel cum aqua mulſa nuces amaras, apſinthium, aniſum, ſic, ut pars hujus minima ſit. Aſclepiades aquam

aquam quoque salsam, & quidem per biduum, purgationis causa bibere cogebat, iis, quæ urinam movent, rejectis. Quidam, superioribus omissis, per hæc, & per eos cibos, qui extenuant, idē se consequi dicunt.

Ego utique, si satis virium est, validiora; si parum, imbecilliora auxilia præfero. Si purgatio fuit, post eam triduo primo modice cibum oportet assumere ex media materia, & vinum bibere Græcum salsum, ut solutio ventris remaneat: tum altero triduo validiores cibos, & carnis quoque aliquid esse, intraque aquam manere; deinde ad superius genus victus reverti, cum eo, ut magis satietur; omisso Græco vino bibere nigrum austerum; atque ita per hæc variare, ut interdum acres quoque cibos interponat, interdum ad salsum vinum redeat. Per omne vero tempus utendum est exercitatione, fricatione, &, si hiems est, balneo; si æstas, frigidis natationibus: lecto etiam, & conclavi cultiore, usu, loco, ludis, lascivia, aliis, per quæ mens exhilaretur. ob quæ regius morbus dictus videtur. Malagma quoque, quod digerat, super præcordia datum prodest; vel arida ibi ficus imposita, si jecur aut lienis affectus est.

CAP. XXV.

De Elephantia.

IGNOTUS autem pene in Italia, frequentissimus in quibusdam regionibus is

morbus

morbus est, quem ἐλεφαντίασιν Græci vocant; isque longis annumeratur. Quo totum corpus afficitur ita, ut ossa quoque vitiari dicantur. Summa pars corporis crebras maculas crebrosque tumores habet. Rubor earum paulatim in atrum colorem convertitur. Summa cutis inæqualiter crassa, tenuis, dura, mollisque, quasi squamis quibusdam exasperatur, corpus emacrescit, os, suræ, pedes intumescunt. Ubi vetus morbus est, digiti in manibus pedibusque sub tumore conduntur; febricula oritur, quæ facile tot malis obrutum hominem consumit.

Protinus ergo inter initia sanguis per biduum mitti debet; aut nigro veratro venter solvi. Adhibenda triduum, quanta sustinere potest, inedia est: paulum deinde vires reficiendæ, & ducenda alvus: posthæc, ubi corpus levatum est, utendum est exercitatione, præcipueque cursu: sudor primum labore ipsius corporis, deinde etiam siccis sudationibus evocandus: fricatio adhibenda: moderandumque inter hæc, ut vires conserventur: balneum rarum esse debet: cibus sine pinguibus, sine glutinosis, sine inflantibus. Vinum, præterquam primis diebus, recte datur. Corpus contrita plantago & illita optime tueri videtur.

CAP.

CAP. XXVI.
De Attonitis.

ATTONITOS quoque raro videmus, quorum & corpus & mens stupet. Fit interdum ictu fulminis, interdum morbo. hunc ἀποπληξίαν Græci appellant. His sanguis mittendus est. Veratro quoque albo, vel alvi ductione utendum. Tum adhibendæ fricationes; & ex media materia minime pingues cibi; quidam etiam acres: & à vino abstinendum.

CAP. XXVII.
De Resolutione nervorum.

AT resolutio nervorum frequens ubique morbus est. Sed interdum tota corpora, interdum partes infestat. Veteres authores illud ἀποπληξίαν; hoc παράλυσιν nominaverunt. nunc utrunque παράλυσιν appellari video. Solent autem, qui per omnia membra vehementer resoluti sunt, celeriter rapi. ac si correpti non sunt, diutius quidem vivunt; sed raro tamen ad sanitatem perveniunt; & plerunque miserum spiritum trahunt, memoria quoque amissa. In partibus vero nonnunquam acutus, sæpe longus, fere insanabilis morbus est.

Si omnia membra vehementer resoluta sunt, sanguinis detractio vel occidit, vel liberat. Aliud curationis genus vix unquam

quam sanitatem restituit; sæpe mortem tantum differt; vitam interim infestat. Post sanguinis missionem, si non redit & motus & mens, nihil spei superest: si redit, sanitas quoque prospicitur,

At, ubi pars resoluta est, pro vi & malo corporis, vel sanguis mittendus est, vel alvus ducenda. Cætera eadem in utroque casu facienda sunt. Siquidem vitare præcipue convenit frigus; paulatimque ad exercitationes revertendum est, sic, ut ingrediatur ipse protinus, si potest. Si id crurum imbecillitas prohibet, vel gestetur, vel motu lecti concutiatur: tum id membrum, quod deficit, si potest, per se; sin minus, per alium moveatur, & vi quadam ad consuetudinem suam redeat. Prodest etiam torpentis membri summam cutem exasperasse, vel urticis cæsam, vel imposito sinapi, sic, ut ubi rubere cœperit corpus, hæc removeantur. Scilla quoque contrita, bulbique contriti cum thure recte imponuntur. Neque alienum est, resina cutem tertio quoque die diutius vellere; pluribus etiam locis, aliquando sine ferro cucurbitulas admovere. Unctioni vero aptissimum est vetus oleum, vel nitrum aceto & oleo admixtum. Quinetiam fovere aqua calida marina; vel, si ea non est, tamen salsa, magnopere necessarium est. Ac, si quo loco vel naturales, vel etiam manufactæ tales natationes sunt, iis potissimum utendum est;

eſt; præcipueque in his agitanda membra, quæ maxime deficiunt. ſi id non eſt, balneum tamen prodeſt. Cibus eſſe debet ex media materia, maximeque ex venatione: potio ſine vino, aquæ calidæ. Si tamen vetus morbus eſt, interponi quarto vel quinto die purgationis cauſa vinum Græcum ſalſum poteſt. Poſt cœnam utilis vomitus eſt.

2. *De Dolore nervorum.*

Interdum vero etiam nervorum dolor oriri ſolet. In hoc caſu non vomere, non medicamentis urinam movere, non exercitatione ſudores, ut quidam præcipiunt, expedit. Bibenda aqua eſt bis die. In lectulo leniter ſatis diu corpus perfricandum eſt: deinde, retento ſpiritu, in ipſa exercitatione potius ſuperiores partes movendæ: balneo raro utendum: mutandum ſubinde peregrinationibus cœlum. Si dolor eſt, ea ipſa pars ſine oleo, nitro ex aqua perungenda eſt; deinde involvenda, & ſubjicienda pruna lenis, & ſulphur; atque ita id ſuffumigandum; idque aliquandiu faciendum; ſed jejuno, cum bene jam concoxerit. Cucurbitulæ quoque ſæpe dolenti parti admovendæ ſunt, pulſanduſque leniter inflatis veſicis bubulis is locus eſt. Utile eſt etiam ſevum miſcere cum cumini & urticæ contritis ſeminibus, ſic, ut omninm par modus ſit, idque imponere: fovere aqua, in qua ſulphur decoctum ſit. Utriculi

culi quoque recte imponuntur aqua calida repleti, aut bitumen cum hordeacea farina mixtum. Atque in ipſo potiſſimum dolore, utendum geſtatione vehementi eſt. quod in aliis doloribus peſſimum eſt.

3. De Tremore nervorum.

Tremor autem nervorum æque vomitu medicamentiſque urinam moventibus intenditur. Inimica etiam habet balnea, aſſaſque ſudationes. Bibenda aqua eſt: acri ambulatione utendum, item unctionibus, fricationibuſque, maxime per ſeipſum: pila, ſimilibuſque ſuperiores partes dimovendæ: cibo quolibet utendum, dummodo concoctioni utique ſtudeatur. Secundum cibum, curis abſtinendum: rariſſima venere utendum eſt Si quando quis in eam prolapſus eſt, tum oleo leniter diuque in lectulo perfricari manibus puerilibus potius, quam virilibus, debet.

4. De Suppurationibus internis.

Suppurationes autem, quæ in aliqua interiori parte oriuntur, ubi ortæ fuerint, primum id agere oportet per ea cataplaſmata, quæ reprimunt, ne coitus inutilis materiæ fiat. deinde, ſi hæc victa ſunt, ut per ea maligmata, quæ digerunt, diſſipetur. Quod ſi conſecuti non ſumus: ſequitur, ut evocetur: deinde, ut matureſcat. omnis tum vomicæ finis eſt, ut rumpatur. Indiciumque eſt. pus vel alvo vel ore redditum. Sed nihil facere oportet, quominus, quic-

quicquid est puris, exeat. Utendum maxime sorbitionibus est, & aqua calida. Ubi pus ferre desiit, transeundum, ad faciles quidem, sed tamen validiores & frigidos cibos, frigidamque aquam; sic ut ab egelidis tamen initium fiat. primoq; cum melle quædam edenda, ut nuclei pinei, vel Græcæ nuces, vel avellanæ. Postea submovendum idipsum, quo maturius induci cicatrix possit. Medicamentum eo tempore ulceri est, succus assumptus vel porri vel marrubii & omni cibo porrum ipsum adjectum. Oportebit autem, uti in his partibus, quæ non afficiuntur, fricationibus, item ambulationibus lenibus. Vitandumque erit, ne vel luctando, vel currendo vel alia ratione sanescentia ulcera exasperentur. In hoc enim morbo perniciosus, ideoque omni modo cavendus sanguinis vomitus est.

LIBER QUARTUS.

CAP. I.

De humani corporis interioribus sedibus.

ACTENUS reperiuntur ea genera morborum, quæ in totis corporibus ita sunt, ut iis certæ sedes assignari non possint: nunc de his dicam, quæ sunt in partibus. Facilius autem omnium interiorum morbi curationesque in notitiam venient, si prius eorum sedes breviter ostendero.

Caput

Caput igitur, eaque, quæ in ore sunt, non lingua tantummodo palatoque terminantur, sed etiam, quatenus oculis nostris exposita sunt. In dextra sinistraque circa guttur venæ grandes, quæ σφαγίτιδες nominantur; itemque arteriæ (quas καρωτίδας vocant) sursum procedentes ultra aures feruntur. Atque in ipsis cervicibus glandulæ positæ sunt, quæ interdum cum dolore intumescunt. Deinde duo itinera incipiunt: alterum, asperam arteriam nominant; alterum, stomachum. Arteria exterior ad pulmonem: stomachus interior ad ventriculum fertur. illa spiritum: hic cibum recipit. Quibus cum diversæ viæ sint, qua coeunt, exigua in arteria sub ipsis faucibus lingula est: quæ, cum spiramus, attollitur; cum cibum potionemque assumimus, arteriam claudit. Ipsa autem arteria, dura & cartilaginosa, in gutture assurgit; cæteris partibus residit. Constat ex circulis quibusdam, compositis ad imaginem earum vertebrarum, quæ in spina sunt: ita tamen, ut ex parte exteriore aspera; ex interiore, stomachi modo lævis sit. eaque descendens ad præcordia cum pulmone committitur. Is spongiosus, ideoque spiritus capax, & à tergo spinæ ipsi junctus, in duas fibras, ungulæ bubulæ modo, dividitur. Huic cor annexum est, natura musculosum, in pectore sub sinisteriore mamma situm; duosque

quaſi ventriculos habet. At ſub corde atque pulmone, transverſum ex valida membrana ſeptum eſt, quod à præcordiis uterum diducit, æque nervoſum; multis etiam venis per id diſcurrentibus; à ſuperiore parte, non ſolum inteſtina, ſed jecur quoque lienemque diſcernit. Hæc viſcera proxime, ſed infra tamen poſita, dextra ſiniſtraque ſunt. Jecur à dextra parte ſub præcordiis ab ipſo ſepto orſum, intrinſecus cavum, extrinſecus gibberum eſt. quod prominens leviter ventriculo inſidet, & in quatuor fibras dividitur. Ex inferiore vero parte ei fel inhæret. At lien in ſiniſtra, non eidem ſepto, ſed inteſtino annexus eſt, natura mollis & rarus, longitudinis craſſitudiniſque modicæ; iſque paulum à coſtarum regione in uterum excedens, ex maxima parte ſub his conditur. atque hæc quidem juncta ſunt. Renes vero diviſi: qui lumbis ſub imis coxis inhærent, à parte earum reſimi, ab altera rotundi; qui & venoſi ſunt, & tunicis ſuper conteguntur. Ac viſcerum quidem hæ ſedes ſunt. Stomachus vero, qui inteſtinorum principium eſt, nervoſus à ſeptima ſpinæ vertebra incipit, ac circa præcordia cum ventriculo committitur. Ventriculus autem, qui receptaculum cibi eſt, conſtat ex duobus tergoribus. iſque inter lienem & jecur poſitus eſt; utroque ex his paulum ſuper eum ingrediente. Suntque etiam

mem-

membranulæ tenues, per quas inter se tria ista connectuntur, jungunturque ei septo, quod transversum esse, supra posui. Inde ima ventriculi pars paulum in dexteriorem partem conversa, in summum intestinum coarctatur. Hanc juncturam πυλωρὸν Græci vocant, quoniam portæ modo in inferiores partes ea, quæ excreturi sumus, emittit. Ab ea jejunum intestinum incipit, non ita implicitum. cui tale vocabulum est, quia numquam, quod accepit, continet; sed protinus in inferiores partes transmittit. Inde tenuius intestinum est, in sinus vehementer implicitum: orbes vero ejus per membranulas singuli cum interioribus connectuntur; qui in dexteriorem partem conversi, & è regione dexterioris coxæ finiti, superiores tamen partes magis complent. Deinde id intestinum cum crassiore altero transverso committitur; quod à dextra parte incipiens, in sinisteriorem pervium & longum est, in dexteriorem non est; ideoque cæcum nominatur. At id, quod pervium est, late fusum atque sinuatum, minusque quam superiora intestina nervosum, ab utraque parte huc atque illuc volutum, magis tamen sinisteriores inferioresque partes tenens, contingit jecur atque ventriculum: deinde cum quibusdam membranulis à sinistro rene venientibus jungitur; atque hinc ad dextra recurvatum in ima dirigitur, qua excer-

cernit; ideoque id ibi rectum intestinum nominatur. Contegit vero universa hæc omentum, ex inferiore parte læve & adstrictum, ex superiore mollius. Cui adeps quoque innascitur; quæ sensu, sicut cerebrum quoque & medulla, caret. At à renibus singulæ venæ, colore albæ, ad vesicam feruntur; οὐρητῆρας Græci vocant, quod per eas inde descendentem urinam in vesicam distillare concipiunt. Vesica autem in ipso sinu nervosa & duplex, cervice plena atque carnosa, jungitur per venas cum intestino, eoque osse quod pubi subest: ipsa soluta atque liberior est; aliter in viris atque in fœminis posita. Nam in viris juxta rectum intestinum est, potius in sinistram partem inclinata: in fœminis super genitale earum posita est, &, superne lapsa, ab ipsa vulva sustinetur. Tum in masculis iter urinæ spatiosius & compressius à cervice hujus descendit ad colem: in fœminis brevius & plenius, super vulvæ cervicem se ostendit. Vulva autem in virginibus quidem admodum exigua est: in mulieribus vero, nisi ubi grævidæ sunt, non multo major, quam ut manu comprehendatur. Ea, recta tenuataque cervice, quam canalem vocant, contra mediam alvum orsa, inde paulum ad dexteriorem coxam convertitur; deinde super rectum intestinum progressa, iliis fœminæ latera sua innectit. Ipsa autem ilia inter coxas & pubem imo

ven-

ventre posita sunt. A quibus ac pube abdomen sursum versus ad præcordia pervenit; ab exteriore parte, evidenti cute; ab interiore levi membrana inclusum; quæ omento jungitur; περιτόναιος autem à Græcis nominatur.

CAP II.

De curationibus morborum, qui nascuntur à capite.

His veluti in conspectum quendam, quatenus scire curanti necessarium est, adductis, remedia singularum laborantium partium exequar, orsus à capite. sub quo nomine nunc significo eam partem, quæ capillitio tegitur. nam oculorum, aurium, dentium dolor, & si quis similis est, alias erit explicandus.

2. *De Capitis dolore.*

In capite autem interdum acutus & pestifer morbus est, quam κεφαλαίαν Græci vocant. Cujus notæ sunt, horror validus, nervorum resolutiō, oculorum caligo, mentis alienatio, vomitus, sic ut vox supprimatur, vel sanguinis ex naribus cursus, sic ut corpus frigescat, anima deficiat. Præter hæc, dolor intolerabilis, maxime circa tempora, vel occipitium. Interdum autem in capite longa imbecillitas, sed neque gravis, neque periculosa, per hominis ætatem est. Interdum gravior dolor, sed brevis, neque tamen mortiferus; qui vel vino,

vel cruditate, vel frigore, vel igne, aut sole contrahitur. Hique omnes dolores modo in febre, modo sine hac sunt; modo in toto capite, modo in parte; interdum sic, ut oris quoque proximam partem excrucient. Præter hæc etiam invenitur genus, quod potest longum esse: ubi humor cutem inflat, eaque intumescit, & prementi digito cedit. ὑδροκέφαλον Græci appellant.

Ex his id, quod secundo loco positum est, dum leve est, qua sit ratione curandum, dixi, cum persequerer ea, quæ sani homines in imbecillitate partis alicujus facere deberent. Quæ vero auxilia sint capitis, ubi cum febre dolor est, eo loco explicitum est, quo febrium curatio exposita est. nunc de cæteris dicendum est.

Ex quibus id, quod acutum est, & id, quod supra consuetudinem intenditur, idque, quod ex subita causa, etsi non pestiferum, tamen vehemens est, primam curationem habet, qua sanguis mittatur. Sed id, nisi intolerabilis est dolor, supervacuum est. Satiusque est, abstinere à cibo; si fieri potest, etiam à potione: si non potest, aquam bibere. Si postero die dolor remanet, alvum ducere, sternutamenta evocare, nihil assumere, nisi aquam. Sæpe enim dies unus aut alter totum dolorem hac ratione discutit, utique, si ex vino vel cruditate origo est.

Si

Si vero in his auxilii parum est, tondere oportet ad cutem: deinde considerandum est, quæ causa dolorem excitarit. Si calor, aqua frigida multa perfundere caput expedit; spongiam concavam imponere, subinde aqua frigida expressam; ungere rosa & aceto, vel potius his tinctam lanam succidam imponere, aliave refrigerantia cataplasmata. At si frigus nocuit, caput oportet perfundere aqua calida marina. vel certe salsa, aut in qua laurus decocta sit; tum caput vehementer perfricare; deinde calido oleo implere & veste velare. quidam etiam id devinciunt: alii cervicalibus vestimentisque onerant, & sic levantur: alios calida cataplasmata adjuvant. Ergo etiam, ubi causa incognita est, videre oportet, refrigerantia magis, an calefacientia leniant, & his uti, quæ experimentum approbarit.

At si parum causa discernitur, perfundere caput, primum aqua calida, sicut supra præceptum est, vel salsa, vel ex lauro decocta, tum frigida posca. Illa in omni vetusto capitis dolore communia sunt: sternutamenta excitare, inferiores partes vehementer perfricare, gargarizare his, quæ salivam movent, cucurbitulas temporibus & occipitio admovere, sanguinem ex naribus detrahere, resina subinde tempora pervellere, & imposito sinapi exulcerare ea, quæ male habent, ante linteolo subjecto,

ne vehementer erodat, candentibus ferramentis, ubi dolor est, ulcera excitare, cibum semper modicum cum aqua sumere: ubi levatus est dolor, in balneum ire, ibi multa aqua prius calida, deinde frigida caput perfundi. Si discussus ex toto dolor est, etiam ad vinum reverti; sed postea semper, antequam quicquam aliud, aquam bibere.

Dissimile est id genus, quod humorem in caput contrahit. In hoc tonderi ad cutem necessarium est: deinde imponere sinapi, sic ut exulceret. si id parum profuit, scalpello utendum est. Illa cum hydropicis communia sunt, ut exerceatur, insudet, vehementer perfricetur, cibis potionibusque utatur urinam præcipue moventibus.

CAP. III.

De morbo, qui circa faciem nascitur.

CIRCA faciem vero morbus innascitur, quem Græci κυνικὸν σπασμὸν nominant. Is cum acuta febre oritur. Os cum rictu quodam pervertitur, ideoque nihil aliud est, quam distortio oris. Accedit crebra coloris in facie totoque corpore mutatio. somnus in promptu est.

In hoc sanguinem mittere optimum est. Si finitum eo malum non est, ducere alvum. Si ne sic quidem discussum est, albo veratro vomitum movere. Præter hæc necessarium est vitare solem, lassitudinem,

vinum.

vinum. Sed ſi diſcuſſum his non eſt, utendum eſt curſu, & fricatione in eo, quod læſum eſt, leni & multa; in reliquis partibus breviore, ſed vehementi. Prodeſt etiam movere ſternutamenta, caput radere, idque perfundere aqua calida, vel marina, vel certe ſalſa, ſic ut ei quoque ſulphur adjiciatur: poſt perfuſionem iterum perfricari, ſinapi manducare; eodemque tempore affectis oris partibus ceratum, integris item ſinapi, donec erodat, imponere. Cibus aptiſſimus ex media materia eſt.

CAP. IV.

De Reſolutione linguæ.

AT ſi lingua reſoluta eſt, quod interdum per ſe, interdum ex morbo aliquo fit, ſic ut ſermo hominis non explicetur; oportet gargarizare ex aqua, in qua vel thymum, vel hyſſopum, vel nepeta decocta ſit; aquam bibere; caput, & os, & ea, quæ ſub mento ſunt, & cervicem vehementer perfricare; laſere linguam ipſam linere; manducare, quæ ſunt acerrima, id eſt ſinapi, allium, cepam; magna vi luctari, ut verba exprimantur; exerceri retento ſpiritu, caput ſæpe aqua frigida perfundere, nonnunquam multam eſſe radiculam, deinde vomere.

CAP. V.

De Diſtillatione ac gravedine.

DISTILLAT autem humor de capite; interdum in nares, quod lene eſt; interdum in fauces, quod peius eſt; interdum etiam in pulmonem, quod peſſimum eſt. Si in nares diſtillaverit, tenuis per has pituita profluit, caput leniter dolet, gravitas in eo ſentitur, frequentia ſternutamenta ſunt. Si in fauces, has exaſperat, tuſſiculam movet. Si in pulmonem, præter ſternutamenta & tuſſim, eſt etiam capitis gravitas, laſſitudo, ſitis, æſtus, bilioſa urina.

Aliud autem (quamvis non multum diſtans) malum, gravedo eſt. Hæc nares claudit, vocem obtundit, tuſſim ſiccam movet. Sub eadem vero ſalſa eſt ſaliva, ſonant aures, venæ moventur in capite, turbida urina eſt. Hæc omnia κορύζας Hippocrates nominat. Nunc video apud Græcos in gravedine hoc nomen ſervari: diſtillationes, καταστα[γ]μοὺς appellari. Hæc communia & brevia, ſed ſi neglecta ſunt, longa eſſe conſuerunt. Nihil peſtiferum eſt, niſi quod pulmonem exulcerat.

Ubi aliquid ejuſmodi ſentimus, protinus abſtinere à ſole, à balneo, à venere debemus. Inter quæ unctione, & aſſueto cibo nihilominus uti licet. Ambulatione tantum non acri, ſed recta utendum eſt,

&

& post eam caput atque os supra quinquagies perfricandum. Raroque fit, ut si biduo, vel certe triduo nobis temperavimus, id vitium non levetur. Quo levato, si in distillatione crassa facta pituita est, vel in gravedine, nares magis pallent, balneo utendum est, multaque aqua prius calida, post egelida, fovendum os, caputque; deinde cum cibo pleniore vinum bibendum. At, si æque tenuis die quarto pituita est, vel nares æque clausæ videntur, assumendum est vinum aminæum, austerum; deinde rursus biduo aqua, post quæ ad balneum, & ad consuetudinem revertendum est.

Neque tamen ipsis diebus, quibus aliqua omittenda sunt, expedit tamquam ægros agere: sed cætera omnia quasi sanis facienda sunt, præterquam si diutius aliquem, & vehementius ista solicitare consuerunt. huic enim quædam curiosior observatio necessaria est. Igitur huic, si in nares vel in fauces distillavit, præter ea, quæ supra retuli, protinus primis diebus multum ambulandum est, perfricandæ vehementer inferiores partes, levior fricatio adhibenda thoraci erit, levior capiti, demenda assueto cibo pars dimidia, sumenda ova, amylum, similiaque, quæ pituitam faciunt crassiorem, siti, quanta maxima sustineri potest, pugnandum est. Ubi per hæc idoneus aliquis balneo factus, eoque usus est, adjiciendus est cibo pisciculus, aut caro; sic ta-

men, ne protinus justus modus cibi sumatur: vino meraco copiosius utendum est.

At, si in pulmonem quoque destillat, multo magis & ambulatione & frictione opus est, eademque adhibita ratione in cibis. Si non satis illi proficiunt, acrioribus utendum est, magis somno indulgendum est, abstinendumque à negotiis omnibus, aliquando, sed serius, balneum tentandum.

In gravedine autem, primo die quiescere, neque esse, neque bibere, caput velare, fauces lana circundare: postero die surgere, diu abstinere à potione, aut, si res coegerit, non ultra heminam aquæ assumere: tertio die panis non ita multum ex parte interiore cum pisciculo, vel levi carne sumere, aquam bibere: si quis sibi temperare non potuerit, quo minus pleniore victu utatur, vomere: ubi in balneum ventum est, multa aqua calida caput & os fovere usque ad sudorem, tum ad vinum redire. Post quæ vix fieri potest, ut idem incommodum maneat. sed, si manserit, utendum erit cibis frigidis, aridis, levibus, humore quam minimo, servatis frictionibus exercitationibusque, quæ in omni tali genere valetudinis necessariæ sunt.

CAP. VI.

De Cervicis morbis.

A CAPITE transitus ad cervicem est; quæ gravibus admodum morbis obnoxia

noxia est. Neque tamen alius importunior acutiorque morbus est, quam is, qui quodam rigore nervorum, modo caput scapulis, modo mentum pectori adnectit, modo rectam & immobilem cervicem intendit. Primum Græci ὀπισθότονον, sequentem ἐμπροσθότονον, ultimum τέτανον appellant: quamvis minus subtiliter quidam indiscretis his nominibus utuntur. Ea sæpe intra quartum diem tollunt: si hunc evaserunt, sine periculo sunt.

Eadem omnia ratione curantur; idque convenit. Asclepiades utique mittendum sanguinem credidit. Id quidam utique vitandum esse dixerunt, eo quod maxime tum corpus calore egeret; isque esset in sanguine venarum. Hoc quidem falsum est. neque enim natura sanguinis est, ut utique caleat; sed ex his, quæ in homine sunt, is celerrime vel calescit, vel refrigescit. Mitti vero nec ne debeat, ex his intelligi potest, quæ de sanguinis missione præcepta, sunt. Utique autem recte datur castoreum, & cum hoc piper, vel laser. Deinde opus est fomento humido & calido. Itaque plerique aqua calida multa cervices subinde perfundunt. id in præsentia allevat; sed opportuniores nervos frigori reddit. quod utique vitandum est.

Utilius igitur est, cerato liquido primum cervicem perungere; deinde admovere vesicas bubulas vel utriculos oleo ca-

lido repletos, vel piper cum ficu contusum. Utilissimum tamen est, humido sale fovere. quod quomodo fieri debeat, jam ostendi. Ubi eorum aliquid factum est, admovere ad ignem, vel si æstas est, in sole ægrum oportet; maximeque oleo vetere; si id non est, syriaco; si ne id quidem est, adipe quam vetustissima cervicem, & scapulas, & spinam perfricare.

Fricatio cum omnibus vertebris hominum utilis sit, tum iis præcipue, quæ in collo sunt. Ergo die nocteque, interpositis tamen quibusdam temporibus, hoc remedio utendum est: dum intermittitur, imponendum malagma aliquod ex calefacientibus. Cavendum vero & præcipue frigus. ideoque in eo conclavi, quo curatur æger, ignis continuus esse debet, maximeque tempore antelucano, quo præcipue frigus intenditur. Neque inutile erit, caput attonsum habere, idque irino vel cyprino calido madefacere, & super imposito pileo velare: nonnunquam etiam in calidum oleum totum descendere, vel in aquam calidam, in qua fœnum græcum decoctum sit, & adjecta olei pars tertia. Alvus quoque ducta sæpe superiores partes resolvit.

Si vero etiam vehementius dolor crevit, admovendæ cervicibus cucurbitulæ sunt, sic ut cutis incidatur Eadem aut ferramentis, aut sinapi adurenda. Ubi levatus est dolor, moverique cervix cœpit, scire licet,

cedere

cedere remediis morbum. Sed diu vitandus cibus, quisquis mandendus est. Sorbitionibus utendum, itemque ovis sorbilibus, aut è pullis mollibusve jus aliquod assumendum. Id si bene processerit, jamque ex toto recte se habere cervices videbuntur, incipiendum erit à pulticula, vel intrita bene madida. Celerius tamen etiam panis mandendus, quam vinum gustandum: siquidem hujus usus præcipue periculosus, ideoque in longius tempus differendus est.

CAP. VII.

De Faucium morbis: & primum de Angina

Ut autem morbi genus circa totam cervicem; sic alterum, æque pestiferum acutumque, in faucibus esse consuevit. Nostri anginam vocant: apud Græcos nomen, prout species est. Interdum enim neque rubor, neque tumor ullus apparet; sed corpus aridum est, vix spiritus trahitur, membra solvuntur. id συνάγχην vocant. Interdum lingua faucesque cum rubore intumescunt, vox nihil significat, oculi vertuntur, facies pallet, singultusque est. ὡς συνάγχη vocatur. Illis communia sunt; æger non cibum devorare, non potionem potest; spiritus ejus intercluditur. Levius est, ubi tumor tantummodo & rubor est, cætera non sequuntur. id παρασυνάγχην appellant.

Quicquid est, si vires patiuntur, sanguis mitten-

mittendus est, etsi non abundat: secundum est, ducere alvum. Cucurbitula quoque recte sub mento, & circa fauces admovetur; ut id, quod strangulat, evocet. Opus est deinde fomentis humidis. nam sicca spiritum elidunt. Ergo admovere spongias oportet: quæ melius in calidum oleum, quam in calidam aquam subinde dimittuntur. Efficacissimumque est hic quoque, salem calidis cum sacellis superponere. Tum commodum est, hyssopum, vel nepetam, vel thymum, vel apsinthium, vel etiam furfures, aut ficus aridas, cum mulsa decoquere, eaque gargarizare: post hæc palatum ungere vel felle taurino, vel eo medicamento, quod ex moris est. Polline etiam piperis recte respergitur.

Si per hæc parum proficitur, ultimum est, incidere satis altis plagis sub ipsis maxillis supra collum, & in palato circa uvam, vel eas venas, quæ sub lingua sunt; ut per ea vulnera morbus erumpat. Quibus si non fuerit æger adjutus, scire licet, á malo victum esse. Si vero his morbus levatus est, jamque fauces cibum & potum capiunt, facilis ad bonam valetudinem recursus est. Atque interdum natura quoque adjuvat, si ex angustiore sede vitium transit in latiorem. Itaque rubore & tumore in præcordiis orto, scire licet fauces liberari.

Quicquid autem eas levarit, incipiendum est ab humidis, maximeque aqua mulsa: deinde

deinde aſſumendi molles & non acres cibi ſunt, donec fauces ad priſtinum habitum revertantur. Vulgo audio, ſi quis pullum hirundinum ederit, angina toto anno non periclitari. Servatumque eum ex ſale, cum is morbus urget, comburi, carbonemque ejus contritum in aquam mulſam, quæ potui detur, infriari, & prodeſſe. Id cum idoneos authores ex populo habeat, neque habere quicquam periculi poſſit, quamvis in monumentis medicorum non legerim, tamen inſerendum huic operi meo credidi.

2. *De Difficultate ſpirandi.*

Eſt etiam circa fauces malum, quod apud Græcos aliud aliudque nomen habet, prout ſe intendit. Omne in difficultate ſpirandi conſiſtit: ſed hæc dum modica eſt, neque ex toto ſtrangulat, δύσπνοια appellatur: cum vehementior eſt, ut ſpirare æger ſine ſono & anhelatione non poſſit, ἆσθμα: cum acceſſit id quoque, ne niſi recta cervice ſpiritus trahatur, ὀρθόπνοια. Ex quibus id, quod primum eſt, poteſt diu aliquem trahere: quo inſequentia acuta eſſe conſuerunt. His communia ſunt: quod propter anguſtias, per quas ſpiritus evadit, ſibilum elidit; dolor in pectore præcordiiſque eſt, interdum etiam in ſcapulis, iſque modo decedit, modo revertitur; adhæc tuſſicula accedit.

Auxilium vero eſt, niſi aliquid prohibet, in ſanguinis detractione. Neque id ſatis

ſatis eſt, ſed lac caprinum calidum jejuno dandum;&, ſi non febrit, venter ſolvendus eſt. Liquanda alvus, interdum etiam ducenda, quibus extenuatum corpus incipit ſpiritum trahere commodius. Caput autem etiam in lecto ſublime habendum eſt: thorax fomentis, cataplaſmatiſque calidis, aut ſiccis, aut etiam humidis adjuvandus eſt;& poſtea malagma ſuperimponendum, vel ceratum ex cyprino, vel irino unguento. Sumenda deinde jejuno in potum mulſa, vel aqua, cum qua vel hyſſopus cocta, vel contrita capparis radix ſit. Deligitur etiam utiliter, aut nitrum, aut naſturtium, alliumve frictum, deinde contritum & cum melle mixtum: ſimulque coquuntur mel, galbanum, reſina terebinthina: ubi autem cojerunt, ex his, quod fabæ magnitudinem habet, quotidie ſub lingua liquatur: aut ſulphuris ignem non experti P*. & quadrans, abrotani P*. in vini cyatho teruntur, idque tepefactum ſorbetur. Eſt etiam non vana opinio, vulpinum jecur, ubi ſiccum & aridum factum eſt, contundi oportere, pollinemque ex eo potioni aſpergi; vel ejuſdem pulmonem quam recentiſſimum aſſum, ſed ſine ferro coctum, edendum eſſe. Præter hæc, ſorbitionibus & lenibus cibis utendum eſt: interdum vino tenui auſtero: nonnunquam vomitu. Proſunt etiam, quæcumque urinam movent: ſed nihil magis, quam ambulatio lenta pene

usque ad lassitudinem; fricatio multa, præcipue inferiorum partium, vel in sole, vel ad ignem, & per seipsum, & per alios, usque ad sudorem.

3. *De Faucium exulceratione.*

In interiore vero faucium parte interdum exulceratio esse consuevit. In hac plerique extrinsecus cataplasmatis calidis, fomentisque humidis utuntur. Volunt etiam vaporem calidum ore recipi. per quem molliores alii partes eas fieri dicunt, opportunioresque vitio jam hærenti. Sed, si bene sic vitari morbus potest, tuta illa præsidia: si metus ejus est, supervacua sunt. Utique autem perfricare fauces periculosum est. exulcerat enim. Neque utilia sunt, quæ urinæ movendæ sunt apta: quia possunt, dum transeunt, ibi quoque pituitam extenuare; quam supprimi melius est.

Asclepiades multarum rerum, quas ipsi quoque secuti sumus, author bonus, acetum ait quam acerrimum esse sorbendum. hoc enim sine ulla noxa comprimi ulcera. Sed id supprimere sanguinem potest, ulcera ipsa sanare non potest. Melius huic rei licium est; quod idem quoque æque probat: vel porri, vel marrubii succus, vel nuces Græcæ cum tragacantho contritæ & cum passo mixtæ, vel lini semen contritum & cum dulci vino mixtum. Exercitatio quoque ambulandi currendique necessaria est. Fricatio à pectore vehemens toti inferiori parti adhibenda.

Cibi

Cibi vero esse debent, neque nimium acres, neque asperi; mel, lenticula, tragum lac, ptisana, pinguis caro, præcipueque porrum, & quicquid cum hoc mixtum est. Potionis quam minimum esse convenit. Aqua dari potest, vel pura, vel in qua malum cotoneum, palmulæve decoctæ sunt. Gargarizationes quoque lenes: sin hæ parum proficiunt, reprimentes utiles sunt.

Hoc genus neque acutum est, & potest esse non longum: curationem tamen maturam, ne vehementer & diu lædat, desiderat.

4. *De Tussi.*

Tussis vero fere propter faucium exulcerationem molesta est: quæ multis modis contrahitur. Itaque, illis restitutis, ipsa finitur. Solet tamen interdum per se quoque male habere: & vix, cum vetus facta est, eliditur. ac modo arida est, modo pituitam facit vel citat.

Oportet autem hyssopum altero quoque die bibere: spiritu retento currere, sed minime in pulvere: ac lectione uti vehementi; quæ primo impeditur à tussi, post eam vincit: tum ambulare: deinde per manus quoque exerceri, & pectus diu perfricare. Post hæc quam pinguissimæ ficus uncias tres, super prunam incoctas, esse.

Præter hæc, si humida est, prosunt frictiones validæ, cum quibusdam calefacientibus, sic, ut caput quoque simul ve-

hemen-

hementer perfricetur: item cucurbitulæ pectori admotæ; sinapi ex parte exteriore faucibus impositum, donec leviter exulceret; potio ex menta, nucibusque Græcis & amylo; primoque assumptus panis aridus, deinde aliquis cibus lenis.

At, si sicca tussis est, cum ea vehementissime urget, adjuvat vini austeri cyathus assumptus; dum ne amplius id, interposito tempore aliquo, quam ter aut quater fiat: item laseris quam optimi paululum devorare opus est; porri vel marrubii succum assumere; scillam delingere; acetum ex ea, vel certe acre sorbere, aut cum spica allii contriti duos vini cyathos.

Utilis etiam in omni tussi est peregrinatio, navigatio longa, loca maritima, natationes. Cibus interdum mollis, ut malva, ut urtica: interdum acer, ut lac cum allio coctum. Sorbitiones, quibus laser sit adjectum, aut in quibus porrum incoctum tabuerit. Ovum quoque sorbile, sulphure adjecto sorbeatur. In potum vero primum aqua calida, deinde invicem aliis diebus hæc, aliis vero vinum.

5. De Sanguinis sputo.

Magis terreri potest aliquis, cum sanguinem expuit. sed id modo minus, modo plus periculi habet. Exit enim modo ex gingivis, modo ex ore. & quidem ex hoc interdum etiam copiose, sed sine tussi, sine ulcere, sine gingivarum ullo vitio; ita ut

nihil

nihil excreetur. Verum ut ex naribus, sic ex ore aliquando prorumpit. Atque interdum ſanguis profluit, interdum ſimile aquæ quiddam, in qua caro recens lota eſt. Nonnumquam autem is à ſummis faucibus fertur, modo exulcerata ea parte, modo non exulcerata; ſed aut ore venæ alicujus adaperto, aut tuberculis quibuſdam natis, ex hiſque ſanguine erumpente. Quod ubi incidit, neque lædit potio aut cibus, neque quicquam, ut ex ulcere, excreatur. Aliquando vero, gutture & arteriis exulceratis, frequens tuſſis ſanguinem quoque extundit. Interdum etiam fieri ſolet, ut aut ex pulmone, aut ex pectore, aut ex latere, aut jocinore feratur. Sæpe fœminæ, quibus ſanguis per menſtrua non reſpondet, hunc expuunt. Authoreſque medici ferunt, vel exeſa parte aliqua ſanguinem exire, vel rupta, vel ore alicujus venæ patefacto. Primam διάβρωσιν, ſecundam ῥηγμοχασμόν, tertiam ἀναστόμωσιν appellant. Ultima minime nocet; prima graviſſime. Ac ſæpe quidem evenit, uti ſanguinem pus ſequatur.

Interdum autem, qui ſanguinem ipſum ſuppreſſit, ſatis ad valetudinem profuit. Sed ſi ſecuta ulcera ſunt, ſi pus, ſi tuſſis eſt, prout ſedes ipſa eſt, ita varia & periculoſa genera morborum fiunt. Si vero ſanguis tantum fluit, expeditius & remedium & finis eſt. Neque ignorari oportet, eis, quibus

bus fluere ſanguis ſolet, aut quibus ſpina dolet, coxæve; aut poſt curſum vehementem vel ambulationem, dum febris abſit, non eſſe inutile ſanguinis mediocre profluvium: idque per urinam redditum ipſam quoque laſſitudinem ſolvere. Ac ne in eo quidem terribile eſſe, qui ex ſuperiore loco decidit: ſi tamen in ejus urina nihil aliud novabit. Neque vomitum hujus afferre periculum, etiam cum repetit, ſi ante confirmare & implere corpus licuit: & ex toto nullum nocere, qui in corpore robuſto; neque nimius eſt, neque tuſſim aut calorem movet. Hæc pertinent ad univerſum. nunc ad ea loca, quæ propoſui, veniam.

Si ex gingivis exit, portulacam manducaſſe ſatis eſt. Si ex ore, continuiſſe eo merum vinum: ſi id parum proficit, acetum. Si inter hæc quoque graviter erumpit, quia conſumere hominem poteſt, commodiſſimum eſt, impetum ejus, admota occipitio cucurbitula, ſic ut cutis quoque incidatur, avertere. Si id mulieri, cui menſtrua non feruntur, evenit, eandum cucurbitulam, inciſis inguinibus ejus, admovere.

At, ſi ex faucibus, interioribuſve partibus proceſſit, & metus major eſt, & cura major adhibenda. Sanguis mittendus eſt; &, ſi nihilominus ex ore proceſſit, iterum tertioque, & quotidie paulum aliquid: protinus

tinus

timus autem debet sorbere vel acetum, vel etiam cum thure plantaginis aut porri succum; imponendaque extrinsecus supra id, quod dolet, lana succida ex aceto est, & id spongia subinde refrigerandum. Erasistratus horum crura quoque & femora brachiaque pluribus locis deligabat. Id Asclepiades adeo non prodesse, ut etiam inimicum esset, proposuit. Sed id sæpe commode respondere experimenta testantnr. Neque tamen pluribus locis deligari necesse est: sed sat est infra inguina, & super talos, summosque humeros, etiam brachia. Tum, si febres urget, danda est sorbitio; & potui aqua, in qua aliquid ex his, quæ alvum adstringunt decoctum sit. At, si abest febris, vel elota alica, vel panis ex aqua frigida, & molle quoque ovum dari potest potui, vel idem, quod supra scriptum est, vel vinum dulce, vel aqua frigida. sed sic bibendum erit, ut sciamus, huic morbo sitim prodesse.

Præter hæc necessaria sunt quies, securitas, silentium. Caput hujus quoque cubantis sublime esse debet: recteque tondetur. Facies sæpe aqua frigida fovenda est. At inimica sunt vinum, balneum, venus, in cibo oleum, acriora omnia; item calida fomenta, conclave calidum & inclusum, multa vestimenta corpori injecta, etiam fricationes, nisi ubi bene sanguis conquievit. Tum vero incipiendum est à brachiis,

cruri-

cruribusque; à thorace abstinendum. In hoc casu per hiemem, locis maritimis; per æstatem, mediterraneis opus est.

CAP. VIII.

De Stomachi morbis.

FAUCIBUS subest stomachus; in quo plura longa vitia incidere consuerunt. Nam modo ingens calor, modo inflatio hunc, modo inflammatio, modo exulceratio afficit. Interdum pituita, interdum bilis adoritur. Frequentissimumque est ejus malum, quo resolvitur: neque ulla re magis aut afficitur, aut corpus afficit.

Ut diversa autem vitia ejus, sic etiam remedia sunt. Ubi exæstuat, aceto cum rosa extrinsecus subinde fovendus est; imponendusque pulvis cum oleo; & ea cataplasmata, quæ simul & reprimunt, & molliunt. Potui, nisi quid obstat, gelida aqua præstanda.

Si inflatio est, prosunt admotæ cucurbitulæ; neque incidere cutem necesse est: prosunt sicca & calida fomenta, sed non vehementissima. Interponenda abstinentia est. Utilis in jejuno potio est apsinthii, aut hyssopi, aut rutæ. Exercitatio primo levis, deinde major adhibenda est; maximeque, quæ superiores partes moveat. quod genus in omnibus stomachi vitiis aptissimum est. Post exercitationem opus est unctione, fricatione; balneo quoque nonnunquam, sed

rarius ; interdum alvi ductione. Cibis deinde calidis , neque inflantibus: eodemque modo calidis potionibus,primo aquæ;post, ubi resedit inflatio, vini austeri. Illud quoque in omnibus stomachi vitiis præcipiendum est, ut, quo modo se quisque æger refecerit, eodem sanus utatur. nam redit huic imbecillitas sua, nisi iisdem defenditur bona valetudo, quibus reddita est.

At si inflammatio aliqua est, quam fere tumor & dolor sequitur,prima sunt quies , & abstinentia;lana sulphurata circundata; in jejuno apsinthium. Si ardor stomachum urget, aceto cum rosa subinde fovendus est : deinde cibis quidem utendum est modicis ; imponenda vero extrinsecus quæ simul & reprimunt & molliunt: deinde, his detractis , utendum calidis ex farina cataplasmatis , quæ reliquias digerant : interdum alvus ducenda: adhibenda exercitatio , & cibus plenior.

At , si exulceratio stomachum infestat , eadem fere facienda sunt , quæ in faucibus exulceratis præcepta sunt. Exercitatio,fricatio inferiorum partium adhibenda. Adhibendi lenes & glutinosi cibi, sed citra satietatem. Omnia acria atque acida removenda. Vino,si febris non est, dulci, aut, si id inflat, certe leni utendum: sed neque perfrigido , neque nimis calido.

Si vero pituita stomachus impletur, necessarius modo in jejuno,modo post cibum

vomitus

vomitus est. Utilis exercitatio, gestatio, navigatio, fricatio. Nihil edendum, bibendumque, nisi calidum; vitatis tantum his, quæ pituitam contrahere consuerunt.

Molestius est, si stomachus bile vitiosus est. Solent autem hi, qui sic tentantur, interpositis quibusdam diebus, hanc, & quidem, quod pessimum est, atram vomere. His recte alvus ducitur: potiones ex apsinthio dantur: necessaria gestatio, navigatio, &, si fieri potest, ex nausea vomitus: vitanda cruditas: sumendi cibi faciles & stomacho non alieni, vinum austerum.

Vulgatissimum vero pessimumque stomachi vitium est resolutio, id est, cum cibi non tenax est, soletque desinere ali corpus, ac sic tabe consumi. Huic generi inutilissimum balneum est. Lectiones, exercitationesque superioris partis necessariæ, item unctiones, fricationesque: hinc perfundi frigida, atque in eadem natare, canalibus ejusdem subjicere etiam stomachum ipsum, & magis etiam à scapulis id quod contra stomachum est: consistere in frigidis, medicatisque fontibus, quales Cutiliarum Sumbruinarumque sunt, salutare est. Cibi quoque assumendi sunt frigidi, qui potius difficulter coquuntur, quam facile vitiantur. Ergo plerique, qui nihil aliud concoquere possunt, bubulam coquunt. Ex quo colligi potest, neque avem, neque venationem, neque piscem

dari debere, niſi generis durioris. Potui quidem aptiſſimum eſt vinum frigidum, vel certe bene calidum meracum, potiſſimum Rheticum, vel Allobrogicum, aliudve, quod & auſterum & reſina conditum eſt: ſi id non eſt, quam aſperrimum, maximeque Signinum.

Si cibus non continetur, danda aqua, & eliciendus plenior vomitus eſt; iterumque dandus cibus, & tum admovendæ duobus infra ſtomachum digitis cucurbitulæ, ibique duabus aut tribus horis continendæ ſunt. Si ſimul & vomitus, & dolor eſt, imponenda ſupra ſtomachum eſt lana ſuccida, vel ſpongia ex aceto, vel cataplaſma, quod refrigeret. Perfricanda vero non diu, ſed vehementer brachia, & crura, & calefacienda.

Si plus doloris eſt, infra præcordia quatuor digitis cucurbitula utendum eſt: protinus dandus panis ex poſca frigida. Si non continuit, poſt vomitum leve aliquid ex his, quæ non aliena ſtomacho ſint. Si ne id quidem tenuit, ſinguli cyathi vini, ſingulis interpoſitis horis, donec ſtomachus conſiſtat. Valens etiam medicamentum eſt, radiculæ ſuccus: valentius, acidi punici mali, cum pari modo ſucci, qui ex dulci punico malo eſt, adjecto etiam intubi ſucco, & mentæ, ſed hujus minima parte; quibus tantundem, quantum ex his omnibus eſt, aquæ frigidæ quam optime miſcetur.

tur. Id enim plus quam vinum ad comprimendum ſtomachum poteſt. Supprimendus autem vomitus eſt, qui per ſe venit, etſi nauſea eſt.

Sed ſi coacuit intus cibus, aut computruit, quorum utrumlibet ructus oſtendit, ejiciendus eſt; protinuſque, cibis aſſumptis iiſdem, quos proxime poſui, ſtomachus reſtituendus. Ubi ſublatus eſt præſens metus, ad ea redeundum eſt, quæ ſupra præcepta ſunt.

CAP. IX.

De Laterum doloribus.

STOMACHUS lateribus cingitur; atque in his quoque vehementes dolores eſſe conſuerunt. Eorum initium vel ex frigore, vel ex ictu, vel ex nimio curſu, vel ex morbo eſt. Sed interdum id malum intra dolorem eſt: iſque modo tarde, modo celeriter ſolvitur. interdum ad perniciem quoque procedit; oriturque acutus morbus, qui πλευριτικὸς à Græcis nominatur. Huic dolori lateris, febris & tuſſis accedit: & per hanc excreatur, ſi tolerabilis morbus eſt, pituita; ſi gravis, ſanguis. Interdum etiam ſicca tuſſis eſt, quæ nihil emolitur. idque vitio primo gravius, ſecundo tolerabilius eſt.

Remedium vero eſt magni & recentis doloris, ſanguis miſſus. At, ſive levior, ſive vetuſtior caſus eſt, vel ſupervacuum, vel

ſerum id auxilium eſt; confugiendumque ad cucurbitulas eſt, ante ſumma cute inciſa. Recte etiam ſinapi ex aceto ſuper pectus imponitur, donec ulcera puſtulaſque excitet; & tum medicamentum, quod humorem illuc citet. Præter hæc, circundare primum oportet latus hapſo lanæ ſulphuratæ: deinde, cum paululum inflammatio ſe remiſit, ſiccis & calidis fomentis uti. Ab his tranſitus ad malagmata eſt.

Si vetuſtior dolor remanet, noviſſime reſina impoſita diſcutitur. Vtendum cibis potionibuſque calidis: vitandum frigus. Inter hæc tamen non alienum eſt extremas partes oleo & ſulphure perfricare. Si levata tuſſis eſt, leni lectione uti: jamque & acres cibos, & vinum meracius aſſumere. Quæ ita à medicis præcipiuntur. Attamen ſine his ruſticos noſtros epota ex aqua trixago ſatis adjuvare dicitur.

Hæc in omni lateris dolore communia ſunt: plus negotii eſt, ſi acutus quoque morbus is factus eſt. In hoc, præter ea, quæ ſupra poſita ſunt, hæc animadvertenda ſunt: ut cibus ſit quam maxime tenuis & lenis, præcipueque ſorbitio, eaque ex ptiſana potiſſimum, aut jus in quo porrus cum pullo gallinaceo coctus ſit: idque non niſi tertio die detur: ſi tamen per vires licebit: potui vero aqua mulſa, in qua hiſſopum, aut ruta decocta ſit. Quæ quibus temporibus danda ſint, ex ratione vel adauctæ, vel

levatæ

levatæ febris apparebit, sic, ut in remissione quam maxima dentur: cum eo tamen, ut sciamus, non esse ejus generis tussi aridas fauces committendas. sæpe enim, ubi nihil est, quod excreetur, continuatur, & strangulat. Ob quam causam dixi etiam pejus id genus esse tussis, quod nihil, quam quod pituitam moveret. Sed hic vinum sorbere, ut supra præcepimus, morbus ipse non patitur: in vicem ejus, cremor ptisanæ sumendus est.

Vt his autem in ipso morbi fervore sustinendus æger est, sic, ubi paulum is se remisit, alimenta pleniora, & vini quoque aliquid dari potest; dum nihil detur, quod aut refrigeret corpus, aut fauces asperet. Si in refectione vero manserit tussis, intermittere oportebit uno die; posteroque, cum cibo vini paulo plus assumere. At, invalescente quoque tussi, tum non erit alienum, ut supra quoque positum est, vini cyathos sorbere. sed in hoc genere valetudinis, dulce, vel certe lene commodius est. Si malum inveteravit, athletico victu corpus firmandum est.

CAP. X.

De Viscerum morbis, & primo, de Pulmone.

A COMPAGINE corporis ad viscera transeundum est; & inprimis ad pulmonem veniendum. Ex quo ve-

hemens & acutus morbus oritur, quam περιπνευμονίαν Graeci vocant. Ejus haec conditio est. Pulmo totus afficitur. hunc casum ejus subsequitur tussis, bilem vel pus trahens; praecordiorum totiusque pectoris gravitas, spiritus difficultas, magnae febres, continua vigilia, cibi fastidium, tabes. Id genus morbi plus periculi quam doloris habet.

Oportet, si satis validae vires sunt, sanguinem mittere: sin minores, cucurbitulas sine ferro praecordiis admovere. Quod si satis valet, gestando aegrum, digerere: si parum, intra domum tantum dimovere. In potionem autem hyssopum dare, cum quo ficus arida sit incocta; aut aquam mulsam, in qua vel hissopum vel ruta decocta sit. Fricatione uti diutissime in scapulis, proxime ab his in brachiis, & pedibus & cruribus, leniter contra pulmonem; idque bis quotidie facere.

Quod ad cibum vero pertinet, huic nec salsis opus est, neque acribus, neque amaris, neque alvum astringentibus, sed paulo lenioribus. Ergo primis diebus danda est sorbitio ptisanae, vel alicae, vel orizae, cum qua recens adeps cocta sit. Cum hac, sorbile ovum, nuclei pinei: ex melle, panis, vel elota alica ex aqua mulsa. Potui danda deinde non solum pura aqua, sed etiam mulsa egelida; aut, si aestas est, etiam frigida; nisi quid obstat. Haec autem altero quoque

die,

die, increscente morbo dare satis est.

Ubi incrementum constitit, quantum res patitur, ab omnibus abstinendum est, præterquam aqua egelida. Si vires desunt, adjuvandæ sunt aqua mulsa. Prosuntque adversus dolores imposita calida fomenta, vel ea, quæ simul & reprimunt & emolliunt. Prodest etiam impositus super pectus sal bene contritus, cum cerato mistus; quia leviter cutem erodit, eoque impetum materiæ, qua pulmo vexatur, evocat. Utile etiam aliquod malagma est ex his, quæ materiam trahunt. Neque alienum est, dum premit morbus, clausis fenestris ægrum continere: ubi paulum levatus est, ter aut quater die, fenestris aliquantum apertis, purum aerem recipere. Deinde in refectione pluribus diebus à vino abstinere; gestatione, fricatione uti; sorbitionibus, & prioribus cibis adjicere, ex oleribus porrum; ex carne, ungulas, & summa trunculorum, atque pisciculos, sic, ut diu nihil nisi molle & lene sumatur.

CAP. XI.

De Hepaticis.

ALTERIUS quoque visceris morbus, id est jocinoris, æque modo longus, modo acutus esse consuevit. ἡπατικὸν Græci vocant. Dextra parte sub præcordiis vehemens dolor est: idemque ad latus dextrum, & ad jugulum, humerumque

partis ejuſdem pervenit: nonnunquam manus quoque dextra torpet: horror validus eſt. Ubi male eſt, bilis evomitur: interdum ſingultus prope ſtrangulat. Et hæc quidem acuti morbi ſigna ſunt. Longioris vero, ubi ſuppuratio in jocinore eſt; dolorque modo finitur, modo intenditur; dextra parte præcordia dura ſunt, & tument; poſt cibum major ſpiritus difficultas eſt: accedit maxillarum quædam reſolutio. Ubi inveteravit malum, venter & crura pedeſque intumeſcunt; pectus atque humeri, circaque jugulum utrunque extenuatur.

In initio ſanguinem mittere optimum eſt: tum venter ſolvendus eſt; ſi non poteſt aliter, per nigrum veratrum. Imponenda extrinſecus cataplaſmata; primum quæ reprimant; deinde calida, quæ diducant; quibus recte iris vel apſinthium adjicitur: poſt hæc, malagma. Dandæ vero ſorbitiones ſunt omneſq; cibi & calidi, & qui non multum alunt, & fere qui pulmonis quoq; dolori conveniunt; pręterque eos, qui urinam movent, potioneſque ad id efficaces. Utilia in hoc morbo ſunt thymum, ſatureia, hyſſopum, nepeta, amaracum, ſeſamum, lauri baccæ, pini flos, herba ſanguinalis, mentha, ex malo cotoneo medium, columbæ jecur recens & crudum. Ex quibus quædam per ſe eſſe, quædam adjicere vel ſorbitioni vel potioni licet; ſic tamen, ut parce aſſumantur. Neque alienum eſt,

apſin-

apsinthium contritum ex melle & pipere, ejusque catapotium quotidie devorare. Abstinendum utique est ab omnibus frigidis. neque enim res ulla magis jecur lædit. Fricationibus utendum in extremis partibus. Vitandus omnis labor, omnis vehementior motus: ne spiritus quidem diutius continendus est. Ira, trepidatio, pondus, jactus, cursus, in hoc inimica sunt. Persusio corporis multa prodest ex aqua, si hiems est, calida; si æstas, tepida: itemque liberalis unctio, & in balneo sudor.

Si vero jecur vomica laborat, eadem facienda sunt, quæ in cæteris interioribus suppurationibus. Quidam etiam ultra id scalpello aperiunt, & ipsam vomicam adurunt.

CAP. XII.

De Lienosis.

At lienis ubi affectus est, intumescit, simulque cum eo pars sinistra; quæ & dura est, & prementi renititur; venterque inteptus est: aliquis etiam cruribus tumor est. Vlcera aut omnino non sanescunt, aut certe cicatricem vix recipiunt, In intenta ambulatione vel cursu, dolor, & quædam difficultas est.

Hoc vitium quies auget. itaque exercitatione & labore opus est: habita tamen ratione, ne febrem ista, si nimium processerit, excitent. Vnctiones, frictionesque, &

sudores necessarii sunt. Dulcia omnia inimica sunt: item lac & caseus. Acida autem maxime conveniunt. Ergo acetum acre per se sorbere, & magis etiam, quod scilla conditum est, expedit. Edenda sunt salsamenta, vel oleæ ex muria dura; lactucæ intinctæ in aceto; intubi quoque & betæ ex eodem;& sinapi, armoraciæ, & pastinacæ: de carnibus vero ungulæ; rostra, aves macræ, ejusdemque generis venatio Potui vero jejuno dari debet apsinthium aquæ incoctum: at post cibum aqua à ferrario fabro, in qua candens ferrum subinde extinctum sit. hæc enim vel præcipue lienem coercet. quod animadversum est in his animalibus, quæ apud hos fabros educata exiguos lienes habent. Potest etiam dari vinum tenue, austerum; omniaque in cibis & potionibus, quæ urinæ movendæ sunt: præcipueque ad id valet vel trifolii semen, vel cuminum, vel apium, vel serpyllum, vel cytisus, vel thymum, vel hyssopum, vel satureia. hæc enim inde commodissime videntur humorem educere. Lienis quoque bubulus utiliter esui datur: præcipueque eruca & nasturtium lienem extenuant. Imponenda quoque extrinsecus sunt, quæ levent. fit ex unguentariis glandulis, quas μυροβαλάνους Græci vocant: fit ex lini & nasturtii semine, quo vinum & oleum adjicitur: fit ex cupresso viridi, & arida ficu: fit ex sinapi, cui sevi hircini

hircini à renibus quarta pars ponderis adjicitur, teriturque in sole, & protinus imponitur. Multisque modis huic rei cappari aptum est. Nam & ipsum cum cibo assumere, & muriam ejus cum aceto sorbere commodum est. Quin etiam extrinsecus radicem contritam, vel corticem ejus cum furfuribus, aut ipsum cappari cum melle contritum imponere expedit. Malagmata quoque huic rei aptantur.

CAP. XIII.

De Renum morbis.

At renes ubi affecti sunt, diu male habent. Pejus vero est, si frequens biliosus vomitus accedit. Oportet conquiescere: cubare molliter: solvere alvum; si aliter non respondet, etiam ducere: sæpe desidere in aqua calida: neque cibum, neque potionem frigidam assumere: abstinere ab omnibus salsis, acribus, acidis, pomis: bibere liberaliter: adjicere modo cibo, modo potioni piper, porrum, ferulam, album papaver. quæ maxime inde urinam movere consuerunt.

Auxilio quoque his exulceratis sunt, si adhuc ulcera purganda sunt, cucumeris semina detractis corticibus sexaginta, nuclei ex pinu silvestri quindecim, anisi quod tribus digitis sumi possit, croci paulum, contrita & in duas mulsi potiones divisa.

Si vero dolor tantum levandus est, ejusdem

dem cucumeris semina triginta, iidem nuclei viginti, nuces Græcæ quinque, croci paululum, contrita & cum lacte potui data. Ac insuper quoque recte quædam malagmata injiciuntur; maximeque ea, quæ humori extrahendo sunt.

CAP. XIV.

De Intestinorum morbis: & primo de Cholera.

A VISCERIBUS ad intestina veniendum est; quæ sunt & acutis & longis morbis obnoxia. Primoque facienda mentio est choleræ; quia commune id stomachi atque intestinorum vitium videri potest. Nam simul & dejectio & vomitus est: præterque hæc inflatio est, intestina torquentur, bilis supra infraque erumpit, primum aquæ similis, deinde ut in ea recens caro lota esse videatur, interdum alba, nonnumquam nigra, vel varia. Ergo eo nomine morbum hunc χολέραν Græci nominarunt. Præter ea vero, quæ supra comprehensa sunt, sæpe etiam crura manusque contrahuntur, urget sitis, anima deficit. quibus concurrentibus non mirum est, si subito quis moritur. Neque tamen ulli morbo minori momento succurritur.

Protinus ergo, ubi ista cœperunt, aquæ tepidæ quam plurimum bibere oportet, & vomere. Vix unqnam ea sine vomitu sumitur: sed etiamsi non incidit, tamen corru-

ptæ miſcuiſſe novam materiam prodeſt; parſque ſanitatis eſt, vomitum eſſe ſuppreſſum. Si id incidit, protinus ob omni potione abſtinendum eſt. Si vero tormina ſunt, oportet frigidis & humidis fomentis ſtomachum fovere: vel, ſi venter dolet, iiſdem egelidis, ſic ut venter ipſe mediocriter calentibus juvetur. Quod ſi vehementer & vomitus, & dejectio, & ſitis vexant, & adhuc ſubcruda ſunt, quæ vomuntur, nondum vino maturum tempus eſt: aqua, neque ea ipſa frigida, ſed potius egelida danda eſt. Admovendumque naribus eſt pulegium ex aceto, vel polenta vino aſperſa, vel mentha, vel quod ſecundum naturam eſt.

At cum diſcuſſa cruditas eſt, tum magis verendum eſt, ne anima deficiat. Ergo tum confugiendum eſt ad vinum. Id eſſe oportet tenue, odoratum, & cum aqua frigida mixtum, vel polenta adjecta, vel infracto pane; quem ipſum quoque aſſumere expedit: quotieſque aliquid aut ſtomachus, aut venter effudit, toties per hæc vires reſtituere. Eraſiſtratus primo tribus vini guttis, aut quinis aſpergendam potionem eſſe dixit; deinde paulatim merum adjiciendum. Is, ſi ab initio vinum dedit, & metus cruditatis ſecutus eſt, non ſine cauſa fecit: ſi vehementem infirmitatem adjuvari poſſe tribus guttis putavit, erravit.

At ſi inanis eſt homo, & crura ejus contrahun-

trahuntur, interponenda potio apsinthii est. Si extremæ partes corporis frigent, ungendæ sunt calido oleo, cui ceræ paulum sit adjectum; calidisque fomentis nutriendæ. Si ne sub his quidem quies facta est, extrinsecus contra ventriculum ipsum cucurbitula admovenda est, aut sinapi superimponendum. Ubi is constitit, dormire oportet: postero die utique à potione abstinere: die tertio in balneum ire: paulatim se cibo reficere; somnoque, quisquis facile adquiescit; vitetque lassitudinem, & frigora. Si post suppressam choleram febricula manet, alvum duci necessarium est: tum cibis, vinoque utendum est. Sed hic quidem morbus & acutus est, & inter intestina stomachumque versatur sic, ut, cujus potissimum partis sit, non facile dici possit.

CAP. XV.

De Cœliaco ventriculi morbo.

In ipsius vero ventriculi porta consistit is, qui & longus esse consuevit, & *κοιλιακὸς* à Græcis nominatur. Sub hoc venter indurescit, dolorque ejus est: alvus nihil reddit, ac ne spiritum quidem transmittit: extremæ partes frigescunt: difficulter spiritus redditur.

Commodissimum est inter initia calida cataplasmata toti ventri imponere, ut dolorem leniant. Post cibum vomere, atque ita ventrem exinanire. Proximis deinde

diebus cucurbitulas sine ferro ventri & coxis admovere. Ventrem ipsum liquare dato lacte, & vino salso, frigido. Si tempus anni patitur, etiam viridibus ficis; sic tamen, ne quis aut cibus, aut humor universus detur, sed paulatim. Ergo per intervalla temporis sat est cyathos binos ternosve assumere, & cibum pro portione hujus. commodeque facit cyatho lactis cyathus aquæ mistus, & sic datus. Cibique calentes & acres utiliores sunt: adeo ut lacti quoque recte contritum allium adjiciatur.

Procedente vero tempore, opus est gestari; maximeque navigare; perfricari ter aut quater die sic, ut nitrum oleo adjiciatur; perfundi aqua calida post cibum; deinde sinapi imponere per omnia membra, excepto capite, donec arrodantur & rubeant; maximeque si corpus durum & virile est. paulatim deinde faciendus est transitus ad ea, quæ ventrem comprimunt. Assa caro danda, valens, & quæ non facile corrumpatur: in potum vero, pluviatilis aqua decocta; sed quæ per binos ternosve cyathos bibatur.

Si vetus vitium est, oportet laser quam optimum ad piperis magnitudinem devorare: altero quoque die vinum vel aquam bibere; interdum interposito cibo, singulos vini cyathos sorbere: ex inferiori parte infundere aquam pluviatilem egelidam;

maxi-

maximeque, si dolor in imis partibus remanet.

CAP. XVI.

De Tenuioris intestini morbo.

Intra ipsa vero intestina consistunt duo morbi: quorum unus in tenuiore, alter in pleniore est. Prior acutus est: insequens esse longus potest. Diocles Carystius tenuioris intestini morbum χόρδαψον, plenioris εἰλεὸν nominavit. A plerisque video nunc illum priorem εἰλεὸν, hunc κωλικὸν nominari. Sed prior modo supra umbilicum, modo sub umbilico dolorem movet. Fit in alterutro loco inflammatio: nec alvus, nec spiritus infra transmittitur. Si superior pars affecta est, cibus: si inferior, stercus per os redditur: si utralibet, metus est. Adjicitur periculo, si vomitus biliosus, mali odoris, aut varius, aut niger est.

Remedium est, sanguinem mittere; vel cucurbitulas pluribus locis admovere, non ubique cute incisa: id enim duobus aut tribus locis satis est: ex cæteris spiritum evocare abunde est. Tum animadvertere oportet, quo loco malum sit. solet enim contra id tumere. Et si supra umbilicum est, alvi ductio utilis non est. Si infra est, alvum ducere interdum, ut Erasistrato placuit, optimum est; & sæpe id auxilii in his partibus magnum remedium est. Ducitur autem percolato ptisanæ cremore, cum

oleo

oleo & melle ſic, ut præterea nihil adjiciatur. Si nihil tumet, duas manus imponere oportet ſupra ſummum ventrem, paulatimque deducere. invenietur enim mali locus; qui neceſſe eſt renitatur: & ex eo demum deliberari poterit, ducenda, nec ne alvus ſit.

Illa communia ſunt: calida cataplaſmata admovere, eaque imponere à mammis uſque ad inguina, & ſpinam; ac ſæpe mutare: brachia, cruraque perfricare: demittere totum hominem in calidum oleum. Si dolor non quieſcit, etiam in alvum ex parte inferiore tres aut quatuor cyathos calidi olei dare. Ubi per hæc conſecuti ſumus, ut ex inferiore parte ſpiritus tranſmittatur, offerre potui mulſum tepidum non multum. (nam ante magna cura vitandum eſt, ne quid bibat.) ſi id commode ceſſit, adjicere ſorbitionem.

Ubi dolor & febricula quierunt, tum demum uti cibo pleniore; ſed neque inflante, neque valido, ne inteſtina adhuc imbecilla lædantur. potui vero nihil præterquam puram aquam. Nam ſive quid vinolentum ſive acidum eſt, id huic morbo alienum eſt. Ac poſtea quoque vitare oportet balneum, ambulationem, geſtationem, cæteroſque corporis motus. Nam facile id malum redire conſuevit; & cum frigus ſubit, ſive aliqua jactatio, niſi bene jam confirmatis inteſtinis, revertitur.

Cap. XVII.

De Morbo inteſtini plenioris.

Is autem morbus, qui in inteſtino pleniore eſt, in ea maxime parte eſt, qua cæcum eſſe propoſui. Vehemens fit inflatio, vehementes dolores, dextra magis parte: inteſtinum verti videtur; quod prope ſpiritum elidit. In pleriſque poſt frigora cruditateſque oritur, deinde quieſcit; & per ætatem ſæpe repetens ſic cruciat, ut vitæ ſpatio nihil demat.

Ubi is dolor cepit, admovere ſicca & calida fomenta oportet; ſed primo leuia, deinde validiora; ſimulque fricatione ad extremas partes, id eſt, crura brachiaque materiam evocare. Si diſcuſſus non eſt, qua dolet, cucurbitulas ſine ferro defigere. Eſt etiam medicamentum ejus rei cauſa comparatum, quod κωλικὸν nominatur. Id ſe repperiſſe Caſſius gloriabatur. magis prodeſt potui datum. ſed impoſitum quoque extrinſecus, digerendo ſpiritum, dolorem levat.

Niſi finito vero tormento, recte neque cibus neque potio aſſumitur. Quo victu ſit utendum iis, qui hoc genere tentantur, jam mihi dictum eſt Confectio medicamenti, quod κωλικὸν nominatur, ex his conſtat. Coſti, aniſi, caſtorei ſingulorum P. * III. petroſelini P. * IV. piperis longi, & rotundi, ſingulorum P. * V. papa-

veris

veris lacrymæ, junci rotundi, myrrhæ, nardi, ſingulorum P. * VI. quæ melle excipiuntur. Id autem & devorari poteſt, & ex aqua calida ſumi.

CAP. XVIII.

De Torminibus.

PROXIMA his inter inteſtinorum mala tormina eſſe conſueverunt. δυσεντερία Græce vocatur. Intus inteſtina exulcerantur: ex his cruor manat; iſque modo cum ſtercore aliquo ſemper liquido, modo cum quibuſdam quaſi mucoſis excernitur; interdum ſimul quædam carnoſa deſcendunt. Frequens dejiciendi cupiditas, dolorque in ano eſt. Cum eodem dolore exiguum aliquid emittunt: atque eo quoque tormentum intenditur; idque poſt tempus aliquod levatur, exiguaque requies eſt, ſomnus interpellatur, febricula oritur, longoque tempore id malum, cum inveteraverit, aut tollit hominem, aut, etiamſi finitur, excruciat.

Oportet imprimis conquieſcere; ſiquidem omnis agitatio exulcerat: deinde jejunum ſorbere vini cyathum, cui contrita radix quinquefolii ſit adjecta: imponere cataplaſmata ſuper ventrem, quæ reprimunt; quod in ſuperioribus ventris morbis non expedit: quotieſque deſedit, ſubluere aqua calida, in qua decoctæ verbenæ ſint: portulacam vel coctam, vel ex dura muria

muria edisse; cibos potionesque eas, quæ adstringunt alvum.

Si vetustior morbus est, ex inferioribus partibus tepidum infundere vel ptisanæ cremorem, vel lac, vel adipem liquatam, vel medullam cervinam, vel oleum, vel cum rosa butyrum, vel cum eadem album crudum ex ovis, vel aquam, in qua lini semen decoctum sit; vel, si somnus non accedit, vitellos cum aqua, in qua rosæ floris folia cocta sint. Levant enim dolorem hæc, & mitiora ulcera efficiunt; maximeq; utilia sunt, si cibi quoque secutum fastidium est. Themison muria dura quam asperrima sic utendum memoriæ prodidit.

Cibi vero esse debent, qui leniter ventrem adstringant. At ea, quæ urinam moveant, si id consecuta sunt, in aliam partem humorem avertendo, prosunt: si non sunt consecuta, noxam augent. itaque nisi in quibus prompte id facere consuerunt, non sunt adhibenda. Potui, si febricula est, aqua pura calida, vel ea, quæ ipsa quoque adstringat, dari debet: si non est, vinum leve, austerum. Si pluribus diebus nihil remedia illa juverunt, vetusque jam vitium est, aquæ bene frigidæ potio assumpta ulcera adstringit, & initium secundæ valetudinis facit. Sed ubi venter suppressus est, protinus ad calidam potionem revertendum est.

Solet autem interdum etiam putris sa-

nies, peſſimique odoris deſcendere:ſolet & interdum purus ſanguis profluere. Si ſuperius vitium eſt, alvus aqua mulſa delui debet; tum deinde etiam infundi, quæ ſupra comprehenſa ſunt. Valenſque eſt etiam adverſus cancerem inteſtinorum, minii gleba cum ſalis hemina contrita:ſin minus, miſta his aqua in alvum datur. At, ſi ſanguis profluit,cibi potioneſque eſſe debent, quæ adſtringant.

CAP. XIX.

De Lævitate inteſtinorum.

Ex torminibus interdum inteſtinorum lævitas oritur; qua continere nihil poſſunt, & quicquid aſſumptum eſt, inconfectum protinus reddunt. Id interdum ægros trahit, interdum præcipitat.

In hoc utique adhibere oportet comprimentia; quo facilius tenendi aliquid inteſtinis vis ſit. Ergo & ſuper pectus ponatur ſinapi; exulcerataque cute,malagma,quod humorem evocet: & ex verbenis decocta in aqua deſideat; & cibos potioneſque aſſumat, quæ alvum adſtringunt; & frigidis utatur perfuſionibus.

Oportet tamen proſpicere, ne,ſimul his omnibus admotis, vitium contrarium per immodicas inflationes oriatur. Paulatim ergo firmari inteſtina debebunt, aliquibus quotidie adjectis. Et cum in omni fluore ventris, tum in hoc præcipue neceſſarium

eſt,

eſt, non quoties libet deſidere; ſed quoties neceſſe eſt, ut hæc ipſa mora in conſuetudinem ferendi oneris inteſtina deducat.

Alterum quoque, quod æque ad omnes ſimiles effectus pertinet, in hoc maxime ſervandum eſt; ut, cum pleraque utilia inſuavia ſint, qualis eſt plantago, & rubi, & quicquid malicorio mixtum eſt, ea potiſſimum ex his dentur, quæ maxime æger volet. Deinde, ſi omnia iſta faſtidiet, ad excitandam cibi cupiditatem, interponatur aliquid minũs utile, ſed magis gratum. Exercitationes & fricationes huic quoque morbo neceſſariæ ſunt: & cum his ſol, ignis, balneum, vomitus, ut Hippocrati viſum eſt; etiam albo veratro, ſi cætera parum proficient, evocatus.

Cap. xx.

De Lumbricis alvum occupantibus.

Nonnunquam autem lumbrici quoque occupant alvum; hique modo ex inferioribus partibus; modo, quod fœdius, ore redduntur. Atque interdum latos eos, qui pejores ſunt, interdum teretes videmus.

Si lati ſunt, aqua potui dari debet, in qua lupinum, aut cortex mori decoctus ſit; aut cui adjectum ſit contritum vel hyſſopum, vel piperis acetabulum, ſcammoneæ paulum. Vel etiam pridie, cum multum allium ederit, vomat. Poſteroque die mali

punici

punici tenues radiculas colligat, quantum manu comprehendet; easque contusas in aquæ tribus sextariis decoquat, donec tertia pars supersit; huic adjiciat nitri paulum, & jejunus bibat. Interpositis deinde tribus horis, duas potiones sumat talis aquæ, vel muriæ duræ huic adjectæ; tum desideat, subjecta calida aqua in pelve.

Si vero teretes sunt, qui pueros maxime exercent, & eadem dari possunt, & quædam leviora; ut contritum semen urticæ, aut brassicæ, aut cumini cum aqua, vel mentha cum eadem, vel apsinthium decoctum, vel hyssopum ex aqua mulsa; vel nasturtii semen cum aceto contritum. Edisse etiam & lupinum, & allium prodest; vel in alvum oleum subter dedisse.

CAP. XXI.

De Tenesmo.

Est autem aliud levius omnibus proximis, de quibus supra dictum est, quod τηνεσμὸν Græci vocant. Id neque acutis neque longis morbis annumerari debet, cum facile tollatur, neque unquam per se jugulet. In hoc æque atque in torminibus frequens desidendi cupiditas est; æque dolor, ubi aliquid excernitur. Descendunt autem pituitæ mucisque similia; interdum etiam leviter subcruenta; sed his interponuntur nonnunquam ex cibo quoque recte cocta.

Desidere oportet in aqua calida; sæpiusque ipsum anum nutrire. cui rei plura medicamenta idonea sunt: butyrum cum rosa; acacia ex aceto liquata; emplastrum id, quod πτεροφάρμακον Græci vocant, rosa liquatum; alumen lanæ circundatum, & ita appositum. eademque ex inferiore parte indita, quæ torminum auxilia sunt: eædem verbenæ decoctæ, ut inferiores partes foveantur. Alternis vero diebus aqua, alternis leve & austerum vinum bibendum est. Potio esse debet egelida & frigidæ propior: ratio victus talis, qualem ad tormina supra præcepimus.

CAP. XXII.

De Ventris fluxu.

LEVIOR etiam, dum recens, dejectio, ubi & liquida alvus, & sæpius quam ex consuetudine fertur. In qua interdum tolerabilis dolor est, interdum gravissimus; idque pejus est. Sed uno die fluere alvum sæpe pro valetudine est: atque etiam pluribus, dum febris absit, & intra septimum diem id conquiescat. Purgatur enim corpus, & quod intus læsurum erat, utiliter effunditur. Verum spatium periculosum est. interdum enim tormina ac febriculas excitat, viresque consumit.

Primo die quiescere satis est; neque impetum ventris prohibere. Si per se desiit, balneo uti, paulum cibi capere: si mansit, absti-

abſtinere non ſolum à cibo,ſed etiam à potione. Poſtero die, ſi nihilominus liquida alvus eſt, æque conquieſcere; paululum adſtringentis cibi ſumere. Tertio die in balneum ire; vehementer omnia præter ventrem perfricare; ad ignem lumbos, ſcapulaſque admovere; cibis uti, ſed ventrem contrahentibus; vino non multo, meraco. Si poſtero quoque die fluet, plus ediſſe, ſed vomere etiam. Ex toto, donec conquieſcat, contra ſiti, fame, vomitu niti. Vix enim fieri poteſt, ut, poſt hanc animadverſionem, alvus non contrahatur.

Alia via eſt, ubi velis ſupprimere, cœnare, deinde vomere: poſtero die lecto conquieſcere, veſperi ungi, ſed leviter: deinde panis circa ſelibram ex vino aminæo mero ſumere; tum aſſum aliquid, maximeque avem; & poſtea vinum idem bibere aqua pluviatili mixtum, idque uſque quintum diem facere, iterumque vomere. Frigidam autem aſſidue potionem eſſe debere, contra priores authores Aſclepiades affirmavit, & quidem quam frigidiſſimam. Ego experimentis quemque in ſe credere debere exiſtimo, calida potius, an frigida utatur.

Interdum autem evenit, ut id malum, pluribus diebus neglectum, curari difficilius poſſit. A vomitu oportet incipere: deinde poſtero die veſperi tepido loco ungi; cibum modicum aſſumere, vinum

meracum quam asperrimum; impositam super ventrem habere cum cerato rutam. In hoc autem affectu corporis neque ambulatione, neque fricatione opus est: vehiculo sedisse, vel magis etiam equo, prodest. neque enim ulla res magis intestina confirmat.

Si vero etiam medicamentis utendum est, aptissimum est, quod ex pomis fit. Vindemiæ tempore in grande vas conjicienda sunt pira atque mala silvestria. si ea non sunt, pira tarentina viridia, vel signina, mala scandiana vel amerina, myrrhapia: hisque adjicienda sunt cotonea, & cum ipsis corticibus suis punica, sorba, &, quibus magis utimur, etiam torminalia, sic ut hæc tertiam ollæ partem teneant: tum deinde ea musto implenda est; coquendumque id, donec omnia, quæ indita sunt, liquata, in unitatem quandam coeant. Id gustui non insuave est: &, quandocunque opus est, assumptum leniter, sine ulla stomachi noxa, ventrem tenet. duo aut tria cochlearia uno die sumpsisse, satis est. Alterum valentius genus: myrti baccas legere, ex his vinum exprimere, id decoquere, ut decima pars remaneat, ejusque cyathum sorbere. Tertium, quod quandocumque fieri potest, malum punicum excavare, exemptisque omnibus seminibus, membranas, quæ inter ea fuerunt, iterum conjicere; tum infundere cruda ova, rudiculaq;

misce-

miscere: deinde malum ipsum super prunam imponere; quod, dum humor intus est, non aduritur: ubi siccum esse cœpit, removere oportet, extractumque cochleari, quod intus est, edisse. Hoc, aliquibus adjectis, majus momentum habet. Itaque etiam in piperatum conjicitur, miscetur-que cum sale & pipere, esturque ex his. Edenda est pulticula etiam, cum quâ paulum ex favo vetere coctum sit, Et lenticula cum malicorio cocta, rubique cacumina in aqua decocta, & ex oleo atque aceto assumpta, efficacia sunt: ut & ea aqua, in qua vel palmulæ, vel malum cotoneum, vel arida sorba, vel rubi decocti sunt, potata. quod genus significo, quoties potionem dandam esse dico, quæ adstringat. Tritici quoque hemina in vino aminæo austero decoquitur; idque triticum jejuno ac sitienti datur; superque id vinum id sorbetur. quod jure valentissimis medicamentis annumerari potest. Atque etiam potui datur vinum signinum, vel resinatum austerum, vel quodlibet austerum. Contunditurque cum corticibus, seminibusque suis punicum malum, vinoque tali miscetur: idque vel merum sorbet aliquis, vel bibit mixtum. Sed medicamentis uti, nisi in vehementibus malis, supervacuum est.

CAP. XXIII.

De Vulvæ morbo.

Ex vulva quoque fœminis vehemens malum nascitur; proximeque ab stomacho, vel afficitur hæc, vel corpus afficit. Interdum etiam sic exanimat, ut tanquam comitiali morbo prosternat. Distat tamen hic casus, eo quod neque oculi vertuntur, nec spumæ profluunt, nec nervi distenduntur: sopor tantum est. Id vitium quibusdam fœminis crebro revertens perpetuum evadit.

Ubi incidit, si satis virium est, sanguis missus adjuvat: si parum est, cucurbitulæ tamen defigendæ sunt in inguinibus. Si diutius aut jacet aut alioqui jacere consuevit, admovere oportet naribus extinctum ex lucerna linamentum, vel aliud ex his, quæ fœdioris esse odoris retuli, quod mulierem excitet. Idemque aquæ frigidæ perfusio efficit. Adjuvatque ruta contrita cum melle, vel ex cyprino ceratum, vel quodlibet calidum & humidum cataplasma, naturalibus pube tenus impositum. Inter hæc etiam perfricare coxas, & poplites oportet.

Deinde, ubi ad se rediit, circumcidendum vinum est in totum annum, etiamsi casus idem non revertitur. Fricatione quotidie utendum totius quidem corporis, præcipue vero ventris, & poplitum. Cibus

ex

ex media materia dandus. Sinapi ſuper imum ventrem tertio quoque aut quarto die imponendum, donec corpus rubeat.

Si duritïes manet, mollire commode videtur ſolanum in lac demiſſum, deinde contritum, & cera alba atque medulla cervina cum irino; aut ſevum taurinum vel caprinum cum roſa miſtum. Dandum potui etiam vel caſtoreum eſt, vel git, vel anethum. Si parum pura eſt, purgetur junco quadrato. Si vero vulva exulcerata eſt, ceratum ex roſa fiat: etiam recens ſuilla adeps, & ex ovis album miſceatur, idque apponatur; vel album ex ovo cum roſa miſtum adjecto, quo facilius conſiſtat, contritæ roſæ pulvere. Dolens vero vulva ſulphure ſuffumigari debet.

At, ſi purgatio nimia mulieri nocet, remedio ſunt cucurbitulæ, cute inciſa, inguinibus vel etiam ſub mammis admotæ. Si maligna purgatio eſt, ſubjicienda ſunt * coercentia. Id faciunt etiam albæ violæ, nigrum papaver cum melle aſſumptum, & gummi cum trito ſemine apii liquatum, & cum cyatho paſſi datum.

Præter hæc, in omnibus vulvæ doloribus idoneæ potiones ſunt, quæ ex odoribus fiunt, id eſt ſpica nardi, croco, cinnamomo, caſia, ſimilibuſque. Idemque etiam decocta lentiſcus præſtat. Si tamen intolerabilis dolor eſt, & ſanguis profluit, etiam ſanguinis detractio apta eſt; aut certe coxis

admotæ cucurbitulæ cute inciſa.

2. De Urinæ nimia profuſione.

At cum urina ſuper potionum modum mingitur, & jam ſine dolore profluens maciem & periculum facit, ſi tenuis eſt, opus eſt exercitatione & fricatione, maximeque in ſole, vel ad ignem. Balneum rarum eſſe debet, neque longa in eo mora: cibus comprimens; vinum auſterum meracum; per æſtatem, frigidum; per hiemem, egelidum; ſed tantum, quantum minimum ſit. Infima alvus quoque vel ducenda vel lacte purganda eſt. Si craſſa urina eſt, vehementior eſſe debet & exercitatio, & fricatio: longior in balneo mora: cibis opus eſt teneris: vinum idem. In utroque morbo vitanda omnia ſunt, quæ urinam movere conſuerunt.

CAP. XXIV.

De Seminis nimia ex naturalibus profuſione.

EST etiam circa naturalia vitium, nimia profuſio ſeminis. quod ſine venere, ſine nocturnis imaginibus ſic fertur, ut, interpoſito ſpatio, tabe hominem conſumat.

In hoc affectu ſalutares ſunt vehementes fricationes, perfuſiones, natationeſque quam frigidiſſimæ: neque cibi, nec potio, niſi frigida aſſumpta. Oportet autem vitare cruditates, & omnia inflantia: nihilque

ex his assumere, quæ contrahere semen videntur; qualia sunt, siligo, simila, ova, alica, amylum, omnis caro glutinosa, piper, eruca, bulbi, nuclei pinei. Neque alienum est, fovere inferiores partes aqua, decocta ex verbenis comprimentibus, ex iisdem aliqua cataplasmata imo ventri inguinibusque circundare; præcipueque ex aceto. Vitare autem oportet rutam, & ne supinus dormiat.

CAP. XXV.

De Coxarum morbis.

SUPEREST, ut ad extremas partes corporis veniam, quæ articulis inter se conseruntur. Initium à coxis faciam. Harum ingens dolor esse consuevit: isque hominem sæpe debilitat, & quosdam non dimittit. Eoque id genus difficillime curatur, quod fere post longos morbos vi pestifera huc se inclinat: quod ut alias partes liberat, sic hanc ipsam quoque affectam prehendit.

Fovendum primum aqua calida est: deinde utendum calidis cataplasmatis. Maxime prodesse videtur, aut cum hordeacea farina, aut cum ficu ex aqua decocta mixtus capparis cortex concisus; vel lolii farina ex vino diluto cocta, & mista cum arida fece. quæ quia refrigescunt, imponere noctu malagmata commodius est. Inulæ quoque radix contusa, & postea ex vino austero

cocta, & late super coxam imposita, inter valentissima auxilia est. Si ista non solverunt, sale calido & humido utendum est.

Si ne sic quidem finitus dolor est, aut tumor ei accedit, incisa cute admovendæ sunt cucurbitulæ: movenda urina: alvus, si compressa est, ducenda. Ultimum est, & in uteri quoque morbis efficacissimum, tribus aut quatuor locis super coxam, cutem candentibus ferramentis exulcerare. Fricatione quoque utendum est, maxime in sole, & eodem die sæpius: quo facilius ea, quæ coeundo nocuerunt, digerantur. Eaque, si nulla exulceratio est, etiam ipsis coxis: si est, cæteris partibus adhibenda est. Cum vero sæpe aliquid exulcerandum candenti ferramento sit, ut materia inutilis evocetur, illud perpetuum est, non, ut primum fieri potest, hujus generis ulcera sanare, sed ea trahere, donec id vitium, cui per hæc opitulamur, conquiescat.

CAP. XXVI.

De Genuum dolore.

Coxis proxima genua sunt. in quibus ipsis nonnunquam dolor esse consuevit. In iisdem autem cataplasmatis cucurbitulisque præsidium est: sicut etiam, cum in humeris, aliisve commissuris dolor aliquis exortus est. Equitare ei, cui genua dolent, inimicissimum omnium est. Omnes autem ejusmodi dolores, ubi inveteraverunt, vix citra ustionem finiuntur.

CAP.

CAP. XXVII.

De Manuum & pedum articulorumque vitiis.

IN manibus pedibuſque articulorum vitia frequentiora longioraque ſunt. Quæ in podagricis chiragricisve eſſe conſuerunt, ea raro vel caſtratos, vel pueros ante fœminæ coitum, vel mulieres, niſi quibus menſtrua ſuppreſſa ſunt, tentant.

Ubi ſentire cœperunt, ſanguis mittendus eſt. Id enim inter initia ſtatim factum, ſæpe annuam, nonnunquam perpetuam valetudinem bonam præſtat. Quidam etiam, cum aſinino lacte poto ex toto ſe eluiſſent, in perpetuum hoc malum evaſerunt. Quidam, cum toto anno à vino, mulſo, venere ſibi temperaſſent, ſecuritatem totius vitæ conſecuti ſunt. idque utique poſt primum dolorem ſervandum eſt, etiamſi quievit. Quod ſi jam conſuetudo ejus facta eſt, poteſt quidem aliquis eſſe ſecurior his temporibus, quibus dolor ſe remiſit: majorem vero curam adhibere debent hi, quibus id revertitur. quod fere vere autumnove fieri ſolet.

Cum vero dolor non urget, mane geſtari debet; deinde ferri, aut inambulatione leni ſe dimovere &, ſi podagra eſt, interpoſitis temporibus exiguis, invicem modo ſedere, modo ingredi; tum, antequam cibum capiat, ſine balneo, loco calido le-

niter perfricari, sudare, perfundi aqua egelida: deinde cibum sumere ex media materia, interpositis rebus urinam moventibus, quotiesque plenior est, evomere.

Ubi dolor vehemens urget, interest, sine tumore is sit, an tumor cum calore, an tumor jam etiam obcaluerit. Nam, si tumor nullus est, calidis fomentis opus est. Aquam marinam, vel muriam duram fervefacere oportet, deinde in pelvem conjicere, &, cum jam homo pati potest, pedes demittere superque pallam dare, & vestimento tegere; paulatim deinde juxta labrum ipsum ex eadem aqua leniter infundere, ne calor intus destituat; ac deinde noctu cataplasmata calefacientia imponere, maximeque hibisci radicem ex vino coctam. Si vero tumor calorque est, utilioraque sunt refrigerantia, recteque in aqua quam frigidissima articuli continentur; sed neque quotidie, neque diu fiat, ne nervi indurescant. Imponendum vero est cataplasma, quod refrigeret: neque tamen in hoc ipso diu permanendum; sed ad ea transeundem, quæ sic reprimunt, ut emolliant.

Si major est dolor, papaveris cortices in vino coquendi, miscendique cum cerato sunt, quod ex rosa factum sit: vel ceræ & adipis suillæ tantundem una liquandum, deinde his vinum miscendum, atque ubi, quod ex eo impositum est, incaluit, detrahendum, & subinde aliud imponendum est.

Si vero tumores etiam obcalluerunt, & dolent, levat ſpongia impoſita, quæ ſubinde ex oleo, vel aceto, vel aqua frigida exprimitur; aut pari portione inter ſe miſta, pix, cera, alumen. Sunt etiam plura idonea manibus pedibuſque malagmata Quod ſi nihil ſuperimponi dolor patitur, id, quod ſine tumore eſt, fovere oportet ſpongia, quæ in aquam calidam demittatur, in qua vel papaveris cortex, vel cucumeris ſilveſtris radix decocta ſit; tum inducere articulis crocum cum ſucco papaveris & ovillo lacte.

At ſi tumor eſt, foveri quidem debet aqua egelida, in quæ lentiſcus, aliave ex reprimentibus verbena decocta ſit: induci vero medicamentum ex nucibus amaris cum aceto tritis; aut ex ceruſſa, cui contritæ herbæ muralis ſuccus ſit adjectus. Lapis etiam, qui carnem edit, quem σαρκοφάγον Græci vocant, exciſus ſic, ut pedes capiat, demiſſos eos, cum dolent, retentoſque ibi levare conſuevit. Ex quo in Aſſo ſepulchra faciunt. Et lapidi Aſio gratia eſt ad juvandum.

Ubi dolor & imflammatio ſe remiſerunt, (quod intra dies triginta fit, niſi vitium hominis acceſſit) modicis exercitationibus, abſtinentia, unctionibus lenibus utendum eſt ſic, ut etiam cum acopo, vel liquido cerato cyprino articuli perfricentur. Equitare podagricis quoque alienum eſt.

Quibus

Quibus vero articulorum dolor certis temporibus revertitur, hos ante & curiòso victu cavere oportet, ne inutilis materia corpori supersit: & crebriore vomitu, & , si quis ex corpore metus est, vel alvi ductione uti, vel lacte purgari. Quod Erasistratus in podagricis expulit: ne in inferiores partes factus cursus pedes repleret: cum evidens sit, omni purgatione non superiora tantummodo, sed etiam inferiora exinaniri.

CAP. XXVIII.

De Refectione convalescentium à morbo.

Ex quocumque autem morbo quis convalescit, si tarde confirmatur, vigilare prima luce debet; nihilominus in lecto conquiescere: circa tertiam horam leniter unctis manibus corpus permulcere. Deinde delectationis causa, quantum juvat, ambulare, circumcisa omni negotiosa actione. Tum gestari diu: multa fricatione uti: loca, cœlum, cibos sæpe mutare. Ubi triduo quatriduove vinum bibit, uno aut etiam altero die interponere aquam. Per hæc enim fiet, ne in vitia tabem inferentia incidat, & ut mature vires suas recipiat. Cum vero ex toto convaluerit, periculose vitæ genus subito mutabit, & inordinate aget. Paulatim ergo debebit, omissis his legibus, eo transire, ut arbitrio suo vivat.

LIBER

LIBER QUINTUS.

PRÆFATIO.

Dixi de his malis corporis, quibus victus ratio maxime ſubvenit. nunc tranſeundum eſt ad eam nedicinæ partem, quæ magis medicanentis pugnat. His multum antiqui auhores tribuerunt, & Eraſiſtratus, & hi jui ſe ἰατρολεκτικοὺς nominaverunt; præcipue amen Herophilus, deductique ab illo vii; adeo ut nullum morbi genus ſine his urarent. Multaque etiam de facultatious medicamentorum memoriæ prodideunt, qualia ſunt vel Zenonis, vel Andreæ, 'el Apollonii, qui Mus cognominatus eſt. Iorum autem uſum ex magna parte Aclepiades non ſine cauſa ſuſtulit; &, cum mnia fere medicamenta ſtomachum læant, malique ſucci ſint, ad ipſius victus raionem potius omnem curam ſuam tranſtulit. Verum, ut illud in pleriſque morbis tilius eſt, ſic multa admodum corporibus oſtris incidere conſuerunt, quæ ſine meicamentis ad ſanitatem pervenire non oſſunt. Illud ante omnia ſcire convenit, uod omnes medicinæ partes ita connexæ ınt, ut ex toto ſeparari non poſſint; ſed ab o nomen trahant, à quo plurimum petunt. ırgo ut illa, quæ victu curat, aliquando ıedicamentum adhibet; ſic illa, quæ præ-

cipue

cipue medicamentis pugnat, adhibere etiam rationem victus debet, quæ multum admodum in omnibus malis corporis proficit. Sed cum omnia medicamenta proprias facultates habeant, ac sæpe simplicia opitulentur, sæpe mista; non alienum videtur ante proponere & nomina, & vires, & misturas eorum: quo minor ipsam curationem exsequentibus mora sit.

CAP. I.

De simplicibus facultatibus quarumcumque rerum, ex quibus medicamenta sunt: & primo de his, quæ Sanguinem supprimunt.

SANGUINEM supprimunt, atramentum sutorium, quod Græci χάλκανθον appellant, chalcitis, acacia, & ex aqua lycium, thus, aloe, gummi, plumbum combustum, porrum, herba sanguinalis, creta vel cimolia vel figularis, misy, frigida aqua, vinum, acetum, alumen, melinum, squama & ferri & æris; atque hujus quoque duæ species sunt, alia tantum æris, alia rubri æris.

CAP. II.

Quæ vulnus glutinent.

GLUTINANT vulnus, myrrha, thus, gummi, præcipueque acanthinum, psyllium, tragacantha, cardamomum, bulbi, lini semen, nasturtium, ovi

bum, gluten, ichthyocolla, vitis alba, [c]ontusæ cum testis suis cochleæ, mel co[c]tum, spongia vel ex aqua frigida, vel ex [v]ino, vel ex aceto expressa: ex iisdem lana [s]uccida, si levis plaga est: etiam aranea.

Reprimunt, alumen & scissile, quod σχιστὸν vocatur, & liquidum, melinum, auripigmentum, ærugo, chalcitis, atramentum sutorium.

CAP. III.

Quæ concoquant, & moveant pus.

CONCOQUUNT & movent pus, nardum, myrrha, costus, balsamum, galbanum, propolis, styrax, thuris & fuligo & cortex, bitumen, pix, sulphur, resina, sevum, adeps, oleum.

CAP. IV.

Quæ aperiant vulnera.

VULNERA aperiunt tanquam ora in corporibus, quod ἀναστομοῦν Græce dicitur, cinnamomum, balsamum, panaces, juncus quadratus, pulegium, flos albæ violæ, bdellium, galbanum, resina terebinthina & pinea, propolis, oleum vetus, piper, pyrethrum, chamæpitys, uva taminia, sulphur, alumen, rutæ semen.

CAP. V.

Quæ purgent.

PURGANT, ærugo, auripigmentũ, quod ἀρσενικὸν à Græcis nominatur (huic autem

pite supra comprehensum est) veratrum & album & nigrum, cantharides, corallium, pyrethrum, thus, salamandra, eruca, sandaracha, uva taminia, chrysocolla, ochra, alumen scissile, ovillum stercus, œnanthe.

Cap. IX.

Quæ crustas ulceribus inducant.

Eadem fere crustas ulceribus tanquam igne adustis inducunt, sed præcipue chalcitis, utique si cocta est, flos æris, ærugo, auripigmentum, misy, & id quoque magis coctum.

Cap. X.

Quæ crustas ulceribus resolvant.

Crustas vero has resolvit, farina triticea cum ruta, vel porro, aut lenticula, cui mellis aliquid adjectum est.

Cap. XI.

Quæ discutiant ea, quæ in aliqua parte corporis coierunt.

Ad discutienda vero ea, quæ in corporis parte aliqua coierunt, maxime possunt, abrotonum, helenium, amaracus, alba viola, mel, lilium, sampsucus, cyperus, lac, sertula campana, serpyllum, cupressus, cedrus, iris, viola purpurea, narcissus, rosa, crocum, prasium, juncus quadratus, nardum, cinnamomum, casia, ammoniacum, cera, resina, uva taminia,

minia, spuma argenti, styrax, ficus arida, tragoriganus, lini & narcissi semen, bitumen, sordes ex gymnasio, pyrites lapis, aut molaris, crudus vitellus, amaræ nuces, sulphur.

CAP. XII.

Quæ evocent, & educant.

EVOCAT & educit, ladanum, alumen rotundum, hebenus, lini semen, omphacium, fel, chalcitis, bdellium, resina terebinthina & pinea, propolis, ficus arida decocta, stercus columbæ, pumex, farina lolii, grossi in aqua cocti, elaterium, lauri baccæ, nitrum, sal.

CAP. XIII.

Quæ exasperata levent.

LEVANT id, quod exasperatum est, spodium, hebenus, gummi, ovi album, lac, tragacanthum.

CAP. XIV.

Quæ carnem nutriant, & ulcus impleant.

CARNEM alunt, & ulcus implent, resina pinea, ochra Artice, mel, asteriace, cera, butyrum.

CAP. XV.

Quæ molliant.

MOLLIUNT, æs combustum, terra Eretria, nitrum, papaveris lachry-

cocta, & late ſuper coxam impoſita, inter valentiſſima auxilia eſt. Si iſta non ſolverunt, ſale calido & humido utendum eſt.

Si ne ſic quidem finitus dolor eſt, aut tumor ei accedit, inciſa cute admovendæ ſunt cucurbitulæ: movenda urina: alvus, ſi compreſſa eſt, ducenda. Ultimum eſt, & in uteri quoque morbis efficaciſſimum, tribus aut quatuor locis ſuper coxam, cutem candentibus ferramentis exulcerare. Fricatione quoque utendum eſt, maxime in ſole, & eodem die ſæpius: quo facilius ea, quæ coeundo nocuerunt, digerantur. Eaque, ſi nulla exulceratio eſt, etiam ipſis coxis: ſi eſt, cæteris partibus adhibenda eſt. Cum vero ſæpe aliquid exulcerandum candenti ferramento ſit, ut materia inutilis evocetur, illud perpetuum eſt, non, ut primum fieri poteſt, hujus generis ulcera ſanare, ſed ea trahere, donec id vitium, cui per hæc opitulamur, conquieſcat.

Cap. XXVI.

De Genuum dolore.

Coxis proxima genua ſunt. in quibus ipſis nonnunquam dolor eſſe conſuevit. In iiſdem autem cataplaſmatis cucurbitulíſque præſidium eſt: ſicut etiam, cum in humeris, aliiſve commiſſuris dolor aliquis exortus eſt. Equitare ei, cui genua dolent, inimiciſſimum omnium eſt. Omnes autem ejuſmodi dolores, ubi inveteraverunt, vix citra uſtionem finiuntur.

Cap.

CAP. XXVII.

De Manuum & pedum articulorumque vitiis.

IN manibus pedibusque articulorum vitia frequentiora longioraque sunt. Quæ in podagricis chiragricisve esse consuerunt, ea raro vel castratos, vel pueros ante fœminæ coitum, vel mulieres, nisi quibus menstrua suppressa sunt, tentant.

Ubi sentire cœperunt, sanguis mittendus est. Id enim inter initia statim factum, sæpe annuam, nonnunquam perpetuam valetudinem bonam præstat. Quidam etiam, cum asinino lacte poto ex toto se eluissent, in perpetuum hoc malum evaserunt. Quidam, cum toto anno à vino, mulso, venere sibi temperassent, securitatem totius vitæ consecuti sunt. idque utique post primum dolorem servandum est, etiamsi quievit. Quod si jam consuetudo ejus facta est, potest quidem aliquis esse securior his temporibus, quibus dolor se remisit: majorem vero curam adhibere debent hi, quibus id revertitur. quod fere vere autumnove fieri solet.

Cum vero dolor non urget, mane gestari debet; deinde ferri, aut inambulatione leni se dimovere &, si podagra est, interpositis temporibus exiguis, invicem modo sedere, modo ingredi; tum, antequam cibum capiat, sine balneo, loco calido le-

niter perfricari, ſudare, perfundi aqua egelida: deinde cibum ſumere ex media materia, interpoſitis rebus urinam moventibus, quotieſque plenior eſt, evomere.

Ubi dolor vehemens urget, intereſt, ſine tumore is ſit, an tumor cum calore, an tumor jam etiam obcaluerit. Nam, ſi tumor nullus eſt, calidis fomentis opus eſt. Aquam marinam, vel muriam duram fervefacere oportet, deinde in pelvem conjicere, &, cum jam homo pati poteſt, pedes demittere ſuperque pallam dare, & veſtimento tegere; paulatim deinde juxta labrum ipſum ex eadem aqua leniter infundere, ne calor intus deſtituat; ac deinde noctu cataplaſmata calefacientia imponere, maximeque hibiſci radicem ex vino coctam. Si vero tumor calorque eſt, utilioraque ſunt refrigerantia, recteque in aqua quam frigidiſſima articuli continentur; ſed neque quotidie, neque diu fiat, ne nervi indureſcant. Imponendum vero eſt cataplaſma, quod refrigeret: neque tamen in hoc ipſo diu permanendum; ſed ad ea tranſeundem, quæ ſic reprimunt, ut emolliant.

Si major eſt dolor, papaveris cortices in vino coquendi, miſcendique cum cerato ſunt, quod ex roſa factum ſit: vel ceræ & adipis ſuillæ tantundem una liquandum, deinde his vinum miſcendum, atque ubi, quod ex eo impoſitum eſt, incaluit, detrahendum, & ſubinde aliud imponendum eſt.

Si vero tumores etiam obcalluerunt, & dolent, levat ſpongia impoſita, quæ ſubinde ex oleo, vel aceto, vel aqua frigida exprimitur; aut pari portione inter ſe miſta, pix, cera, alumen. Sunt etiam plura idonea manibus pedibuſque malagmata. Quod ſi nihil ſuperimponi dolor patitur, id, quod ſine tumore eſt, fovere oportet ſpongia, quæ in aquam calidam demittatur, in qua vel papaveris cortex, vel cucumeris ſilveſtris radix decocta ſit; tum inducere articulis crocum cum ſucco papaveris & ovillo lacte.

At ſi tumor eſt, foveri quidem debet aqua egelida, in quæ lentiſcus, aliave ex reprimentibus verbena decocta ſit: induci vero medicamentum ex nucibus amaris cum aceto tritis; aut ex ceruſſa, cui contritæ herbæ muralis ſuccus ſit adjectus. Lapis etiam, qui carnem edit, quem σαρκοφάγον Græci vocant, exciſus ſic, ut pedes capiat, demiſſos eos, cum dolent, retentoſque ibi levare conſuevit. Ex quo in Aſſo ſepulchra faciunt. Et lapidi Aſio gratia eſt ad juvandum.

Ubi dolor & imflammatio ſe remiſerunt, (quod intra dies triginta fit, niſi vitium hominis acceſſit) modicis exercitationibus, abſtinentia, unctionibus lenibus utendum eſt ſic, ut etiam cum acopo, vel liquido cerato cyprino articuli perfricentur. Equitare podagricis quoque alienum eſt.

Quibus vero articulorum dolor certis temporibus revertitur, hos ante & curiòſo victu cavere oportet, ne inutilis materia corpori ſuperſit: & crebriore vomitu, &, ſi quis ex corpore metus eſt, vel alvi ductione uti, vel lacte purgari. Quod Eraſiſtratus in podagricis expulit: ne in inferiores partes factus curſus pedes repleret: cum evidens ſit, omni purgatione non ſuperiora tantummodo, ſed etiam inferiora exinaniri.

CAP. XXVIII.

De Refectione convaleſcentium à morbo.

Ex quocumque autem morbo quis convaleſcit, ſi tarde confirmatur, vigilare prima luce debet; nihilominus in lecto conquieſcere: circa tertiam horam leniter unctis manibus corpus permulcere. Deinde delectationis cauſa, quantum juvat, ambulare, circumciſa omni negotioſa actione. Tum geſtari diu: multa fricatione uti: loca, cœlum, cibos ſæpe mutare. Ubi triduo quatriduove vinum bibit, uno aut etiam altero die interponere aquam. Per hæc enim fiet, ne in vitia tabem inferentia incidat, & ut mature vires ſuas recipiat. Cum vero ex toto convaluerit, periculoſe vitæ genus ſubito mutabit, & inordinate aget. Paulatim ergo debebit, omiſſis his legibus, eo tranſire, ut arbitrio ſuo vivat.

LIBER QUINTUS.

PRÆFATIO.

DIXI de his malis corporis, quibus victus ratio maxime subvenit. nunc transeundum est ad eam medicinæ partem, quæ magis medicamentis pugnat. His multum antiqui auctores tribuerunt, & Erasistratus, & hi qui se ἐμπειρικοὺς nominaverunt; præcipue tamen Herophilus, deductique ab illo viri; adeo ut nullum morbi genus sine his curarent. Multaque etiam de facultatibus medicamentorum memoriæ prodiderunt, qualia sunt vel Zenonis, vel Andreæ, vel Apollonii, qui Mus cognominatus est. Horum autem usum ex magna parte Asclepiades non sine causa sustulit; &, cum omnia fere medicamenta stomachum lædant, malique succi sint, ad ipsius victus rationem potius omnem curam suam transtulit. Verum, ut illud in plerisque morbis utilius est, sic multa admodum corporibus nostris incidere consuerunt, quæ sine medicamentis ad sanitatem pervenire non possunt. Illud ante omnia scire convenit, quod omnes medicinæ partes ita connexæ sunt, ut ex toto separari non possint; sed ab eo nomen trahant, à quo plurimum petunt. Ergo ut illa, quæ victu curat, aliquando medicamentum adhibet; sic illa, quæ præcipue

cipue medicamentis pugnat, adhibere etiam rationem victus debet, quæ multum admodum in omnibus malis corporis proficit. Sed cum omnia medicamenta proprias facultates habeant, ac sæpe simplicia opitulentur, sæpe mista; non alienum videtur ante proponere & nomina, & vires, & misturas eorum: quo minor ipsam curationem exsequentibus mora sit.

CAP. I.

De simplicibus facultatibus quarumcumque rerum, ex quibus medicamenta sunt: & primo de his, quæ Sanguinem supprimunt.

SANGUINEM supprimunt, atramentum sutorium, quod Græci χάλκανθον appellant, chalcitis, acacia, & ex aqua lycium, thus, aloe, gummi, plumbum combustum, porrum, herba sanguinalis, creta vel cimolia vel figularis, misy, frigida aqua, vinum, acetum, alumen, melinum, squama & ferri & æris; atque hujus quoque duæ species sunt, alia tantum æris, alia rubri æris.

CAP. II.

Quæ vulnus glutinent.

GLUTINANT vulnus, myrrha, thus, gummi, præcipueque acanthinum, psyllium, tragacantha, cardamomum, bulbi, lini semen, nasturtium, ovi

album,

album, gluten, ichthyocolla, vitis alba, contusæ cum testis suis cochleæ, mel coctum, spongia vel ex aqua frigida, vel ex vino, vel ex aceto expressa: ex iisdem lana succida, si levis plaga est: etiam aranea.

Reprimunt, alumen & scissile, quod σχιςὸν vocatur, & liquidum, melinum, auripigmentum, ærugo, chalcitis, atramentum sutorium.

CAP. III.

Quæ concoquant, & moveant pus.

CONCOQUUNT & movent pus, nardum, myrrha, costus, balsamum, galbanum, propolis, styrax, thuris & fuligo & cortex, bitumen, pix, sulphur, resina, sevum, adeps, oleum.

CAP. IV.

Quæ aperiant vulnera.

VULNERA aperiunt tanquam ora in corporibus, quod ἀναστομοῦν Græce dicitur, cinnamomum, balsamum, panaces, juncus quadratus, pulegium, flos albæ violæ, bdellium, galbanum, resina terebinthina & pinea, propolis, oleum vetus, piper, pyrethrum, chamæpitys, uva taminia, sulphur, alumen, rutæ semen.

CAP. V.

Quæ purgent.

PURGANT, ærugo, auripigmentũ, quod ἀρσενικὸν à Græcis nominatur (huic autem

tem & ſandarachæ in omnia eadem vis, ſed validius eſt) ſquama æris, pumex, iris; balſamum, ſtyrax, thus, thuris cortex, reſina, & pinea, & terebinthina liquida, œnanthe, lacerti ſtercus, ſanguis columbæ, & palumbi, & hirundinis, ammoniacum, bdellium (quod in omnia idem, quod ammoniacum, poteſt; ſed hoc valentius eſt) abrotonum, ficus arida, coccum gnidium, ſcobis eboris, omphacium, radicula, coagulum, ſed maxime leporinum (cui eadem, quæ cæteris coagulis, facultas, ſed utique validior eſt) fel taurinum, vitellus crudus, cornu cervinum, gluten, mel crudum, miſy, chalcitis, croeum, uva taminia, ſpuma argenti, galla, ſquama æris, lapis hæmatites, minium, coſtum, ſulphur, pix cruda, ſevum, adeps, oleum, ruta, porrum lenticula, ervum.

CAP. VI.

Quæ rodant.

RODUNT, alumen liquidum, ſed magis rotundum, ærugo, chalcitis, miſy, ſquama æris, ſed magis rubri, æs combuſtum, ſandaracha, minium ſinopicum, caſia, balſamum, myrrha, thuris cortex, galbanum, reſina terebinthina liquida, piper utrunque, ſed rotundum magis, cardamomum, auripigmentum, calx, nitrum, & ſpuma ejus, apii ſemen, narciſſi radix, omphacium, alcyonium, oleum ex amaris nuci-

nucibus, allium, mel crudum, vinum, lentiſcus, ſquama ferri, fel taurinum, ſcammonea, uva taminia, cinnamomum, ſtyrax, rutæ ſemen, reſina, narciſſi ſemen, ſal, nuces amaræ, ut oleum earum, atramentum ſutorium, chryſocolla, concharum cinis.

CAP. VII.

Quæ exedant corpus.

EXEDUNT corpus acaciæ ſuccus, hebenus, ærugo, ſquama æris, chryſocolla, cinis Cyprius, nitrum, cadmia, ſpuma argenti, hypociſtis, diphryges, ſal, auripigmentum, ſulphur, eruca, ſandaracha, ſalamandra, alcyonium, æris flos, chalcitis, atramentum ſutorium, ochra, calx, acetum, galla, alumen, lac caprifici, vel lactucæ marinæ, quæ τιθύμαλλος à Græcis nominatur, fel, thuris fuligo, ſpodium, lenticula, mel, oleæ folia, marrubium, lapis hæmatites & phrygius, & aſius, & ſciſſilis, myſi, vinum, acetum.

CAP. VIII.

Quæ adurant.

ADURUNT, auripigmentum, atramentum ſutorium, chalcitis, miſy, ærugo, calx, charta combuſta, ſal, ſquama ægris, fex combuſta, myrrha, ſtercus & lacerti, & columbæ, & palumbi, & hirundinis, piper, coccum gnidium, allium, diphryges, lac utrunque (quod proximo capite

pite ſupra comprehenſum eſt) veratrum & album & nigrum, cantharides, corallium, pyrethrum, thus, ſalamandra, eruca, ſandaracha, uva taminia, chryſocolla, ochra, alumen ſciſſile, ovillum ſtercus, œnanthe.

CAP. IX.

Quæ cruſtas ulceribus inducant.

EADEM fere cruſtas ulceribus tanquam igne aduſtis inducunt, ſed præcipue chalcitis, utique ſi cocta eſt, flos æris, ærugo, auripigmentum, miſy, & id quoque magis coctum.

CAP. X.

Quæ cruſtas ulceribus reſolvant.

CRUSTAS vero has reſolvit, farina triticea cum ruta, vel porro, aut lenticula, cui mellis aliquid adjectum eſt.

CAP. XI.

Quæ diſcutiant ea, quæ in aliqua parte corporis coierunt.

AD diſcutienda vero ea, quæ in corporis parte aliqua coierunt, maxime poſſunt, abrotonum, helenium, amaracus, alba viola, mel, lilium, ſampſucus, cyperus, lac, ſertula campana, ſerpyllum, cupreſſus, cedrus, iris, viola purpurea, narciſſus, roſa, crocum, praſium, juncus quadratus, nardum, cinnamomum, caſia, ammoniacum, cera, reſina, uva taminia,

minia, spuma argenti, styrax, ficus arida, tragoriganus, lini & narcissi semen, bitumen, sordes ex gymnasio, pyrites lapis, aut molaris, crudus vitellus, amaræ nuces, sulphur.

CAP. XII.

Quæ evocent, & educant.

EVOCAT & educit, ladanum, alumen rotundum, hebenus, lini semen, omphacium, fel, chalcitis, bdellium, resina terebinthina & pinea, propolis, ficus arida decocta, stercus columbæ, pumex, farina lolii, grossi in aqua cocti, elaterium, lauri baccæ, nitrum, sal.

CAP. XIII.

Quæ exasperata lævent.

LÆVANT id, quod exasperatum est, spodium, hebenus, gummi, ovi album, lac, tragacanthum.

CAP. XIV.

Quæ carnem nutriant, & ulcus impleant.

CARNEM alunt, & ulcus implent, resina pinea, ochra Attice, mel, asteriace, cera, butyrum.

CAP. XV.

Quæ molliant.

MOLLIUNT, æs combustum, terra Eretria, nitrum, papaveris lachry-

chryma, ammoniacum, bdellium, cera, ſevum, adeps; oleum, ficus arida, ſeſamum, ſertula campana, narciſſi & radix & ſemen. roſæ folia, coagulum, vitellus crudus, amaræ nuces, medulla omnis, ſtimmi, pix, cochlea cocta, cicutæ ſemen, plumbi retrimentum, σκωρίαν μολύβδου Græci vocant, panaces, cardamomum, galbanum, reſina, uva taminia, ſtyrax, iris, balſamum, ſordes ex gymnaſio, ſulphur, butyrum, ruta.

CAP. XVI.

Quæ cutem purgent.

CUTEM purgat mel, ſed magis, ſi eſt cum galla, vel ervo, vel lenticula, vel marrubio, vel iride, vel ruta, vel nitro, vel ærugine.

CAP. XVII.

De miſturis ſimplicium rerum; & de ratione ponderum.

EXPOSITIS ſimplicibus facultatibus, dicendum eſt, quemadmodum miſceantur, quæque ex his fiant. Miſcentur autem varie, neque hujus ullus modus eſt, cum ex ſimilibus alia demantur, alia adjiciantur; iiſdemque ſervatis, ponderum ratio mutetur. Itaque, cum facultatum materia non ita multiplex ſit, innumerabilia miſturarum genera ſunt; quæ comprehendi ſi poſſent, tamen eſſet ſupervacuum. Nam

Nam & iidem effectus intra paucas compositiones sunt, & mutare eas cuilibet, cognitis facultatibus, facile est. Itaque contentus his ero, quas accepi velut nobilissimas. In hoc autem volumine eas explicabo, quæ vel desiderari in prioribus potuerunt; vel ad eas curationes pertinent, quas protinus hic comprehendam sic, ut tamen, quæ magis communia sunt, simul jungam. Si qua singulis, vel etiam paucis commodata sunt, in ipsorum locum differam.

Sed & ante sciri volo, in uncia pondus denariorum septem esse. Unius deinde denarii pondus dividi à me in sex partes, id est sextantes, ut idem in sextante denarii habeam, quod Græci habent in eo, quem ὀβολὸν appellant. Is ad nostra pondera relatus paulo plus dimidio scrupulo facit.

2. *Quid Malagma, & Emplastrum, & Pastillus inter se differant.*

Malagmata vero, atque emplastra, pastillique, quos τροχίσκους Græci vocant, cum plurima eadem habeant; differunt eo, quod malagmata maxime ex floribus eorumque etiam surculis, emplastra pastillique magis ex quibusdam metallicis fiunt. Deinde malagmata contusa abunde mollescunt: nam super integram cutem injiciuntur: laboriose vero conteruntur ea, ex quibus emplastra pastillique fiunt; ne lædant vulnera, cum imposita sunt. Inter emplastrum autem

tem & paſtillum hoc intereſt, quod emplaſtrum utique liquati aliquid accipit: in paſtillo tantum arida medicamenta aliquo humore junguntur. Tum emplaſtrum hoc modo fit. Arida medicamenta per ſe teruntur: deinde miſtis his inſtillatur aut acetum, aut ſi quis alius non pinguis humor acceſſurus eſt; & ea rurſus ex eo teruntur. Ea vero, quæ liquari poſſunt, ad ignem ſimul liquantur; & ſi quid olei miſceri debet, tum infunditur. Interdum etiam aridum aliquod ex oleo prius coquitur. Ubi facta ſunt, quæ ſeparatim fieri debuerunt, in unum omnia miſcentur. At paſtilli hæc ratio eſt. Arida medicamenta contrita humore non pingui, ut vino vel aceto, coguntur, & rurſus coacta, inareſcunt: atque, ubi utendum eſt, ejuſdem generis humore diluuntur. Tum emplaſtrum imponitur, paſtillus illinitur, aut alicui molliori, aut cerato miſcetur.

Cap. XVIII.

De Malagmatis.

1. *Malagma adverſus calidas podagras.*

His cognitis, primum malagmata ſubjiciam; quæ fere non ſunt refrigerandi, ſed calefaciendi cauſa reperta. Eſt tamen, quod refrigerare poteſt; ad calidas podagras aptum. Habet gallæ & immaturæ & alterius, coriandri ſeminis, cicutæ, lachymæ aridæ, gummi, ſingulorum

lorum pleaum acetabulum, cerati eloti, quod πεπλυμένον Græci vocant, ſelibram. Reliqua fere calefaciunt. Sed quædam digerunt materiam, quædam extrahunt, quæ ἐπισπαστικὰ vocantur: pleraque certis partibus membrorum accommodata ſunt.

2. Malagma ad materiam extrahendam.

Si materia extrahenda eſt, ut in hydropico, in lateris dolore, in incipiente abſceſſu, in ſuppuratione quoque mediocri, aptum eſt id, quod habet reſinæ aridæ, nitri, ammoniaci, galbani, ſingulorum P. *. ceræ P. *. Aut in quo hæc ſunt: æruginis raſæ, thuris, ſingulorum P. II. *. ammoniaci ſalis P. VI. *. ſquamæ æris, ceræ, ſingulorum P. VIII. *. reſinæ aridæ. P. XII. *. aceti cyathus. Idem præſtat cumini farina cum ſtruthio, & melle P. II. *.

3. Malagma ad jecur dolens.

Si jecur dolet, id in quo eſt balſami lachrymæ P. XII. *. coſti, cinnamomi, caſſiæ corticis, myrrhæ, croci, junci rotundi, balſami ſeminis, iridis illyricæ, cardamomi, amomi, nardi, ſingulorum. P. XVI. *. Quibus adjicitur nardinum unguentum, donec cerati craſſitudo ſit. Et hujus quidem recentis uſus eſt: ſi vero ſervandum eſt, reſinæ terebinthinæ P. XVI. *. ceræ P. X. *. ex vino leni contunduntur, & cum eo miſcentur.

4. Malagma ad lienem.

At, ſi lienis torquet, glandis, quam μυρο-

βάλανον Græci vocant, cortex & nitrum paribus portionibus contunduntur, resperguntúrque aceto quam acerrimo: ubi cerati crassitudinem habet, linteo, ante in aqua frigida madefacto, inlinitur, & sic imponitur, supraque farina ordeacea injicitur: sed manere ibi non amplius sex horis debet, ne lienem consumat: satiusque est id bis, aut ter fieri.

5. Malagma commune pluribus.

Commune autem & jocinori, & lieni, & abscessibus, & strumæ, parotidibus, articulis, calcibus quoque suppurantibus, aut aliter dolentibus, etiam concoctioni ventris, Lysias composuit ex his: opopanacis, galbani, resinæ, singulorum P. ii. *. ammoniaci, bdellii, ceræ, sevi taurini, iridis aridæ P. IIII. *. cachryos acetabulo, piperis granis quadraginta. quæ contrita irino unguento temperantur.

6. Malagma ad laterum dolorem.

Ad laterum autem dolores compositio est Apollophanis: in qua sunt resinæ terebinthinæ, thuris fuliginis, singulorum P. IV. *. bdellii, ammoniaci, iridis: sevi aut vitulini, aut caprini à renibus, visci, singulorum P. IV. *. Hæc autem omnem dolorem levat, dura emollit, mediocriter calefacit.

7. Ad idem Andreæ.

Ad idem valet Andreæ quoque malagma, quod etiam resolvit, humorem educit,

pus

pus maturat, ubi id maturum eſt, cutem rumpit, & ad cicatricem perducit. Prodeſt impoſitum minutis majoribuſque abſceſſibus: item articulis, & coxis, & pedibus dolentibus: item, ſi quid in corpore colliſum eſt, reficit: præcordia quoque dura & inflata emollit: oſſa extrahit: ad omnia denique valet, quæ adjuvare calor poteſt. Id habet ceræ P. XI. *. viſci, ſycamini, quam alias ſycomorum vocant, lachrymæ, ſingulorum P. I. *. piperis & rotundi, & longi, ammoniaci thymiamatis, bdelli, iridis Illyricæ, cardamomi, xylobalſami, thuris maſculi, myrrhæ, reſinæ aridæ, ſingulorum P. X. *. pyrethri, cocci Gnidii, ſpumæ nitri, ſalis ammoniaci, radicis ariſtolochiæ Creticæ, cucumeris agreſtis radicis, reſinæ terebinthinæ liquidæ, ſingulorum P. XX. *. quibus adjicitur unguenti irini, quantum ſatis eſt ad ea mollienda, atque cogenda.

8. *Malagmata ad reſolvenda, quæ adſtricta ſunt; & mollienda, quæ dura ſunt; & digerenda, quæ coeunt.*

Præcipuum vero eſt ad reſolvenda, quæ adſtricta ſunt, mollienda, quæ dura ſunt, digerenda, quæ coeunt, id, quod ad Polyarchum authorem refertur. Habet junci quadrati, cardamomi, thuris fuliginis, amomi, ceræ, reſinæ liquidæ, pares portiones.

9. Aliud malagma ad eadem

Aliud ad eadem Nilei: crocomagmatis, quod quasi recrementum ejus est, P. IV. *. ammoniaci thymiamatis, ceræ, singulorum P. XXX. *. ex quibus duo priora ex aceto teruntur, cera cum rosa liquatur, & tum omnia junguntur.

10. Malagma Moschi ad molliendum.

Proprie etiam dura mollit id, quod Moschi esse dicitur. Habet Galbani unciam, thuris fuliginis P. III. *. ceræ, ammoniaci thymiamatis trientes, picis aridæ P. II. *. aceti heminas tres.

11. Malagma Medi ad digerenda, quæ coeunt.

Fertur etiam ad dirigenda, quæ coeunt, sub authore Medo: quod habet ceræ P. III. *. panacis P. *. semis, squamæ æris, aluminis rotundi, item scissilis, singulorum P. I. *. plumbi combusti P. I. *. & semis.

12. Malagma Panthemi ad eadem.

Ad eadem Panthemus utebatur, calcis, P. *. semis, sinapis contriti, item fœni græci, aluminis, singulorum P. I. *. sevi bubuli P. II. *. & semis.

13. Malagma ad strumas.

Ad strumam multa malagmata invenio. Credo autem, quo pejus id malum est, minusque facile discutitur, eo plura esse tentata; quæ in personis varie responderunt. Andreas author est, ut hæc misceantur: urticæ seminis P. I. *. piperis rotundi, bdellii, galbani, ammoniaci thymiamatis,

resinæ

resinæ aridæ, singulorum P. IV. *. resinæ liquidæ, ceræ, pyrethri, piperis longi: lactucæ marinæ seminis, sulphuris ignem non experti, quod ἄπυρον vocatur, pares portiones.

14. *Aliud Miconis ad idem.*

Hoc autem Miconis est: fecis aridæ, aceti, spumæ nitri, salis ammoniaci, sinapis, cardamomi, radicis cucumeris silvestris, resinæ, singulorum P. IV. *. Quæ ex leni vino contunduntur.

15. *Aliud malagma ad idem valens.*

Expeditius ad idem fit, quod habet visci, felini stercoris, resinæ, sulphuris ignem non experti pares portiones. Et in quo est sulphuris P. I. *. lapidis, quem pyriten vocant, P. IV. *. cumini acetabulum. Item in quo est lapidis ejusdem pars una, sulphuris duæ partes, resinæ terebinthinæ partes tres.

16. *Malagma ad strumam, & phymata.*

Arabis autem cujusdam est ad strumam, & orientia tubercula, quæ φύματα vocantur, quod hæc digerit. Habet myrrhæ, salis ammoniaci, thuris, resinæ & liquidæ & aridæ, crocomagmatis, ceræ, singulorum P. I. *. lapidis ejus, quem πυρίτην vocant, P. IV. *. quibus quidam adjiciunt sulphuris P. II. *.

17. *Malagma ad strumam, & tubera, & καρκινώδη.*

Est etiam proficiens in struma; & in his

tuberibus, quæ difficulter concoquuntur; & in his, quæ *καρκινώδη* vocantur, quod ex his constat: sulphuris P. II. *. nitri P. IV. *. myrrhæ P. VI. *. fuliginis thuris P. *. semis, salis ammoniaci P. III. *. ceræ P. I. *.

18. *Malagma Protarchi ad parotidas, & favum, & mala ulcera.*

Protarchus autem ad *παρωτίδας* atque tubercula, quæ *μελικηρίδες*, id est favi, vel *φύματα* nominantur, item mala ulcera, pumicis, resinæ pineæ liquidæ, thuris fuliginis, spumæ nitri, iridis, singulorum P. VIII. *. cum ceræ P. IX. *. miscebat, hisque olei cyathum & dimidium adjiciebat.

19. *Malagma adversus panum, & phymata.*

At adversus panum, tum primum orientem, quod *φύγεθλον* Græci vocant, & omne tuberculum, quod *φῦμα* nominatur, miscetur ochra, quæ Attice nominatur, cum duabus partibus similæ, hisque, dum contunduntur, subinde mel instillatur, donec malagmatis crassitudo fit.

20. *Malagma adversus phymata.*

Discutit etiam omne tuberculum, quod *φύμα* vocatur, id, quod habet calcis, spumæ nitri, piperis rotundi, singulorum P. I. *. galbani P. II. *. salis P. IV. *. quæ excipiuntur cerato ex rosa facto.

21. *Malagma ad supprimendum omne, quod abscedit.*

Supprimit quoque omne, quod abscedit, id, in quo est galbani, fabæ fressæ, singulo-

gulorum, P. I. *. myrrhæ, thuris, corticis ex radice capparis, singulorum, P. IV. *. Satisque omnia abscedentia digerit murex combustus, & bene contritus, aceto subinde adjecto.

22. Malagma ad sanguinem supprimendum.

At, si plus satis sanguis subit, recte imponitur, quod adversus phymata quoque potest. Constat ex his: bdellii, styracis, ammoniaci, galbani, resinæ & aridæ & liquidæ pineæ; item ex lentisci, thuris, iridis, singulorum P. II. *.

23. Malagma ad carcinomata & phymata lenienda.

Carcinomata vero & phymata commode his leniuntur: galbani, visci, ammoniaci, resinæ terebinthinæ singulorum P. I. *. sevi taurini P. *. semis, fecis combustæ quam maxima portione, dum id siccius non faciat, quam esse malagma oportet.

24. Malagma ad faciem contusam ejusque livorem.

Quod si facie contusa livor subcruentus est, hæc compositio nocte & die imposita tollit Aristolochiæ, thapsiæ, singulorum P. II. *. bdellii, styracis, ammoniaci thymiamatis galbani, resinæ aridæ, & ex lentisco liquidæ, thuris masculi, iridis Illyricæ, ceræ, singulorum P. IV. *. Eidem faba quoque imposita proficit.

25. Malagmata ἀναστομωτικὰ ad aperiendum.

Sunt etiam quædam malagmata, quæ ἀναστομωτικὰ Græci vocant, quoniam ape-

riendi vim habent. Quale est, quod ex his constat: piperis longi, spumæ nitri, singulorum P. II. *. erysimi P. IV. * quæ cum melle miscentur. Idoneaque etiam strumæ aperiendæ sunt. Ejus generis, vehementiusque ex his est, quod habet calcis P. IV. *. piperis grana sex, nitri, ceræ, singulorum P. X. *. mellis P. III. *. olei heminam.

26. Miconis malagma, ad resolvendum aperiendumque ac purgandum.

Miconis quoque est, quod resolvit, aperit, purgat. Habet alcyonium, sulphur, nitrum, pumicem, pari pondere; quibus tantum picis, & ceræ adjicitur, ut fiat cerati crassitudo.

27. Malagma ad ossa & nervos.

Ad ossa autem Aristogenis, fit ex his: sulphuris P. I. *. resinæ terebinthinæ, nitri spumæ, & ex scilla partis interioris, plumbi eloti, singulorum P. II. *. thuris fuliginis P. VIII. *. ficus aridæ quam pinguissimæ, sevi taurini, singulorum P. VIII. *. ceræ P. XII. *. iridis Macedonicæ P. VI. *. sesami fricti acetabulum. maximeque nervis & articulis malagma hoc convenit.

28. Malagma Euthyclei ad articulos, & ad omnem dolorem.

Euthyclei quod est, & ad articulos, & ad omnem dolorem, & ad vesicæ, & ad recenti cicatrice contractos articulos, quas ἀγκύλας Græci nominant, conveniens, habet fuliginis thuris acetabulum, resinæ tantundem,

dem, galbani sine surculis sescunciam, ammoniaci, bdellii, singulorum P. *. ceræ P. *. semis. Aliud item fit, quod habet iridis, ammoniaci, galbani, nitri, singulorum P. XIV. *. resinæ liquidæ P. VI. *. ceræ P. XVI. *.

29. Malagma Sosagoræ ad dolores articulorum.

Ad dolores articulorum Sosagoræ: plumbi combusti, papaveris lachrymæ, corticis hyoscyami, styracis, peucedani, sevi, resinæ, ceræ par pondus.

30. Chrysippi malagma ad idem valens.

Est & Chrysippi: resinæ liquidæ, sandarachæ, piperis, singulorum P. XII. *. quibus ceræ paululum adjicitur.

31. Ctesiphontis malagma ad idem valens & ad parotidas, & phymata, & strumam.

Ctesiphontis: ceræ Creticæ, resinæ terebinthinæ, nitri quam ruberrimi, singulorum P. *. semis, olei cyathi tres. Sed id nitrum ante per triduum, instillata aqua, teritur, & cum sextario ejus incoquitur, donec omnis humor consumatur. Prodest vero ea compositio etiam ad parotidas, phymata, strumam, omnemque coitum humoris emolliendum.

32. Malagma ad articulos.

Ad articulos, fici quoque aridæ partem nepetæ mistam; vel uvam taminiam sine seminibus cum pulegio recte aliquis imponit.

33. *Malagma Ariſtonis, adverſus podagras, & recentia phymata, & omnes dolores.*

Eadem podagræ præſidio ſunt. Sed ad eam fit Ariſtonis quoque, quod habet nardi, cinnamomi, caſſiæ, chamæleontis, junci rotundi, ſingulorum P. VIII. *. ſevi caprini ex irino liquati P. XX. *. iridis P. I. *. quæ in aceto quam acerrimo jacere per XX. dies debet. Idem autem etiam recentia phymata doloreſque omnes diſcutit.

34. *Theoxeni malagma ad pedum dolores.*

At Theoxenus ad pedum dolores, ſevi à renibus partem tertiam, ſalis partes duas miſcebat, hiſque membranulam illitam imponebat; tum ſuperinjiciebat ammoniacum thymiama in aceto liquatum.

35. *Numenii malagma ad podagram, cæteroſque articulos induratos.*

At Numenius podagram, cæteroſque articulos induratos hoc molliebat, abrotoni, roſæ aridæ, papaveris lachrymæ, ſingulorum P. III. *. reſinæ terebinthinæ P. IV. *. thuris, ſpumæ nitri, ſingulorum P. VIII. *. iridis, ariſtolochiæ, ſingulorum P. XII. *. ceræ. P. III. *. quibus adjicitur cedriæ cyathus unus, olei laurini cyathi tres, olei acerbi ſextarius.

36. *Dexii malagma, ſi quando callus in articulis increvit.*

Si quando autem in articulis callus increvit, Dexius docuit imponere, calcis P. IV. *. ceruſſæ P. VIII. *. reſinæ pineæ P. XX. *.

xx. *. piperis grana xxx. ceræ P. II. *. Quibus, dum contunduntur, hemina vini lenis instillatur.

CAP. XIX.

De Emplastris.

Ex emplastris autem nulla majorem usum præstant, quam quæ cruentis protinus vulneribus injiciuntur. ἔναιμα Græci vocant. Hæc enim reprimunt inflammationem, nisi magna vis eam cogit; atque tum illius quoque impetum minuunt, & glutinant vulnera, quæ id non patiuntur, & cicatricem iisdem inducunt. Constant autem ex medicamentis non pinguibus ideoque ἀλίπαινα à Græcis nominantur.

1. Barbarum emplastrum nigrum quod cruentis protinus vulneribus injicitur.

Optimum ex his est, quod Barbarum nominatur. Habet enim æruginis rasæ P. XII. *. spumæ argenti P. XX. *. aluminis, picis aridæ, resinæ pineæ aridæ, singulorum P. I. *. quibus adjiciuntur olei & aceti singulæ heminæ.

2. Choacon emplastrum nigrum, ad idem valens.

Alterum ad idem, quod choacon vocant, habet spumæ argenti P. X. *. resinæ aridæ tantundem. sed spuma prius ex tribus olei heminis coquitur. His duobus emplastris color niger est. qui fere talis fit, ex pice atque resina: ut ex bitumine nigerrimus;

ex ærugine, aut æris squama, viridis; ex minio ruber; ex cerussa, albus.

3. *Basilicon emplastrum nigrum ad idem.*

Paucæ admodum compositiones sunt, in quibus aliquid misturæ varietas novat. Ergo id quoque nigrum est, quod βασιλικὸν nominatur. Habet opopanacis P. I. *. galbani P. II. *. picis, & resinæ, singulorum P. X. *. olei dimidium cyathum.

4. *Smaragdinum emplastrum ad idem.*

At, quod perviride est, smaragdinum appellatur. in quo sunt resinæ pineæ P. III. *. ceræ P. I. *. æruginis, P. *. semis, thuris pollinis P. II. *. olei tantundem, & aceti, quo pollen & ærugo in unum cogantur.

5. *Emplastrum rufum ad idem.*

Est etiam coloris fere ruffi, quod celeriter ad cicatricem vulnera perducere videtur. Habet thuris P. I. *. resinæ P. II. *. squamæ æris P. III. *. spumæ argenti P. XX. *. ceræ P. C. *. olei heminam.

6. *παρακολλητικὸν emplastrum ad idem.*

Præterea est, quod παρακολλητικὸν à glutinando vocant. Constat ex his: bituminis, aluminis scissilis P. IV. *. spumæ argenti P. IV. *. & olei veteris hemina.

7. *Cephalicum emplastrum Philotæ, capiti conveniens.*

Præterea sunt quædam generis ejusdem, quæ, quia capitibus fractis maxime conveniunt, κεφαλικὰ à Græcis nominantur. Philotæ compositio habet terræ Eretriæ, chalci-

chalcitidis, singulorum P. IV. *. myrrhæ, æris combusti, singulorum P. X. *. ichthyocollæ P. VI. *. æruginis rasæ, aluminis rotundi, misyos crudi, aristolochiæ, singulorum P. VIII. *. squamæ æris P. XX. *. thuris masculi P. II. *. ceræ P. I. *. rosæ, & olei acerbi, ternos cyathos, aceti quantum satis est, dum arida ex eo conteruntur.

8. Emplastrum viride ad idem valens.

Aliud ad idem viride. Habet æris combusti, squamæ æris, myrrhæ, ichthyocollæ, singulorum P. VI. *. misyos crudi, æruginis rasæ, aristolochiæ, aluminis rotundi, singulorum P. VIII. *. ceræ P. VI. *. olei heminam, aceti quod satis sit.

9. Tetrapharmacum emplastrum, ad pus movendum.

Puri autem movendo non aliud melius, quam quod expeditissimum est, & τετραφάρμακον à Græcis nominatur. Habet pares portiones ceræ, picis, resinæ, sevi taurini, si id non est, vitulini.

10. Enneapharmacum emplastrum, ad pus movendum, & ad purgandum valens.

Alterum ad idem, ἐννεαφάρμακον nominatur; quod magis purgat. Constat ex novem rebus, cera, melle, sevo, resina, myrrha, rosa, medulla vel cervina vel vitulina vel bubula, œsypo, butyro. Quorum quoque pondera paria miscentur.

11. Emplastra, quibus utriusque rei facultas est.

Sunt autem quædam emplastra, quibus utriuſ-

utriusque rei facultas est. quæ, nisi singula habenda sit, meliora sunt. alias deteriora, nec, nisi cum utraque opus est, aut in singulis singulorum inopia, utenda veniunt: sed in copia rejicienda sunt; his potius adhibitis, quæ id proprie, quod eo tempore opus est, consequuntur. Exempli causa duo proponam.

Attalum emplastrum ad vulnera.

Est igitur ad vulnera Attalum: quod habet squamæ æris P. VI. *. thuris fuliginis P. XV. *. ammoniaci tantundem, resinæ terebinthinæ liquidæ P. XXV. *. sevi taurini tantundem, aceti heminas tres, olei sextarium.

Judæi emplastrum, fracto capiti accommodatum.

At interea, quæ fracto capiti accommodantur, habent quidam id, quod ad authorem Judæum refertur. Constat ex his: salis P. IV. *. squamæ æris rubri, æris combusti, singulorum P. XII. *. ammoniaci thymiamatis, thuris fuliginis, resinæ aridæ, singulorum P. VI. *. resinæ Colophoniæ, ceræ, sevi vitulini curati, singulorum P. XX. *. additur aceti sesquicyathus, olei minus cyatho. Quæ τεθεραπευμένα Græci appellant, nos curata vocamus, cum ex sevo puta omnes membranulæ diligenter exemptæ sunt, aut ex alio medicamento.

12. Em-

12. *Emplastra ἐπισπαστικά.*

Sunt etiam quædam emplastra nobilia ad extrahendum. quæ ipsa quoque ἐπισπαστικὰ nominantur. Quale est, quod, quia lauri baccas habet, διὰ δαφνίδων appellatur. In eo est, resinæ terebinthinæ P. X. *. nitri, ceræ, picis aridæ, baccarum lauri, singulorum P. XX. *. olei paululum. Quoties autem baccam, aut nucem, aut simile aliquid posuero, scire oportebit, antequam expendatur, ei summam pelliculam esse demendam.

13. *Aliud διὰ δαφνίδων ad extrahendum, & pus movendum.*

Aliud eodem nomine, quod puri quoque movendo est. Sevi vitulini, ammoniaci thymiamatis, picis, ceræ, nitri, baccarum lauri, resinæ aridæ, aristolochiæ, pyrethri, pares portiones.

14. *Philocratis emplastrum, ad extrahendum, & pus movendum.*

Præter hæc, est Philocratis: quod habet salis ammoniaci P. VII. *. aristolochiæ P. VIII. *. ceræ, resinæ terebinthinæ, fuliginis thuris, singulorum P. XV. *. spumæ argenti P. XXXII. *. Quibus, ut pus quoque moveant, iridis P. III. *. galbani P. VI. *. adjiciuntur.

15. *Ῥυπώδης emplastrum, ad extrahendum.*

Optimum tamen ad extrahendum est id, quod à similitudine sordium ῥυπώδης Græci appellant. Habet myrrhæ, croci, iridis,

iridis, propolis, bdellii, capitulorum punici mali, aluminis ſciſſilis & rotundi, miſyos, chalcitidis, atramenti ſutorii cocti, opopanacis, ſalis ammoniaci, viſci, ſingulorum P. IV. *. ariſtolochiæ P. VIII. *. ſquamæ æris P. XVI. *. reſinæ terebinthinæ P. LXXV. *. ceræ, & ſevi vel taurini vel hircini ſingulorum P. C. *.

16. *Emplaſtrum Hecatæi, ad extrahendum:*

Hecatæo quoque authore emplaſtrum generis ejuſdem fit ex his: galbani P. II. *. fuliginis thuris P. IV. *. picis P. VI. *. ceræ, & reſinæ terebinthinæ, ſingulorum P. VIII. *. quibus paulum irini unguenti miſcetur.

17. *Alexandrinum emplaſtrum viride, ad extrahendum:*

Valenſque ad idem emplaſtrum viride Alexandrinum eſt. Habet aluminis ſciſſilis P. VIII. *. ſalis ammoniaci, P. VII. *. ſquamæ æris P. XVI. *. myrrhæ, thuris ſingulorum P. XVIII. *. ceræ P. CL. *. reſinæ Colophoniæ aut pineæ P. CXC. *. olei heminam, aceti ſextarium.

18 *De emplaſtris exedentibus.*

Quædam autem ſunt emplaſtra exedentia, quæ σηπτικὰ Græci vocant. quale eſt id, quod habet reſinæ terebinthinæ, fuliginis thuris, ſingulorum P. II. *. ſquamæ æris P. I. *. ladani P. II. *. aluminis tantundem, ſpumæ argenti P. IV. *.

19. Emplastrum, quod exest corpus, & ossa resolvit, & supercrescentem carnem coercet.

Exest etiam vehementer corpus, atque ossa quoque resolvit, & supercrescentem carnem coercet id, quod habet spumæ argenti, squamæ æris, uncias singulas; nitri ignem non experti, lapidis Asii, aristolochiæ P. sextantes, ceræ, resinæ terebinthinæ, thuris, olei veteris, atramenti sutorii, salis ammoniaci P. semis, æruginis rasæ P. bessem, aceti scillitici heminam, vini aminæi tantundem.

20. Emplastra adversus morsus, & alia recentiora vulnera.

Emplastrum Diogenis nigrum.

Sunt etiam adversus morsus quædam accommodata; quale est Diogenis nigrum: quod habet bituminis, ceræ, resinæ pineæ aridæ, singulorum P. XX. *. spumæ argenti P. C. *. olei sextarium. Aut in quo sunt squamæ æris. P. IV. *. cerussæ, & æruginis rasæ, singulorum P. VIII. *. ammoniaci P. XII. *. ceræ, resinæ pineæ, singulorum P. XXV. *. spumæ argenti P. C. *. olei sextarium. Aut in quo sunt squamæ æris P. XIV. *. galbani P. VI. *. cerussæ, & æruginis rasæ, singulorum P. VIII. *. ammoniaci P. XII. ceræ, resinæ pineæ, singulorum P. L. V. *. ex quibus spuma argenti concoquitur.

21. Ephesium emplastrum rubrum, ad idem valens.

Rubrum quoque emplastrum, quod Ephe-

pheſium vocatur, huc aptum eſt. Habet reſinæ terebinthinæ P. II. *. galbani P. IV. *. minii ſinopici P. VI. *. thuris fuliginis P. VI. *. ceræ P. VIII. *. ſpumæ argenti P. LVI. *. olei veteris heminam.

22. *Aliud emplaſtrum, ad idem valens.*

Item id, quod ex his conſtat; ſquamæ æris, thuris fuliginis, ſingulorum P. IV. *. galbani P. VI. *. ſalis ammoniaci P. XII. Z. *. ceræ P. XXV. *. olei tribus heminis. Hæc autem aliis quoque recentioribus vulneribus recte imponuntur.

23. *Λευκὰ emplaſtra, non gravibus vulneribus accommodata, & maxime ſenilibus.*

Sunt etiam alba lenia, λευκὰ Græci vocant, fere non gravibus vulneribus accommodata, præcipueque ſenilibus. Quale eſt quod habet ceruſſæ P. LII. *. ſevi vitulini curati, & ceræ, ſingulorum P. LVIII. *. olei heminas tres, ex quibus ea ceruſſa coquitur.

24. *Elephantinum emplaſtrum.*

Aliud, quod habet ceruſſæ P. XX. *. ceræ. P. IV. *. olei heminam, aquæ ſextarium. Quæ quoties adjiciuntur ceruſſæ vel ſpumæ argenti, ſcire licet, illa ex his coquenda eſſe. Eſt autem ea percandida compoſitio, quæ ſupra poſita eſt, ideoque elephantina nominatur.

25. *Lenia emplaſtra.*

Lenia quoque quædam emplaſtra ſunt, quæ λιπαραὶ fere Græci nominant; ut id quod

quod habet minii P. IV. *. ſpumæ argenti P. xxv. *. ceræ,& adipis ſuillæ, ſingulorum P. xxxv. *. vitellos ovorum quatuor.

26. Emplaſtrum lene.

Alia compoſitio generis ejuſdem: ceræ, reſinæ terebinthinæ, ſingulorum P. v.*. ceruſſæ P. VIII. *. ſpumæ argenti, plumbi retrimenti, (σκωρίαν μολύβδου Græci vocant)ſingulorum P.X. *. cicini olei,& myrtei, ſingulorum heminæ tertia.

27. Archagathi emplaſtrum lene.

Alia, quæ ad authorem Archagathum refertur: miſyos cocti, æris combuſti, ſingulorum P. IV.*. ceruſſæ coctæ. P.VIII.*. reſinæ terebinthinæ P. X. *. ſpumæ argenti P. vi. *.

28. Emplaſtra ejuſdem generis, ad leniendum apta.

Etiamnum generis ejuſdem: ſpumæ argenti, ceræ, adipis ſuillæ, ſingulorum P. XXVII. *. vitelli cocti, roſæ hemina. Aut compoſitio hæc: cerati ex oleo myrteo facti partes tres, adipis ſuillæ pars quarta, paululum ex plumbi retrimento. Aut hæc compoſitio: ſpumæ argenti ſelibra, ex olei hemina,& aquæ marinæ altera, cocta donec bullire deſierit, cui paulum ceræ ſit adjectum. Aut hæc: pares portiones ceræ, ſevi, ſtibii, ſpumæ argenti, ceruſſæ.

CAP.

CAP. XX.

De Pastillis.

Et primo de his, qui ad recentia vulnera glutinanda, sanandaque apti sunt.

PASTILLI quoque facultates diversas habent. Sunt enim ad recentia vulnera glutinanda sanandaque apti. Qualis est, qui habet chalcitidis, misyos, spumæ nitri, floris æris, gallæ, aluminis scissilis modice cocti, singulorum P. I. *. æris combusti, capitulorum mali punici, singulorum P. III. *. Hunc oportet diluere aceto, ac sic, ubi vulnus glutinandum est, illinere. At, si nervosus aut musculosus is locus est, commodius est cerato miscere, sic ut illius octo partes, nona hujus sit.

1. Alius pastillus ad glutinanda vulnera.

Alius ad idem. Constat ex his: bituminis, aluminis scissilis, singulorum P. I. *. æris combusti P. IV. *. spumæ argenti P. XI. *. olei sextario.

2. De Sphragide pastillo, quem Polyidas confecit ad glutinandum vulnus.

Sed longe Polyidæ celeberrimus est; σφραγὶς autem nominatur. Qui habet aluminis scissilis P. IV. *. atramenti sutorii P. II. *. myrrhæ P. V. *. aloes tantundem, capitulorum punici mali, fellis taurini, singulorum P. VI. *. quæ contrita vino austero excipiuntur.

3. Pastil-

3. Paſtillus ad ulcera ſordida, & nigritiem in auribus, naribus, & in obſcœnis partibus, inflammationeſque eorum.

Ad ulcera ſordida, & nigritiem in auribus, naribus, obſcœnis partibus, inflammationeſque eorum: chryſocollæ P. I. *. atramenti ſutorii, aluminis ſciſſilis, ſingulorum P. II. *. halicacabi corticis P. IV. *. minii P. VI. *. ſpumæ argenti P. XII. *. ceruſſæ P. XVI. *. quæ ex aceto coguntur, &, ubi utendum eſt, diluuntur.

4. Paſtillus Andronis ad uvam inflammatam, ad naturalia ſordida, etiam cancro laborantia.

Andronis vero eſt ad uvam inflammatam, ad naturalia ſordida, etiam cancro laborantia: gallæ, atramenti ſutorii, myrrhæ, ſingulorum P. I. *. ariſtolochiæ, aluminis ſciſſilis, ſingulorum P. II. *. capitulorum punici mali P. XXV. *. ex paſſo coactorum &, cum uſus exigit, aceto vel vino dilutorum, prout valentius aut levius vitium eſt, cui medendum eſt.

5. Paſtillus ad fiſſa ani, vel ora venarum fundentia ſanguinem, vel cancrum.

Proprie autem ad ani fiſſa, vel ora venarum fundentia ſanguinem, vel cancrum valet: æruginis P. II. *. myrrhæ P. IV. *. gummi P. VIII. *. thuris P. XII. *. ſtibii, lachrymæ papaveris, acaciæ, ſingulorum P. XVI. quæ ex vino & teruntur, & in ipſo uſu deliquantur.

6. Paſtil-

6. Pastillus ad expellendum calculum ex vesica.

Expellere autem ex vesica cum urina calculum videtur hæc compositio : cassiæ , croci, myrrhæ, costi , nardi , cinnamomi , dulcis radicis, balsami, hyperici pares portiones conteruntur ; deinde vinum lene instillatur,& pastilli fiunt, qui singuli habeant P. I. *. hique singuli quotidie mane jejuno dantur.

CAP. XXI.

De Pessis.

Hæc tria compositionum genera , id est , quæ in malagmatis , emplastris pastillisque sunt , maximum præcipueque varium usum præstant. Sed alia quoque utilia sunt : ut ea quæ fœminis subiiciunt. πεσσοὺς Græci vocant. Eorum hæc proprietas est : medicamenta composita molli lana excipiuntur, eaque lana naturalibus conditur.

1. Ad sanguinem evocandum

Ad sanguinem autem evocandum, cauneis duabus adjicitur nitri P. I. *. aut allii semen conteritur , adjicitur myrrhæ paululum , & unguento susino miscetur. Aut cucumeris sylvestris pars interior ex lacte muliebri diluitur.

2. Ad vulvam molliendam.

Ad vulvam molliendam, ovi vitellus, & fœnum Græcum , & rosa, & crocum temperantur. Aut elaterii P. III. *. salis tantun-

tantundem, uvæ taminiæ P. VI. *. melle excipiuntur.

3. Alia pessi compositio, ad idem valens.

Aliud Boetho authore: quod habet croci, resinæ terebinthinæ, singulorum P. IV. *. myrrhæ P. III. *. rosæ P. I. *. sevi vitulini P. III. ceræ P. II. *. miscentur.

4. Ad inflammationes vulvæ Numenii pessus.

Optima autem adversus inflammationes vluvæ Numenii compositio est, quæ habet croci P. III. *. ceræ P. I. *. butyri P. VIII. *. adipis anserini P. XII. *. vitellos coctos duos, rosæ minus cyatho.

5. Ad ejiciendum è vulva infantem mortuum.

Si vero infans intus decessit, quo facilius ejiciatur, malicorium ex aqua terendum, eoque utendum est.

6. Si mulier vitio locorum concidit, qua curatione utendum sit.

Si concidere vitio locorum mulier solet, cochleæ cum testis suis comburendæ, conterendæque, deinde his mel adjiciendum est.

7. Si mulier non comprehendit.

Si non comprehendit, adeps leonina ex rosa mollienda est.

CAP. XXII.

De Medicamentis, quibus aridis utimur.

1. Ad carnem supercrescentem exedendam:

QUÆDAM misturæ medicamentorum sunt, quibus aridis neque coactis utimur

mur sic, ut inspergamus; aut cum aliquo liquido mixta illinamus: quale est, ad carnem supercrescentem exedendam, quod habet squamæ æris, fuliginis thuris, singulorum P. I.*. æruginis P. II.*. Hæc autem eadem cum melle purgant ulcera; & cum cera, implent. Misy quoque & galla, si paribus portionibus misceantur, corpus consumunt: eaque vel arida inspergere licet, vel excepta cadmia illinire.

2. *Ad putrem carnem continendam, ne ultra serpat, eamque leniter exedendam, plures compositiones.*

Putrem vero carnem continet, neque ultra serpere patitur, & leniter exest, mel vel cum lenticula, vel cum marrubio, vel cum oleæ foliis, ante ex vino decoctis. Item sertula campana in mulso cocta, deinde contrita. Aut calx cum cerato. Aut amaræ nuces cum allio, sic ut hujus pars tertia sit, paululumque his croci adjiciatur. Aut quod habet spumæ argenti P. VI.*. cornu bubuli combusti P. XII.*. olei myrtei, & vini cyathos ternos. Aut quod ex his constat: floris punici mali, atramenti sutorii, aloes, singulorum P. II.*. aluminis scissilis, thuris singulorum P. IV.*. gallæ. P. VIII.*. aristolochiæ P. X.*. Vehementius idem facit, etiam adurendo, auripigmentum cum chalcitide, & aut nitro, aut calce, aut charta combusta. Item sal cum aceto. Vel ea compositio,

positio, quæ habet chalcitidis, capitulorum mali punici, aloes, singulorum P. II. *. aluminis scissilis, thuris, singulorum P. IV. *. gallæ P. VIII. *. aristolochiæ. P. X. *. mellis quantum satis sit ad ea cogenda. Vel cantharidum, sulphuris, singulorum P. I. *. lolii P. III. *. quibus adjicitur picis liquidæ quantum satis est ad jungendum. Vel chalcitis quoque cum resina & ruta mixta: aut cum eadem resina diphryges: aut uva taminia cum pice liquida. Idem vero possunt & feces vini combustæ, & calcis & nitri pares portiones. Vel aluminis scissilis P. I. thuris, sandarachæ, nitri, singulorum P. I. *. gallæ. P. VIII. *. aristolochiæ P. X. *. mellis quantum satis est.

3. Heræ compositio.

Est etiam Heræ compositio, quæ habet myrrhæ, chalcitidis, singulorum, P. II. *. aloes, thuris, aluminis scissilis, singulorum P. IV. *. aristolochiæ, gallæ immaturæ, singulorum P. VIII. *. malicorii contriti P. XX. *.

4. Iudæi compositio.

Est & Judæi: in qua sunt calcis partes duæ, nitri quam ruberrimi pars tertia: quæ urina impuberis pueri coguntur, donec strigmenti crassitudo sit. Sed subinde is locus, cui id illinitur, madefaciendus est.

5. Iollæ compositio.

At Jollas, chartæ combustæ, sandarachæ, singulorum P. I. *. calcis P. II. au-

ripigmenti tantundem miscebat.

6. *Ad sanguinis profluvia vel ex membrana cerebri, vel aliis locis; & ad cancrum, & ad inducendam cicatricem, & ad coercendam carnem increscentem.*

Si vero ex membrana, quæ super cerebrum est, profluit sanguis, vitellus conbustus & contritus inspergi debet. Si ex alio loco sanguinis profluvium est, auripigmenti, squamæ æris, singulorum P. I. *. sandarachæ P. II. *. marmoris cocti P. IV. *. inspergi debent. Eadem cancro quoque obsistunt. Ad inducendam cicatricem, squamæ æris, thuris fuliginis, singulorum P. II. *. calcis P. IV. Eadem increscentem quoque carnem coercent.

7. *Timæi compositio ad ignem sacrum, vel cancrum.*

Timæus autem ad ignem sacrum, & ad cancrum his utebatur: myrrhæ P. II. *: thuris, atramenti sutorii, singulorum P. III. *. sandarachæ, auripigmenti, squamæ æris, singulorum P. IV. *. gallæ. P. VI. *. cerussæ combustæ P. VIII. *. Eadem vel arida inspersa, vel melle excepta idem præstant.

8. *Ad sternutamenta excitanda.*

Sternutamenta vero & albo veratro, vel struthio conjecto in nares excitantur. vel his mistis: piperis, veratri albi, singulorum P. *. III. castorei. P. I. *. spumæ nitri P. II. *. struthii P. III. *.

9. *Gar-*

9. Gargarizationes quibus fieri debeant.

Gargarizationes autem aut lævandi caussa fiunt, aut reprimendi, aut evocandi. Lævant, lac, cremor vel ptisanæ, vel furfurum. Reprimit autem aqua, in qua vel lenticula, vel rosa, vel rubus, vel cotoneum malum, vel palmulæ decoctæ sunt. Evocant, sinapi, piper.

CAP. XXIII.

De Antidotis, & quibus malis opitulentur.

ANTIDOTA raro, sed præcipue interdum necessaria sunt, quia gravissimis casibus opitulantur. Ea recte quidem dantur collisis corporibus vel per ictus, vel ubi ex alto deciderunt, vel in viscerum, laterum, faucium, interiorumque partium doloribus. Maxime autem desideranda sunt adversus venena, vel per morsus vel per cibos, aut potiones nostris corporibus inserta.

1. Compositio antidoti.

Unum est, quod habet lachrymæ papaveris P. *. z. acori, malabathri P. V. *. iridis Illyricæ, gummi, singulorum P. II. *. anisi P. III. *. nardi Gallici, foliorum rosæ aridorum, cardamomi, singulorum P. IV. *. petroselini P. *. III. z. trifolii P. V. *. cassiæ nigræ, silis, bdellii, carpobalsami, seminis papaveris albi, singulorum P. *. z. styracis P. *. V. z. myrrhæ, opopanacis, nardi

Syri, thuris masculi, hypocistidis succi, singulorum P. VI. *. castorei P. VI. *. costi, piperis albi, galbani, resinæ terebinthinæ, croci, floris junci rotundi, singulorum P. VI. *. z. dulcis radicis P. VIII. *. z. quæ melle vel passo excipiuntur.

2. Aliud antidotum, Ambrosia nominatum; quod Zopyrus Ptolemæo regi composuit.

Alterum, quod Zopyrus regi Ptolemæo dicitur composuisse, atque Ambrosiam nominasse, ex his constat: costi, thuris masculi, singulorum P. V. *. piperis albi P. *. z. floris junci rotundi P. II. *. cinamomi P. III. *. cassiæ nigræ P. IV. *. croci Cilicii P. *. IV. z. myrrhæ, quam stacten nominant, P. V. *. nardi indici P. *. V. z. quæ singula contrita melle cocto excipiuntur: deinde, ubi utendum est, id, quod Ægyptiæ fabæ magnitudinem impleat, in potione vini diluitur.

3. Antidotum Mithridatis.

Nobilissimum autem est Mithridatis, quod quotidie sumendo rex ille dicitur adversus venenorum pericula tutum corpus suum reddidisse. In quo hæc sunt: costi P. *. z. acori P. V. *. hyperici, cumini, sagapeni, acaciæ succi, iridis Illyricæ, cardamomi, singulorum P. II. *. anisi P. III. *. nardi Gallici, gentianæ radicis, aridorum rosæ foliorum, singulorum P. IV. *. papaveris lachrymæ, petroselini, singulorum P. *. IV. z. cassiæ, sileris, lolii, piperis longi, singulo-

singulorum P.VI.*. styracis P.*.V.Z. castorei, thuris, hypocistidis succi, myrrhæ, opopanacis, singulorum P.VI.*. malabathri folii P.VI.*. floris junci rotundi, resinæ terebinthinæ, galbani, dauci Cretici seminis, singulorum P.*.V.Z. nardi, opobalsami, singulorum P.*.VI.Z. thlaspis P.*.VI. radicis ponticæ P.VII.*. croci, zinziberis, cinnamomi, singulorum P.*.VIII. Hæc contrita melle excipiuntur, & adversus venenum, quod magnitudinem nucis Græcæ impleat, ex vino datur. In cæteris autem affectibus corporis pro modo eorum, vel quod Ægyptiæ fabæ, vel ervi magnitudinem impleat, satis est.

CAP. XXIV.

De Acopis.

I. Acopum nervis utile.

ACOPA quoque utilia nervis sunt. Quale est, quod habet floris junci rotundi P.*.II.ZZ. costi, junci quadrati, lauri baccarum, ammoniaci, cardamomi, singulorum. P.*.IV.Z. myrrhæ, æris combusti, singulorum P.VII.*. iridis Illyricæ, ceræ, singulorum P.IV.*. Alexandrini calami, junci rotundi, aspalathi, xylobalsami, singulorum P.XVIII.*. sevi. P.I.*. unguenti irini cyathum.

2. Acopum elodes nervis utile.

Alterum, quod ἐλαιώδης vocant, hoc modo fit: ceræ P.*, Z. olei tantundem, resinæ tere-

terebinthinæ ad nucis juglandis magnitudinem; simul incoquuntur: deinde infusa in mortario teruntur, instillaturque subinde quam optimi mellis acetabulum, tum irini unguenti, & rosæ terni cyathi.

3. *Ἔγχριστα ad ulcera purganda & implenda.*

Ἔγχριστα autem Græci vocant liquida, quæ illinuntur. Quale est, quod fit ad ulcera purganda & implenda, maxime inter nervos, paribus portionibus inter se mixtis, butyri, medullæ vitulinæ, sevi vitulini, adipis anserinæ, ceræ, mellis, resinæ terebinthinæ, rosæ, olei cicini. Quæ separatim omnia liquantur, deinde liquida miscentur, & tum simul teruntur. Et hoc quidem magis purgat: magis vero emollit, si pro rosa cyprus infunditur.

4. *Ad sacrum ignem.*

Ad sacrum ignem: spumæ argenti P. VI. *. cornu bubuli combusti P. II. *. conteruntur, adjiciturque invicem vinum, & id, quod specialiter sic vocatur, & myrteum, donec utriusque terni cyathi conficiantur.

CAP. XXV.

De Catapotiis.

1. *Catapotium ad somnum accersendum, & levationem doloris, & simul ad coquendum.*

CATAPOTIA quoque multa sunt, variisque de causis fiunt. Ἀνώδυνα vocant, quæ somno dolorem levant. Qui-

Quibus uti, nisi nimia necessitas urget, alienum est. Sunt enim ex vehementibus medicamentis, & stomacho alienis. Prodest tamen etiam ad concoquendum, quod habet papaveris lachrymæ, galbani, singulorum P. I. *. myrrhæ, castorei, piperis, singulorum P. II. Ex quibus, quod ervi magnitudinem habet, satis est devorasse.

2. Catapotium valentius ad somnum.

Alterum, stomacho pejus, ad somnum valentius, ex his fit: mandragoræ P. *. z. apii seminis, item hyoscyami seminis, singulorum P. IV. *. quæ ex vino teruntur. Unum autem ejusdem magnitudinis, quæ supra posita est, abunde est sumpsisse.

3. Catapotium ad plurimos dolores per somnum leniendos.

Sive autem capitis dolores, sive ulcera, sive lippitudo, sive dentes, sive spiritus difficultas, sive intestinorum tormenta, sive inflammatio vulvæ, sive coxæ est, sive jecur, aut lienis, aut latus torquet, sive vitio locorum aliqua prolabitur & obmutescit, occurrit dolori per quietem ejusmodi catapotium. Silis, acori, rutæ silvestris seminis, singulorum P. II. *. castorei, cinamomi, singulorum P. II. *. papaveris lachrymæ, panacis radicis, mandragoræ malorum aridorum, junci rotundi floris, singulorum P. II. *. piperis grana LVI. Hæc per se contrita, rursus instillato subinde passo, simul omnia teruntur, donec crassitudo sordium

fiat. Ex eo paulum aut devoratur, aut aqua diluitur, & potui datur.

4. *Catapotium aliud ad multa valens.*

Quinetiam silvestris papaveris, cum jam ad excipiendam lachrymam maturum est, manipulus, qui manu comprehendi potest, in vas demittitur, & superinfunditur aqua, quæ id contegat, atque ita coquitur. Ubi jam bene manipulus is coctus est, ibidem expressus projiciatur; & cum eo humore passum pari mensura misceatur, inferveatque, donec crassitudinem sordium habeat. Cum infrixit, catapotia ex eo fiunt, ad nostræ fabæ magnitudinem, habentque usum multiplicem. Nam & somnum faciunt, vel per se assumpta, vel ex aqua data: & aurium dolores levant, adjectis exiguo modo rutæ succo, ac passo: & tormina supprimunt ex vino liquata: & inflammationem vulvæ coercent, mista cerato ex rosa facto, cum paululum his croci quoque accessit: & ex aqua fronti inducta, pituitam in oculos decurrentem tenent.

5. *Catapotium ad inducendum somnum, quem vulva dolens prohibuit.*

Item, si vulva dolens somnum prohibet, croci P. II.*. anisi, myrrhæ, singulorum P. I.*. papaveris lachrymæ P. IV. *. cicutæ seminis P. VIII.*. miscentur, excipiunturque vino veteri, &, quod lupini magnitudinem habet, in tribus cyathis aquæ diluitur. Id tamen in febre periculose datur.

6. *Ad*

6. Ad jecur sanandum.

Ad sanandum jecur, nitri P. *. z. croci, myrrhæ, nardi Gallici, singulorum P. I. *. melle excipiuntur, daturque, quod Ægyptiæ fabæ magnitudinem habeat.

7. Ad finiendos dolores lateris.

Ad lateris dolores finiendos piperis, aristolochiæ, nardi, myrrhæ pares portiones.

8. Ad thoracis dolores finiendos.

Ad thoracis, nardi P. I. *. thuris, cassiæ, singulorum P. III. *. myrrhæ, cinnamomi, singulorum P. VI. *. croci P. VIII. *. resinæ terebinthinæ quadrans, mellis heminæ tres.

9. Catapotium Athenionis ad tussim.

Ad tussim, Athenionis: myrrhæ, piperis, singulorum P. I. *. castorei, papaveris lachrymæ, singulorum P. I. *. Quæ separatim contusa postea junguntur, & ad magnitudinem fabæ nostræ, bina catapotia mane, bina noctu dormituro dantur.

10. Catapotium Heraclidis Tarentini ad tussim & somnum.

At, si tussis somnum prohibet, ad utrunque Heraclidis Tarentini: croci P. I. *. cinnamomi, castorei, papaveris lachrymæ, singulorum P. I. *. myrrhæ, piperis longi, costi, galbani, singulorum P. *. z.

11. Catapotium ad purganda ulcera in faucibus tussientibus.

Quod si purganda sunt ulcera in faucibus tussientibus: panacis, myrrhæ, resinæ

terebinthinæ, singulorum P. V. *. galbani P. *. z. hyssopi P. *. z. conterenda sunt, hisque hemina mellis adjicienda, & quod digito excipi potest, devorandum est.

12. *Colice Cassii medici.*

Colice vero Cassii ex his constat: croci, anisi, castorei, singulorum P. III. *. petroselini P. IV. *. piperis & longi, & rotundi, singulorum P. V. *. papaveris lachrymæ, junci rotundi, myrrhæ, nardi, singulorum P. VI. *. quæ melle excipiuntur. Id autem & devorari potest, & ex aqua calida sumi.

13. *Ad infantem mortuum aut secundas expellendas.*

Infantem vero mortuum, aut secundas expellit aquæ potio, cui salis ammoniaci P. I. *. aut cui dictami Cretici P. I. *. adjectum est.

14. *Laborantibus ex partu quid dari debeat*

Ex partu laborantibus, erysimum ex vino tepido jejunis dari debet.

15. *Ad adjuvandum vocem.*

Vocem adjuvat, thuris P. I. *. in duobus cyathis vini datum.

16. *Adversus difficultatem urinæ.*

Adversus urinæ difficultatem: piperis longi, castorei, myrrhæ, galbani, papaveris lachrymæ, croci, costi, unciæ singulæ, styracis, resinæ terebinthinæ pondo sextantes, mellis apsinthii cyathus. Ex quibus ad magnitudinem fabæ Ægyptiæ mane & cœnato dari debet.

17. *Arteriaces compositio quomodo fiat.*

Arteriace vero hoc modo fit: cassiæ, iridis, cinnamomi, nardi, myrrhæ, thuris, singulorum P. I. *. croci P. I. *. piperis grana xxx. ex passi tribus sextariis decoquuntur, donec mellis crassitudo his fiat. Aut croci, myrrhæ, thuris, singulorum P. I. *. conjiciuntur in passi eundem modum, eodemque modo decoquuntur. Aut ejusdem passi heminæ tres usque eo coquuntur, donec extracta inde gutta indurescat, & adjicitur tritæ cassiæ. P. I. *.

CAP. XXVI.

De quinque generibus noxarum corporis.

Cum facultates medicamentorum proposuerim; genera, in quibus noxa corpori est, proponam. Ea quinq; sunt. Cum quid extrinsecus læsit, ut in vulneribus. Cum quid intra seipsum corruptum est, ut in cancro. Cum quid innatum est, ut in vesica calculus. Cum quid increvit, ut vena, quæ intumescens in varicem convertitur. Cum quid deest, aut cum curta pars aliqua est. Ex his alia sunt, in quibus medicamenta, alia in quibus plus manus proficit. Ego, dilatis his, quæ præcipue scalpellum & manum postulant, nunc de his dicam, quæ maxime medicamentis egent. Dividam autem hanc quoque curandi partem, sicut priorem; & ante dicam de his, quæ in quamlibet partem cor-

poris incidunt: tum de his, quæ certas partes infestant. Incipiam à vulneribus.

1. De Vulneribus, quæ per tela inferuntur.

In his autem ante omnia scire medicus debet, quæ insanabilia sint, & quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem. Est enim prudentis hominis, primum eum, qui servari non potest, non attingere, nec subire speciem ejus, ut occisi, quem sors ipsius interemit. Deinde, ubi gravis metus sine certa tamen desperatione est, indicare necessariis periclitantis, in difficili rem esse: ne, si victa ars malo fuerit, vel ignorasse, vel fefellisse videatur. Sed ut hæc prudenti viro conveniunt: sic rursus histrionis est, parvam rem attollere, quo plus præstitisse videatur. Obligari æquum est confessione promptæ rei, quo curiosius etiam circumspiciat, ne, quod per se exiguum est, majus curantis negligentia fiat.

2. Quæ vulnera insanabilia sint.

Servari non potest, cui basis cerebri, cui cor, cui stomachus, cui jocinoris portæ, cui in spina medulla percussa est; cuique aut pulmo medius, aut jejunum, aut tenuius intestinum, aut ventriculus, aut renes vulnerati sunt; cuive circa fauces grandes venæ, vel arteriæ præcisæ sunt.

3. Quæ vulnera difficilem curationem habeant

Vix autem ad sanitatem perveniunt, quibus ulla parte aut pulmo, aut jocinoris crassum, aut membrana, quæ continet cere-

cerebrum, aut lienis, aut vulva, aut veſica, aut ullum inteſtinum, aut ſeptum tranſverſum vulneratum eſt. Hi quoque in præcipiti ſunt, in quibus uſque ad grandes intuſque conditas venas in alis vel poplitibus mucro deſedit. Periculoſa etiam vulnera ſunt, ubicunque venæ majores ſunt, quoniam exhaurire hominem profuſione ſanguinis poſſunt. Idque evenit non in alis tantum, atque poplitibus; ſed etiam in his venis, quæ ad anum teſticuloſque perveniunt. Præter hæc malum vulnus eſt, quodcunque in alis vel feminibus, vel inanibus locis, vel inter digitos eſt. Item quodcunque muſculum, aut nervum, aut arteriam, aut membranam, aut os, aut cartilaginem læſit.

4. *Quæ vulnera tutiorem curationem habeant.*

Tutiſſimum omnium, quod in carne eſt. Et hæc quidem loco vel pejora, vel meliora ſunt. Modo vero periculum facit, quodcunque magnum eſt.

5. *Obſervationes in vulneris genere & figura.*

Aliquid etiam in vulneris genere figuraque eſt. Nam pejus eſt, quod etiam colliſum, quam quod tantum diſciſſum eſt. adeo ut acuto quoque, quam retuſo telo, vulnerari commodius ſit. Pejus etiam vulnus eſt, ex quo aliquid exciſum eſt; ex quove caro alia parte abſciſſa, alia dependet. Peſſima quæque plaga curva eſt: tutiſſima, quæ lineæ modo recta eſt. Quo deinde propius

huic

huic illive figuræ vulnus est, eo vel deterius vel tolerabilius est.

6. Ætatis observatio, & corporis, & vitæ, & temporis.

Quinetiam confert aliquid & ætas, & corpus, & vitæ propositum, & anni tempus. quia facilius sanescit puer vel adolescens, quam senior: valens, quam infirmus: neque nimis tenuis, neque nimis plenus, quam si alterum ex his est: integri habitus, quam corrupti: exercitatus, quam iners: sobrius & temperans, quam vino venerique deditus. Opportunissimumque curationi tempus, vernum est; aut certe neque fervens, neque frigidum. siquidem vulnera & nimius calor & nimium frigus infestant; maxime tamen horum varietas: ideoque perniciosissimus autumnus est.

7. Signa eorum, quæ intus læsa sunt.

Sed pleraque ex vulneribus oculis subjecta sunt: quorundam ipsæ sedes indices sunt, quas alio loco demonstravimus, cum positus interiorum partium ostendimus. Veruntamen, quia quædam vicina sunt, interestque, vulnus in summa parte sit, an penitius penetraverit, necessarium est notas subjicere, per quas quid intus ictum sit, scire possimus; & ex quibus vel spes, vel desperatio oriatur.

8. Signa percussi cordis.

Igitur, corde percusso, sanguis multus fertur, venæ languescunt, color pallidissimus,

ſimus, ſudores frigidi, malique odoris, tanquam in ægroto corpore oriuntur: extremiſque partibus frigidis matura mors ſequitur.

9. Signa pulmonis icti.

Pulmone icto, ſpirandi difficultas eſt: ſanguis ex ore ſpumans, ex plaga rubens, ſimulque etiam ſpiritus cum ſono fertur: in vulnus inclinari juvat: quidam ſine ratione conſurgunt. Multi ſi in ipſum vulnus inclinati ſunt, loquuntur: ſi in aliam partem, obmuteſcunt.

10. Signa jocinoris vulnerati.

Jocinoris autem vulnerati notæ ſunt: multus ſub dextra parte præcordiorum profuſus ſanguis: ad ſpinam reducta præcordia; in ventrem cubandi dulcedo; punctiones, doloreſque uſque ad jugulum, junctumque ei latum ſcapularum os, intenti. quibus nonnunquam etiam bilioſus vomitus accedit.

11. Signa percuſſorum renum.

Renibus vero percuſſis, dolor ad inguina teſticuloſque deſcendit: difficulter urina redditur; eaque aut eſt cruenta, aut cruor fertur.

12. Signa vulnerati lienis.

At, liene icto, ſanguis niger à ſiniſtra parte prorumpit: præcordia cum ventriculo ab eadem parte indureſcunt: ſitis ingens oritur: dolor ad jugulum, ſicut jocinore vulnerato, venit.

13. *Si-*

13. *Signa percuſſæ vulvæ.*

At, cum vulva percuſſa eſt, dolor in inguinibus, & coxis, & feminibus eſt: ſanguinis pars per vulnus, pars per naturam deſcendit: vomitus bilis inſequitur. Quædam obmuteſcunt; quædam mente labuntur; quædam, ſui compotes, nervorum oculorumque dolore urgeri ſe confitentur; morienteſque eadem, quæ corde vulnerato, patiuntur.

14. *Signa percuſſi cerebri, vel membranæ ejus.*

Si cerebrum membranave ejus vulnus accepit, ſanguis per nares, quibuſdam etiam per aures exit; fereque bilis vomitus inſequitur: quorundam ſenſus obtunduntur, appellatique ignorant: quorundam trux vultus eſt: quorundam oculi, quaſi reſoluti, huc illucque moventur: fereque tertio, vel quinto die delirium accedit. Multorum etiam nervi diſtenduntur. Ante mortem autem plerique faſcias, quibus caput deligatum eſt, lacerant, ac nudum vulnus frigori objiciunt.

15. *Signa ſtomachi percuſſi.*

Ubi ſtomachus autem percuſſus eſt, ſingultus, & bilis vomitus inſequitur; ſi quid cibi vel potionis aſſumptum eſt, id redditur cito: venarum motus elangueſcunt; ſudores tenues oriuntur; per quos extremæ partes frigeſcunt.

16. Signa jejuni inteſtini & ventriculi vulnerati, & aliorum inteſtinorum.

Communes vero jejuni inteſtini & ventriculi vulnerati notæ ſunt. Nam cibus & potio per vulnus exeunt: præcordia induреſcunt: nonnunquam bilis per os redditur. Inteſtino tantum ſedes inferior eſt. Cætera inteſtina icta vel ſtercus, vel odorem ejus exhibent.

17. Signa percuſſæ medullæ, quæ in ſpina eſt.

Medulla vero, quæ in ſpina eſt, diſciſſa, nervi reſolvuntur, aut diſtenduntur: ſenſus intercidit: interpoſito tempore aliquo ſine voluntate inferiores partes vel ſemen, vel urinam, vel etiam ſtercus excernunt.

18. Signa ſepti transverſi percuſsi.

At, ſi ſeptum tranſverſum percuſſum eſt, præcordia ſurſum contrahuntur, ſpina dolet, ſpiritus rarus eſt, ſanguis ſpumans fertur.

19. Signa veſicæ vulneratæ.

Veſica vero vulnerata, dolent inguina: quod ſuper pubem eſt, intenditur: pro urina, ſanguis; at ex ipſo vulnere urina deſcendit: ſtomachus afficitur. itaque aut bilem vomunt, aut ſingultiunt: frigus, & ex eo mors ſequitur.

20 De ſanguine, & ſanie, & pure, & eorum ſpeciebus: quandoque meliora, deteriorave ſint.

His cognitis, etiamnum quædam alia noſcenda ſunt, ad omnia vulnera ulceraq; de quibus dicturi ſumus, pertinentia. Ex

his

his autem exit ſanguis, ſanies, pus. Sanguis omnibus notus eſt. Sanies eſt tenuior hoc, varie craſſa, & glutinoſa, & colorata. Pus craſſiſſimum albidiſſimumque, glutinoſius & ſanguine & ſanie. Exit autem ſanguis ex vulnere recenti, aut jam ſaneſcente. Sanies eſt inter utrunque tempus. Pus ex ulcere jam ad ſanitatem ſpectante. Rurſus & ſanies & pus quaſdam ſpecies Græcis nominibus diſtinctas habent. Eſt enim quædam ſanies, quæ vel ἰχὼρ, vel μελίκηρα nominatur. Eſt pus, quod ἐλαιῶδες appellatur. Ἰχὼρ tenuis, ſubalbidus, ex malo ulcere exit, maximeque ubi, nervo læſo, inflammatio ſecuta eſt. Μελίκηρα craſſior eſt, glutinoſior, & ſubalbida, mellique albo ſubſimilis. Fertur hæc quoque ex malis ulceribus, ubi nervi circa articulos læſi ſunt; & inter hæc loca, maxime ex genibus. Ἐλαιῶδες tenue, ſubalbidum, quaſi unguinoſum colore, atque pinguitudine oleo albo non diſſimile adparet in magnis ulceribus ſaneſcentibus. Malus eſt autem ſanguis, nimium aut tenuis, aut craſſus; colore vel lividus, vel niger; aut pituita miſtus, aut varius. Optimus calidus, rubens, modice craſſus, non glutinoſus. Itaque protinus ejus vulneris expedita magis curatio eſt, ex quo ſanguis bonus fluxit, Itemque poſtea ſpes in his major eſt, ex quibus meloris generis quæq; proveniunt. Sanies igitur mala eſt, multa, nimis tenuis,

nuis, livida, aut pallida, aut nigra, aut glutinosa, aut mali odoris, aut quæ ipsum ulcus, & junctam ei cutem erodit. Melior est non multa, modice crassa, subrubicunda, aut subalbida. 'Ιχὼρ autem pejor est multus, crassus, sublividus aut subpallidus, glutinosus, ater, calidus, mali odoris. Tolerabilior est subalbidus, quique cætera omnia contraria prioribus habet. Melicera autem mala est, multa, & percrassa: melior, quæ & tenuior, & minus copiosa est. Pus inter hæc optimum est. Sed id quoque pejus est, multum, tenue, dilutum; magisque, si ab initio tale: itemque, si colore sero simile, si pallidum, si lividum, si fœculentum. Præter hæc, si male olet; nisi tamen locus hunc odorem excitat. Melius est, quo minus est, quo crassius, quo albidius: itemque, si læve est, si nihil olet, si æquale est. Modo tamen, convenire & magnitudini vulneris, & tempori debet. Nam plus ex majore, plus nondum solutis inflammationibus naturaliter fertur. Ἐλαιώδης quoque pejus est multum, & parum pingue: quo minus autem, quoque idipsum pinguius, eo melius est.

12. *Curatio adversus profusionem sanguinis in vulneribus.*

Quibus exploratis, ubi aliquis ictus est, qui servari potest, protinus prospicienda duo sunt: ne sanguinis profusio, neve inflammatio interimat. Si profusionem ti-

memus

memus (quod ex sede vulneris, & ex magnitudine ejus, & ex impetu ruentis sanguinis intelligi potest) siccis linamentis vulnus implendum est, supraque imponenda spongia ex aqua frigida expressa, ac manu super comprimenda. Si parum sic sanguis conquiescit, sæpius linamenta mutanda sunt. Et, si sicca parum valent, aceto madefacienda sunt. Id vehemens ad sanguinem supprimendum est: ideoque quidam id vulneri infundunt. Sed alius rursus metus subest; ne, nimis valenter ibi retenta materia, magnam inflammationem postea moveat. Quæ res efficit, ut neque rodentibus medicamentis, neque adurentibus, & ob idipsum inducentibus crustam, (quamvis pleraque ex his sanguinem supprimunt) sit utendum: sed, si semel ad ea decurritur, his potius, quæ mitius idem efficiunt. Quod si illa quoque profluvio vincuntur, venæ, quæ sanguinem fundunt, apprehendendæ, circaque id, quod ictum est, duobus locis deligandæ, intercidendæq; sunt, ut & in se ipsæ coeant, & nihilominus ora præclusa habeant. Vbi ne id quidem res patitur, possunt ferro candenti aduri. Sic etiam, satis multo sanguine effuso ex eo loco, quo neque nervus, neque musculus est, utputa in fronte, vel superiore capitis parte, commodissimum est, cucurbitulam admovere adversa parte, ut illuc sanguinis cursus revocetur.

22 *Curationes adversus vulnerum inflammationem.*

Et adversus profusionem quidem in his auxilium est : adversus inflammationem autem , in ipso sanguinis cursu. Ea timeri potest, ubi læsum est vel os, vel nervus, vel cartilago , vel musculus , aut ubi parum sanguinis pro modo vulneris fluxit. Ergo quoties quid tale erit , sanguinem mature supprimere non oportebit; sed pati fluere , dum tutum erit, adeo ut, si parum fluxisse videbitur, mitti quoque ex brachio debeat; utique, si corpus juvenile , & robustum , & exercitatum est: multoque magis, si id vulnus ebrietas præcessit. Quod si musculus læsus videbitur , præcidendus erit. nam percussus, mortiferus est : præcisus, sanitatem recipit.

23. *De glutinatione vulnerum.*

Sanguine autem vel suppresso , si nimius erumpit ; vel exhausto , si per se parum fluxit ; longe optimum est , vulnus glutinari. Potest autem id , quod vel in cute , vel etiam in carne est ; si nihil ei præterea mali accedit. Potest caro, alia parte dependens, alia inhærens; si tamen etiamnum integra est, & conjunctione corporis fovetur.

In his vero , quæ glutinantur , duplex curatio est. Nam si plaga in molli parte est, sui debet: maximeque, si discissa auris ima est , vel imus nasus , vel frons , vel bucca , vel palpebra , vel labrum , vel circa guttur

cutis,

cutis, vel venter. Si vero in carne vulnus eſt, hiatque, neque in unum oræ facile attrahuntur, ſutura quidem aliena eſt: imponendæ vero fibulæ ſunt (ἀγκτῆρας Græci nominarunt) quæ oras, paulatim tamen, contrahant; quo minus lata poſtea cicatrix ſit.

Ex his autem colligi poteſt, utrum id quoque, quod alia parte dependens, alia inhærebit, ſi alienatum adhuc non eſt, ſuturam, an fibulam poſtulet. Ex quibus neutra ante debet imponi, quam intus vulnus purgatum eſt: ne quid ibi concreti ſanguinis relinquatur. Id enim & in pus vertitur, & inflammationem movet, & glutinari vulnus prohibet. Ne linamentum quidem quod ſupprimendi ſanguinis cauſa inditum eſt, inibi relinquendum eſt. nam id quoque inflammat.

Comprehendi vero ſutura, vel fibula, non cutem tantum, ſed etiam aliquid ex carne, ubi ſuberit hæc, oportebit; quo valentius hæreat, neque cutem abrumpat. Utraque optima eſt ex acia molli, non nimis torta, quo mitius corpori inſideat. Utraque neque nimis rara, neque nimis crebra injicienda eſt. Si nimis rara eſt, non continet: ſi nimis crebra eſt, vehementer afficit; quia, quo ſæpius acus corpus tranſivit, quoque plura loca injectum vinculum mordet, eo majores inflammationes oriuntur; magiſque æſtate. Neutra etiam

vim

vim ullam desiderat: sed ea hactenus utilis est, qua cutis ducentem quasi sua sponte subsequitur. Fere etiam fibulæ latius vulnus esse patiuntur: sutura oras jungit, quæ ne ipsæ quidem inter se contingere ex toto debent; ut si quod intus humoris concreverit, sit qua emanet. Si quod vulnus neutrum horum recipit, id tamen purgari debet.

Deinde omni vulneri primo imponenda est spongia ex aceto expressa. Si sustinere aliquis aceti vim non potest, vino utendum est. Levis plaga juvatur etiam, si ex aqua frigida expressa spongia imponitur. Sed ea, quocunque modo imposita est, dum madet, prodest: itaque, ut inarescat, non est committendum. Licetque sine peregrinis, & conquisitis, & compositis medicamentis vulnus curare. Sed si quis huic parum confidit, imponere medicamentum debet, quod sine sevo compositum sit ex his, quæ cruentis vulneribus apta esse proposui: maximeque si caro est, barbarum: si nervi, vel cartilago, vel aliquid ex eminentibus, quales aures, vel labra sunt, Polybi sphragidem. Alexandrinum quoque viride nervis idoneum est: eminentibusque partibus ea, quam Græci ῥύπτουσαν vocant.

Solet etiam, colliso corpore, exigua parte findi cutis. Quod ubi incidit, non alienum est, scapello latius aperire; nisi musculi, nervique juxta sunt, quos incidi non expedit.

expedit. ubi satis diductum est, medicamentum imponendum est. At, si id, quod collisum est, quamvis parum diductum est, latius tamen aperiri propter nervos aut musculos non licet; adhibenda sunt ea, quæ humorem leniter extrahant; præcipueque ex his id, quod ῥυπῶδες vocari proposui. Non alienum est etiam, ubicunque vulnus est grave, impositum, quo id juvetur, insuper circumdare lanam succidam ex aceto & oleo: vel cataplasma, si mollis is locus est, quod leniter reprimat; si nervosus, aut musculosus, quod emolliat.

24 *Quomodo vulnus ligari conveniat.*

Fascia vero ad vulnus deligandum linea aptissima est: eaque lata esse debet, ut semel injecta non vulnus tantum, sed paulum utrinque ejus comprehendat. Si ab altera parte caro magis recessit, ab ea melius attrahitur: si æque ab utraque, transverse comprehendere oras debet; aut si id vulneris ratio non patitur, media primum injicienda est, ut tum in utranque partem ducatur. Sic autem deliganda est, ut & contineat, nec adstringat. quod non continetur, elabitur: quod nimis adstrictum est, cancro periclitatur. Hieme sæpius fascia circuire debet: æstate, quoties necesse est. Tum extrema pars ejus inferioribus acu assuenda est. nam nodus vulnus lædit. nisi tamen longe est.

Porro neminem decipi decet, ut pro-

priam

priam viſcera curationem requirant, de quibus ſupra poſui. Nam plaga ipſa curanda extrinſecus, vel ſutura, vel alio medicinæ genere eſt. In viſceribus nihil movendum eſt; niſi, ſi quid aut ex jocinore, aut liene, aut pulmone duntaxat extremo dependeat, id præcidatur. Alioquin vulnus interius ea victus ratio eaque medicamenta ſanabunt, quæ cuique viſceri convenire ſuperiore libro propoſui.

25. Quomodo vulnerato agendum ſit.

His ita primo die ordinatis, homo in lecto collocandus eſt: iſq; ſi grave vulnus eſt, abſtinere, quantum vires patiuntur, ante inflammationem, cibo debet: bibere, donec ſitim finiat, aquam calidam; vel, ſi æſtas eſt, ac neq; febris, neque dolor eſt, etiam frigidam. Adeo tamen nihil perpetuum eſt, ſed ſemper pro vi corporis æſtimandum, ut imbecillitas etiam cibum protinus facere neceſſarium poſſit; tenuem ſcilicet, & exiguum, qui tantũ ſuſtineat. Multique etiam ex profluvio ſanguinis intermorientes ante ullam curationem vino reficiendi ſunt; quod alioqui inimiciſſimum vulneri eſt.

26. De notis vulnerum.

Nimis vero intumeſcere vulnus, periculoſum: nihil intumeſcere, periculoſiſſimum eſt. illud indicium magnæ inflammationis: hoc, emortui corporis eſt. Protinuſque, ſi mens homini conſiſtit, ſi nulla febris acceſſit, ſcire licet, mature vulnus

ſanum fore. At ne febris quidem terrere debet, ſi in magno vulnere, dum inflammatio eſt, permanet. Illa pernicioſa eſt, quæ vel levi vulneri ſupervenit, vel ultra tempus inflammationis durat, vel dilirium movet: vel ſi nervorum rigorem aut diſtentionem, quæ ex vulnere orta eſt, ea non finit. Vomitus quoque bilioſus non voluntarius, vel protinus, ut percuſſus eſt aliquis, vel dum inflammatio manet, malum ſignum eſt in his duntaxat, quorum vel nervi, vel etiam nervoſi loci vulnerati ſunt. Sponte tamen vomere, non alienum eſt; præcipue his, quibus in conſuetudine fuit: ſed neque protinus poſt cibum, neque jam inflammatione orta, neque cum in ſuperioribus partibus plaga eſt.

27. *De curationibus vulnerum.*

Biduo ſic vulnere habito, tertio die id aperiendum, detergendaque ſanies ex aqua frigida eſt, eademque rurſus injicienda ſunt. Quinto jam die, quanta inflammatio futura eſt, ſe oſtendit. Quo die, rurſus detecto vulnere, conſiderandus color eſt. Quod ſi lividus, aut pallidus, aut varius, aut niger eſt; ſcire licet, malum vulnus eſſe. idque, quandocunque animadverſum eſt, terrere nos poteſt. Album, aut rubicundum eſſe vulnus, commodiſſimum eſt. Item cutis dura, craſſa, dolens, periculum oſtendit. Bona ſigna ſunt, ubi hæc ſine dolore, tenuis, & mollis eſt. Sed ſi glutinatur vulnus,

vulnus, aut leviter intumuit, eadem ſunt imponenda, quæ primo fuerunt.

Si gravis inflammatio eſt, neque glutinandi ſpes eſt, neque movetur, aquæ quoque calidæ neceſſarius uſus eſt, ut materiam digerat, & duritiam emolliat, & pus citet. Ea ſic temperanda eſt, ut manu contingenti jocunda ſit; & uſque eo adhibenda, donec aliquid minuiſſe ex tumore caloremque ulceri magis naturalem reddidiſſe videatur. Poſt id fomentum, ſi late plaga non patet, imponi protinus emplaſtrum debet, maximeque, ſi grande vulnus eſt, tetrapharmacum: ſi in articulis, digitis, locis cartilaginoſis, ῥυπῶδες. at ſi latius hiat, idem illud emplaſtrum liquari ex irino unguento oportet, eoque inlita linamenta diſponi per plagam: deinde emplaſtrum ſupra dari, & ſuper id lanam ſuccidam; minuſque etiam, quam primo, faſciæ adſtringendæ ſunt.

28. *Curationes propriæ articulorum.*

Sed propria quædam in articulis viſenda ſunt. In quibus ſi præciſi nervi ſunt, qui continebant, debilitas ejus partis ſequitur. Si id dubium eſt, & ex acuto telo plaga eſt, & ea tranſverſa, commodior eſt: ſi ex retuſo & gravi eſt, nullum in figura diſcrimen eſt: at videndum eſt, pus ſupra articulum, an infra naſcatur. Si ſub eo naſcitur, albumque & craſſum diu fertur, nervum præciſum eſſe credibile eſt: magiſque, quo

majores dolores inflammationesque, & quo maturius excitatæ sunt. Quamvis autem non abscissus nervus est; tamen, si circa durus tumor diu permanet, necesse est, & diuturnum ulcus esse, &, sanato quoque eo, tumorem permanere: futurumque est, ut tarde membrum id vel extendatur, vel contrahatur. Major tamen in extendendo mora est, ubi recurvato articulo curatio adhibita est, quam in recurvando eo, quod rectum continuerimus. Collocari quoque membrum, quod ictum est, ratione certa debet. Si glutinandum est, ut superius sit: si in inflammatione est, ut in neutram partem inclinatum sit: si jam pus profluit, ut devexum sit.

Optimum etiam medicamentum, quies est. Moveri, & ambulare, nisi sanis, alienum est. Minus tamen periculosum his est, qui in capite vel brachiis, quam qui in inferioribus partibus vulnerati sunt. Minimeque ambulatio convenit, femine, aut crure, aut pede laborante. Locus, in quo cubat, tepidus esse debet. Balneum quoque, dum parum vulnus purum est, inter res infestissimas est. Nam id & tumidum & sordidum reddit. ex quibus ad cancrum transitus esse consuevit. Lenis fricatio recte adhibetur; sed his partibus, quæ longe absunt à vulnere.

29: *Vulnus quomodo purgandum est.*

Inflammatione finita, vulnus purgandum

dum est. Id optime faciunt tincta in melle linamenta: supraque id emplastrum vel τετραφάρμακον vel ἐνναφάρμακον dandum est. Tum demum vero purum ulcus est, cum rubet, ac nimium neque siccum, neque humidum est. At, quodcunque sensu caret; quod non naturaliter sentit; quod nimium aut aridum aut humidum est; quod aut albidum, aut lividum, aut nigrum est; id purum non est.

30. Quomodo vulnus implendum est.

Purgato vulnere, sequitur ut impleatur; jamque calida aqua eatenus necessaria est, ut sanies removeatur. Lanæ succidæ supervacuus usus est: lota melius circundatur. Ad implendum autem vulnus proficiunt quidem etiam medicamenta aliqua: itaque ea adhiberi non alienum est; ut butyrum cum rosa, & exigua mellis parte; aut cum eadem parte mellis aut cum eadem rosa, τετραφάρμακον; aut ex rosa linamenta. Plus tamen proficit balneum rarum. Cibi boni succi; vitatis omnibus acribus. Sed jam plenioribus, avis, & venatio, & suilla elixa dari potest. Vinum omnibus dum febris, dum inflammatio est, alienum est: itemque usque ad cicatricem, si nervi, musculive vulnerati sunt; etiam, si alte caro. At, si plaga in summa cute generis tutioris est, potest non pervetus, modice tamen datum, ad implendum quoque proficere. Si quid molliendum est, quod in nervosis lo-

ris, muſculoſiſque neceſſarium eſt, cerato quoque ſuper vulnus utendum eſt. At, ſi caro ſupercrevit, modice reprimit ſiccum linamentum; vehementius, ſquama æris. Si plus eſt, quod tolli opus eſt, adhibenda ſunt etiamnum vehementiora, quæ corpus exedant. Cicatricem, poſt omnia hæc, commode inducit lycium ex paſſo aut lacte dilutum; vel etiam per ſe impoſitum ſiccum linamentum vehementius.

31. *De ulceribus, quæ extrinſecus per vulnera incidunt curationibuſque eorum.*

Hic ordo felicis curationis eſt. Sed quædam tamen periculoſa incidere conſuerunt. Interdum enim vetuſtas ulcus occupat, induciturque ei callus, & circum oræ craſſæ livent. Poſt quæ, quicquid medicamentorum ingeritur, parum proficit; quod fere negligenter curato ulceri ſupervenit.

Interdum vel ex nimia inflammatione, vel ob æſtus immodicos, vel ob nimia frigora, vel quia nimis vulnus adſtrictum eſt, vel quia corpus ſenile, aut mali habitus eſt, cancer occupat. Id genus à Græcis diductum in ſpecies eſt; noſtris vocabulis non eſt. Omnis autem cancer non ſolum id corrumpit, quod occupavit; ſed etiam ſerpit: deinde aliis aliiſque ſignis diſcernitur. Nam modo ſuper inflammationem rubor ulcus ambit, iſque cum dolore procedit; ἐρυσίπελας Græci nominant: modo ulcus nigrum

nigrum est, quia caro ejus corrupta est, idque vehementius; etiam in putrescendo intenditur, ubi vulnus humidum est, & ex nigro ulcere humor pallidus fertur, malique odoris est, & caro intus corrupta: interdum etiam nervi ac membranæ resolvuntur, specillumque demissum descendit aut in latus, aut deorsum, eoque vitio nonnunquam os afficitur: modo oritur ea, quam Græci γάγγραιναν appellant.

Priora in qualibet parte corporis fiunt: hæc in prominentibus membris, id est inter ungues, & alas, vel inguina; fereque in senibus, vel in his, quorum corpus mali habitus est. Caro illi ulceri vel nigra, vel livida est, sed sicca & arida; proximaque cutis, plerunque subnigris pustulis impletur; deinde ei proxima, vel pallida, vel livida, fereq; æruginosa & sine sensu est. Deterior in inflammatione est, omniaque ea simul serpunt: ulcus, in locum pustulosum: Pustulæ, in eum, qui pallet aut livet: pallor aut livor, in id, quod inflammatum est: inflamatio, in id, quod integrum est, transit. Inter hæc deinde febris acuta oritur, ingensque sitis: quibusdam etiam delirium accedit: alii, quamvis mentis suæ compotes sunt, balbutiendo vix sensus suos explicant: incipit affici stomachus: fit fœdi spiritus ipse odoris. Atque initium ejus quidem mali recipit curationem: ubi vero penitus insedit, insanabile est. plurimique sub

frigido sudore moriuntur.

32. *Curatio veteris ulceris.*

Ac pericula quidem vulnerum hæc sunt. Vetus autem ulcus scalpello circumcidendum est, excidendæque ejus oræ, &, quicquid super eas livet, æque incidendum. Si varicula intus est, quæ id sanari prohibet, ea quoque excidenda. Deinde, ubi sanguis emissus, novatumque vulnus est, eadem curatio adhibenda, quæ in recentibus vulneribus exposita est. Si scalpello aliquis uti non vult, potest sanare id emplastrum, quod ex ladano fit: &, cum ulcus sub eo excesum est, id, quo cicatrix inducitur.

33. *Curatio Erysipelatum.*

Id autem, quod ἐρυσίπελας vocari dixi, non solum vulneri supervenire, sed sine hoc quoque oriri consuevit: atque interdum periculum magnum adfert; utique, si circa cervicem aut caput constitit.

Oportet, si vires patiuntur, sanguinem mittere: deinde imponere simul reprimentia & refrigerantia; maximeque cerussam solani succo, aut cimoliam cretam aqua pluviatili exceptam; aut ex eadem aqua subactam farinam cupresso adjecta, aut, si tenerius corpus est, lenticula. Quicquid impositum est, betæ folio contegendum est, & super linteolum frigida aqua madens imponendum. Si per se refrigerantia parum proderunt, miscenda erunt hoc modo: sulphuris P. I. *. cerussæ, croci, singulorum

gulorum P. X. *. eaque cum vino conterenda ſunt, & id his illinendum: aut, ſi durior locus eſt, ſolani folia contrita ſuillæ adipi miſcenda ſunt, & illinita linteolo ſuperinjicienda

At, ſi nigrities eſt, quæ neque dum ſerpit, imponenda ſunt, quæ carnem putrem lenius exedunt; repurgatumque ulcus ſic, ut cætera, nutriendum eſt. Si magis putre eſt, jamque procedit ac ſerpit, opus eſt vehementius erodentibus. Si ne hæc quidem evincunt, aduri locus debet, donec nullus ex eo humor feratur. nam quod ſanum eſt, ſiccum eſt, cum aduritur. Poſt uſtionem putris ulceris, ſuperponenda ſunt, quæ cruſtas à vivo reſolvant; ἀποσχαρωτικὰ Græci nominant. Ubi exciderunt, purgandum ulcus, maxime melle & reſina eſt. Sed iis quoque purgari poteſt, quibus purulenta curantur, eodemque modo ad ſanitatem perducendum eſt.

32. *Curatio Gangrenæ.*

Gangrænam vero, ſi nondum plane tenet, ſed adhuc incipit, curare non difficillimum eſt; utique in corpore juvenili: & magis etiam, ſi muſculi integri ſunt; ſi nervi vel læſi non ſunt, vel leviter affecti ſunt; neque ullus magnus articulus nudatus eſt; aut carnis in eo loco paululum eſt, ideoque non multum, quod putreſceret, fuit; conſiſtitque uno loco vitium; quod maxime fieri in digito poteſt. In ejuſmodi caſu pri-

mum est, si vires patiuntur, sanguinem mittere. Deinde, quicquid aridum est, & intentione quadam proximum quoque locum male habet, usque ad sanum corpus concidere.

Medicamenta vero, dum malum serpit, adhibenda nulla sunt, quæ pus movere consuerunt; ideoque ne aqua quidem calida. Gravia quoque, quamvis reprimentia, aliena sunt: sed his quam levissimis opus est. superque ea, quæ inflammata sunt, utendum est refrigerantibus. Si nihilo magis malum constitit, uri id, quod est inter integrum ac vitiatum locum, debet.

Præcipueque in hoc casu petendum, non à medicamentis solum, sed etiam à victus ratione præsidium est. Neque enim id malum, nisi corrupti vitiosique corporis est. Ergo primo, nisi imbecillitas prohibet, abstinentia utendum. Deinde danda, quæ per cibum potionemque alvum, ideoque etiam corpus adstringant; sed ea levia. Postea, si vitium constitit, imponi super vulnus eadem debent, quæ in putri ulcere præscripta sunt. Ac tum quoque plenioribus cibis uti licebit ex media materia; sed tamen non nisi alvum, corpusque siccantibus: aqua vero pluviatili frigida. Balneum, nisi jam certa fiducia redditæ sanitatis est, alienum est; siquidem emollitum in eo ulcus cito rursus eodem malo afficitur. Solent vero nonnunquam nihil omnia auxilia

pro-

proficere, ac nihilominus ferpere fub his cancer. Inter quæ miferum, fed unicum, auxilium eft, ut cætera pars corporis tuta fit, membrum, quod paulatim emoritur, abfcindere.

35. Curatio vulnerum, ubi quid collifum eft, aut detritum, aut infixum.

Hæ graviffimorum vulnerum curationes funt. Sed ne illa quidem negligenda, ubi interior pars collifa; aut ubi derafum, detritumve aliquid eft; aut ubi furculus corpori infixus eft; aut ubi tenue, fed altum vulnus infedit.

In primo cafu commodiffimum eft malicorium ex vino coquere, interioremque ejus partem conterere, & cerato mifcere ex rofa facto, idque fuperponere: deinde, ubi cutis ipfa exafperata eft, inducere lene medicamentum, qualis λιπαρὰ eft.

Deraſo vero, detritoque, imponendum eft emplaftrum τετραφάρμακον, minuendufque cibus, & vinum fubtrahendum. Neque id, quia non habebit altiores ictus; contemnendum erit: fiquidem ex ejufmodi cafibus fæpe canceri fiunt. Quod fi levius id erit, & in parte exigua, contenti effe poterimus eodem leni medicamento.

Surculum vero, fi fieri poteft, oportet vel manu, vel etiam ferramento educere. Si vel præfractus eft, vel altius defcendit, quam ut ita fieri poffit, medicamento evocandus eft. Optime autem educit fuperim-

posita arundinis radix; si tenera est, protinus contrita; si jam durior, ante in mulso decocta. cui semper mel adjiciendum est aut aristolochia cum eodem melle. Pessima ex surculis, arundo est; quia aspera est. Eademque offensa etiam in filice est. Sed usu cognitum est, utranque adversus alteram medicamentum esse, si contrita ac superimposita est. Facit autem idem in omnibus surculis, quodcunque medicamentum extrahendi vim habet. Idem altis tenuibusq; vulneribus aptissimum est. Priori rei Philocratis; huit Hecatæi emplastrum maxime convenit.

36. Quomodo cicatrix vulneri inducenda, purgandaque sit.

Ubi vero in quolibet vulnere ventum ad inducendum cicatricem est (quod perpurgatis jam, repletisque ulceribus necessarium est) primum ex aqua frigida linamentum, dum caro alitur: deinde, cum jam continenda est, siccum imponendum est, donec cicatrix inducatur: tum deligari super album plumbum oportet, quo & reprimitur cicatrix, & colorem maxime sano corpori similem accipit. Idem radix silvestris cucumeris præstat. Idem compositio, quæ habet elaterii P. I. *. spumæ argenti P. II. *. glandis unguentariæ pondo IV. *. quæ excipiuntur resina terebinthina, donec emplastri crassitudo ex omnibus fiat At nigras quoque cicatrices leniter purgant,

gant,

gant, paribus portionibus mixta, ærugo & plumbum elotum, eademque reſina coacta; ſive eo ungitur cicatrix, quod in facie fieri poteſt; ſive id ut emplaſtrum imponitur; quod in aliis partibus commodius eſt.

At, ſi vel excrevit cicatrix, vel concava eſt, ſtultum eſt, decoris cauſa, rurſum & dolorem & medicinam ſuſtinere: alioquin res utrique ſuccurri patitur. Siquidem utraque cicatrix exulcerari ſcalpello poteſt. Si medicamentum aliquis mavult, idem efficiunt compoſitiones hæ, quæ corpus exedunt. Cute exulcerata, ſuper eminentem carnem exedentia medicamenta conjicienda ſunt: ſuper concavam, implentia; donec utrumque ulcus ſanæ cuti æquetur, & tum cicatrix inducatur.

CAP. XXVII.

De vulneribus, quæ per morſus inferuntur, eorumque curationibus.

Dixi de his vulneribus, quæ maxime per tela inferuntur. Sequitur, ut de his dicam, quæ morſu fiunt, interdum hominis, interdum ſimiæ, ſæpe canis, nonnumquam ferarum, aut aliorum animalium, aut ſerpentium. Omnis autem feræ morſus habent quoddam virus.

Itaque, ſi vehemens vulnus eſt, cucurbitula admovenda eſt: ſi levius, protinus emplaſtrum injiciendum, præcipueque Diogenis. ſi id non eſt, quodlibet ex his,

quæ

quæ adverſus morſus propoſui. ſi ea non ſunt, viride Alexandrinum: ſi ne id quidem eſt, quodlibet non pingue ex his, quæ recentibus vulneribus accommodantur. Sal quoque his, præcipueque ei, quod canis fecit, medicamentum eſt, ſi aridus vulneri imponitur, ſuperque id duobus digitis verberatur. exſaniat enim. Ac ſalſamentum quoque recte ſuper id vulnus deligatur.

2. *Curatio adverſus rabioſi canis morſum.*

Utique autem, ſi rabioſus canis fuit, cucurbitula virus ejus extrahendum eſt. Deinde, ſi locus neque nervoſus, neque muſculoſus eſt, vulnus id adurendum eſt. Si uri non poteſt, ſanguinem homini mitti non alienum eſt. Tum uſto quidem vulneri ſuperimponenda, quæ cæteris uſtis ſunt. Ei vero, quod expertum ignem non eſt, ea medicamenta, quæ vehementer exedunt Poſt quæ nullo novo magiſterio, ſed jam ſuprapoſito vulnus erit implendum, & ad ſanitatem perducendum. Quidam poſt rabioſi canis morſum protinus in balneum mittunt; eumque ibi patiuntur deſudare, dum vires corporis ſinunt, vulnere aperto; quo magis ex eo quoque virus diſtillet: deinde multo meracoque vino excipiunt. quod omnibus venenis contrarium eſt. Idque cum ita per triduum factum eſt, tutus eſſe homo à periculo putatur.

Solet autem ex eo vulnere, ubi parum

occurſum eſt, aquæ timor naſci. ὑδροφοβίαν Græci adpellant. Miſerrimum genus morbi: in quo ſimul æger & ſiti & aquæ metu cruciatur. quo oppreſſis in anguſto ſpes eſt. Sed unicum tamen remedium eſt, nec opinantem in piſcinam non ante ei proviſam projicere, &, ſi natandi ſcientiam non habet, modo merſum bibere pati, modo attollere; ſi habet, interdum deprimere, ut invitus quoque aqua ſatietur. ſic enim ſimul & ſitis, & aquæ metus tollitur. Sed aliud periculum excipit, ne infirmum corpus in aqua frigida vexatum, nervorum diſtentio abſumat. Id ne incidat, à piſcina protinus in oleum calidum demittendus eſt. Antidotum autem (præcipue id, quod primo loco poſui; ubi id non eſt, aliud) ſi nondum æger aquam horret, potui ex aqua dandum eſt: &, ſi amaritudine offenditur, mel adjiciendum eſt: at, ſi jam is morbus occupavit, per catapotia ſumi poteſt.

3. *Curationes communes adverſus omnes morſus ſerpentium.*

Serpentium quoque morſus non nimium diſtantem curationem deſiderant: quamvis in ea multum antiqui variarunt; adeo ut in ſingula anguium genera ſingula medendi præciperent; aliique alia. ſed in omnibus eadem maxime proficiunt. Igitur in primis ſupra vulnus id membrum deligandum eſt: non tamen nimium vehementer, ne torpeat. Dein venenum extrahendum

hendum est. Id cucurbitula optime facit. Neque alienum est, ante scalpello circa vulnus incidere, quo plus vitiati jam sanguinis extrahatur. Si cucurbitula non est, (quod tamen vix incidere potest) tum quodlibet simile vas, quod idem possit. Si ne id quidem est, homo adhibendus est, qui vulnus exsugat.

Neque hercule scientiam præcipuam habent hi, qui Psylli nominantur; sed audaciam usu ipso confirmatam. Nam venenum serpentis, ut quædam etiam venatoria venena, quibus Galli præcipue utuntur, non gustu, sed in vulnere nocent. Ideoque colubra ipsa tuto estur: ictus ejus occidit. &, si stupente ea (quod per quædam medicamenta circulatores faciunt) in os digitum quis indidit, neque percussus est, nulla in ejus saliva noxa est. Ergo quisquis, exemplum Psylli secutus, id vulnus exuxerit, & ipse tutus erit, & tutum hominem præstabit. Illud interea ante debebit attendere, ne quod in gingivis, palatove, aliave parte oris ulcus habeat. Post hæc is homo loco calido collocandus est sic, ut id, quod percussum erit, in inferiorem partem inclinetur.

Si neque qui exsugat, neque cucurbitula est, sorbere oportet jus anserinum, vel vitulinum, & vomere. Vivum autem gallinaceum pullum per medium dividere, & protinus calidum super vulnus imponere sic,

ſic, ut pars interior corpori jungatur. Facit id etiam hœdus agnuſve diſciſſus, & calida ejus caro ſtatim ſuper vulnus impoſita. Emplaſtra quoque, quæ ſupra comprehenſa ſunt. Aptiſſimumque eſt, vel Epheſium, vel id quod ei ſubjectum eſt. Præſenſque in aliquo antidoto præſidium eſt. Sin id non eſt, neceſſarium eſt exſorbere portionem meri vini cum pipere; vel quidlibet aliud, quod calori movendo eſt, nec humorem intus coire patitur. nam maxima pars venenorum frigore interimit. Omnia etiam urinam moventia, quia materiam extenuant, utilia ſunt.

4. *Speciales curationes adverſus ictus ſerpentium: & primo adverſus ictum Aſpidis.*

Hæc adverſus omnes ictus utilia ſunt, communiaque: uſus tamen ipſe docuit, eum, quem Aſpis percuſſit, acetum potius bibere debere. Quod demonſtraſſe dicitur caſus cujuſdam pueri, qui, cum ab hoc ictus eſſet, & partim ob ipſum vulnus, partim ob immodicos æſtus ſiti premeretur, ac locis ſiccis alium humorem non reperiret, acetum, quod forte ſecum habebat, ebibit, & liberatus eſt. Credo quoniam id, quamvis refrigerandi vim habet, habet tamen & diſſipandi. Quo fit, ut terra reſperſa eo ſpumet. Eadem ergo vi veriſimile eſt ſpiſſeſcentem quoque intus humorem hominis ab eo diſcuti, & ſic dari ſanitatem.

5. Adversus ictum Scorpionis.

In quibusdam etiam aliis serpentibus certa quædam auxilia satis nota sunt. Nam scorpio ipse sibi pulcherrimum medicamentum est. Quidam contritum cum vino bibunt. Quidam eodem modo contritum super vulnus imponunt. Quidam super prunas eo imposito, vulnus suffumigant, undique veste circundata, ne is fumus dilabatur; tum carbonem ejus super vulnus deligant. Bibere autem oportet herbæ solaris (quam ἡλιοτρόπιον Græci vocant) semen, vel certe folia ex vino. Super vulnus vero etiam furfures ex aceto, vel ruta silvatica recte imponitur, vel cum melle sal tostus. Cognovi tamen medicos, qui ab scorpione ictis nihil aliud, quam ex brachio sanguinem miserunt.

6. Adversus Aranei & Scorpionis ictum.

Ad scorpionis etiam, & ad aranei ictum, allium cum ruta recte miscetur, ex oleoque contritum superimponitur.

7. Adversus Cerastis, & Dipsadis, & Hæmorrhoidis ictum.

At, si cerastes, aut dipsas, aut hæmorrhois percussit, asphodeli, quod Ægyptiæ fabæ magnitudinem æquet, arefactum, in duas potiones dividendum est sic, ut ei rutæ paululum adjiciatur. Trifolium quoque & mentastrum, & cum aceto panaces æque proficiunt. Costumque, & cassia. & cinnamomum recte per potionem assumuntur.

8. *Ad-*

8. *Adversus Chersydri ictum, & Cerastis.*

Adversus chersydri vero ictum, panaces, aut laser, quod sit scrupulorum P. I I. 5 *. vel porri succus cum hemina vini sumendus est, & edenda multa satureia. Imponendum autem super vulnus stercus caprinum ex aceto coctum; aut ex eodem ordeacea farina; aut ruta, vel nepeta, cum sale contrita, melle adjecto. Quod in eo quoque vulnere, quod cerastes fecit, æque valet.

9. *Adversus Phalangii ictum.*

Ubi vero phalangium nocuit, præter eam curationem, quæ manu editur, sæpe homo demittendus in solium est, dandusque ei myrrhæ & uvæ taminiæ par modus ex passi hemina; vel radiculæ semen, aut lolii radix ex vino; & super vulnus surfures ex aceto cocti, imperandumque, ut is conquiescat.

10. *Adversus ictus Italorum anguium, qui minus terribiles peregrinis sunt.*

Verum hæc genera serpentium & peregrina, & aliquanto magis pestifera sunt; maxime, quæ æstuosis gignuntur locis. Italia frigidioresque regiones hac quoq; parte salubritatem habent, quod minus terribiles angues edunt. Adversus quos satis proficit herba betonica, vel cantabrica, vel centaurion, vel agrimonia, vel trixago, vel personata, vel marinæ pastinacæ; si vel singulæ binæve tritæ, & sic potui datæ sunt

sunt cum vino, & super vulnus impositæ. Illud ignorare non oportet, omnis serpentis ictum & jejuni & jejuno magis nocere. ideoque perniciosissimi sunt, cum incubant: utilissimumque est, ubi ex anguibus metus est, non ante progredi, quam quis aliquid assumpsit.

11. *Remedium generale adversus omnia venena, vel in cibo, vel in potione assumpta.*

Non tam facile his opitulari est, qui venenum, vel in cibo, vel in potione sumpserunt. Primum, quia non protinus sentiunt, ut ab angue icti: ideo ne succurrere quidem statim sibi possunt. Deinde, quia noxa non à cute, sed ab interioribus partibus incipit. Commodissimum est tamen, ubi primum sensit aliquis, protinus oleo multo epoto vomere. Deinde, ubi præcordia exhausit, bibere antidotum: si id non est, vel merum vinum.

12. *Specialia remedia adversus quædam venena: & primo adversus Cantharidas.*

Sunt tamen quædam remedia propria adversus quædam venena, maximeque leviora. Nam si cantharidas aliquis ebibit, panaces cum lacte contusa, vel galbanum vino adjecto dari, vel lac per se debet.

13. *Adversus Cicutam.*

Si cicutam, vinum merum calidum cum ruta quamplurimum ingerendum est; deinde is vomere cogendus: posteaque laser ex vino dandum. Isque, si febre vacat, in calidum

calidum balneum mittendus: si non vacat, ungendus ex calefacientibus est. Post quæ quies ei necessaria est.

14. Adversus Hyoscyamum.

Si hyoscyamum, fervens mulsum bibendum est, aut quodlibet lac, maxime tamen asininum.

15. Adversus Cerussam.

Si cerussam, jus malvæ, vel juglandis ex vino contritæ, maxime prosunt.

16. Adversus Sanguisugam, si epota est, & lac, quod intus coiit.

Si sanguisuga epota est, acetum cum sale bibendum est. Si lac intus coiit, aut passum, aut cum aceto laser.

17. Adversus Fungos inutiles.

Si fungos inutiles quis assumpsit, radicula aut e posca, aut cum sale & aceto edenda est. Ipsi vero hi & specie quidem discerni possunt ab utilibus, & cocturæ genere idonei fieri. Nam sive ex oleo inferbuerunt, sive piri surculus cum his inferbuit, omni noxa vacant.

18. De adustis corporis locis, & quomodo curari debeant.

Adustis quoque locis extrinsecus vis infertur; itaque sequi videtur, ut de his dicam. Hæc autem optime curantur foliis aut lilii, aut linguæ caninæ, aut betæ in vino oleoque decoctis. Quorum quodlibet protinus impositum ad sanitatem perducit.

Sed

Sed dividi quoque curatio potest in ea, quæ mediocriter exedentia reprimentiaque, primo & pustulas prohibeant, & summam pelliculam exasperent: deinde ea, quæ lenia ad sanitatem perducant. Ex prioribus est lenticulæ cum melle farina; vel myrrha cum vino; vel creta cimolia cum thuris cortice contrita, & aqua coacta, atque, ubi usus necessitas incidit, aceto diluta. Ex insequentibus, quælibet λιπαρὰ. Sed idonea maxime est, quæ vel plumbi retrimentum, vel vitellos habet.

Est etiam illa adustorum curatio, dum inflammatio est, impositam habere cum melle lenticulam: ubi ea declinavit, farinam cum ruta, vel porro, vel marrubio, donec crustæ cadant: tum ervum cum melle, aut irim, aut resinam terebinthinam, donec ulcus purum sit: novissime siccum linamentum.

CAP. XXVIII.

De interioribus ulceribus, quæ, aliqua corporum parte corrupta, nascuntur.

1. *De carbunculo.*

Ab his, quæ extrinsecus incidunt, ad ea veniendum est, quæ interius, corrupta aliqua corporum parte, nascuntur. Ex quibus non aliud carbunculo pejus. Ejus hæ notæ sunt. Rubor est, superque eum non nimium pustulæ eminent, maxime nigræ, interdum sublividæ, aut pallidæ.

pallidæ. In iis sanies esse videtur: infra color niger est. Ipsum corpus aridum, & durius, quam naturaliter oportet. Circaque quasi crusta est; eaque inflammatione cingitur. Neque in eo loco levari cutis potest, sed inferiori carni quasi affixa est. Somnus urget. Nonnunquam horror, aut febris oritur, aut utrunque. Idque vitium subtertactis quasi quibusdam radicibus serpit; interdum celerius, interdum tardius. Supra quoque, procedens inalbescit; dein lividum fit; circumque exiguæ pustulæ oriuntur. Et si circa stomachum faucesve incidit, subito spiritum sæpe elidit.

Nihil melius est, quam protinus adurere. Neque id grave est. nam non sentit; quoniam ea caro mortua est. Finisque adurendi est, dum ex omni parte sensus doloris est. Tum deinde ulcus, sicut cætera adusta, curandum est. Sequitur enim sub medicamentis erodentibus crusta: quæ undique à viva carne diducta, trahit secum, quicquid corruptum erat; puriusque jam sinus curari potest implentibus. At, si in summa cute vitium est, possunt succurrere quædam vel exedentia tantum, vel etiam adurentia. Vis pro magnitudine adhibenda est. Quodcunque vero medicamentum impositum est, si satis proficiet, protinus à viva corruptam partem resolvet.

Certaque esse fiducia potest fere, si undique vitiosa caro excidat, qua hujuscemodi

di medicamen exeſt: ſi id non fit, medicamentumque malo vincitur, utique ad uſtionem properandum eſt. Sed in ejuſmodi caſu abſtinendum à cibo, à vino eſt. Aquam liberaliter bibere expedit. Magiſque ea ſervanda ſunt, ſi febricula quoque acceſſit.

2. *De Carcinomate.*

Non idem periculum καρκίνωμα affert, niſi imprudentia curantis agitatum eſt. Id vitium fit maxime in ſuperioribus partibus, circa faciem, nares, aures, labra, mammas fœminarum. Et ex jecore, aut ſplene hoc naſcitur. Circa locum aliqua quaſi puncta ſentiuntur: iſque immobilis, inæqualiter tumet: interdum etiam torpet. Circa eum inflatæ venæ quaſi recurvantur: hæque pallent, aut livent: nonnunquam etiam in quibuſdam deliteſcunt. Tactuſq; is locus, aliis dolorem affert, in aliis eum non habet. Et nonnunquam ſine ulcere durior aut mollior eſt, quam eſſe naturaliter debet: nonnunquam iiſdem omnibus ulcus accedit. Interdumque nullam habet proprietatem: interdum ſimile his eſt, quæ vocant Græci κονδυλώματα, aſpredine quadam & magnitudine ſua. Colorque ejus ruber eſt, aut lenticulæ ſimilis. Neque tuto ſecatur. nam protinus aut reſolutio nervorum, aut diſtentio inſequitur. Sæpe homo ictus obmuteſcit, atque ejus anima deficit. Quibuſdam etiam, ſi idipſum preſſum eſt,

quæ

quæ circa ſunt, intenduntur & intumeſcunt. Namque peſſimum id genus eſt, ſereque primum id fit, quod κακοήθες à Græcis nominatur. Deinde ex eo id καρκίνωμα, quod ſine ulcere eſt. Deinde ulcus; & ex eo, thymium.

Tolli nihil, niſi κακοήθες, poteſt: reliqua curationibus irritantur. Et quo major vis adhibita eſt, eo magis quidam uſi ſunt medicamentis adurentibus. Quidam ferro adufferunt: quidam ſcalpello exciderunt. neque ulli unquam medicina profuit: ſed aduſta, protinus concitata ſunt, & increverunt, donec occiderent. Exciſa etiam, poſt inductam cicatricem, tamen reverterunt, & cauſam mortis attulerunt. Cum interim plerique nullam vim adhibendo, qua tollere id malum tentent; ſed imponendo tantum lenia medicamenta, quæ quaſi blandiantur, quo minus ad ultimam ſenectutem perveniant, non prohibeantur. Diſcernere autem cacoethes, quod curationem recipit, à carcinomate, quod non recipit, nemo ſcire poteſt, niſi tempore & experimento.

Ergo, ubi primum id vitium notatum eſt, imponi debent medicamenta adurentia. Si levatur malum, minuunturque ejus indicia, procedere curatio poteſt & ad ſcalpellum, & ad uſtionem. Si protinus irritatum eſt, ſcire licet, jam carcinoma eſſe; removendaque ſunt omnia acria, omnia ve-

hementia. Sed, si sine ulcere is locus durus est, imponi ficum quam pinguissimam, aut ῥυπῶδες emplastrum satis est. Si ulcus æquale est, ceratum ex rosa injiciendum est, adjiciendusque ei pulvis ex contrita testa, ex aqua, qua faber ferrarius tingere candens ferrum solitus est. Si id nimium supercrevit, tentanda squama æris est (quæ lenissima ex adurentibus est) eatenus, ne quid eminere patiatur: sed ita, si nihil exacerbavit: sin minus, eodem cerato contenti esse debebimus.

3. *De Theriomate.*

Est etiam ulcus, quod θηρίωμα Græci vocant. Id & per se nascitur, & interdum ulceri ex alia causa facto supervenit. Color est vel lividus, vel niger: odor fœdus: multus, & muco similis humor. Idipsum ulcus neque tactum, neque medicamentum sentit: prurigine tantum movetur. circa dolor est, & inflammatio. Interdum etiam febris oritur. Nonnunquam ex ulcere sanguis erumpit. Atque id quoque malum serpit. quo omnia sæpe intenduntur. Fitque ex his ulcus, quod ἕρπητα ἐσθιόμενον Græci vocant; quia celeriter serpendo, penetrandoque usque ad ossa, corpus vorat. Id ulcus inæquale est, cœno simile; inestque multus humor glutinosus; odor intolerabilis; majorque, quam pro modo ulceris, inflammatio. Vtrunque, sicut omnis cancer, fit maxime in senibus; vel his, quorum

quorum corpora mali habitus ſunt.

Curatio utriuſque eadem eſt: ſed in majore malo major vis neceſſaria. Ac primum, à victus ratione ordinandum eſt: ut quieſcat in lectulo: ut primis diebus à cibo abſtineat: aquam quamplurimam aſſumat. Alvus quoque ei ducatur. Dein, poſt inflammationem, cibum boni ſucci capiat; vitatis omnibus acribus: potionis quantum volet, ſic, ut interdiu quidem aquæ contentus ſit: in cœna vero etiam vini auſteri aliquid bibat. Non æque tamen fame in his, quos ἕρπης urgebit, atque in his, qui θηρίωμα adhuc habebunt, utendum erit. Et victus quidem talis neceſſarius eſt.

Super ulcus vero inſpergenda eſt arida aloe contrita, &, ſi parum proficiet, chalcitis. At, ſi quis nervus, exeſa carne, nudatus eſt, contegendus ante linteolo eſt, ne ſub eo medicamento aduratur. Si validioribus etiam remediis opus eſt, ad eas compoſitiones veniendum eſt, quæ vehementius adurunt. Quicquid autem inſpergitur, averſo ſpecillo infundi debet. Superdanda cum melle ſunt vel linamenta, vel oleæ folia ex vino decocta, vel marrubium: eaque linteolo contegenda in aqua frigida madefacto, dein bene expreſſo. Circaque, qua tumor ex inflammatione eſt, imponenda, quæ reprimant, cataplaſmata. Si ſub his nihil proficitur, ferro locus aduri debet; diligenter nervis, qui apparent, ante con-

tectis. Adustum vel medicamentis vel ferro corpus, primum purgandum, deinde implendum esse, apparere cuilibet ex prioribus potest.

4. *De Sacro igne.*

Sacer quoque ignis malis ulceribus annumerari debet. Ejus duæ species sunt. Alterum est subrubicundum, aut mistum rubore atque pallore; exasperatumque per pustulas continuas, quarum nulla altera major est, sed plurimæ perexiguæ. In his semper fere pus, & sæpe rubor cum calore est: serpitq; id nonnunquam sanescente eo, quod primum vitiatum est: nonnumquam etiam exulcerato, ubi, ruptis pustulis, ulcus continuatur, humorque exit, qui esse inter saniem & pus videri potest. Fit maxime in pectore, aut lateribus, aut eminentibus partibus, præcipueque in plantis. Alterum autem est in summæ cutis exulceratione, sed sine altitudine, latum, sublividum, inæqualiter tamen; mediumque sanescit, extremis procedentibus: ac sæpe id, quod jam sanum videbatur, iterum exulceratur. At circa, proxima cutis, quæ vitium receptura est, tumidior & durior est, coloremque habet ex rubro subnigrum. Atque hoc quoque malo fere corpora seniora tentantur, aut quæ mali habitus sunt; sed in cruribus maxime.

Omnis autem sacer ignis, ut minimum periculum habet ex his, quæ serpunt; sic prope

prope difficillime tollitur. Medicamentum ejus fortissimum est, uno die febris, quæ humorem noxium absumat. Pus, quo crassius & albidius est, eo periculi minus est. Prodest etiam infra ulcera locum cædi, quo plus puris exeat; & id, quo ibi corruptum corpus est, extrahatur. Sed tamen, si febricula accessit, abstinentia, lectulo, alvi ductione opus est. In omni vero sacro igni, neque lenibus & glutinosis cibis, neque salsis & acribus utendum est; sed his, quæ inter utrumque sunt: qualis est panis sine fermento, piscis, hœdus, aves, exceptoque apro, omnis fere venatio. Si non est febricula, & gestatio utilis est, & ambulatio, & vinum austerum, & balneum. Atque in hoc quoque genere potio magis liberalis esse, quam cibus, debet.

Ipsa autem ulcera, si mediocriter serpunt, aqua calida: si vehementius, vino calido fovenda sunt. Deinde acu pustulæ, quæcumque sunt, aperiendæ. Tum imponenda ea, quæ putrem carnem exedant. Ubi inflammatio sublata, ulcusque purgatum est, imponi lene medicamentum debet. In altero autem genere, possunt proficere mala cotonea in vino cocta, atque contrita: potest emplastrum vel Heræ, vel τετραφάρμακον, cui quinta pars thuris adjecta sit: potest nigra hedera ex vino austero cocta; ac, si celeriter malum serpit, non aliud magis proficit. Purgato ulcere,

quod in ſumma cute eſſe propoſui, ſatis ad ſanitatem eadem lenia medicamenta proficient.

5. De Chironio ulcere.

Chironium autem ulcus appellatur, quod & magnum eſt, & habet oras duras, calloſas, tumentes. Exit ſanies non multa, ſed tenuis: odor malus. neque in ulcere, neque in ejus tumore ulla eſt inflammatio: dolor modicus eſt. Nihil ſerpit, ideoque nullum periculum adfert; ſed non facile ſaneſcit. Interdum tenuis cicatrix inducitur, deinde iterum rumpitur, ulcuſque renovatur. Fit maxime in pedibus & cruribus.

Super id imponi debet, quod & lene aliquid, & vehemens, & reprimens habeat. Quale ejus rei cauſa ſit ex his: ſquamæ æris, plumbi eloti combuſti, ſingulorum P.VI. *. cadmiæ, ceræ, ſingulorum P.VIII. *. roſæ quantum ſatis eſt ad ceram ſimul cum eis molliendam.

6. De Ulceribus, quæ ex frigore in pedibus & manibus oriuntur.

Fiunt etiam ex frigore hiberno ulcera, maxime in pueris, & præcipue pedibus, digitiſque eorum, nonnunquam etiam in manibus. Rubor cum inflammatione mediocri eſt. Interdum puſtulæ oriuntur, deinde exulceratio. Dolor autem modicus: prurigo major eſt. Nonnunquam humor exit, ſed non multus; qui referre vel pus, vel

vel saniem videtur.

In primis multa calida aqua fovendum est, in qua rapa decocta; aut si ea non sunt, aliquæ verbenæ ex reprimentibus. Si nondum adapertum ulcus est, æs, quam maxime calidum quis pati potest, admovendum est. Si jam exulceratio est, imponi debet alumen, æqua portione cum thure contritum, tum vino adjecto; aut malicorium in aqua coctum, deinde contritum. Si summa detracta pellicula est, hic quoque melius lenia medicamenta proficiunt.

7. *De Struma.*

Struma quoque est tumor, in quo subter concreta quædam ex pure & sanguine quasi glandulæ oriuntur. Quæ vel præcipue fatigare medicos solent, quoniam & febres movent, nec unquam facile maturescunt; &, sive ferro, sive medicamentis curantur, plerunque iterum juxta cicatrices ipsas resurgunt; multoque post medicamenta sæpius. quibus id quoque accedit, quod longo spatio detinent. Nascuntur maxime in cervice; sed etiam in alis, & inguinibus, & in lateribus. In mammis quoque fœminarum se reperisse, chirurgus Meges author est.

Propter hæc & album veratrum recte datur, atque etiam sæpius, donec ea digerantur. Et medicamenta imponuntur, quæ humorem vel educant, vel dissipent; quorum supra mentio facta est. Adurentibus

quoque quidam utuntur, quæ exedunt, cruſtaque eum locum adſtringunt: tum vero ut ulcus curant. Quæcunque autem ratio curandi eſt, corpus, puro ulcere, exercendum atque alendum eſt, donec ad cicatricem perveniat. Quæ cum medici doceant, ab iis requirenda. Quorundam ruſticorum experimento cognitum, quem ſtruma male habet, eum, ſi anguem edit, liberari.

8. *De Furunculo.*

Furunculus vero, eſt tuberculum acutum cum inflammatione, & dolore; maximeque ubi jam in pus vergit. Qui ubi adapertus eſt, & exiit pus, ſubter apparet pars carnis in pus verſa, pars corrupta ſubalbida, ſubrubra; quem ventriculum quidam furunculi nominat. In eo nullum periculum eſt, etiamſi nulla curatio adhibeatur: matureſcit enim per ſe, atque erumpit. Sed dolor efficit, ut potior medicina ſit, quæ maturius liberet.

Proprium ejus medicamentum galbanum eſt. ſed alia quoque ſupra comprehenſa ſunt. Si cætera deſunt, imponi debet, primum, non pingue emplaſtrum, ut id reprimat: deinde, ſi non repreſſit, quodlibet puri movendo accommodatum. ſi ne id quidem eſt, vel reſina, vel fermentum. Expreſſo pure, nulla ultra curatio neceſſaria eſt.

9. *De Phymate.*

Phyma vero nominatur tuberculum furun-

runculo ſimile, ſed rotundius & planius, ſæpe etiam majus. Nam furunculus ovi dimidii magnitudinem raro explet, nunquam excedit. Phyma etiam latius patere conſuevit: ſed inflammatio dolorque ſub eo minores ſunt. Ubi divulſum eſt, pus eodem modo apparet: ventriculus, qui in furunculo, non invenitur: verum omnis corrupta caro in pus vertitur. Id autem in pueris & ſæpius naſcitur & facilius tollitur: in juvenibus rarius oritur, & difficilius curatur. Ubi ætas induravit, ne naſcitur quidem. Quibus vero medicamentis diſcuteretur, ſupra propoſitum eſt.

10. *De Phygethlo.*

Φύγεθλον autem eſt tumor, non altus, ſed latus, in quo quiddam puſtulæ ſimile eſt. Dolor diſtentioque vehemens eſt, & major quam pro magnitudine tumoris: interdum etiam febricula. idque tarde matureſcit, neque magnopere in pus convertitur. Fit maxime aut in cervice, aut in alis, aut in inguinibus. Panum, ad ſimilitudinem figuræ, noſtri vocant. Atque idipſum quo medicamento tolleretur, ſupra demonſtravi.

11. *De Abſceſſibus.*

Sed cum omnes hi nihil niſi minuti abſceſſus ſint, generale nomen trahit latius vitium, totum ad ſuppurationem ſpectans. Idque fere fit aut poſt febres, aut poſt dolores partis alicujus, maximeque eos, qui

ventrem infeſtarunt. Sæpiusque oculis expoſitum eſt, ſiquidem latius aliquando intumeſcit ad ſimilitudinem ejus, quod φῦμα vocari propoſui, rubetque cum calore, & paulo poſt etiam cum duritia, magiſque nocenter adoleſcit, & ſitim vigiliamque exprimit. Interdum tamen nihil horum in cute deprehendi poteſt; maximeque, ubi altius pus movetur: ſed cum ſiti vigiliaque ſentiuntur intus aliquæ punctiones. Et, quod de ſubito durius non eſt, melius eſt: & quod, quamvis rubet, coloris tamen in album mutati eſt. quæ ſigna jam pure oriente naſcuntur: tumor enim ruborque multo ante incipiunt.

Sed, ſi locus nobilis eſt, avertendus materiæ aditus eſt per cataplaſmata, quæ ſimul & reprimunt, & refrigerant: qualia & alias & paulo ante in eryſipelate propoſui. Si jam durior eſt, ad ea veniendum eſt, quæ digerant, & reſolvant: qualis eſt ficus arida contuſa: aut fex miſta cum cerato, quod ex adipe ſuilla coactum ſit; aut cucumeris ſilveſtris radix, cui ex farina duæ partes adjectæ ſint, ante ex mulſo decoctæ. Licet etiam miſcere æquis portionibus ammoniacum, galbanum, propolim, viſcum; pondusque adjicere myrrhæ dimidio minus, quam in prioribus ſingulis erit. Atque emplaſtra quoque & malagmata idem efficiunt, quæ ſupra explicui.

Quod per hæc diſcuſſum non eſt, ne-

cesse est, maturescat. Idque quo celerius fiat, imponenda est farina ordeacea, ex aqua cocta, cui & olerum aliquid recte miscetur. Eadem aut hæc in minoribus quoque abscessibus, quorum nomina proprietatesque supra edidi: recte fiunt. Eademque omnium curatio: tantummodo distat. Crudum est autem, in quo major quasi venarum motus est, & gravitas, & ardor, & distentio, & dolor, & rubor, & durities; &, si major abscessus est, horror, atque etiam febricula permanet: penitiusque condita suppuratione pro his, quæ alioqui cutis ostendit, punctiones sunt. Ubi ista se remiserunt, jamque is locus prurit, & aut sublividus, aut subalbidus est, matura suppuratio est. Ex qua, ubi vel per se, vel per medicamenta, vel etiam ferro aperta est, pus debet emitti. Tum, si qua in alis, vel inguinibus sunt, sine linamento nutrienda sunt. In cæteris quoque partibus, si ima plaga exigua est, si mediocris suppuratio fuit, si non alte penetravit, si febris non est, si valet corpus, æque linamenta supervacua sunt. In reliquis, parce tamen, nec, nisi magna plaga est, imponi debent. Commode vero mel super linamenta, vel sine his imponitur lenticula ex melle, aut malicorium ex vino coctum. quæ & per se & mista idonea sunt.

Si qua circa duriora sunt, ad ea mollienda, vel malva contrita, vel Fœni græci lini-

ve ſemen ex paſſo coctum ſuperdandum eſt. Quicquid deinde impoſitum eſt, non adſtringi, ſed modice deligari debet. Illo neminem decipi decet, ut in hoc genere cerato utatur. Cætera, quæ pertinent ad purgandum ulcus, ad implendum, ad cicatricem inducendam, conveniuntque vulneribus, expoſita ſunt.

12. *De Fiſtulis.*

Nonnunquam autem ex ejuſmodi abſceſſibus, & ex aliis ulcerum generibus, fiſtulæ oriuntur. Id nomen eſt ulceri alto, anguſto, calloſo. Fit in omni fere parte corporis: habetque quædam in ſingulis locis propria. Prius de communibus dicam. Genera igitur fiſtularum plura ſunt. ſiquidem aliæ breves ſunt, aliæ altius penetrant: aliæ recta intus feruntur, aliæ multoque plures tranſverſæ: aliæ ſimplices ſunt, aliæ duplices tripliceſve, quæ ab uno ore orſæ intus tres fiunt, aut etiam in plures ſinus dividuntur: aliæ rectæ, aliæ flexæ, & tortuoſæ ſunt: aliæ intra carnem deſinunt, aliæ ad oſſa aut cartilaginem penetrant; aut, ubi neutrum horum ſubeſt, ad interiora perveniunt: aliæ deinde facile, aliæ cum difficultate curantur, atque etiam quædam inſanabiles reperiuntur.

Expedita curatio eſt in fiſtula ſimplici, recenti, intra carnem. Adjuvatque ipſam corpus, ſi juvenile, ſi firmum eſt. Inimica contraria his ſunt: itemque, ſi fiſtula os,

vel

vel cartilaginem, vel nervum, vel musculos læsit; si articulum occupavit; si vel ad vesicam, vel ad pulmonem, vel ad vulvam, vel ad grandes venas arteriasve, vel ad maxillas, guttur, stomachum, thoracem penetravit. Ad intestina quoque eam tendere, semper periculosum, sæpe pestiferum est. Quibus multum mali accedit, si corpus vel ægrum, vel senile, vel mali habitus est.

Ante omnia autem demitti specillum in fistulam convenit; ut, quo tendat, & quam alte perveniat, scire possimus. simul etiam, prorsus humida, an siccior sit: quod extracto specillo patet. Id quoque disci potest, in osse vitium sit, nec ne: &, si jam eo fistula penetravit, quatenus nocuerit. Nam, si molle est, quod ultimo specillo contingitur, intra carnem adhuc vitium est: si magis id renititur, ad os ventum est. Ibi deinde si dilabitur specillum, nondum caries est: si non dilabitur sede, qua innititur, caries quidem, verum adhuc levis est: si inæquale quoque & asperum subest, vehementius os exesum est. At cartilago ubi subsit, ipsa sedes docet: perventumque esse ad eam, ex renisu patet.

Ex his quidem colliguntur fistularum sedes, spatia, noxæ. Simplices vero hæ sint, an in plures partes diducantur, cognosci potest ex modo puris. Cujus si plus fertur, quam quod simplici spacio convenit,

nit, plures sinus esse manifestum est. Cumque fere juxta sint caro, & nervus, & aliqua nervosa, quales fere tunicæ membranæque sunt, genus quoque puris docebit, num plures sinus intus diversa corporis genera perroserint. Siquidem ex carne pus læve, album, copiosius fertur: at ex nervoso loco, coloris quidem ejusdem, sed tenuius & minus: ex nervo, pingue & oleo non dissimile. Denique etiam corporis inclinatio docet, num in plures partes fistulæ penetrarint, quia sæpe, cum quis aliter decubuit, aliterque membrum collocavit, pus ferri, quod jam desierat, iterum incipit; testaturque, non solum alium sinum esse, ex quo descendat, sed etiam in aliam corporis partem eum tendere.

Si in carne & recens & simplex est; ac neque sinuosa neque cava sede; neque in articulo, sed in eo membro, quod per se immobile, non nisi cum toto corpore movetur, satis proficiet emplastrum, quod recentibus vulneribus imponitur, dum habeat vel salem, vel alumen, vel squamam æris, vel æruginem, vel ex metallicis aliquid. Exque eo collyrium fieri debet altera parte tenuius, altera paulo plenius. Idque ea parte, qua tenuius est, antecedente demitti oportet in fistulam, donec purus sanguis se ostendat. quæ in omnibus fistularum collyriis perpetua sunt. Idem deinde emplastrum in linteolo superimponendum; supra-

ſupraque injicienda ſpongia eſt, in acetum ante demiſſa: ſolvique quinto die ſatis eſt. Genus victus adhibendum eſt, quo carnem ali docui.

At, ſi longius à præcordiis fiſtula eſt, ex intervallo jejunum radiculas eſſe, deinde vomere, neceſſarium eſt.

Quum vetuſtate calloſa ſit fiſtula(callus autem neminem fallit, quia durus eſt, & aut albus, aut pallidus) tum validioribus medicamentis opus eſt. Quale eſt, quod habet papaveris lachrymæ P. I. *. gummi P. III. *. cadmiæ P. IIII. *. atramenti ſutorii P. VIII. *. ex quibus aqua coactis collyrium fit. Aut in quo ſunt gallæ P. I. *. æruginis, ſandarachæ, aluminis Ægyptii ſingulorum P. I. *. atramenti ſutorii combuſti P. II. *. Aut quod conſtat ex chalcitide, & è ſaxo calce; quibus adjicitur auripigmenti dimidio minus, quàm in ſingulis prioribus eſt; eaque melle cocto excipiuntur. Expeditiſſimum autem eſt ex præcepto Megetis, æruginis raſæ P. II. *. conterere, deinde ammoniaci thymiamatis P. II. *. aceto liquare, eoque infuſo æruginem cogere. Idque ex primis medicamentis eſt. Sed, ut hæc maximi effectus ſunt, ſi cui iſta non adſunt, facile tamen eſt callum quibuſlibet adurentibus medicamentis erodere: ſatiſque eſt vel papyrum intortum, vel aliquid ex penicillo in modum collyrii adſtrictum eo illinere. Scilla quoque cocta

&

& mixta cum calce, callum exest.

Si quando vero longior & transversa fistula est, demisso specillo, contra principium hujus incidi commodissimum est, & collyrium, quod volueris, demitti.

At si duplicem esse fistulam vel multiplicem existimamus, sic tamen ut brevis, intraque carnem sit, collyrio uti non debemus; quod unam partem curet, reliquas omittat: sed eadem medicamenta arida in calamum scriptorium conjicienda sunt, isque ori fistulæ aptandus, inspirandumque, ut ea medicamenta intus compellantur. Aut eadem ex vino liquanda sunt; vel, si sordidior fistula est, ex mulso; si callosior, ex aceto; atque intus infundendum, quicquid inditum est. Superponenda sunt, quæ refrigerent & reprimant. Nam fere, quæ circa fistulam sunt, habent aliquid inflammationis. Neque alienum est, ubi quis resolverit, antequam rursus alia medicamenta injiciat, per oricularium clysterem fistulam eluere; si plus puris fertur, vino; si callus durior est, acero; si jam purgatur, mulso, vel aqua, in qua ervum coctum sit, sic ut huic quoque mellis paululum adjiciatur.

Fere vero fit, ut ea tunica, quæ inter foramen & integram carnem est, victa tot medicamentis exeat, infraque ulcus purum fit. Quod ubi contigit, imponenda glutinantia sunt; præcipueque spongia melle cocto illita. Neque ignoro, multis placuisse li-

namen-

namentum, in modum collyrii compoſitum & tinctum melle, implendi cauſa demitti. ſed celerius ſic glutinatur, quam impletur. Neque verendum eſt, ne purum corpus puro corpori junctum non coeat; adjectis quoque medicamentis ad id efficacibus; cum ſæpe exulceratio digitorum, niſi magna cura proſpeximus, ſaneſcendo in unum eos jungat.

13. *De Ulceris genere, quod* κηρίον *nominatur.*

Eſt etiam ulceris genus, quod à favi ſimilitudine κηρίον Græcis nominatur. Idque duas ſpecies habet. Alterum eſt ſubalbidum, & furunculo ſimile; ſed majus, & cum magno dolore. Quod, ubi matureſcit, habet foramina; per quæ fertur humor glutinoſus, & purulentus; nec tamen ad juſtam maturitatem pervenit. Si diviſum eſt, multo plus intus corrupti, quam in furunculo, apparet, altiuſque deſcendit. Raro fit niſi in capillis.

Alterum eſt minus, & ſuper caput eminens, durum, latum, ſubviride, ſubpallidum, magis exulceratum: ſiquidem ad ſingulorum pilorum radices foramina ſunt, per quæ fertur humor glutinoſus, ſubpallidus, craſſitudinem mellis, aut viſci referens, interdum olei: &, ſi inciditur, viridis intra caro apparet. Dolor autem, & inflammatio ingens eſt, adeo ut acutam quoque febrem movere conſuerint.

Super id, quod minus crebris foramini-

bus

bus exasperatum est, recte imponitur & ficus arida, & lini semen in mulso coctum, & emplastra ac malagmata materiam educentia, aut quæ proprie huc pertinentia supra posui.

Super alterum, & eadem medicamenta, & farina ex mulso cocta, sic ut ei dimidium resinæ terebinthinæ misceatur; & ficus in mulso decocta, cui paulum hyssopi contriti sit adjectum; & uvæ taminiæ pars quarta fico adjecta. Quod si parum in utrolibet genere medicamenta proficiunt, totum ulcus usque ad sanam carnem excidi oportet. Ulcere ablato, super plagam medicamenta danda sunt; primum, quæ pus citent; deinde, quæ purgent; tum, quæ impleant.

14. *De Acrochordone, & Thymio, & Myrmeciis, & Clavo.*

Sunt vero quædam verrucis similia; quorum diversa nomina, ut vitia sunt. Ἀκροχορδόνα Græci vocant, ubi sub cute coit aliquid durius, & interdum paulo asperius, coloris ejusdem; infra ad cutem tenue, supra latius. idque modicum est, quia raro fabæ magnitudinem excedit. Vix unum tantum eodem tempore nascitur: sed fere plura, maximeque pueris: eaque nonnunquam subito desinunt, nonnunquam mediocrem inflammationem excitant. sunt, quæ etiam in pus convertuntur.

Ἀκροθύμιον nominatur, quod super corpus

pus quaſi verrucula eminet, ad cutem latius, ſupra tenue, ſubdurum, & in ſummo peraſperum. Id, qua ſummum, colorem floris thymi repræſentat; unde ei nomen eſt; ibique facile finditur, & cruentatur; nonnunquam aliquantum ſanguinis fundit: fereque citra magnitudinem fabæ Ægyptiæ eſt, raro majus, interdum perexiguum. Modo autem unum, modo plura naſcuntur, vel in palmis, vel in inferioribus pedum partibus: peſſima tamen in obſcœnis ſunt; maximeque ibi ſanguinem fundunt.

Μυρμήκια autem vocantur humiliora thymio durioraque. quæ radices altius exigunt, majoremque dolorem movent, infra lata, ſupra autem tenuia, minus ſanguinis mittunt: magnitudine vix unquam lupini modum excedunt. Naſcuntur ea quoque aut in palmis aut in inferioribus partibus pedum.

Clavus autem nonnunquam quidem etiam alibi, ſed in pedibus tamen maxime naſcitur, præcipue autem ex contuſo, quamvis interdum aliter: doloremque, etiamſi non alias, tamen ingredienti movet.

Ex his Acrochordon & acrothymium ſæpe etiam per ſe finiuntur; &, quo minora ſunt, eo magis. Myrmecia & clavi ſine curatione vix unquam deſinunt. Acrochordon, ſi excîſa eſt, nullam radiculam relinquit, ideoque ne renaſcitur quidem. Acrothymio

thymio clavoque excisis, subrotunda radicula nascitur, quæ penitus descendit ad carnem: eaque relicta, idem rursus exit. Myrmecia latissimis radicibus inhærent: ideoq; ne excidi quidem sine magna exulceratione possunt. Clavum subinde radere, commodissimum est. nam sine ulla vi sic mollescit. at, si sanguinis quoque aliquid emissum est, sępe emoritur. Tollitur etiam, si quis eum circumpurgat, deinde imponit resinam, cui miscuit pulveris paululum, quem ex lapide molari contrito fecit. Cætera vero genera medicamentis adurenda sunt. Aliisque id, quod ex fece vini: myrmeciis id, quod ex alumine & sandaracha fit, aptissimum est. Sed ea, quæ circa sunt, foliis contegi debent, ne ipsa quoque exulcerentur: deinde postea lenticula imponi. Tollit acrothymium etiam ficus in aqua decocta.

15. *De Pustularum generibus.*

At pustulæ maxime vernis temporibus oriuntur. Earum plura genera sunt. Nam modo circa totum corpus partemve aspredo quædam fit, similis his pustulis, quæ ex urtica, vel ex sudore nascuntur; ἐξανθήματα Græci vocant. eæque modo rubent, modo colorem cutis non excedunt. Nonnunquam plures, similes varis oriuntur, nonnunquam majores. Pustulæ, lividæ sunt, aut pallidæ, aut nigræ, aut aliter naturali colore mutato: subestque illis humor.

mor. Ubi hæ ruptæ ſunt, infra quaſi exulcerata caro apparet. φλύκζαιναι ἑλκώδεις Græce nominantur. Fiunt vel ex frigore, vel ex igni, vel ex medicamentis.

Φλυζάκιον autem paulo durior puſtula eſt, ſubalbida, acuta. ex qua ipſa quod exprimitur, humidum eſt. Ex puſtulis vero nonnunquam etiam ulcuſcula fiunt, aut aridiora, aut humidiora: & modo tantum cum prurigine, modo etiam cum inflammatione ac dolore: exitque aut pus, aut ſanies, aut utrumque. Maximeque id evenit in ætate puerili:raro, in medio corpore: ſæpe, in eminentibus partibus.

Peſſima puſtula eſt, quæ ἐπινυκτὶς vocatur. Ea colore vel ſublivida, vel ſubnigra, vel alba eſſe conſuevit. Circa hanc autem vehemens inflammatio eſt; &, cum aperta eſt, reperitur intus exulceratio mucoſa, colore humori ſuo ſimilis. Dolor ex ea ſupra magnitudinem ejus eſt:neque enim ea faba major eſt. Atque hæc quoque oritur in eminentibus partibus, & fere noctu. unde nomen quoque à Græcis ei ἐπινυκτὶς eſt impoſitum.

In omni vero puſtularum curatione primum eſt, multum ambulare, atque exerceri: ſi quid iſta prohibet, geſtari. Secundum eſt, cibum minuere: abſtinere ab omnibus acribus & extenuantibus. eademque nutrices facere oportet, ſi lactens puer ita affectus eſt. Præter hæc, is, qui tam robuſtus

stus est, si pustulæ minutæ sunt, desudare in balneo debet; simulque super eas nitrum inspergere; oleoque vinum miscere, & sic ungi; tum descendere in solium. Si nihil sic proficitur, aut si majus pustularum genus occupavit, imponenda lenticula est; detractaque summa pellicula, ad medicamenta lenia transeundum. Ἐπινυκτὶς post lenticulam, recte herba quoque sanguinali, vel viridi coriandro curatur.

Ulcera vero ex pustulis facta tollit spuma argenti cum semine fœni græci mixta sic, ut his invicem rosa atque intubi succus adjiciatur, donec mellis crassitudo ei fiat. Proprie ad eas pustulas, quæ infantes male habent, lapidis, quem πυρίτην Græci vocant, P. VIII. *. cum quinquaginta amaris nucibus miscetur, adjiciunturque olei cyathi tres. Sed prius ungi ex cerussa pustulæ debent, & tum hoc illini.

16. *De Scabie.*

Scabies vero est durities cutis rubicundior. ex qua pustulæ oriuntur, quædam humidiores, quædam sicciores. Exit ex quibusdam sanies; fitque ex his continuata exulceratio pruriens; serpitque in quibusdam cito. Atque in aliis quidem ex toto desinit, in aliis vero certo tempore anni revertitur. Quo asperior est, quoque prurit magis, eo difficilius tollitur. Itaque eam, quæ talis est, ἀγρίαν Græci appellant, id est feram.

In hac quoque victus ratio eadem, quæ ſupra, neceſſaria eſt. Medicamentum autem ad incipientem hanc idoneum eſt; quod fit ex ſpodii, croci, æruginis, ſingulorum P. I. *. piperis albi, omphacii, ſingulorum P. I. *. cadmiæ P. VIII. *. At, ubi jam exulceratio eſt, id, quod fit ex ſulphuris P. I. *. ceræ P. IV. *. picis liquidæ hemina, olei ſextariis duobus. quæ ſimul uſque ad craſſitudinem mellis incoquuntur. Eſt etiam, quod ad Protarchum authorem refertur. Habet hoc farinæ lupinorum ſextarium, nitri cyathos quatuor, picis liquidæ heminam, reſinæ humidæ ſelibram, aceti cyathos tres. Crocum quoque, lycium, ærugo, myrrha, cinis, æquis portionibus recte miſcentur, & ex paſſo coquuntur. Idque omnem utique ſcabiem ſanat. Ac, ſi nihil aliud eſt, amurca ad tertiam partem decocta, vel ſulphur pici liquidæ miſtum, ſicut de pecoribus propoſui, hominibus quoque ſcabie laborantibus opitulantur.

17. *De Impetiginis ſpeciebus.*

Impetiginis vero ſpecies ſunt quatuor. Minime mala eſt, quæ ſimilitudine ſcabiem repræſentat. nam & rubet, & durior eſt, & exulcerata, & rodit. Diſtat autem ab ea, quæ magis exulcerata eſt, & varis ſimiles puſtulas habet; videnturque eſſe in ea quaſi bullulæ quædam, ex quibus interpoſito tempore quaſi ſquamulæ ſolvuntur, certio-

certioribusque hoc temporibus revertitur.

Alterum genus est pejus & simile papulæ fere, sed asperius rubicundiusque, figuras varias habens: squamulæ ex summa cute decidunt, rosio major est, celerius & latius procedit, certioribusque etiam, quam prior, temporibus & fit, & desinit. Rubra cognominatur.

Tertia etiamnum deterior est. nam & crassior est, & durior, & magis tumet; in summa cute finditur, & vehementius rodit. Ipsa quoque squamosa, sed nigra est: proceditque & latet, nec tardat: minus vero errat in temporibus, quibus aut oritur, aut desinit; neque ex toto tollitur. Nigræ cognomen est.

Quartum genus est, quod curationem omnino non recipit, distans colore. nam subalbidum est, & recenti cicatrici simile; squamulasque habet pallidas, quasdam subalbidas, quasdam lenticulæ similes: quibus demptis, profluit sanguis nonnunquam. Alioqui vero humor ejus albidus est, cutis dura atque fissa est, proceditque latius.

Hæc vero omnia genera maxime oriuntur in pedibus, & manibus; atque ungues quoque infestant. Medicamentum non aliud valentius est, quam quod ad scabiem quoque pertinere sub authore Protarcho retuli. Serapion autem, nitri P. II. *. sulphuris P. IV. * excipiebat resina copiosa, eoque utebatur.

18. De

18. *De Papulis.*

Papularum vero duo genera ſunt. Alterum eſt, in quo per minimas puſtulas cutis exaſperatur, & rubet, leviterque roditur, medium habet pauxillo levius: tarde ſerpit. idque vitium maxime rotundum incipit, eademque ratione in orbem procedit. Alterum eſt, quam ἀγρίαν Græci appellant. In qua ſimiliter quidem, ſed magis cutis exaſperatur, exulceraturque, ac vehementius & roditur, & rubet, & interdum etiam pilos remittit.

Quæ minus rotunda eſt, difficilius ſaneſcit: niſi ſublata eſt, in impetiginem vertitur. Sed levis papula etiam, ſi jejuna ſaliva quotidie defricetur, ſaneſcit. Major, commodiſſime murali herba tollitur, ſi ſuper eadem trita eſt. Ut vero ad compoſita medicamenta veniamus, idem illud Protarchi tanto valentius in his eſt, quanto minus in his vitii eſt. Alterum ad idem, Miconis: nitri rubri, thuris, ſingulorum P. I. *. cantharidum purgatarum P. II. *. ſulphuris ignem non experti tantundem, reſinæ terebinthinæ liquidæ P. XX. *. farinæ lolii ſext. III. git cyathi tres, picis crudæ ſext. unum.

19. *De Vitiliginis ſpeciebus, id eſt, de Alpho, & Melane, & Leuce.*

Vitiligo quoque, quamvis per ſe nullum periculum adfert; tamen & fœda eſt, & ex malo corporis habitu fit. Ejus tres ſpecies

sunt. Ἄλφος vocatur, ubi color albus est, fere subasper & non continuus, ut quædam quasi guttæ dispersæ esse videantur. interdum etiam latius, & cum quibusdam intermissionibus serpit. Μέλας colore ab hoc differt, quia niger est, & umbræ similis. cætera eadem sunt. Λεύκη habet quiddam simile alpho, sed magis albida est, & altius descendit; in eaque albi pili sunt, & lanugini similes. Omnia hæc serpunt: sed in aliis celerius, in aliis tardius. Alphos & Melas in quibusdam variis temporibus oriuntur & desinunt. Leuce, quem occupavit, non facile dimittit.

Priora curationem non difficillimam recipiunt: ultimum vix unquam sanescit; ac, si quid ei vitio demptum est, tamen non ex toto sanus color redditur. Utrum autem aliquod horum sanabile sit, an non; experimento facile colligitur. Incidi enim cutis debet aut acu pungi. si sanguis exit, quod fere fit in duobus prioribus, remedio locus est: si humor albidus, sanari non potest. Itaque ab hoc quidem abstinendum est.

Super id vero, quod curationem recipit, imponenda lenticula mixta cum sulphure & thure, sic, ut ea contrita ex aceto sit. Aliud ad idem, quod ad Irenæum authorem refertur. Alcyonium, nitrum, cuminum, fici folia aride paribus portionibus contunduntur, adjecto aceto. His in sole vitiligo perungitur: deinde non ita multo

post,

post, ne nimis erodatur, eluitur. Proprie quidem, micone authore, eos, quos Alphos vocari dixi, hoc medicamento perungunt: sulphuris P. II. *. nitri P. IV. *. myrrhæ aridæ contritæ acetabulum miscent, deinde in balneo super vitiliginem inspergunt farinam ex faba, tum hæc inducunt. Hi vero quos Melanas vocari dixi, curantur, cum simul contrita sunt alcyonium, thus, hordeum, faba, eaque sine oleo in balneo ante sudorem insperguntur, ac tum genus id vitiliginis defricatur.

LIBER SEXTUS.

CAP. I.

De Vitiis singularum corporis partium.

DIXI de his vitiis, quæ per totum corpus orientia, medicamentorum auxilia desiderant. nunc ad ea veniam, quæ non nisi in singulis partibus incidere consueverunt, orsus à capite.

1. *De capillis fluentibus*.

In hoc igitur capillis fluentibus maxime quidem sæpe radendo succurritur. Adjicit etiam vim quandam ad continendum ladanum cum oleo mistum. Nunc de his capillis loquor, qui post morbum fere fluunt. Nam, quo minus caput quibusdam ætate nudetur, succurri nullo modo potest.

Cap. II.

De Porrigine.

Porrigo autem est,ubi inter pilos quædam quasi squamulæ surgunt, eæque à cute resolvuntur; & interdum madent, multo sæpius siccæ sunt. Idque evenit modo sine ulcere, modo exulcerato loco. Huic quoque modo malo odore,modo nullo accedente. Fereque id in capillo fit, rarius in barba, aliquando etiam in supercilio. Ac neque sine aliquo corporis vitio nascitur, neque ex toto inutile est. Nam bene integro capite, non exit: ubi aliquod in eo vitium est, non incommodum est, summam cutem potius subinde corrumpi, quam id, quod nocet, in aliam partem magis necessariam verti.

Commodius est ergo subinde pectendo repurgare, quam id ex toto prohibere. Si tamen ea res magis offendit (quod nimium humore sequente fieri potest; magisque, si is etiam mali odoris est) caput sæpe radendum est; dein id super adjuvandum aliquibus ex leviter reprimentibus; quale est nigrum cum aceto, vel ladanum cum myrteo & vino, vel myrobalanum cum vino. Si parum per hæc proficitur, vehementioribus uti licet; cum eo, ut sciamus, utique in recenti vitio id inutile esse.

CAP. III.

De Sycosi.

Est etiam ulcus, quod à fici similitudine *σύκωσις* à Græcis nominatur, quia caro in eo excrescit: & id quidem generale est. Sub eo vero duæ species sunt. Altera, ulcus durum & rotundum est: altera, humidum & inæquale. Ex duro exiguum quiddam & glutinosum exit: ex humido plus, & mali odoris. Fit utrunque in iis partibus, quæ pilis conteguntur: sed, id quod callosum & rotundum est, maxime in barba; id vero quod humidum, præcipue in capillo.

Super utrunque oportet imponere elaterium, aut lini semen contritum & aqua coactum, aut ficum in aqua decoctam, aut emplastrum tetrapharmacum ex aceto subactum. Terra quoque Eretria ex aceto liquata recte illinitur.

CAP. IV.

De Areis.

AREARUM quoque duo genera sunt. Commune utrique est, quod, emortua summa pellicula, pili primum extenuantur; deinde excidunt: ac, si ictus is locus est, sanguis exit liquidus, & mali odoris: increscitque utrumque in aliis celeriter, in aliis tarde. Pejus est, quod densam cutem, & subpinguem, & ex toto glabram fecit. Sed

ea, quæ ἀλωπεκία nominatur, sub qualibet figura dilatatur. Fit & in capillo, & in barba. Id vero, quod à serpentis similitudine ὀφίασις appellatur, incipit ab occipitio: duorum digitorum latitudinem non excedit: ad aures duobus capitibus serpit; quibusdam etiam ad frontem, donec se duo capita in priorem partem committant. Illud vitium in qualibet ætate est: hoc fere in infantibus. Illud vix unquam sine curatione: hoc per se sæpe finitur.

Quidam hæc genera arearum scalpello exasperant. quidam illinunt adurentia ex oleo; maximeque chartam combustam. quidam resinam terebinthinam cum thapsia inducunt. Sed nihil melius est, quam novacula quotidie radere: quia, cum paulatim summa pellicula excisa est, adaperiuntur pilorum radiculæ. Neque ante oportet desistere, quam frequentem pilum nasci apparuerit. Id autem, quod subinde raditur, illini atramento sutorio satis est.

CAP. V.

De Varis, & Lenticulis, & Ephelide.

PENE ineptiæ sunt, curare varos, & lenticulas, & ephelidas: sed eripi tamen fœminis cura cultus sui non potest. Ex iis autem, quæ supra proposui, vari lenticulæque vulgo notæ sunt; quamvis rarior ea species est, quam φακίαν Græci vocant; cum sit ea lenticula rubicundior, & inæ-

qua-

qualior. Ἐφηλὶς vero à plerisque ignoratur: quæ nihil est, nisi asperitas quædam & durities mali coloris. Cætera non nisi in facie: lenticulæ etiam in alia parte nonnunquam nasci solent. de qua per se scribere alio loco, visum operæ pretium non est.

Sed vari commodissime tolluntur imposita resina, cui non minus quam ipsa est, aluminis scissilis, & paulum mellis adjectum est. Lenticulam tollunt galbanum & nitrum, cum pares portiones habent, contritaque ex aceto sunt, donec ad mellis crassitudinem venerint. His corpus illinendum est, & , interpositis pluribus horis, mane eluendum, oleoque leviter ungendum.

Ephelidem tollit resina, cui tertia pars salis fossilis & paulum mellis adjectum est. Ad omnia vero ista, atque etiam ad colorandas cicatrices, prodest ea compositio, quæ ad Tryphonem patrem authorem refertur. In ea pares portiones sunt myrobalani, crocomagmatis, cretæ cimoliæ subceruleæ, nucum amararum, farinæ hordei atque ervi, struthii albi, sertulæ campanæ seminis. quæ omnia contrita, melle quam amarissimo coguntur, illitumque à vespere usque mane eluitur.

Cap. VI.

De Oculorum morbis: & primo de his, qui lenibus medicamentis curantur.

Sed hæc quidem mediocria sunt. Ingentibus vero & variis casibus oculi nostri patent. Qui cum magnam partem ad vitæ simul & usum & dulcedinem conferant, summa cura tuendi sunt.

Protinus autem orta lippitudine, quædam notæ sunt, ex quibus, quid eventurum sit, colligere possimus. Nam, si simul & lacryma & tumor & crassa pituita cœperint; si ea pituita lachrymæ mista est; neque lachryma calida est, pituita vero alba & mollis, tumor non durus, longæ valetudinis metus non est. At si lachryma multa & calida, pituitæ paulum, tumor modicus idque in uno oculo est; longum id, sed sine periculo, futurum est. Idque lippitudinis genus minime cum dolore est; sed vix ante vigesimum diem tollitur: nonnunquam per duos menses durat; quandoque brevius finitur.

Si pituita alba & mollis esse incipit; lachrymæque miscetur, aut, si simul hæ utrunque oculum invaserunt, potest esse brevior, sed periculum ulcerum est. Pituita autem sicca & arida dolorem quidem movet, sed maturius desinit; nisi quid exulceravit.

Tumor magnus, si sine dolore est, & siccus, sine

ſine ullo periculo eſt: ſi ſiccus quidem, ſed cum dolore eſt, fere exulcerat; & nonnunquam ex eo caſu fit, ut palpebra cum oculo glutinetur. Ejuſdem exulcerationis timor in palpebris pupilliſve eſt; ubi, ſuper magnum dolorem, lachrymæ ſalſæ calidæque eunt; aut etiam ſi, tumore jam finito, diu lachryma cum pituita profluit.

Pejus etiamnum eſt, ubi pituita pallida aut livida eſt, lachryma calida aut multa profluit, caput calet, à temporibus ad oculos dolor pervenit, nocturna vigilia urget. ſiquidem ſub his oculis plerunque rumpitur, votumque eſt, ut tantum exulceretur. Intus ruptum oculum febricula juvat. Si foras jam ruptus procedit, ſine auxilio eſt. Si de nigro aliquid albidum factum eſt, diu manet. At, ſi aſperum, & craſſum eſt, etiam poſt curationem veſtigium aliquod relinquit.

Curari vero oculos ſanguinis detractione, medicamento, balneo, fotu, vino, vetuſtiſſimus author Hippocrates memoriæ prodidit. Sed eorum tempora & cauſas parum explicuit: in quibus Medicinæ ſumma eſt. Neque minus in abſtinentia & alvi ductione ſæpe auxilii eſt. Hos igitur interdum inflammatio occupat: ubi cum tumore in his dolor eſt; ſequiturque pituitæ curſus, nonnunquam copioſior vel acrior, nonnunquam utraque parte moderatior. In ejuſmodi caſu prima omnium ſunt quies

& abstinentia. Ergo primo die, loco obscuro cubare debet sic, ut à sermone quoque abstineat: nullum cibum assumere; si fieri potest, ne aquam quidem; sin minus, certe quam minimum ejus.

Quod si graves dolores sunt, commodius secundo die; si tamen res urget, etiam primo sanguis mittendus est, utique si in fronte venæ tument, si firmo corpore materia superest. Si vero minor impetus, minus acrem curationem requirit. Alvum non nisi secundo tertiove die duci oportet. At modica inflammatio neutrum ex his auxilium desiderat: satisque est, uti quiete & abstinentia.

Neque tamen in lippientibus longum jejunium necessarium est, ne pituita tenuior atque acrior fiat: sed secundo die dari debet id, quod levissimum videri potest ex iis, quæ pituitam faciunt crassiorem; qualia sunt ova sorbilia: si minor vis urget, pulticula quoque, aut panis ex lacte. Insequentibus diebus, quantum inflammationi detrahetur, tantum adjici cibis poterit; sed generis ejusdem: utique ut nihil salsum, nihil acre, nihil ex his, quæ extenuant, sumatur; nihil potui præter aquam. Et victus quidem ratio talis maxime necessaria est.

Protinus autem primo die, croci P. L.*. & farinæ candidæ quam tenuissimæ P. II.*. excipere oportet ovi albo, donec mellis

crassitu-

crassitudinem habeat: idque in linteolum illinere, & fronti agglutinare, ut, compressis venis, pituitæ impetum cohibeat. Si crocum non est, thus idem facit. Linteolo an lana excipiatur, nihil interest. Superinungi vero oculi debent sic, ut croci quantum tribus digitis comprehendi potest, sumatur, myrrhæ ad fabæ, papaveris lachrymæ ad lentis magnitudinem, eaque cum passo conterantur, & specillo super oculos inducantur. Aliud ad idem: myrrhæ P. I. *. mandragoræ succi P. II. *. papaveris lachrymæ P. II. *. foliorum rosæ, cicutæ seminis, singulorum P. III. *. acaciæ P. IV. *. gummi P. VIII. *. Et hæc quidem interdiu: noctu vero, quo commodior quies veniat, non alienum est, superimponere candidi panis interiorem partem ex vino subactam. nam & pituitam reprimit, &, si quid lachrymæ processit, absorbet, & oculum glutinari non patitur.

Si grave id & durum, propter magnum oculorum dolorem, videtur, ovi & album & vitellus in vas defundendum est, adjiciendumque eo mulsi paulum, idque digito permiscendum; ubi facta unitas est, demitti debet lana mollis bene carpta, quæ id excipiat; superque oculos imponi. Ea res & levis est, & refrigerando pituitam coercet, & non exarescit, & glutinari oculum non patitur. Farina quoque hordeacea cocta, & cum malo cotoneo cocto mixta,

commode imponitur. Neque ab ratione abhorret, etiam penicillo potiſſimum uti expreſſo, ſi levior impetus eſt, ex aqua; ſi major, ex poſca. Priora faſcia deliganda ſunt, ne per ſomnum cadant: at hoc ſuperimponi ſatis eſt, quia & reponi ab ipſo ægro commode poteſt: & quia, cum inaruit, iterum madefaciendum eſt. Si tantum mali eſt, ut ſomnum diu prohibeat, eorum aliquid dandum eſt, quæ ἀνώδυνα Græci appellant: ſatiſque eſt puero, quod ervi; viro, quod fabæ magnitudinem impleat. In ipſum vero oculum primo die, niſi immodica inflammatio eſt, nihil recte conjicitur: ſæpe enim potius concitatur eo pituita, quam minuitur. At ſecundo die, gravi quoque lippitudini per indita medicamenta recte ſuccurritur, ubi vel jam ſanguis miſſus, vel alvus ducta eſt; aut, neutrum neceſſarium eſſe, manifeſtum eſt.

2. *De diverſis oculorum collyriis.*

Multa autem multorumque collyria ad id apta ſunt; noviſque etiamnum miſturis temperari poſſunt; cum lenia medicamenta, & modice reprimentia, facile & varie miſceantur. Ego autem nobiliſſima exequar.

3. *Philonis collyrium.*

Eſt igitur Philonis, quod habet ceruſſæ elotæ, ſpodii, gummi, ſingulorum P. I. *. papaveris lachrymæ combuſtæ P. I. *. Illud ſcire oportet, hæc quoque omnia medica-

medicamenta, singula primum per se teri, deinde mista iterum, adjecta paulatim vel aqua, vel alio humore. Gummi cum quasdam alias facultates habeat, hoc maxime præstat, ut, ubi collyria diu facta inaruerunt, glutinata sint, neque frientur.

4. Dionysii collyrium.

Dionysii collyrium est: papaveris lachrymæ combustæ, donec tenerescat P. I. *. thuris combusti, gummi, singulorum P. II. *. spodii P. IV. *.

5. Cleonis collyrium.

Cleonis nobile admodum: papaveris lachrymæ frictæ P. I. *. croci P. I. *. gummi P. *. V. quibus, cum teruntur, adjicitur rosæ succus. Aliud ejusdem valentius: squamæ ferri, quod στόμωμα adpellant, P. I. *. croci P. II. *. spodii P. IV. *. plumbi & eloti, & combusti P. I. *. gummi tantundem. Ejus aliud quoque ad idem est, maxime ubi multa pituita profluit: castorei P. *. I. aloes P. *. I. myrrhæ P. II. *. cadmiæ curatæ P. VIII. *. stibii tantundem, acaciæ succi P. XII. *. quod, cum miscueris, in pixidicula servetur. Theodotus vero huic compositioni adjecit papaveris lachrymæ combustæ P. *. I. æris combusti & eloti P. II. *. nucleorum palmarum combustorum P. X. *. gummi P. XII. *.

6. Theodoti collyrium, Acharistum appellatum.

At ipsius Theodoti, quod à quibusdam ἀχάριστον nominatur, ejusmodi est: castorei,

commode imponitur. Neque ab ratione abhorret, etiam penicillo potissimum uti expresso, si levior impetus est, ex aqua; si major, ex posca. Priora fascia deliganda sunt, ne per somnum cadant: at hoc superimponi satis est, quia & reponi ab ipso ægro commode potest: & quia, cum inaruit, iterum madefaciendum est. Si tantum mali est, ut somnum diu prohibeat, eorum aliquid dandum est, quæ ἀνώδυνα Græci appellant: satisque est puero, quod ervi; viro, quod fabæ magnitudinem impleat. In ipsum vero oculum primo die, nisi immodica inflammatio est, nihil recte conjicitur: sæpe enim potius concitatur eo pituita, quam minuitur. At secundo die, gravi quoque lippitudini per indita medicamenta recte succurritur, ubi vel jam sanguis missus, vel alvus ducta est; aut, neutrum necessarium esse, manifestum est.

2. *De diversis oculorum collyriis.*

Multa autem multorumque collyria ad id apta sunt; novisque etiamnum misturis temperari possunt; cum lenia medicamenta, & modice reprimentia, facile & varie misceantur. Ego autem nobilissima exequar.

3. *Philonis collyrium.*

Est igitur Philonis, quod habet cerussæ elotæ, spodii, gummi, singulorum P. I. *. papaveris lachrymæ combustæ P. I. *. Illud scire oportet, hæc quoque omnia

medica-

medicamenta, singula primum per se teri, deinde mista iterum, adjecta paulatim vel aqua, vel alio humore. Gummi cum quasdam alias facultates habeat, hoc maxime præstat, ut, ubi collyria diu facta inaruerunt, glutinata sint, neque frientur.

4. *Dionysii collyrium.*

Dionysii collyrium est: papaveris lachrymæ combustæ, donec tenerescat P. I. *. thuris combusti, gummi, singulorum P. II. *. spodii P. IV. *.

5. *Cleonis collyrium.*

Cleonis nobile admodum: papaveris lachrymæ frictæ P. I. *. croci P. I. *. gummi P. *. V. quibus, cum teruntur, adjicitur rosæ succus. Aliud ejusdem valentius: squamæ ferri, quod στόμωμα adpellant, P. I. *. croci P. II. *. spodii P. IV. *. plumbi & eloti, & combusti P. I. *. gummi tantundem. Ejus aliud quoque ad idem est, maxime ubi multa pituita profluit: castorei P. *. I. aloes P. *. I. myrrhæ P. II. *. cadmiæ curatæ P. VIII. *. stibii tantundem, acaciæ succi P. XII. *. quod, cum miscueris, in pixidicula servetur. Theodotus vero huic compositioni adjecit papaveris lachrymæ combustæ P. *. I. æris combusti & eloti P. II. *. nucleorum palmarum combustorum P. X. *. gummi P. XII. *.

6. *Theodoti collyrium, Acharistum appellatum.*

At ipsius Theodoti, quod à quibusdam ἀχάριστον nominatur, ejusmodi est: casto-

rei,

rei, nardi indici, ſingulorum P. I. *. lycii P.*. papaveris lachrymæ tantundem; myrrhæ P. II. *. croci, ceruſſæ elotæ, aloes, ſingulorum P. III. *. cadmiæ botryitidis elotæ, æris combuſti, ſingulorum P. VIII. *. gummi P. XVIII. *. acaciæ ſucci. P. XX. *. ſtibii tantundem, quibus aqua pluviatilis adjicitur.

7. Cythion vel Tephrion collyrium.

Præter hæc, ex frequentiſſimis collyriis eſt id, quod quidam Cythion, quidam à cinereo colore Tephrion appellant. Habet amyli, tragacanthæ, acaciæ ſucci, gummi, ſingulorum P. I. *. papaveris lachrymæ P. II. *. ceruſſæ elotæ P. IV. *. ſpumæ argenti elotæ P. VIII. quæ æque ex aqua pluviatili conteruntur.

8. Euelpidis collyrium, Trygodes nominatum.

Euelpides autem, qui ætate noſtra maximus fuit ocularius medicus, utebatur eo, quod ipſe compoſuerat, & τρυγῶδες nominabat. Habet autem hoc, caſtorei P. II. *. lycii, nardi, papaveris lachrymæ, ſingulorum P. I. *. croci, myrrhæ, aloes, ſingulorum P. IV. *. æris combuſti P. VIII. *. cadmiæ, & ſtibii, ſingulorum P. XII. *. acaciæ ſucci P. XXVI. *. gummi tantundem.

Quo gravior vero quæque inflammatio eſt, eo magis leniri medicamento debet, adjecto vel albo ovi, vel muliebri lacte. At, ſi neque medicus, neque medicamentum præſto eſt, ſæpius utrumlibet horum in

ocu-

oculos penicillo ad idipſum facto infuſum, id malum lenit. Ubi vero aliquis relevatus eſt, jamque curſus pituitæ conſtitit, reliquias fortaſſe leviores futuras diſcutiunt balneum & vinum. Igitur lavari debet leviter, ante ex oleo perfricatus, diutiuſque in cruribus & feminibus; multaque calida aqua fovere oculos; deinde per caput prius calida, tum egelida perfundi: à balneo cavere ne quo frigore afflatuve lædatur: poſthæc cibo paulo pleniore, quàm ex operum conſuetudine, uti; vitatis tamen omnibus pituitam extenuantibus: vinum bibere lene, ſubauſterum, modice vetus; neque effuſe, neque timide; ut neque cruditas ex eo, & tamen ſomnus fiat, lenianturque intus latentia acria. Sed, ſi quis in balneo ſenſit majorem oculorum perturbationem, quam attulerat (quod incidere his ſolet, qui, manente adhuc pituitæ curſu, feſtinarunt) quamprimum diſcere debet: nihil eo die vini aſſumere; cibi minus etiam, quam pridie. deinde cumprimum ſatis pituita ſubſtitit, iterum ad uſum balnei redire.

Solet tamen evenire nonnunquam, ſive tempeſtatum vitio, ſive corporis, ut pluribus diebus neqne dolor, neque inflammatio, & minime pituitæ curſus finiatur. Quod ubi incidit, jamque ipſa vetuſtate res matura eſt, ab his eiſdem auxilium petendum eſt, id eſt balneo ac vino. Hæc enim

ut

ut in recentibus malis aliena sunt; quia concitare ea possunt, & accendere: sic in veteribus, quæ nullis aliis auxiliis cesserunt, admodum efficacia esse consuerunt. videlicet hic quoque, ut alibi, cum secunda vana fuerint, contrariis adjuvantibus. Sed ante tonderi ad cutem convenit: deinde in balneo aqua calida quamplurima caput atque oculos fovere: tum utrunque penicillo detergere, & ungere caput irino unguento; continereque in lectulo se, donec omnis calor, qui conceptus est, finiatur; desinatque sudor, qui necessario in capite collectus est. Tum ad idem cibi vinique genus veniendum est sic, uti potiones meracæ sint; obtegendumque caput, & quiescendum. Sæpe enim posthæc gravis somnus, sæpe sudor, sæpe alvi dejectio pituitæ cursum finit. Si levatum est malum (quod aliquando serius fit) per plures dies idem fieri oportet, donec ex toto sanitas restituatur. Si diebus eisdem alvus nihil reddit, ducenda est; quo magis superiores partes leventur.

Nonnunquam autem ingens imflammatio tanto impetu erumpit, ut oculos è sua sede propellat. πρόπτωσιν id, quoniam oculi procidunt, Græci appellant. His utique, si vires patiuntur, sanguinem mitti: si id fieri non potest, alvum duci, longioremque inediam induci, necessarium est. Opus autem lenissimis medicamentis est. Ideo-

que Cleonis collyrio quidam, quod ex duobus ante poſitum eſt, utuntur. Sed optimum eſt Nilei: neque de ullo magis inter omnes authores convenit.

9. *Nilei collyrium, omnium optimum.*

Id habet nardi Indici, papaveris lachrymæ, ſingulorum P. *. gummi P. I. *. croci P. II. *. foliorum roſæ recentium P. IV. *. quæ vel aqua pluviatili, vel vino levi ſubauſtero coguntur. Neque alienum eſt, malicorium, vel ſertulam campanam ex vino coquere, deinde conterere: aut myrrham nigram cum roſæ foliis miſcere: aut hyoſcyami folia cum ovi vitello cocta: aut farinam cum acaciæ ſucco, vel paſſo, aut mulſo. Quibus ſi folia quoque papaveris adjiciuntur, aliquanto valentiora ſunt. Horum aliquo præparato, penicillo fovere oculos oportet, ex aqua calida expreſſo, in qua ante vel myrti vel roſæ folia decocta ſint: deinde, ex illis aliquid imponi. Præter hæc, ab occipitio inciſa cute, cucurbitula adhibenda eſt.

Quod ſi per hæc reſtitutus oculus in ſedem ſuam non eſt, eodemque modo prolapſus permanet, ſcire oportet, lumen eſſe amiſſum: deinde futurum, ut indureſcat is, aut in pus vertatur. Si ſuppuratio ſe oſtendit, ab eo angulo, qui tempori propior eſt, incidi oculus debet; ut, effuſo pure, inflammatio ac dolor finiatur, & intus tunicæ reſidant, quo minus fœda poſtea facies

facies ſit. Utendum deinde vel iiſdem collyriis ex lacte ut ovo; vel croco, cui album ovi miſceatur. At, ſi induruit, & ſic emortuus eſt, ut ne in pus verteretur; quatenus fœde prominebit, excidendum erit ſic, ut hamo ſumma tunica apprehendatur, atque infra id ſcalpellus incidat: tum eadem medicamenta erunt injicienda, donec omnis dolor finiatur. Iiſdem medicamentis in eo quoq; oculo utendum eſt, qui primum procidit, peinde per plura loca fiſſus eſt.

10. De Carbunculis oculorum.

Solent etiam carbunculi ex inflammatione naſci, nonnunquam in ipſis oculis, nonnunquam in palpebris: & in his ipſis, modo ab interiore, modo ab exteriore parte. In hoc caſu alvus ducenda eſt: cibus minuendus: lac potui dandum; ut acria, quæ læſerunt, leniantur. Quod ad cataplaſmata & medicamenta pertinet, his utendum, quæ adverſus inflammationes propoſita ſunt. Atque hic quoque Nilei collyrium optimum eſt. Si tamen carbunculus in exteriore palpebræ parte eſt, ad cataplaſmata aptiſſimum eſt lini ſemen ex mulſo coctum; aut, ſi id non eſt, tritici farina eodem modo cocta.

11. De puſtulis oculorum.

Puſtulæ quoque ex inflammationibus interdum oriuntur. Quod ſi inter initia protinus incidit, magis etiam ſervanda ſunt, quæ de ſanguine & quiete ſupra propoſui:

posui : sin serius , quam ut sanguis mitti possit , alvus tamen ducenda est. Si id quoque aliqua res inhibet , utique victus ratio servanda est. Medicamentis autem hic quoque lenibus opus est ; quale Nilei , quale Cleonis est.

12. *Philetis collyrium , ad pustulas oculorum.*

Id quoque , quod Philetis vocatur, huic aptum est. Habet enim myrrhæ, papaveris lachrymæ, singulorum P. I. *. plumbi eloti, terræ samiæ, quæ ἀστὴρ vocatur , tragacanthæ , singulorum P. IV.*. stibii cocti , amyli , singulorum P. VI. *. spodii eloti , cerussæ elotæ, singulorum P. VIII.*. quæ aqua pluviatili excipiuntur. Usus collyrii, vel ex ovo , vel ex lacte est.

13. *De Ulceribus oculorum , & de* διὰ λιβάνου *collyrio.*

Ex pustulis ulcera interdum fiunt ; eaque recentia æque lenibus medicamentis nutrienda sunt, & iisdem fere, quæ supra in pustulis proposui. Fit quoque proprie ad hæc, quod διὰ λιβάνου vocatur. Habet æris combusti, & eloti, papaveris lachrymæ frictæ singulorum P. I. *. spodii eloti, thuris , stibii combusti & eloti , myrrhæ, gummi , singulorum P. II. *.

14. *De Imminutione oculorum.*

Evenit etiam , ut oculi , vel ambo , vel singuli, minores fiant, quam esse naturaliter debeant. Idque & acer pituitæ cursus in lippitudine efficit , & continuati fletus ,

&

& ictus parum bene curati. In his quoque iisdem lenibus medicamentis ex muliebri lacte utendum est: cibis vero his, qui maxime corpus alere, & implere consuerunt: vitandaque omni modo causa, quæ lachrymas excitet, & cura domesticorum. quorum etiam, si quid forte incidit, ejus notitiæ subtrahendum: atque acria quoque medicamenta, & acres cibi non alio magis nomine his nocent, quam quod lachrymas movent.

15. *De Pediculis palpebrarum.*

Genus quoque vitii est, qui inter pilos palpebrarum pediculi nascuntur. id φθειρίασιν Græci nominant. Quod cum ex malo corporis habitu fiat, raro non ultra procedit: sed fere, tempore interposito, pituitæ cursus acerrimus sequitur; exulceratisque vehementer oculis, aciem quoque ipsam corrumpit.

His alvus ducenda est: caput ad cutem tondendum, diuque quotidie jejunis perfricandum. His, ambulationibus aliisque exercitationibus diligenter utendum: gargarizandum ex mulso, in quo nepeta & pinguis ficus decocta sit: sæpe in balneo multa calida aqua fovendum caput: vitandi acres cibi; lacte pingui vinoque utendum: bibendumque liberalius, quam edendum est. Medicamenta vero intus quidem lenia danda sunt; ne quid acrioris pituitæ concitent: super ipsos vero pedicu-

los

los alia, quæ necare eos, & prohibere, ne similes nascantur, possint. Ad idipsum spumæ nitri P. I. *. sandarachæ P. I. *. uvæ taminiæ, P. *. I. simul teruntur, adjiciturque vetus oleum pari portione, atque acetum, donec eis mellis crassitudo sit.

16. De Oculorum gravioribus morbis, qui ex inflammationibus oriuntur, & validioribus medicamentis curantur, & de Andreæ collyrio, & de διὰ κέρατος.

Hactenus oculorum morbi, qui lenibus medicamentis nutriuntur. Genera deinde alia sunt, quæ diversam curationem desiderant; fere ex inflammationibus nata, sed finitis quoque his manentia. atque inprimis in quibusdam perseverat tenuis pituitæ cursus. Quibus alvus ab inferiore parte evocanda est, demendumque aliquid ex cibo. Neque alienum est, illini frontem ex compositione Andreæ. Quæ habet gummi P. I. *. cerussæ, stibii, singulorum P. II. *. spumæ argenti coctæ & elotæ P. IV. *. sed ea spuma ex aqua pluviatili coquitur; & arida hæc medicamenta ex succo myrti conteruntur. His illita fronte, cataplasma quoque superinjiciendum ex farina, quæ frigida aqua coacta sit, cuique aut acaciæ succus, aut cupressus adjecta sit. Cucurbitula quoque, inciso vertice, recte accommodatur; aut ex temporibus sanguis emittitur. Inungi vero eo debet, quod habet squamæ æris, papaveris lachrymæ, singulorum

lorum P. *. cervini cornu combusti & eloti, plumbi eloti, gummi, singulorum P. I V. *. thuris P. XII. Hoc vero collyrium quia cornu habet, διὰ κέρατος nominant. Quotiescunque non adjicio, quod genus humoris adjiciendum sit, aquam intelligi volo.

17. Μεμιγμένον, *Euelpidis collyrium*.

Ad idem Euelpidis, quod μεμιγμένον nominabat. In eo papaveris lachrymæ, & albi piperis, singulæ unciæ sunt, gummi libra, æris combusti P. I. *. Inter has autem curationes, post intermissionem aliquam, prosunt balneum & vinum. Cumque omnibus lippientibus vitandi cibi sint, qui extenuant; tum præcipue, quibus tenuis humor diu fertur. Quod si jam fastidium est eorum, quæ pituitam crassiorem reddunt, sicut in hoc genere materiæ maxime promptum est; confugiendum est ad ea, quæ, quia ventrem, corpus quoque adstringunt.

18. *De Oculorum ulceribus supercrescentibus, sordidis, cavis, veteribus.*

At ulcera, si cum inflammatione finita non sunt, aut supercrescentia, aut sordida, aut certe vetera esse consuerunt. Ex his supercrescentia collyrio, quod μεμιγμένον vocatur, optime reprimuntur. Sordida purgantur & eodem, & eo, quod Smilion nominatur.

19. Smilion collyrium.

Habet æruginis P. VI. *. gummi tantundem, ammoniaci, minii sinopici, singulorum P. XVI. *. quæ quidam ex aqua; quidam, quo vehementiora sint, ex aceto terunt.

20. Phynon collyrium Euelpidis.

Id quoque Euelpidis, quod Phynona appellabat, hic utile est: croci P. I. *. papaveris lachrymæ, gummi, singulorum P. II. *. æris combusti & eloti, myrrhæ, singulorum P. IV. piperis albi P. VI. *. Sed ante litum, hoc ungendum est.

21. Sphærion collyrium Euelpidis.

Id quoque ejusdem, quod Sphærion nominabat, eodem valet. Lapidis hæmatitis eloti P. II. *. piperis grana sex, cadmiæ elotæ, myrrhæ, papaveris lachrimæ, singulorum P. III. *. croci P. IV. *. gummi P. VIII. *. quæ cum vino aminæo conteruntur.

22 Liquidum Euelpidis collyrium.

Liquidum quoque medicamentum ad idem componebat. in quo erant hæc: æruginis P. *. minii combusti, atramenti sutorii, cinnamomi, singulorum P. III. *. croci, nardi, papaveris lachrymæ, singulorum P. I. *. myrrhæ P. II. *. æris combusti P. III. *. cineris ex odoribus P. IV. *. piperis grana XV. Hæc ex vino austero teruntur: deinde cum passi tribus heminis decoquuntur, donec corpus unum sit. Idque medicamen-

camentum vetuſtate efficacius fit.

23. *De cavis oculorum ulceribus.*

Cava vero ulcera commodiſſime implent ex his, quæ ſupra poſita ſunt, Sphærion, & id quod Philetis vocatur. Idem Sphærion vetuſtis ulceribus & vix ad cicatricem venientibus optime ſuccurrit.

24. *Hermonis collyrium.*

Eſt etiam collyrium, quod cum ad plura valeat, plurimum tamen proficere in his ulceribus videtur. Refertur ad Hermonem authorem. Habet piperis longi P. I.Z. *. albi P.*. cinnamomi, coſti, ſingulorum P. I. *, atramenti ſutorii, nardi, caſiæ, caſtorei, ſingulorum P.II*. gallæ P.V.*. myrrhæ, croci, thuris, lycii, ceruſſæ, ſingulorum P. VIII. *, papaveris lacrymæ P. XII. *. aloes, æris combuſti, cadmiæ, ſingulorum P.XVI. *. acaciæ, ſtibii, gummi, ſingulorum P.XXV. *.

25. *De Cicatricibus oculorum, quæ ex ulceribus facta ſunt, & de Aſclepia, & Canopite, & Pyxino, collyriis.*

Factæ vero ex ulceribus cicatrices duobus vitiis periclitantur; ne aut cavæ, aut craſſæ ſint. Si cavæ ſunt, poteſt eas implere id, quod Sphærion vocari dixi; vel id, quod Aſclepias nominatur. Habet hoc papaveris lachrymæ P.II. *. ſagapeni, opopanacis, ſingulorum P.III. *. æruginis P. IV. *. gummi P.VIII. *. piperis P. XII. *. cadmiæ elotæ, ceruſſæ, ſingulorum P. XVI. *.

At,

At, ſi craſſæ cicatrices ſunt, extenuat vel Smilion, vel Canopite collyrium; quod habet cinnamomi, acaciæ, ſingulorum P. I. *. cadmiæ elotæ, croci, myrrhæ, papaveris lachrymæ, gummi, ſingulorum P. I I. *. piperis albi, thuris, ſingulorum P. I I I. *. æris combuſti P. I X. *. cum aqua pluviatili. Vel Euelpidis Pyxinum, quod ex his conſtat: ſalis foſſilis P. I V. *. ammoniaci thymiamatis P. V I I I. *. pipaveris lachrymæ P. X I I. *. ceruſſæ. P. X V. *. piperis albi, croci cilicii, ſingulorum P. L I I. *. gummi P. X I I I. *. cadmiæ elotæ P. I X. *. Maxime tamen tollere cicatricem videtur id, quod habet gummi P. I I I. *. æruginis P. I. *. crocomagmatis P. I V. *.

26. *De alio genere Inflammationis oculorum.*

Eſt etiam genus inflammationis, in qua, ſi cui tument ac diſtenduntur cum dolore oculi, ſanguinem ex fronte mitti neceſſarium eſt: multaque aqua calida caput atque oculos fovere: gargarizare ex lenticula, vel ex fici cremore: inungi acribus medicamentis, quæ ſupra comprehenſa ſunt; maximeque eo, quod Sphærion nominatur, quodque lapidem hæmatiten habet. Atque alia quoque utilia ſunt, quæ ad extenuandam aſpritudinem fiunt; de qua protinus dicam.

Hæc autem inflammationem oculorum fere ſequitur; interdum major, interdum levior. Nonnunquam etiam ex aſpritu-

dine lippitudo fit, atque ipsam deinde aspritudinem auget, fitque ea in aliis brevis, in aliis longa, & quæ vix unquam finiatur.

In hoc genere valetudinis quidam crassas, durasque palpebras, & ficulneo folio, & asperato specillo, & interdum scalpello eradunt; versasque quotidie medicamentis suffricant. Quæ neque nisi in magna vetustaque aspritudine, neque sæpe facienda sunt. Nam melius eodem ratione victus & idoneis medicamentis pervenitur. Ergo exercitationibus utemur, & balneo frequentiore; multaque oculorum palpebras aqua calida fovebimus: cibi autem sumendi sunt acres & extenuantes.

27. *Cæsarianum collyrium.*

At medicamentum id, quod Cæsarianum vocatur, habet atramenti sutorii P. I. *. misyos P. *. piperis albi P. V. *. papaveris lachrymæ, gummi, singulorum P. II. *. cadmiæ lotæ. P. III. *. stibii P. VI. *. Satisque constat, hoc collyrium adversus omne genus oculorum valetudinis idoneum esse; exceptis his, quæ lenibus nutriuntur.

28. *Hieracis collyrium.*

Id quoque, quod Hieracis nominatur, ad aspritudinem potest. Habet myrrhæ P. I. *. ammoniaci thymiamatis P. II. *. æruginis rasæ P. IV. *. cum aqua pluvia tili. Ad idem idoneum est etiam id, quod Canopi-

te,

te, & id quod Smilion vocatur, & id quod Pyxinum, & id quod Sphærion. Si autem composita medicamenta non adsunt, felle caprino, vel quam optimo melle satis commode aspritudo curatur.

29. *De arida lippitudine.*

Est etiam genus aridæ lippitudinis, quod ξηροφθαλμίαν Græci appellant. Sub hoc neque tument, neque fluunt oculi, sed rubent tantum, & cum dolore quodam fere levi ac prurigine graves sunt, & palpebræ citra duritiem ullam noctu præ gravi pituita inhærescunt: quantoque minor generi huic impetus, tanto finis minus expeditior est.

In hoc vitio multum ambulare, multum exerceri, lavari sæpe, ibique desudare, multaq; fricatione uti necessarium est. Cibi neque qui implent, neque nimium acres, apti sunt, sed inter hos medii. Mane, ubi concoxisse manifestum est, non est alienum ex sinapi gargarizare, tum deinde caput atque os diutius perfricare.

30. *Rhinion collyrium.*

Collyrium vero hoc aptissimum est, quod Rhinion vocatur. Habet myrrhæ P. I. *. papaveris lachrymæ, acaciæ succi, piperis, gummi, singulorum P. I. *. lapidis hæmatitis, lapidis phrygii, lycii, lapidis scissilis, singulorum P. II. *. æris combusti P. IV. *. Ac pyxinum quoque eidem accommodatum est.

31. *De Scabris oculis.*

Si vero ſcabri oculi ſunt, quod maxime in angulis eſſe conſuevit, poteſt prodeſſe Rhinion, id quod ſupra poſitum eſt. Poteſt ſimiliter prodeſſe id, quod habet æruginis raſæ, piperis longi, papaveris lachrymæ, ſingulorum P. II. *. piperis albi, gummi, ſingulorum P. IV. *. cadmiæ lotæ, ceruſſæ, ſingulorum P. VI. *. Nullum tamen melius eſt, quam Euelpidis, quod βασιλικὸν nominabat. Habet papaveris lachrymæ, ceruſſæ, lapidis Aſii, ſingulorum P. II. *. gummi P. XIII. *. piperis albi P. IV. *. croci P. VI. *. pſorici P. XIII. *. Nulla autem per ſe materia eſt, quæ Pſoricum nominetur; ſed chalcitidis aliquid, & cadmiæ dimidio plus ex aceto ſimul conteruntur, idque in vas fictile inditum, & contectum ficulneis foliis, ſub terra reponitur diebus viginti, & rurſus ſublatum teritur, & ſic appellatur pſoricum. Verum de baſilico quoque collyrio convenit, ad omnes affectus oculorum id eſſe idoneum, qui non lenibus medicamentis curantur.

At, ubi non ſunt medicamenta compoſita, ſcabros angulos lævant & mel & vinum. Succurritque & his & aridæ lippitudini, ſi quis panem ex vino ſubactum ſuper oculum imponit. Nam, cum fere ſit humor aliquis, qui modo ipſum oculum, modo angulos, aut palpebras exaſperat, ſic &, ſi quid prodit humoris, extrahitur; &, ſi

si quid juxta est, repellitur.

32. *De Caligine oculorum.*

Caligare vero oculi nonnunquam ex lippitudine, nonnunquam etiam sine hac, propter senectutem, imbecillitatemve aliam, consueverunt. Si ex reliquiis lippitudinis id vitium est, adjuvat collyrium, quod Asclepias nominatur. Adjuvat & id, quod ex crocomagmate fit.

33. *Διὰ κρόκου collyrium.*

Proprie etiam ad id componitur, quod διὰ κρόκου vocant. Habet piperis P. I. *. croci cilicii, papaveris lachrymæ, cerussæ, singulorum P. II. *. psorici, gummi, singulorum P. IV. *.

34. *De Caligine propter senectutem, aut aliam imbecillitatem.*

At, si ex senectute aliave imbecillitate id est, recte inungi potest, & melle quam optimo, & cyprino, & oleo vetere. Commodissimum tamen est, balsami partem unam, & olei veteris, aut cyprini partes duas, mellis quam acerrimi partes tres miscere. Utilia quoque huic medicamenta sunt, quæ ad caliginem proxime, quæque ad extenuandas cicatrices supra comprehensa sunt.

Cuicunque vero oculi caligabunt, huic opus erit multa ambulatione, atque exercitatione, frequenti balneo, ubi totum quidem corpus perfricandum est, præcipue tamen caput ex irino, donec insudet; velandumque postea, nec detegendum, ante-

quam ſudor & calor domi conquierint. Tum cibis utendum acribus, & extenuantibus: interpoſitiſque aliquibus diebus, ex ſinapi gargarizandum.

35. *De Suffuſione oculorum.*

Suffuſio quoque, quam Græci ὑπόχυσιν nominant, interdum oculi pupillæ, qua cernit, ſe opponit. Quod ſi inveteraverit, manu curandum eſt. Inter initia nonnunquam certis obſervationibus diſcutitur. Sanguinem ex fronte vel naribus mittere; in temporibus venas adurere; gargarizando pituitam evocare; ſuffumigare; oculos acribus medicamentis inungere, expedit. Victus optimus eſt, qui pituitam extenuat.

36. *De Reſolutione oculorum.*

At ne reſolutio quidem oculorum (quam παράλυσιν Græci nominant) alio victus modo, vel aliis medicamentis curanda eſt. Expoſuiſſe tantum genus vitii ſatis eſt. Igitur interdum evenit, modo in uno oculo, modo in utroque, aut ex ictu aliquo, aut ex morbo comitiali, aut ex diſtentione nervorum, qua vehementer ipſe oculus convulſus eſt, ut is neque quoquam intendi poſſit, neque omnino conſiſtat; ſed huc illucve ſine ratione moveatur, ideoque ne conſpectum quidem rerum præſtet.

37. *De Mydriaſi oculorum.*

Non multum ab hoc malo diſtat id, quod μυδρίασιν Græci vocant. Pupilla diffunditur & dilatatur, acieſque ejus hebe-

ſcit,

ſcit, ac pene caligat. Difficillime genus id imbecillitatis eliditur. In utraque vero, id eſt paralyſi & mydriaſi, pugnandum eſt per eadem omnia, quæ in caligine oculorum præcepta ſunt, paucis tantum mutatis: ſiquidem ad caput irino interdum acetum, interdum nitrum adjiciendum eſt; oculos vero melle inungi ſatis eſt. Quidam in poſteriore vitio calidis aquis uſi, relevatique: quidam ſine ulla manifeſta cauſa ſubito obcæcati ſunt. Ex quibus nonnulli, cum aliquandiu nihil vidiſſent, repentina profuſione alvi, lumen receperunt. Quo minus alienum videtur, & recenti re & interpoſito tempore, medicamentis quoque moliri dejectiones, quæ omnem noxiam materiam in inferiora depellant.

38. *De Imbecillitate oculorum.*

Præter hæc imbecillitas oculorum eſt, ex qua quidem interdiu ſatis, noctu nihil cernunt. quod in fœminam bene reſpondentibus menſtruis non cadit. Sed ſic laborantes inungi oportet ſanguine jocinoris (maxime hircini; ſin minus, caprini) ubi id aſſum coquitur, excepto: atque edi quoque ipſum jecur debet. Licet tamen etiam iiſdem medicamentis non inutiliter uti, quæ vel cicatrices, vel aſpritudinem extenuant. Quidam contrito ſemine portulacæ mel adjiciunt eatenus, ne id ex ſpecillo diſtillet, eoq; inungunt. Utendum vero eſt exercitationibus, balneo, & fricationibus.

39. *Ad Oculos, qui extrinsecus offenduntur, & sanguine suffusi sunt.*

Et hæc quidem in ipsis corporibus oriuntur. Extrinsecus vero interdum sic ictus oculum lædit, ut sanguis in eo suffundatur. Huic nihil commodius est, quam sanguine vel columbæ, vel palumbæ, vel hirundinis inungere. Neque id sine causa fit; cum harum acies extrinsecus læsa, interposito tempore in antiquum statum redeat, celerrimeque hirundinis. Unde etiam locus fabulæ factus est, per parentes id herba restitui, quod per se sanescit. Eorum ergo sanguis nostros quoque oculos ab externo casu commodissime tuetur, hoc ordine; ut sit hirundinis optimus, deinde palumbæ, minimum efficax columbæ, & sibi ipsi, & nobis.

Supra percussum vero oculum, ad inflammationem leniendam, non est alienum imponere etiam cataplasmata. Sed sal armeniacus, vel quilibet alius quam optime teri debet, sic, ut ei paulatim oleum adjiciatur, donec crassitudo strigmenti fiat. Id deinde miscendum est cum hordeacea farina, quæ ex mulso decocta sit. Facile autem, recognitis omnibus, quæ medici quoque prodiderunt, apparere cuilibet potest, vix ullum ex iis, quæ supra comprehensa sunt, oculi vitium esse, quod non simplicibus quoque, & promptis remediis subinde removeri possit.

Cap.

CAP. VII.

De Aurium morbis.

HACTENUS in oculis ea reperiuntur, in quibus medicamenta plurimum possunt: ideoque ad aures transeundum est; quarum usum proximum à luminibus natura nobis dedit. Sed in his aliquanto majus periculum est. nam vitia oculorum intra ipsos nocent: aurium inflammationes doloresque, interdum etiam ad dementiam mortemque præcipitant. Quo magis inter initia protinus succurrendum est, ne majori periculo locus sit.

Ergo, ubi primum dolorem aliquis sensit, abstinere & continere se debet. Postero die, si vehementius malum est, caput tondere, idque irino unguento calido perungere, & operire. At magnus cum febre vigiliaque dolor exigit, ut sanguis quoque mittatur. Si id aliquæ causæ prohibent, alvus solvenda est. Cataplasmata quoque calida, subinde mutata, proficiunt; sive fœni græci, sive lini, sive alia farina ex mulso decocta. Recte etiam subinde admoventur spongiæ, ex aqua calida expressæ. Tum, levato dolore, ceratum circumdari debet ex irino, aut cyprino factum. In quibusdam tamen melius, quod ex rosa est, proficit. Si vehemens inflammatio somnum ex toto prohibet, adjici cataplasmati debent, papaveris cortices fricti atque contriti, sic

ut ex his pars dimidia sit ; eaque tum simul ex passo vel mulso decoquuntur. In aurem vero infundere aliquod medicamentum oportet ; quod semper ante tepefieri convenit, comodissimeque per strigilem instillatur, ubi auris repleta est, super lana mollis addenda est, quæ humorem intus contineat. Et hæc quidem communia sunt.

Medicamentum vero est & rosæ, & radicum arundinum succus, & oleum, in quo lumbrici cocti sunt, & humor ex amaris nucibus, aut ex nucleo mali persici expressus. Composita vero ad inflammationem doloremque leniendum hæc fere sunt : castorei, papaveris lachrymæ pares portiones conteruntur, deinde adjicitur his passum. Vel papaveris lachrymæ, croci, myrrhæ par modus sic teritur, ut invicem modo rosa, modo passum instilletur. Vel id, quod amarum in ægyptia faba est, conteritur, rosa adjecta. Quibus myrrhæ quoque paululum à quibusdam miscetur, vel papaveris lachrymæ, aut thus cum muliebri lacte, vel amararum nucum cum rosa succus. Vel castorei, myrrhæ, papaveris lachrymæ pares portiones cum passo. Vel croci P. I. *. myrrhæ, aluminis scissilis, singulorum P. III. *. quibus, cum teruntur, paulatim miscentur passi cyathi tres, mellis minus cyatho. Idque ex primis medicamentis est. Vel papaveris lachryma ex aceto. Licet etiam compositione uti Themisonis ; quæ habet

habet castorei, opopanacis, papaveris lachrymæ ex aceto, singulorum P. II. *. spumæ nitri P. IV. *. quæ contrita passo excipiuntur, donec cerati crassitudinem habeant; atque ita reponuntur. Ubi usus requirit, rursus id medicamentum, adjecto passo, pistillo teritur. Illud perpetuum est, quotiescunque crassius medicamentum est, quam ut in aurem instillari possit, adjiciendum eum esse humorem, ex quo id componi debet, donec satis liquidum sit.

2. De Pure & malo odore aurium.

Si vero pus quoque aures habent, recte lycium per se infunditur; aut irinum unguentum; aut porri succus cum melle; aut centaureæ succus cum passo; aut succus mali punici in ipsius cortice tepefactus, adjecta myrrhæ exigua parte. Recte etiam miscentur myrrhæ, quam στακτὴν cognominant, P. I. *. croci tantundem, nuces amaræ XXV. mellis sesquicyathus. quæ contrita, cum utendum est, in cortice mali punici tepefiant. Ea quoque medicamenta, quæ oris exulcerati causa componuntur, æque ulcera aurium sanant. Quæ si vetustiora sunt, & multa sanies fluit, apta compositio est, quæ ad authorem Erasistratum refertur. habet piperis, croci, singulorum, P. I. *. myrrhæ, misy cocti, singulorum P. II. *. æris combusti P. II. *. hæc ex vino teruntur: deinde ubi inaruerunt, adjiciuntur passi heminæ tres, & simul

mul incoquuntur. Cum vero utendum est, adjicitur his mel & vinum. Est etiam Ptolemæi chirurgi medicamentum, quod habet lentisci, gallæ, singulorum P. I. *. omphacii P. I. *. succum punici mali. Est & Menophili validum admodum, quod ex his constat: piperis longi P. I. *. castorei P. II. *. myrrhæ, croci, papaveris lachrymæ, nardi Syriaci, thuris, malicorii, ex Ægyptia faba partis interioris, nucum amararum, mellis quam optimi, singulorum P. IV. *. Quibus, dum conteruntur, adjicitur acetum quam acerrimum, donec crassitudo in his passi fiat. Est & Cratonis: cinnamomi, cassiæ, singulorum P. I. *. nardi, lycii, myrrhæ, singulorum P. I. *. aloes P. II. *. mellis cyathi tres, vini sextarius. Ex quibus lycium cum vino decoquitur; deinde his alia miscentur. At, si multum puris, malusque odor est, æruginis rasæ, thuris, singulorum P. II. *. mellis cyathi duo, aceti quatuor simul incoquuntur. ubi utendum est, dulce vinum miscetur. Aut aluminis scissilis, papaveris lachrymæ, acaciæ succi par pondus miscetur, hisque adjicitur hyoscyami succi dimidio minor, quam unius ex superioribus, portio; eaque trita ex vino diluuntur. Per se quoque hyoscyami succus satis proficit.

3. *Compositiones ad omnia aurium vitia.*

Commune vero auxilium adversus omnes aurium casus, jamque usu comprobatum

tum Aſclepiades compoſuit. In eo ſunt cinnamomi, caſiæ, ſingulorum P. I. *. floris junci rotundi, caſtorei, piperis albi & longi, amomi, myrobalani, ſingulorum ſcripuli duo, thuris maſculi, nardi ſyriaci, myrrhæ pinguis, croci, ſpumæ nitri, ſingulorum P. II. *. Quæ ſeparatim contrita, rurſus mixta, ex aceto conteruntur; atque ita condita, ubi utendum eſt aceto diluuntur. Eodem modo commune auxilium auribus laborantibus eſt Polybi ſphragis ex dulci vino liquata. Quæ compoſitio priori libro continetur.

Quod ſi & ſanies profluit, & tumor eſt, non alienum eſt, mixto vino per oricularium clyſterem eluere; & tum infundere vinum auſterum cum roſa mixtum, cui ſpodii paulum ſit adjectum, aut lycium cum lacte, aut herbæ ſanguinalis ſuccum cum roſa, aut mali punici ſuccum cum exigua parte myrrhæ.

4. *De Vlcere ſordido aurium.*

Si ſordida quoque ulcera ſunt, melius mulſo eluuntur; & tum aliquod ex his, quæ ſupra ſcripta ſunt, quod mel habeat, infunditur. Si magis pus profluit, & caput utique tondendum, & multa calida aqua perfundendum, & gargarizandum, & uſque ad laſſitudinem ambulandum, & cibo modico utendum eſt. Si cruor quoque ex ulceribus apparet, lycium cum lacte debet infundi; vel aqua, in qua roſa decocta ſit,

ſucco

ſucco aut herbæ ſanguinalis, aut acaciæ adjecto.

Quod ſi ſuper ulcera caro increvit, eaque mali odoris, & ſanguinem fundit, aqua tepida elui debet; tum infundi id, quod ex thure & ærugine, & aceto, & melle fit, aut mel cum ærugine incoctum. Squama quoque æris cum ſandaracha contrita per fiſtulam recte inſtillatur.

5. De Vermibus aurium.

Ubi vero vermes orti ſunt, ſi juxta ſunt, protrahendi oriculario ſpecillo ſunt: ſi longius, medicamentis enecandi; cavendumque, ne poſtea naſcantur. Ad utrunque proficit album veratrum cum aceto contritum. Elui quoque aurem oportet vino, in quo marrubium decoctum ſit. Sic emortui vermes in primam auris partem prolabuntur, unde facillime educi poſſunt.

6. Ad Compreſſa aurium foramina.

Si foramen auris compreſſum eſt, & intus craſſa ſanies ſubeſt, mel quam optimum indendum eſt. Si id parum proficit, mellis cyatho & dimidio, æruginis raſæ P. II. *. adjiciendum eſt, incoquendumque, & eo utendum. Iris quoque cum melle ad idem proficit. Item mellis & roſæ ſcripuli duo. Item galbani P. II. *. myrrhæ cum melle, & fellis taurini, ſingulorum P. II. *. vini quantum ſatis eſt ad myrrham diluendam.

7. Ad Gravem auditum.

Ubi vero gravius aliquis audire cœpit (quod

(quod maxime poſt longos capitis dolores evenire conſuevit) in primis aurem ipſam conſiderare oportet. Apparebit enim aut cruſta, qualis ſuper ulcera innaſcitur, aut ſordium coitus. Si cruſta eſt, infundendum eſt aut oleum calidum, aut cum melle ærugo, vel porri ſuccus, aut cum mulſo nitri paulum. Atque, ubi cruſta ex auricula procidit, eluenda eſt aqua tepida; quo facilius ea per ſe diducta oriculario ſpecillo protrahat. Si ſordes eæque molles ſunt, eodem ſpecillo eximendæ ſunt. At, ſi duræ ſunt, acetum & cum eo nitri paululum injiciendum eſt; cumque emollitæ ſunt, eodem modo elui aurem, purgarique oportet. Quod ſi capitis gravitas manet, attondendum idem; & leniter, ſed diu perfricandum eſt, adjecto vel irino vel laureo oleo, ſic ut utrilibet paululum aceti miſceatur: tum diu ambulandum, leniterque poſt unctionem aqua calida caput fovendum: cibiſque utendum ex imbecilliſſima & media materia; magiſque aſſumendæ dilutæ potiones; nonnunquam gargarizandum eſt. Infundendum autem in aurem caſtoreum cum aceto & laureo oleo & ſucco radiculæ corticis: aut cucumeris agreſtis ſuccus, adjectis roſæ foliis contritis. Immaturæ quoque uvæ ſuccus cum roſa inſtillatus, adverſus ſurditatem ſatis proficit.

8 *De Sonitu aurium.*

Aliud vitii genus est, ubi aures intra se ipsæ sonant. Atque hoc quoque fit, ne externum sonum accipiant. Levissimum est, ubi id ex gravedine est: pejus, ubi ex morbo, capitisve longis doloribus incidit: pessimum, ubi, magnis morbis venientibus, maximeque comitiali, provenit. Si ex gravedine est, purgare aurem oportet, & spiritum continere, donec inde humor aliquis exspumet. Si ex morbo vel capitis dolore, quod ad exercitationem, fricationem, perfusionem, gargarizationemque pertinet, eadem facienda sunt: cibis non utendum nisi extenuantibus: in aurem dandus radiculæ succus cum rosa, vel cum succo radicis ex cucumere agresti, vel castoreum ex aceto, & laureo oleo. Veratrum quoque cum aceto conteritur, deinde melle cocto excipitur, & inde collyrium factum in aurem demittitur. Si sine his cœpit, ideoque novo metu terret, in aurem dari debet castoreum cum aceto, vel irino, vel laureo oleo; aut huic mixtum castoreum cum succo nucum amararum; aut myrrha & nitrum cum rosa & aceto. Plus tamen in hoc quoque proficit victus ratio: eademque facienda sunt, quæ supra comprehendi, cum majore quoque diligentia: & præterea, donec is sonus finiatur, à vino abstinendum.

Quod si simul & sonus est, & inflammatio,

tio, laureum oleum conjecisse abunde est, aut id, quod ex amaris nucibus exprimitur; quibus quidam vel castoreum, vel myrrham miscent.

9. *Ad ea, quæ in aurem inciderunt, extrahenda.*

Solet etiam interdum in aurem aliquid incidere, ut calculus, aliquodve animal. Si pulex intus est, compellendum eo lanæ paululum est; quo ipse si subit, & simul extrahitur. Si non est secutus, aliudve animal est, specillum lana involutum in resinam quam glutinosissimam, maximeque terebinthinam demittendum, idque in aurem injiciendum, ibique vertendum est. utique enim comprehendet & eximet. Sin aliquid exanime est, specillo oriculario protrahendum est, aut hamulo retuso paululum recurvato. Si ista nihil proficiunt, potest eodem modo resina protrahi. Sternutamenta quoque admota id commode elidunt, aut oriculario clystere aqua vehementer intus compulsa. Tabula quoque collocatur media, inhærens capitibus utrinque pendentibus, superque eam homo deligatur in id latus versus, cujus auris eo modo laborat, sic ut extra tabulam non emineat: tum malleo caput tabulæ, quod à pedibus est, feritur; atque ita concussa aure, id quod inest, excidit.

CAP. VIII.
De Narium morbis.

NARES vero exulceratas fovere oportet vapore aquæ calidæ. Id & ſpongia expreſſa atque admota fit, & ſubjecto vaſe oris anguſti, calida aqua repleto. Poſt id fomentum, illinenda ulcera ſunt, aut plumbi recremento, aut ceruſſa, aut argenti ſpuma. cum quodlibet horum aliquis conterit, ei, dum teritur, invicem vinum & oleum myrteum adjiciat, donec mellis craſſitudinem fecerit. Sin autem ea ulcera circa os ſunt, pluresque cruſtas & odorem fœdum habent, quod genus Græci ὄζαιναι appellant; ſciri quidem debet, vix ei malo poſſe ſuccurri. Nihilominus tamen hæc tentari poſſunt; ut caput ad cutem tondeatur, aſſidueque vehementer perfricetur, multaque calida aqua perfundatur: multa eidem ambulatio ſit; cibus modicus, neque acer, neque valentiſſimus. Tum in narem ipſam mel cum exiguo modo reſinæ terebinthinæ conjiciatur (quod ſpecillo quoque involuto lana fit) attrahaturque ſpiritu is ſuccus, donec in ore guſtus ejus ſentiatur. Sub his enim cruſtæ reſolvuntur, quæ tum per ſternutamenta elidi debent. Puris ulceribus vapor aquæ calidæ ſubjiciendus eſt: deinde adhibendum aut lycium ex vino dilutum, aut amurca, aut omphacium, aut men-

menthæ, aut marrubii ſuccus; aut atramentum ſutorium, quod candefactum, deinde contritum ſit; aut interior ſcillæ pars contrita; ſic ut horum cuilibet mel adjiciatur. Cujus in cæteris admodum exigua pars eſſe debet; in atramento ſutorio tanta, ut ea miſtura liquida ſit; cum ſcilla utique pars major; involvendumque lana ſpecillum eſt, & in eo medicamentum tingendum, eoque ulcera implenda ſunt. Rurſuſque linamentum involutum & oblongum eodem medicamento illinendum, demittendumque in narem, & ab inferiore parte leniter deligandum. Idque per hiemem & ver bis die; per æſtatem & autumnum, ter fieri debet.

2. *De Carnoſis carunculis narium.*

Interdum vero in naribus carunculæ quædam ſimiles muliebribus mammis naſcuntur, hæque imis partibus, quæ cartilaginoſæ ſunt, inhærent. Has curare oportet medicamentis adurentibus; ſub quibus ex toto conſumuntur. Πολύπυς vero eſt caruncula, modo alba, modo ſubrubra, quæ narium oſſibus inhæret; & modo ad labra tendens narem implet, modo retro per id foramen quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit, adeo increſcit, ut poſt uvam conſpici poſſit; ſtrangulatque hominem, maxime auſtro aut euro flante; fereque mollis eſt, raro dura; eaque magis ſpiritum impedit, & nares dilatat; fereque

καρ-

καρκινώδης est; itaque attingi non debet. Illud aliud genus fere quidem ferro curatur; interdum tamen inarescit, si addita in narem per linamentum aut penicillum ea compositio est, quæ habet minii sinopici, chalcitidis, calcis, sandarachæ, singulorum P. I. *. atramenti sutorii P. II. *.

CAP. IX.

De Dentium dolore.

In dentium autem dolore, qui ipse quoque maximis tormentis annumerari potest, vinum ex toto circumcidendum est: cibo quoque primo abstinendum; deinde eo modico mollique utendum, ne mandentis dentes irritet; tum extrinsecus admovendus per spongiam vapor aquæ calidæ; imponendumque ceratum ex cyprino aut irino factum, lanaque id comprehendendum, caputque velandum est. Quod si gravior dolor est, utiliter & alvus ducitur, & calida cataplasmata super maxillam injiciuntur, & ore humor calidus cum medicamentis aliquibus continetur, sæpiusque mutatur. Cujus rei causa & quinquefolii radix in vino mixto coquitur; & hyoscyami radix vel in posca, vel in vino mixto coquitur sic, ut paululum his salis adjiciatur; & papaveris non nimium aridi cortices, & mandragoræ radix, eodem modo. Sed in his tribus utique vitandum est, ne, quod haustum erit, devoretur. Ex populo quo-

quoque alba cortex radicis in hunc uſum in vino mixto recte coquitur; aut in aceto cornu cervini ramentum & nepeta cum teda ac ficu pingui : item ficus pinguis vel in mulſo, vel in aceto & melle; ex quibus cum ficus diſcocta eſt, is humor percolatur. Specillum quoque lana involutum in calidum oleum demittitur, eoque ipſe dens fovetur. Quinetiam quædam quaſi cataplaſmata in dentem ipſum induntur. in quem uſum ex malo punico acido atque arido malicorii pars interior cum pari portione & gallæ & pinei corticis conteritur, miſceturque his minium; eaque contrita aqua pluviatili coguntur : aut panacis, papaveris lachrymæ, peucedani, uuæ taminiæ ſine ſeminibus pares portiones conteruntur : aut galbani partes tres, papaveris lachrymæ pars quarta. Quicquid dentibus admotum eſt, nihilo minus ſupra maxillam ceratum (quale ſupra poſui) eſſe debet lana obtectum. Quidam etiam myrrhæ, cardamomi, ſingulorum P. I.*. croci, pyrethri, ficorum, piperis, ſingulorum P. IV.*. ſinapis P. VIII.*. contrita linteolo illinunt, imponuntque in humero partis ejus, qua dens dolet; ſi is ſuperior eſt, à ſcapulis; ſi inferior, à pectore : idque dolorem levat; &, cum levavit, protinus ſubmovendum eſt.

Si vero exeſus eſt dens, feſtinare ad eximendum eum, niſi res coegit, non eſt neceſſe : ſed tum omnibus fomentis, quæ ſu-

pra

pra posita sunt, adjiciendæ quædam valentiores compositiones. sunt, quæ dolorem levant. quales hæ sunt, quæ habent papaveris lachrymæ P. I. *. piperis P. II. *. soreos P. X. *. quæ contrita galbano excipiuntur, idque circundatur: aut Menemachi, maxime ad maxillares dentes; in qua sunt, croci P. I. *. cardamomi, thuris fuliginis, ficorū, piperis, pyrethri, singulorum P. IV. *. sinapis P. VIII. *. Quidā autem miscent pyrethri, piperis, elaterii, singulorum P. I. *. aluminis scissilis, papaveris lachrymæ, uvæ taminiæ, sulphuris ignem non experti, bituminis, lauri baccarum, sinapis, singulorum P. II. *. Quod si dolor eximi eum cogit, piperis semen cortice liberatum, & eodem modo bacca hederæ conjecta in ejus foramen, dentem findit, isque per testas excidet. Plani quoque piscis (quam nos pastinacam, Græci τρυγόνα vocant) aculeus torretur, deinde conteritur, resinaque excipitur, quæ denti circundata hunc solvit. Alumen quoque scissile in foramen conjectum dentem citat. Sed id tamen involutum in lanula demitti commodius est; quia sic & dentem servat, & dolorem levat. Hæc à Medicis accepta sunt: sed agrestium experimento cognitum est, cum dens doluerit, herbam mentastrum cum suis radicibus evelli debere, & in pelvem mitti, supraque aquam infundi, collocarique juxta sedentem hominem undique veste contectum;

ctum; tum in pelvem candentes ſilices demitti, ſic, ut aqua tegantur, hominemque eum hiante ore vaporem excipere, ut ſupra dictum eſt, undique incluſum. Nam & ſudor plurimus ſequitur, & per os continens pituita defluit; idque longiorem, ſæpe annuam valetudinem bonam præſtat.

CAP. X.

De Tonſillis.

Si vero tonſillæ ſine exulceratione per inflammationem intumeſcunt, caput quoque velandum eſt, & extrinſecus is locus vapore calido fovendus; multa ambulatione utendum; caput in lecto ſublime habendum; gargarizandumque reprimentibus medicamentis. Radix quoque ea, quam dulcem appellant, contuſa & in paſſo mulſove decocta, idem præſtat. Leniterque quibuſdam medicamentis eas illini non alienum eſt; quæ hoc modo fiunt. Ex malo punico dulci ſuccus exprimitur, & ejus ſextarius ad lenem ignem decoquitur, donec ei mellis craſſitudo ſit; tum croci, myrrhæ, aluminis ſciſſilis, ſingulorum P. II. *. per ſe conteruntur, paulatimque his adjiciuntur vini lenis cyathi duo, mellis unus: deinde priori ſucco iſta miſcentur, & rurſus leniter incoquuntur: aut ejuſdem ſucci ſextarius eodem modo coquitur, atque eadem ratione trita hæc adjiciuntur; nardi P. *. omphacii P. I. *. cinnamomi, myr-

myrrhæ, casiæ, singulorum P. I. *. Eadem autem hæc & auribus & naribus purulentis accommodata sunt. Cibus in hac quoque valetudine lenis esse debet, ne exasperet.

Quod si tanta inflammatio est, ut spiritum impediat, in lecto conquiescendum; cibo abstinendum, neque assumendum quicquam præter aquam calidam est: alvus quoque ducenda est: gargarizandumque ex fico & mulso: illinendumque mel cum omphacio. extrinsecus admovendus, sed aliquanto diutius, vapor calidus, donec ea suppurent, & per se aperiantur. Si pure substante non rumpuntur hi tumores, incidendi sunt: deinde mulso calido gargarizandum.

At, si modicus quidem tumor, sed exulceratio est, furfurum cremori ad gargarizandum paulum mellis adjiciendum est, illinendaque ulcera hoc medicamento: passi quam dulcissimi tres heminæ ad unam coquuntur; tum adjicitur thuris P. I. *. croci, myrrhæ. singulorum, P. *. iterumque omnia fervescunt. Ubi pura ulcera sunt, eodem furfurum cremore, vel lacte gargarizandum est. Atque hic quoque cibis lenibus opus est; quibus adjici dulce vinum potest.

CAP. XI.

De Oris ulceribus.

Ulcera autem oris, si cum inflammatione sunt, & parum pura ac rubicunda

cunda ſunt, optime his medicamentis curantur, quæ ſupra poſita ex malis punicis fiunt. Continenduſque ſæpe ore reprimens cremor eſt, cui paulum mellis ſit adjectum: utendumque ambulationibus, & non acri cibo. Cum vero pura ulcera eſſe cœperunt, lenis humor, interdum etiam quam optima aqua ore continenda eſt. Prodeſtque aſſumtum purum vinum, pleniorque cibus, dum acribus vacet: inſpergique ulcera debent alumine ſciſſili, cui dimidio plus gallæ immaturæ ſit adjectum.

Si jam cruſtas habent, quales in aduſtis eſſe conſuerunt, adhibendæ ſunt compoſitiones, quas Græci ἀνθηρὰς nominant. Habent hæ junci quadrati, myrrhæ, ſandarachæ, aluminis, pares portiones: aut croci, myrrhæ, ſingulorum P. II. *. iridis, aluminis ſciſſilis, ſandarachæ, ſingulorum P. IV. *. junci quadrati P. VIII. *. aut gallæ, myrrhæ, ſingulorum P. II. *. aluminis ſciſſilis P. II. *. roſæ foliorum P. IV. *. Quidam autem croci P. *. aluminis ſciſſilis, myrrhæ, ſingulorum P. I. *. ſandarachæ P. II. *. junci quadrati P. IV. *. miſcent. Priora arida inſperguntur: hoc cum melle illinitur; neque ulceribus tantum, ſed etiam tonſillis.

Verum ea longe periculoſiſſima ſunt ulcera, quas ἄφθας Græci appellant; ſed in pueris. hos enim ſæpe conſumunt. in viris & mulieribus idem periculum non eſt.

Hæc ulcera à gingivis incipiunt; deinde palatum, totumque os occupant; tum ad uvam faucesque descendunt. quibus obsessis, non facile fit, ut puer convalescat. ac miserius etiam est, si lactens adhuc infans est; quo minus imperari remedium aliquod potest. Sed inprimis nutrix cogenda est exerceri ambulationibus, & his operibus, quæ superiores partes movent: mittenda in balneum, jubendaque ibi calida aqua mammas perfundere: tum alenda cibis lenibus, & his qui non facile corrumpuntur: potione, si febricitat puer, aquæ: si sine febre est, vini diluti. ac, si alvus nutrici subsistit, ducenda est. Si pituita in os ejus coit, vomere debet. Tum ipsa ulcera perungenda sunt melle, cui rhus quem syriacum vocant, aut amaræ nuces adjectæ sunt: vel mistis inter se rosæ foliis aridis, nucleis pini, mentha, collectis cum melle: vel eo medicamento, quod ex moris fit: quorum succus eodem modo, quo punici mali, ad mellis crassitudinem coquitur, eademque ratione ei crocum, myrrha, alumen, vinum, & mel miscetur. Neque quicquam dandum, à quo humor evocari possit. Si vero jam firmior puer est, gargarizare debet his fere, quæ supra comprehensa sunt. Ac, si leniora medicamenta in eo parum proficiunt, adhibenda sunt ea, quæ adurendo crustas ulceribus inducant. Valens quoque est scissile alumen, vel chalcitis, vel

atramen-

atramentum sutorium. Prodest etiam fames & abstinentia, quanta maxima imperari potest. Cibus debet esse lenis. Ad purganda tamen ulcera, interdum caseus ex melle recte datur.

CAP. XII.

De Linguæ ulceribus.

LINGUÆ quoque ulcera non aliis medicamentis egent, quam quæ prima parte superioris capitis exposita sunt. Sed quæ in latere ejus nascuntur, diutissime durant. Videndumque est, num contra dens aliquis acutior sit, qui sanescere sæpe ulcus eo loco non sinit, ideoque limandus est.

CAP. XIII.

De Parulidibus & ulceribus gingivarum.

SOLENT etiam interdum juxta dentes in gingivis tubercula quædam oriri dolentia; παρυλίδας Græci appellant. Hæc initio leniter sale contrito perfricare oportet; aut inter se mixtis sale fossili combusto, cupresso, nepeta; deinde eluere os cremore lenticulæ, & inter hæc hiare, donec pituitæ satis profluat. In majore vero inflammatione iisdem medicamentis utendum est, quæ ad ulcera oris suprapos ita sunt: & mollis linamenti paululũ involvendum aliqua compositione ex his, quas ἀνθηρὰς vocari dixi; demittendumque id

inter dentem & gingivam. Quod si durior erit, & id prohibebit, extrinsecus admovendus erit spongiæ vapor calidus, imponendumq; ceratum. Si suppuratio se ostendet, diutius eo vapore utendum erit: & continendum ore calidum mulsum, in quo ficus decocta sit. Idemque subcrudum incidendum, ne, si ibi diutius pus permanserit, os lædat. Quod si major is tumor est, commodius totus exciditur, sic ut ex utraque parte dens liberetur. Pure exemto, si levis plaga est, satis est ore calidam aquã continere, & extrinsecus fovere eodem vapore: si major est, lenticulæ cremore uti, iisdemque medicamentis, quibus cætera ulcera oris curantur.

Alia quoque ulcera in gingivis plerunque oriuntur, quibus eadem, quæ in reliquo ore, succurrunt. Maxime tamen mandere ligustrum oportet, succumque eum ore continere. Fit etiam interdum, ut ex gingivæ ulcere, sive παρυλὶς fuit, sive non fuit, diutius pus feratur, dente aut corrupto, aut fracto, vel aliter vitiato osse: maximeque id per fistulam evenire consuevit. Quod ubi incidit, locus aperiendus, dens eximendus; testa ossis, si qua decessit, recipienda est; si quid vitiosi est, radendum. Post quæ, quid fieri debeat; supra in aliorum ulcerum curatione comprehensum est. Si vero à dentibus gingivæ recedunt, eædem antheræ succurrunt. Utile

le est etiam pira aut mala non permatura mandere, & ore eum humorem continere. Idemque præstare non acre acetum in ore retentum potest.

CAP. XIV.

De Uvæ morbo.

UVÆ vehemens inflammatio terrere quoque debet. Itaque in hac abstinentia necessaria est, & sanguis recte mittitur; &, si id aliqua res prohibet, alvus utiliter ducitur: caputque super hæc velandum, & sublimius habendum est: tum aqua gargarizandum, in qua simul rubus & lenticula decocta sit. Illinenda autem ipsa uva vel omphacio, vel galla, vel alumine scissili, sic ut cuilibet eorum mel adjiciatur. Est etiam medicamentum huic aptum, quod Andronium appellatur. constat ex his; alumine scissili, squama æris rubri, atramento sutorio, galla, myrrha, misy. quæ per se contrita, mixtaque rursus paulatim adjecto vino austero, teruntur, donec his mellis crassitudo sit. Chelidoniæ quoque succo per cochlear illita uva maxime prodest. Ubi horum aliquo illita uva est, fere multa pituita decurrit: cumque ea quievit, ex vino calido gargarizandum. Quod si minor in ea inflammatio, laser terere, eique adjicere frigidam aquam satis est, eamque aquam cochleari exceptam ipsi uvæ subjicere. Ac mediocriter eam tumen-

mentem aqua quoque frigida, eodem modo subjecta, reprimit. Ex eadem autem aqua gargarizandum quoque est, vel cum lasere, vel sine eo. At curationis uvæ productæ per manum, ratio subjecta est.

Cap. XV.

De Cancro oris.

Si quando autem ulcera oris cancer invasit, primo considerandum est, num malus corporis habitus sit; eique occurrendum: deinde ipsa ulcera curanda. Quod si in summa parte id vitium est, satis proficit anthera, humido ulceri arida inspersa; sicciori, cum exigua parte mellis illita. Si paulo altius, chartæ combustæ partes duæ, auripigmenti pars una. Si penitius malum descendit, chartæ combustæ partes tres, auripigmenti pars quarta: aut pares portiones salis fricti, & iridis frictæ: aut etiam pares portiones chalcitidis, calcis, auripigmenti. Necessarium autem est linamentum in rosa tingere, & super adurentia medicamenta imponere; ne vicinum & sanum locum lædant. Quidam etiam in acris aceti heminam frictum salem conjiciunt, donec tabescere desinat; deinde id acetum coquunt, donec exiccetur; eumque salem contritum inspergunt. Quoties autem medicamentum injicitur, & ante & post os diluendum est vel cremore lenticulæ, vel aqua, in qua aut ervum, aut oleæ,

aut verbenæ decoctæ sint, sic, ut cuilibet eorum paululum mellis misceatur. Acetum quoque ex scilla retentum ore, satis adversus hæc ulcera proficit: & ex aceto cocto sali, sicut supra demonstratum est, rursus mistum acetum. sed & diu continere utrumlibet, & id bis aut ter die facere, prout vehemens malum est, necessarium est. Quod si puer est, cui id incidit, specillum lana involutum in medicamentum demittendum est, & super ulcus tenendum; ne per imprudentiam adurentia devoret. At, si dolor in gingivis est, moventurque aliqui dentes, refigi eos oportet. nam curationem vehementer impediunt. Si nihil medicamenta proficient, ulcera erunt adurenda. Quod tamen in labris ideo non est necessarium, quoniam excidere commodius est. Et id quidem, æque adustum, atque excisum, sine ea curatione, quæ corpori manu adhibetur, impleri non potest. Gingivarum vero ossa, quæ hebetia sunt, in perpetuum ustione nudantur. neque enim postea caro increscit. Imponenda tamen adustis lenticula est, donec sanitatem, qualis esse potest, recipiant.

CAP. XVI.

De Parotidibus.

Hæc in capite fere medicamentis egent. Sub ipsis vero auribus oriri *παρωτίδες* solent; modo in secunda

valetudine,ibi inflammatione orta; modo post longas febres, illuc impetu morbi converso. Id abscessus genus est. Itaque nullam novam curationem desiderat: animadversionem tantummodo hanc habet necessariam,ut, si sine morbo id intumuit, primum reprimentibus experimentum fiat: si ex adversa valetudine, illud inimicum est, maturarique & quam primum aperiri commodius est.

CAP. XVII.

De Umbilico prominente.

AD umbilicos vero prominentes; ne manu ferroque utendum sit, ante tentandum est, ut abstineant. alvus his ducetur: imponatur super umbilicum id,quod ex his constat;cicutæ & fuliginis, singulorum P. I. *. cerussæ elotæ P. IV. *. plumbi eloti P.VIII.*.ovis duobus;quibus etiam solani succus adjicitur. Hoc diutius impositum esse oportet; & interim conquiescere hominem; cibo modico uti, sic ut vitentur omnia inflantia.

CAP. XVIII.

De Obscœnarum partium vitiis.

PROXIMA sunt ea, quæ ad partes obscœnas pertinent.. quarum apud Græcos vocabula & tolerabilius se habent,& accepta jam usu sunt;cum in omni fere medicorum volumine atque sermone

jacten-

jactentur: apud nos fœdiora verba, ne consuetudine quidem aliqua verecundius loquentium commendata sunt: ut difficilis hæc explanatio sit, simul & pudorem, & artis præcepta servantibus. Neque tamen ea res à scribendo deterrere me debuit. Primum, ut omnia, quæ salutaria accepi, comprehenderem: dein, quia in vulgus eorum curatio etiam præcipue cognoscenda est, quæ invitissimus quisque alteri ostendit.

2. *De Colis morbis.*

Igitur si ex inflammatione coles intumuit, reducique summa cutis, aut rursus induci non potest, multa calida aqua fovendus locus est. Ubi vero glans contecta est, oriculario quoque clystere inter eam cutemque aqua calida inserenda est si mollita sic & extenuata cutis reducenti paruit, expeditior reliqua curatio est: si tumor vicit, imponenda est vel lenticula vel marrubium, vel oleæ folia ex vino cocta, sic ut cuilibet eorum, dum teritur, mellis paululum adjiciatur: sursumque coles ad ventrem deligandus est; quod in omni curatione ejus necessarium est: isque homo continere se, & abstinere à cibo debet, & potione aquæ tantum à siti vindicari. Postero die rursus adhibendum iisdem rationibus aquæ fomentum est, & tum vi quoque experiundum, an cutis sequatur: Eaque, si non parebit, leviter summa scalpello concidenda erit. nam, cum sanies

profluxerit, extenuabitur is locus, & facilius cutis ducetur.

Sive autem hoc modo victa erit, sive nunquam repugnaverit; ulcera vel in cutis ulteriore parte, vel in glande, ultrave eam in cole reperientur: quæ necesse est, ut pura siccaque sint, aut humida & purulenta. Si sicca sunt, primum aqua calida fovenda sunt: deinde imponendum licium ex vino est, aut amurca cocta cum eodem, aut cum rosa butyrum. Si tenuis iis humor inest, vino eluenda sunt; tum butyro rosæ & mellis paululum, & resinæ terebinthinæ pars quarta adjicienda est, eoque utendum. At, si pus ex iis profluit, ante omnia elui mulso calido debent: tum imponi piperis P. I.*. myrrhæ P. II.*. croci, misyos cocti, singulorum P. II. *. quæ ex vino austero coquuntur, donec mellis crassitudinem habeant. Eadem autem compositio tonsillis, uvæ madenti, oris nariumque ulceribus accommodata est. Aliud ad idem; piperis P. I. *. myrrhæ P. I.*. croci P. II.*. misyos P. I.*. æris combusti P. II.* quæ primum ex vino austero conteruntur; deinde, ubi inaruerunt, iterum teruntur ex passi tribus cyathis, & incoquuntur, donec visci crassitudinem habeant. Ærugo quoque cum cocto melle, & ea, quæ ad oris ulcera supra comprehensa sunt, curant. At Erasistrati compositio, aut Cratonis, recte super purulenta naturalia imponitur. Folia

quoque

quoque oleæ ex novem cyathis coquuntur; his adjicitur aluminis scissilis P. IV. *. lycii P. VIII. *. mellis sesquicyathus: ac, si plus puris est, id medicamentum ex melle: si minus, ex vino diluitur. Illud perpetuum est; post curationem, dum inflammatio manet, quale suprapositum est, cataplasma super dare, & quotidie ulcera eadem ratione curare. Quod si pus & multum, & cum malo odore cœpit profluere, elui cremore lenticulæ debet, sic, ut ei mellis paululum adjiciatur: aut oleæ, aut lentisci folia, vel marrubium decoquendum est, eoque humore eodem modo cum melle utendum: imponendaque eadem; aut etiam omphacium cum melle; aut id, quod ex ærugine & melle ad aures fit; aut compositio Andronis; aut anthera, sic, ut ei paululum mellis adjiciatur. Quidam ulcera omnia, de quibus adhuc dictum est, lycio ex vino curant.

Si vero ulcus latius atque altius serpit, eodem modo elui debet: imponi vero, aut ærugo aut omphacium cum melle; aut Andronis compositio; aut marrubii, myrrhæ, croci, aluminis scissilis cocti, rosæ foliorum aridorum, gallæ, singulorum P. I. *. minii sinopici P. II. *. quæ per se singula primum teruntur, deinde juncta iterum, melle adjecto, donec liquidi cerati crassitudinem habeant; tum in æneo vase leniter coquuntur, ne superfluant; cum jam guttæ indurescunt,

rescunt, vas ab igne removetur: idque medicamentum tum, prout opus est, aut ex melle aut ex vino liquatur. Idem autem per se etiam ad fistulas utile est.

Solet etiam interdum ad nervos ulcus descendere; profluitque pituita multa, sanies tenuis malique odoris, non coacta, at aquæ similis, in qua caro recens lota est: doloresque is locus, & puuctiones habet. Id genus quamvis inter purulenta est, tamen lenibus medicamentis curandum est; quale est emplastrum τετραφάρμακον ex rosa liquatum, sic, ut thuris quoque paululum ei misceatur: aut id, quod ex butyro, rosa, resina, melle fit; supra vero à me positum est. Præcipueque id ulcus multa calida aqua fovendum est, velandumque, neque frigori committendum.

Interdum autem per ipsa ulcera coles sub cute exesus est sic, ut glans excidat. Sub quo casu cutis ipsa circumcidenda est. Perpetuumque est, quoties glans, aut ex cole aliquid, vel excidit, vel abscinditur, illam esse servandam, ne considat, ulcerique agglutinetur, ac neque reduci possit postea, & fortasse fistulam quoque urinæ intercludat.

Tubercula etiam, quæ φύματα Græci vocant, circa glandem oriuntur; quæ vel medicamentis, vel ferro aduruntur; & cum crustæ exciderunt, squama æris inspergitur, ne quid ibi rursus increscat.

3. De

3. *De Cancro, qui in Cole nascitur.*

Hæc citra cancrum sunt; qui cum in reliquis partibus, tum in his quoque vel præcipue ulcera infestat. Incipit à nigritie. quæ si cutem occupavit, protinus specillum subjiciendum, eaque incidenda est; deinde oræ vulsella prehendendæ, tum, quicquid corruptum est, excidendum, sic, ut ex integro quoque paulum dematur, idque adurendum: Quoties quid ustum est, id quoque sequitur, ut imponenda lenticula sit: deinde, ubi crustæ exciderunt, ulcera sicut alia curentur.

At, si cancer ipsum colem occupavit, inspergenda aliqua sunt ex adurentibus, maximeque id, quod ex calce, chalcitide, auripigmento componitur. Si medicamenta vincuntur, hic quoque scalpello, quicquid corruptum est, sic, ut aliquid secum integri trahat, præcidi debet. Illud quoque æque perpetuum est; exciso cancro, vulnus esse adurendum. Sed sive ex medicamentis, sive ex ferro crustæ occalluerint, magnum periculum est, ne his decidentibus, ex cole profusio sanguinis insequatur. Ergo longa quiete & immobili pene corpore opus est, donec ex ipso crustæ maturæ leniter resolvantur. At si vel volens aliquis, vel imprudens, dum ingreditur immature, crustas diduxit, & fluit sanguis, frigida aqua adhibenda est. Si hæc parum valet, decurrendum est ad medicamenta, quæ san-

ſanguinem ſuppriment. Si ne hæc quidem ſuccurrunt, aduri diligenter & timide debet: neque ullo poſtea motu dandus eidem periculo locus eſt.

4. De Phagedæna in Cole naſcente.

Nonnunquam etiam id genus ibi cancri, quod φαγέδαινα à Græcis nominatur, oriri ſolet. In quo minime differendum, ſed protinus iiſdem medicamentis occurrendum eſt; &, ſi parum valent, ferro adurendum. Quædam etiam nigrities eſt, quæ non ſentitur, ſed ſerpit, ac, ſi ſuſtinuimus, uſque ad veſicam tendit: neque ſuccurri poſtea poteſt. Sed, ſi in ſumma glande circa fiſtulam urinæ eſt, prius in eam tenue ſpecillum demittendum eſt, ne claudatur; deinde id ferro adurendum: ſi vero alte penetravit, quicquid occupatum eſt, præcidendum eſt. Cætera eadem, quæ in aliis cancris, facienda ſunt.

5. De Carbunculo, qui in cole naſcitur.

Occalleſcit etiam in cole interdum aliquid; idque omni pene ſenſu caret. quod ipſum quoque excidi debet. Carbunculus autem ibi natus, ut primum apparet, oriculario clyſtere eluendus eſt: deinde ipſe quoque medicamentis urendus, maximeque chalcitide cum melle, aut ærugine cum cocto melle, aut ovillo ſtercore fricto & contrito cum eodem melle. Ubi is excidit, liquidis medicamentis utendum eſt, quæ ad oras ulceris componuntur.

6. De

6. *De Teſticulorum morbis.*

In teſticulis vero, ſi qua inflammatio ſine ictu orta eſt, ſanguis ex talo mittendus eſt: à cibo abſtinendum: imponendum, quod eſt ex fabæ farina ex mulſo cocta, & cum cumino contrito ex melle coacta; aut contritum cuminum cum cerato ex roſa facto; aut lini ſemen frictum, contritum, & in mulſo coctum; aut tritici farina ex mulſo cocta cum cupreſſo; aut lilii radix contrita. At, ſi iidem induruerunt, imponi debet lini vel fœni Græci ſemen ex mulſo coctum; aut ex cyprino ceratum; aut ſimila ex vino contrita, cui paululum croci ſit adjectum. Si vetuſtior jam durities eſt, maxime proficit cucumeris agreſtis radix ex mulſo cocta, deinde contrita.

Si ex ictu tument, ſanguinem mitti neceſſarium eſt; magiſque, ſi etiam livent. Imponendum vero utrumlibet ex his, quæ cum cumino componuntur, ſupraque poſita ſunt; aut ea compoſitio, quæ habet nitri cocti P. I. *. reſinæ pineæ, cumini, ſingulorum P. II. *. uvæ taminiæ ſine ſeminibus P. IV. *. mellis quantum ſatis ſit ad ea cogenda. Quod ſi ex ictu teſticulus ali quidem deſiit, fere quoque pus increſcit; neque aliter ſuccurri poteſt, quam ſi, inciſo ſcroto, & pus emiſſum, & ipſe teſticulus exciſus eſt.

7. *De Ani morbis.*
De Rhagadiis.

Anus quoque multa tædiique plena mala recipit, nec à se multum abhorrentes curationes habet. Ac primum in eo sæpe, & quidem pluribus locis, cutis scinditur; ῥαγάδια Græci vocant. Id si recens est, quiescere homo debet, & in aqua calida desidere. Columbina quoque ova coquenda sunt, &, ubi induruerunt, purganda: deinde alterum jacere in aqua bene calida debet, altero calido foveri locus, sic, ut invicem utroque aliquandiu utatur. Tum tetrapharmacum, aut rhypodes rosa diluendum est; aut œsypum recens miscendum cum cerato liquido ex rosa facto; aut eidem cerato liquido plumbum elotum adjiciendum; aut resinæ terebinthinæ myrrha; aut spumæ argenti vetus oleum; & quolibet ex his id perungendum. Si, quicquid læsum est, extra est, neque intus reconditum, eodem medicamento tinctum linamentum superdandum est, &, quicquid ante adhibuimus, cerato contegendum. In hoc autem casu, neque acribus cibis utendum, neque asperis, nec alvum comprimentibus: ne aridum quidem quicquam satis utile est, nisi admodum paulum. Liquida, lenia, pinguia, glutinosa, meliora sunt. Vino leni uti nihil prohibet.

8. *De Condylomate.*

Condyloma autem est tuberculum, quod

quod ex quadam inflammatione naſci ſolet. Id ubi ortum eſt, quod ad quietem, cibos, potioneſque pertinet, eadem ſervari debent, quæ proxime ſcripta ſunt. Iiſdem etiam ovis recte tuberculum id fovetur. ſed deſidere ante homo in aqua debet, in qua verbenæ decoctæ ſunt ex reprimentibus: tum recte imponitur & lenticula cum exigua mellis parte, ſertula campana ex vino cocta, & rubi folia contrita cum cerato ex roſa facto; & cum eodem cerato contritum vel cotoneum malum, vel malicorii ex vino cocti pars interior: & chalcitis cocta atque contrita, deinde œſypo ac roſa excepta; & ex ea compoſitione, quæ habet thuris P. I.*. aluminis ſciſſilis P. II. *. ceruſſæ P. III. *. ſpumæ argenti P. V. *. quibus, dum teruntur, invicem roſa & vinum inſtillatur. Vinculum autem ei loco linteolum aut panniculus quadratus eſt, qui ad duo capita duas anſas, ab altera vero parte totidem faſcias habet; cumque ſubjectus eſt, anſis ad ventrem datis, à poſteriore parte in eas adductæ faſciæ conjiciuntur, atque, ubi artatæ ſunt, dexterior ſiniſtra, ſiniſterior dextra procedit, circumdatæque circa alvum inter ſe noviſſime nodo deligantur. Sed, ſi vetus condyloma jam induruit, neque ſub his curationibus deſiit, aduri medicamento poteſt, quod ex his conſtat; æruginis P. II. *. myrrhæ P. IV. *. gummi P. VIII. *. thu-

ris

ris P. XII. *. stibii, papaveris lachrymæ, acaciæ, singulorum P. XVI. *. Quo medicamento quidam etiam ulcera, de quibus proxime dixi, renovant. Si id nondum in condylomate proficit, adhiberi possunt etiam vehementius adurentia. Ubi consumptus est tumor, ad medicamenta lenia transeundum est.

9. De Hæmorrhoidibus.

Tertium autem ani vitium est, ora venarum tanquam capitulis quibusdam turgentia, quæ sæpe sanguinem fundunt; *αἱμοῤῥοΐδας* Græci vocant. Idque etiam in ore vulvæ fœminarum incidere consuevit. Atque in quibusdam parum tuto supprimitur; qui sanguinis profluvio imbecilliores non fiunt. habent enim purgationem hanc, non morbum. Ideoque curati quidam, cum sanguis exitum non haberet, inclinata in præcordia ac viscera materia, subitis & gravissimis morbis correpti sunt. Si cui vero id nocet, is desidere in aqua ex verbenis debet: imponere maxime malicorium cum aridis rosæ foliis contritum; aut ex his aliqua, quæ sanguinem supprimunt. Solet autem oriri inflammatio, maxime ubi dura alvus eum locum læsit. Tum in aqua dulci desidendum est, & id fovendum ovis, imponendi vitelli cum rosæ foliis ex passo subactis: idque, si intus est, digito illinendum; si extra, superillitum panniculo imponendum est. Ea quoque medica-

medicamenta, quæ recentibus ſciſſuris poſita ſunt, hic idonea ſunt. Cibis vero in hoc caſu iiſdem, quibus in prioribus, utendum eſt. Si iſta parum juvant, ſolent impoſita medicamenta adurentia ea capitula abſumere. At, ſi jam vetuſtiora ſunt, ſub authore Dionyſio inſpergenda ſandaracha eſt: deinde imponendum, quod ex his conſtat; ſquamæ æris, auripigmenti, ſingulorum P. V. *. ſaxi calcis P. VIII. *. poſtero die acu compungendum. Aduſtis capitulis fit cicatrix, quæ ſanguinem fundi prohibet. Sed, quoties is ſuppreſſus eſt, ne quid periculi afferat, multa exercitatione digerenda materia eſt: prætereaque & viris, & fœminis, quibus menſtrua non proveniunt, interdum ex brachio ſanguis mittendus eſt.

10. *Si Anus, vel Os vulvæ procidit, qua curatione utendum ſit.*

At, ſi anus ipſe, vel os vulvæ procidit (nam id quoque interdum fit) conſiderari debet, purum ne id ſit, quod provolutum eſt, an humore mucoſo circumdatum. Si purum eſt, in aqua deſidere homo debet, aut ſalſa, aut cum verbenis vel malicorio incocta. Si autem humidum, vino auſtero ſublavandum eſt, illinendumque fece vini combuſta. Ubi utrolibet modo curatum eſt, intus reponendum eſt; imponendaque plantago contrita, vel folia ſalicis in aceto cocta; tum linteolum & lana, eaque ſuper deli-

deliganda sunt, cruribus inter se devinctis.

11. De Fungo ani aut vulvæ.

Fungo quoque simile ulcus in eadem sede nasci solet. Id, si hiems est, egelida; si aliud tempus, frigida aqua fovendum est: deinde squama æris inspergenda, supraque ceratum ex myrteo factum, cui paululum squamæ, fuliginis, calcis sit adjectum. Si hac ratione non tollitur, vel aliis medicamentis similibus, vel vehementioribus, ferro adurendum est.

CAP. XIX.

De Digitorum ulceribus.

DIGITORUM autem vetera ulcera commodissime curantur, aut lycio, aut amurca cocta, cum utrilibet vinum adjectum est. In iisdem recedere caruncula ab unguibus cum magno dolore consuevit; πτερύγιον Græci appellant. Oportet alumen Melium rotundum in aqua liquare, donec mellis crassitudinem habeat: tum, quantum ejus aridi fuit, tantundem mellis infundere, & rudicula miscere, donec similis croco color fiat, eoque illinere. Quidam ad eundem usum decoquere simul malunt, cum paria pondera aluminis aridi & mellis miscuerunt. Si hac ratione ea non exciderunt, excidenda sunt: deinde digiti fovendi aqua ex verbenis, imponendumque super medicamentum ita factum: chalcitis, malicorium,

squama æris excipiuntur fico pingui leviter cocta & melle;aut chartæ combustæ, auripigmenti, sulphuris ignem non experti par modus cerato miscetur ex myrteo facto; aut æruginis rasæ P. I. *. squamæ æris P. II. *. mellis cyatho coguntur; aut pares portiones miscentur, saxi calcis, chalcitidis, auripigmenti. Quicquid horum impositum est, tegendum linteolo aqua madefacto est. Tertio die digitus resolvendus, &, si quid aridi est, iterum excidendum, similisque adhibenda curatio est. Si non vincitur, purgandum est scalpello, tenuibusque ferramentis adurendum, &, sicut reliqua usta, curandum.

At, ubi scabri ungues sunt, circum aperiri debent, qua corpus contingunt: tum super eos ex hac compositione aliquid imponi; sandarachæ, sulphuris, singulorum P. II. *. nitri, auripigmenti, singulorum P. IV. *. resinæ liquidæ P. VIII. *. tertioque id die resolvendum est. Sub quo medicamento vitiosi ungues cadunt, & in eorum locum meliores renascuntur.

LIBER

LIBER SEPTIMUS.

Præfatio.

De Chirurgica, & qui in ea claruerint, & qualis eſſe Chirurgus debeat, & quid hoc in libro deſcribatur.

Tertiam eſſe medicinæ partem, quæ manu curet,& vulgo notum,& à me propoſitum eſt. Ea non quidem medicamenta atque victus rationem omittit, ſed manu tamen plurimum præſtat. eſtque ejus effectus inter omnes medicinæ partes evidentiſſimus. Siquidem in morbis cum multum fortuna conferat, eademque ſæpe ſalutaria,ſæpe vana ſint; poteſt dubitari,ſecunda valetudo medicinæ, an corporis beneficio contigerit. In his quoque,in quibus medicamentis maxime nitimur, quamvis profectus evidentior eſt, tamen ſanitatē & per hæc fruſtra quæri, & ſine his reddi ſæpe, manifeſtum eſt. Sicut in oculis quoque deprehendi poteſt; qui à medicis diu vexati, ſine his interdum ſaneſcunt. At in ea parte, quæ manu curat, evidens eſt, omnem profectum, ut aliquid ab aliis adjuvetur, hinc tamen plurimum trahere. Hæc autem pars, cum ſit vetuſtiſſima,magis tamen ab illo parente omnis medicinæ Hippocrate, quam à prioribus exculta eſt. Deinde, poſteaquam diducta ab aliis habere profeſſores ſuos cœpit, in Ægypto quoque incre-

increvit. Philoxeno maxime authore, qui pluribus voluminibus hanc partem diligentiſſime comprehendit. Gorgias quoque & Soſtratus, & Herones & Apollonii duo, & Ammonius Alexandrinus, multique alii celebres viri, ſinguli quædam repererunt. Ac Romæ quoque non mediocres profeſſores, maximeque nuper Tryphon pater, & Euelpiſtus Phlegetis filius, &, ut ex ſcriptis ejus intelligi poteſt, horum eruditiſſimus Meges, quibuſdam in melius mutatis, aliquantum ei diſciplinæ adjecerunt.

Eſſe autem chirurgus debet adoleſcens, aut certe adoleſcentiæ propior; manu ſtrenua, ſtabili, nec unquam intremiſcente, eaque non minus ſiniſtra, quam dextra promptus; acie oculorum acri, claraque; animo intrepidus, immiſericors, ſic, ut ſanari velit eum, quem accepit, non ut clamore ejus motus, vel magis, quam res deſiderat, properet, vel minus, quam neceſſe eſt, ſecet: ſed perinde faciet omnia, ac ſi nullus ex vagitibus alterius affectus oriretur.

Poteſt autem requiri, quod huic parti proprie vindicandum ſit: quia vulnerum quoque ulcerumq; multorum curationes, quas alibi executus ſum, Chirurgi ſibi vendicant. Ego eundem quidem hominem poſſe omnia iſta præſtare concipio: atque, ubi ſe deviſerunt, eum laudo, qui quamplurimum percipit. Ipſe autem huic parti ea reliqui, in quibus vulnus facit medicus,

non

non accipit; & in quibus vulneribus ulceribuſve plus profici manu, quam medicamento, credo: tum, quicquid ad oſſa pertinet. Quæ deinceps exequi aggrediar, dilatiſque in aliud volumen oſſibus, in hoc cætera explicabo: præpoſitiſque his, quæ in qualibet parte corporis fiunt, ad ea, quæ proprias ſedes habent, tranſibo.

Cap. I.

De Vexatis.

Vexata igitur in quacunque parte corporis ſint, quamprimum ſic curari debent, ut, qua dolor eſt, ea ſcalpello cutis crebro incidatur, detergeaturque eodem adverſo profluens ſanguis. quod ſi paulo tardius ſubvenitur, jamque etiam rubor eſt; qua rubet corpus: ſi tumor quoque acceſſit, quacunque is eſt, id idem optimum auxilium eſt. Tum ſuperdanda reprimentia ſunt; maximeque lana ſuccida ex aceto & oleo. Quod ſi levior is caſus eſt, poſſunt etiam, ſine ſcalpello, impoſita eadem mederi. Et, ſi nihil aliud eſt, cinis quoque; maxime ex ſarmentis: ſi is non eſt, quilibet alius ex aceto, vel etiam ex aqua coactus.

Cap. II.

De his, quæ per ſe intumeſcunt, quomodo incidenda, & curanda ſint.

Verum hoc quidem promptum eſt. In his autem negotium majus eſt, quæ

per

per se, vitio intus orto, intumescunt, & ad suppurationem spectant. Ea omnia genera abscessuum esse alias proposui, medicamentaque his idonea executus sum: nunc superest, ut dicam, quæ in iis manu fieri debeant. Ergo, priusquam indurescant, cutem incidere, & cucurbitulam accommodare oportet; quod, quicquid illud malæ corruptæq; materiæ coiit, extrahat: idque iterum, tertioq; recte fit, donec omne indicium inflammationis excedat. Neque tamen fas est, nihil à cucurbitula agere.

Interdum etiam fit, sed raro, ut quicquid abscedit, velamento suo includatur. id antiqui tunicam nominabant. Meges, quia tunica omnis nervosa est, dixit, non nasci sub eo vitio nervum, quo caro consumeretur, sed, subjecto jam vetustiore pure, callum circumdari. Quod ad curationis rationem nullo modo pertinet; quia quicquid, si tunica est, idem, si callus est, fieri debet: neque ulla res prohibet, etiamsi callus est, tamen, quia cingit, tunicam nominari: tum, pure quoque maturiore, hæc interdum esse consuevit. Ideoque, quod sub ea est, extrahi per cucurbitulam non potest. sed facile id intelligitur, ubi nihil admota illa mutavit. Ergo, sive id incidit, sive jam durities est, in hac auxilii nihil est: sed, ut alias scripsi, vel avertenda concurrens eo materia, vel digerenda, vel ad maturitatem perducenda est. Si priora

contigerunt, nihil præterea necessarium est. Si pus maturuit, in alis quidem & inguinibus raro secandum est: item ubicunque mediocris abscessus est: item quoties in summa cute, vel etiam carne vitium est; nisi festinare curandi imbecillitas cogit. Satisque est cataplasmatibus efficere, ut per se pus aperiatur. nam fere sine cicatrice potest esse is locus, qui expertus ferrum non est. Si autem altius malum est, considerari debet, nervosusne is locus sit, an non sit. Nam si sine nervis est, candenti ferramento aperiri debet. cujus hæc ratio est, quod exigua plaga diutius ad pus evocandum pateat, parvaque postea cicatrix sit. At, si nervi juxta sunt, ignis alienus est; ne distendantur & membrum debilitent: necessaria vero opera scalpelli est. Sed cætera etiam subcruda aperiri possunt; inter nervos ultima expectanda maturitas est, quæ cutem extenuet. eique pus jungat, quo propius reperiatur. Jamque alia rectam plagam desiderant, ut in carne: alia vero vehementer cutem extenuant, in quibus tota ea super pus excidenda est. Semper autem, ubi scalpellus admovetur, id agendum est, ut & quam minimæ & quam paucissimæ plagæ sint: cum eo tamen, ut necessitati succurramus, & in modo, & in numero. Nam majores sinus, latius, interdum etiam duabus, aut tribus lineis incidendi sunt. Dandaque opera, ut imus sinus exitum habeat;

beat;ne quis humor intus ſubſidat,qui proxima & adhuc ſana rodendo ſinuet. Eſt etiam in rerum natura, ut cutis làtius excidenda ſit. Nam, ubi poſt longos morbos totius corporis habitus vitiatus eſt,lateque ſe ſinus ſuffudit, & in eo jam cutis pallet; ſcire licet,eam jam emortuam eſſe,& inutilem futuram. Ideoque excidere commodius eſt:maxime, ſi circa articulos majores id evenit, cubantemque ægrum fluens alvus exercuit,neque per alimenta quicquam corpori accedit.Sed excidi ita debet,ut plaga ad ſimilitudinem myrtei folii fiat, quo facilius ſaneſcat. Idque perpetuum eſt;ubicunque medicus & quacunque de cauſa cutem excidit.Pure effuſo, in alis vel inguinibus linamento opus non eſt;ſed ſpongia ex vino imponenda eſt. In cæteris partibus, ſi æque ea linamenta ſupervacua ſunt, purgationis cauſa paulum mellis infundendum; dein glutinantia ſuperdanda: ſi illa neceſſaria ſunt, ſuper ea quoque ſimiliter dari ſpongia eodem modo ex vino expreſſa debet. Quando autem linamentis opus ſit, quando non ſit, alias dictum eſt. Cætera eadem, inciſa ſuppuratione, facienda ſunt, quæ, ubi per medicamenta rupta eſt, facienda eſſe propoſui.

Cap. III.

De bonis, malisve signis Suppurationum.

Protinus autem, quantum curatio efficiat, quantumque aut sperari aut timeri debeat, ex quibusdam signis intelligi potest; fereque iisdem, quæ in vulneribus exposita sunt. Nam bona signa sunt, somnum capere, facile spirare; siti non confici, cibum non fastidire, si febricula fuit, ea vacare: itemque habere pus album, læve, non fœdi odoris. Mala sunt, vigilia, spiritus gravitas, sitis, cibi fastidium, febris; pus nigrum, aut feculentum, & fœdi odoris: item procedente curatione eruptio sanguinis; aut si, antequam sinus carne impleatur, oræ callosæ fiunt, illa quoque ipsa carne hebete, nec firma. Deficere tamen animam, vel in ipsa curatione, vel postea, pessimum omnium est. Quinetiam morbus ipse, sive subito solutus est, dein suppuratio exorta est; sive effuso pure permanet, non injuste terret. Estque inter causas timoris, si sensus in vulnere rodentium non est. Sed ut hæc ipsa fortuna huc illucve discernit; sic medici partium est, eniti ad reperiendam sanitatem. Ergo, quoties ulcus resolverit, eluere id, si reprimendus humor videbitur, vino & aqua pluviatili mixto, vel aqua, in qua lenticula cocta sit, debebit: si purgandum erit, mulso; rursusque imponere eadem. Ubi jam repres-

sus

ſus videbitur humor, ulcuſque purum erit, produci carnem conveniet, & foveri ulcus pari portione vini ac mellis, ſuperque imponi ſpongiam ex vino & roſa tinctam. per quæ caro producitur. Plus tamen, ut alias quoque dixi, victus ratio eo confert. Ea eſt, ſolutis jam febribus & cibi cupiditate reddita, balneum rarum; quotidiana, ſed lenis geſtatio; cibi potioneſque corpori faciendo aptæ. Quæ omnia, per medicamenta quoque ſuppuratione rupta, ſequuntur. Sed, quia magno malo vix ſine ferro mederi licet, in hunc locum reſervata ſunt.

CAP. IV.

De Fiſtulis.

ADVERSUS fiſtulas quoque, ſi altius penetrant, ut ad ultimas demitti collyrium non poſſit, ſi tortuoſæ ſunt, ſi multiplices, majus in manu, quam in medicamentis præſidium eſt; minuſque operæ eſt, ſi ſub cute tranſverſæ feruntur, quam ſi recta intus tendunt. Igitur, ſi ſub cute tranſverſa fiſtula eſt, demitti ſpecillum debet, ſupraque id ea incidi. Si flexus reperiuntur, hi quoque ſimul ſpecillo & ferro perſequendi ſunt. Idemque faciendum, ſi plures ſe quaſi rivuli oſtendunt. Ubi ad fines fiſtulæ ventum eſt, excidendus ex ea totus callus eſt, ſuperque fibulæ dandæ, & medicamentum, quo glutinetur. At, ſi recta ſubter tendit, ubi, quo maxime ferat,

ſpecillo exploratum eſt, excidi is ſinus debet: dein fibula oris cutis injicienda eſt, eique glutinantia medicamenta ſuperdanda ſunt; aut, ſi corruptius ulcus eſt (quod interdum oſſe vitiato fit) ubi id quoque curatum eſt, pus moventia.

2. *De Coſtarum fiſtulis.*

Solent autem inter coſtas fiſtulæ ſubterire. Quod ubi incidit, eo loco coſta ab utraque parte præcidenda & eximenda eſt, ne quid intus corruptum relinquatur. Solent quoque, ubi coſtas tranſierunt, ſeptum id, quod tranſverſum à ſuperioribus viſceribus inteſtina diſcernit, violare. Quod intelligi poteſt & ex loco, & ex magnitudine doloris, & quia nonnunquam ſpiritus eò cum humore quaſi bullante prorumpit, maximeque, ſi hunc ore ille continuit. In eo medicinæ locus nullus eſt. In cæteris vero, quæ circa coſtas ſanabilia ſunt, pinguia medicamenta inimica ſunt; cæteris, quæ ad vulnera accommodantur, uti licet: optime tamen ſicca linamenta, vel, ſi purgandum aliquid videtur, in melle tincta imponuntur.

3. *De Ventris fiſtulis.*

Ventri nullum os ſubeſt; ſed ibi perniciosæ admodum fiſtulæ fiunt: adeo ut Soſtratus inſanabiles eſſe crediderit. Id non ex toto ita ſe habere uſus oſtendit. Et quidem, quod maxime mirum videri poteſt, tutior fiſtula eſt contra jecur, & lienem, & ventri-

ventriculum, quam contra inteſtina: non quo perniciosior ibi res ſit, ſed quo alteri periculo locum faciat. Cujus experimento moti quidam authores parum modum rei cognoverunt. Nam venter ſæpe etiam telo perforatur, prolapſaque inteſtina conduntur, & oras vulneris ſuturæ comprehendunt. quod quemadmodum fiat, mox indicabo. Itaque, etiam ubi tenuis fiſtula abdomen perrupit, excidere eam licet, ſuturaque oras conjungere. Si vero ea fiſtula intus patuit, exciſa neceſſe eſt latius foramen relinquat. quod niſi permagna vi ſui non poteſt; utique ab interiore parte, qua quaſi membrana quædam finit abdomen, quam περιτόναιον Græci vocant. Ergo, ubi aliquis ingredi ac moveri cæpit, rumpitur illa ſutura, atque inteſtina ſolvuntur, quo fit, ut pereundum homini ſit. Sed non omnimodo res ea deſperationem habet: ideoque tenuioribus fiſtulis adhibenda curatio eſt.

4. *De Ani fiſtulis.*

Propriam etiamnum animadverſionem deſiderant eæ, quæ in ano ſunt. In has demiſſo ſpecillo, ad ultimum ejus caput incidi cutis debet: dein novo foramine ſpecillum educi lino ſequente, quod in aliam ejus partem, ob id ipſum perforatam, conjectum ſit. Ibi linum apprehendendum ligandumque cum altero capite eſt, ut laxe cutem, quæ ſuper fiſtulam eſt, teneat. Id-

que linum debet esse crudum, & duplex triplexve, sic tortum, ut unitas in eo facta sit. Interim autem licet negocia agere, ambulare, lavare, cibum capere, perinde atque sanissimo. Tantummodo id linum bis in die, soluto nodo, ducendum est sic, ut subeat fistulam pars, quæ superior fuit. Neque committendum est, ut id linum putrescat: sed tertio quoque die nodus resolvendus est, & ad caput alterum recens linum alligandum, eductoque vetere, id in fistula cum simili nodo relinquendum. Sic enim id paulatim cutem, quæ supra fistulam est, incidit: simulque & id sanescit, quod à lino relictum est; & id, quod ab eo mordetur, inciditur. Hæc ratio curationis longa, sed sine dolore est.

Qui festinant, adstringere cutem lino debent, quo celerius secetur; noctuque ex penicillo tenuia quædam intus demittere, ut cutis hoc ipso extenuetur, quo extenditur. Sed hæc dolorem movent. Adjicitur celeritati, sicut tormento quoque, si & linum, & id, quod ex penicillo est, aliquo medicamento illinitur ex iis, quibus callum exedi proposui. Potest tamen fieri, ut ad scalpelli curationem etiam illo loco veniendum sit, si intus fistula fert, si multiplex est. Igitur in hæc genera demisso specillo, duabus lineis incidenda cutis est; ut media inter eas habenula tenuis admodum injiciatur, ne protinus oræ coeant; sitque

locus

locus aliquis linamentis, quæ quam paucissima superinjicienda sunt; omniaque eodem modo facienda, quæ in abscessibus posita sunt. Si vero ab uno ore plures sinus erunt, recta fistula scalpello erit incidenda ab eo; cæteræ, quæ jam patebunt, lino excipiendæ. Si intus aliqua procedet, quo ferrum tuto pervenire non poterit, collyrium demittendum erit.

Cibus autem in omnibus ejusmodi casibus, sive manu, sive medicamentis agetur, dari debet humidus; potio liberalis, diuque aqua. ubi jam caro increscit, tum demum & balneis raris utendum erit, & cibis corpus implentibus.

CAP. V.

De Telis è corpore extrahendis.

TELA quoque, quæ illata corporibus intus hæserunt, magno negocio sæpe ejiciuntur. Sunt enim quædam difficultates ex generibus eorum; quædam ex his sedibus, in quas illa penetrarunt. Omne autem telum extrahitur, aut ab ea parte, qua venit, aut ab ea, in quam tetendit. illic viam, qua redeat, ipsum sibi fecit: hic, à scalpello accipit. nam contra mucronem caro inciditur. Sed si non alte telum insedit, & in summa carne est, aut certe magnas venas & loca nervosa non transiit; nihil melius est, quam, qua venit, id revellere. Si vero plus est, per quod telo rever-

tendum, quam quod perrumpendum est; jamque venas nervosque id transiit, commodius est aperire quod superest, eaque extrahere. nam & propius petitur, & tutius evellitur. Et in majore membro, si medium mucro transiit, facilius sanescit, quod pervium est; quia utrinque medicamento fovetur. Sed, si retro telum recipiendum, amplianda plaga est; quo facilius id sequatur, quoque minor oriatur inflammatio: quæ major fit, si ab illo ipso telo, dum redit, corpus laniatur. Item, si ex alia parte vulnus aperitur, laxius esse debet, quam ut telo postea transeunte amplietur. In summa autem utraque parte ista habenda cura est, ne nervus, ne vena major, ne arteria incidatur. Quorum ubi aliquid detectum est, excipiendum hamo retuso est, abducendumque à scalpello. Ubi autem incisum est satis, telum eximendum est: tunc quoque eodem modo, & eadem cura habita, ne sub eo, quod eximitur, aliquid eorum lædatur, quæ tuenda esse proposui.

2. *De Sagittis recipiendis.*

Hæc communia sunt: præter quæ propria quædam in singulis telorum generibus sunt, quæ protinus subjiciam. Nihil tam facile in corpus, quam sagitta, conditur, eademque altissime insidit. Hæc autem eveniunt, & quia magna vi fertur illa, & quia ipsa angusta est. Sæpius itaque ab altera parte, quam ex qua venit, recipienda est;

est; præcipueque, quia fere spiculis cingitur; quæ magis laniant, si retro, quam si contra trahuntur. Sed inde, aperta via, caro diduci debet ferramento facto ad similitudinem Græcæ literæ υ: deinde, ubi apparuit mucro, si ei arundo inhæret, propellenda est, donec ab altera parte apprehendi & extrahi possit. Si jam illa decidit, solumque intus ferrum est; mucro vel digitis apprehendi, vel forcipe, atque ita educi debet. Neque alia ratio extrahendi est, ubi ab ea parte, qua venit, evelli magis placuit. nam, ampliato magis vulnere, aut arundo, si inest, evellenda est; aut, si ea non est, ferrum ipsum. Quod si spicula apparuerunt, eaque brevia & tenuia sunt, forcipe ibi comminui debent, vacuumque ab his telum educi: si ea majora valentioraque sunt, fissis scriptoriis calamis contegenda, ac, ne quid dilacerent, sic evellenda sunt. & in sagittis quidem hæc observatio est.

3. *De Latis telis educendis.*

Latum vero telum, si aliquis intus in carne habuerit, ab altera parte educi non expedit; ne ingenti vulneri ipsi quoque ingens vulnus adjiciamus. Evellendum est ergo quodam genere ferramenti, quod Διοκλέους γραφίσκον Græci vocant; quoniam authorem Dioclem habet: quem inter priscos maximosque medicos fuisse, jam posui. Lamina est ferrea, vel ænea etiam, ab altero capite duos utrinque deorsum

conversos uncos habens; ab altero duplicata lateribus, leviterque extrema eam in partem inclinata, quæ sinuata est; insuper etiam ea parte inclinata, quæ perforata est. Hæc juxta telum transversa demittitur: deinde, ubi ad imum mucronem ventum est, paululum torquetur, ut telum foramine suo excipiat: cum in cavo mucro est, illico duo digiti, subjecti partis alterius uncis, simul ferramentum id extrahunt, & telum.

4. *De alio telorum genere.*

Tertium genus telorum, quod interdum evelli debet, est plumbea glans, aut lapis, aut simile aliquid, quod, perrupta cute, integrum intus insedit. In omnibus his latius vulnus aperiendum, idque, quod inest, ea, qua venit, forcipe extrahendum est. Accedit vero aliquid difficultatis sub omni ictu, si telum vel ossi inhæsit, vel in articulo se inter duo ossa demersit. In osse usque eo movendum est, donec laxetur is locus, qui mucronem momordit; & tunc vel manu vel forcipe telum extrahendum est. Et vix unquam ita telum non sequitur. Sed, si morabitur, excuti quoque cum aliquo ferramento poterit. Ultimum est, ubi non evellitur, terebra juxta forare, & ab eo foramine, ad speciem literæ, contra telum os excidere sic, ut lineæ, quæ diducuntur, ad telum spectent: eo facto, id necesse est labet, & facile auferatur.

Inter duo vero ossa si per ipsum articu-

lum

lum perruperit, circa vulnus duo membra fasciis habenisve deliganda, & per has in diversas partes diducenda sunt, ut nervos distendant: quibus extentis, laxius inter ossa spatium est, ut sine difficultate telum recipiatur. Illud videndum est, sicut in aliis locis posui, ne quis nervus, aut vena, aut arteria à telo lædatur, dum id extrahitur: eadem scilicet ratione, quæ supra posita est.

5. De Venenato telo evellendo.

At, si venenato quoque telo quis ictus est, iisdem omnibus, si fieri potest, etiam festinantius actis, adjicienda curatio est, quæ vel epoto veneno, vel à serpente ictis adhibetur. Vulneris autem ipsius, extracto telo, medicina non alia est, quam quæ esset, si corpore icto nihil inhæsisset, de qua satis alio loco dictum est.

CAP. VI.

De Gangliis, & Meliceride, & Atheromate, & Steatomate, capitis tuberculis.

HÆC evenire in qualibet parte corporis possunt: reliqua certas sedes habent, de quibus dicam, orsus à capite. In hoc multa variaque tubercula oriuntur; γάγγλια, μελικηρίδας, & ἀθηρώματα nominant; aliisque etiamnum vocabulis quædam, alii discernunt; quibus ego στεατώματα quoque adjiciam, quæ quamvis & in cervice, & in alis, & in lateribus ori-

ri so-

ri ſolent; per ſe tamen non poſui; cum iſta omnia mediocres differentias habeant, ac neque periculo terreant, neque diverſo genere curentur. Omnia autem iſta & ex parvulo incipiunt, & diu paulatimque increſcunt, & tunica ſua includuntur. Quædam ex his dura ac renitentia, quædam mollia cedentiaque ſunt: quædam ſpatio nudantur, quædam tecta capillo ſuo permanent, fereque ſine dolore ſunt. Quid intus habeant, ut conjectura præſagiri poteſt; ſic ex toto cognoſci, niſi cum ejecta ſunt, non poteſt. Maxime tamen in his, quæ renituntur, aut lapillis quædam ſimilia, aut concreti confertique pili reperiuntur. In his vero, quæ cedunt, aut melli ſimile aliquid, aut tenui pulticulæ, aut quaſi raſæ cartilagini, aut carni hebeti & cruentæ, quibus alii aliique colores eſſe conſueverunt. Fereque ganglia renituntur: atheromati ſubeſt quaſi tenuis pulticula: meliceridi liquidior humor; ideoque preſſu circumfluit: ſteatomati pingue quiddam, idque latiſſime patere conſuevit, reſolvitque totam cutem ſuperpoſitam ſic, ut ea labet; cum in cæteris ſit adſtrictior. Omnia, deraſa ante, ſi capillis conteguntur, per medium oportet incidere, ut effundatur, quicquid intus coiit. Sed ſteatomatis tunica quoque ſecanda eſt: quia non facile à cute & ſubjecta carne ea ſeparatur. At in cæteris ipſa tunica inviolata ſervanda eſt.

Proti-

Protinus autem, cum ista alba & intenta se ostendit, tum scalpelli manubriolo diducenda à cute & carne est, ejiciendaque cum eo, quod intus tenet. Si quando tamen ab inferiore parte tunicæ musculus inhæsit, ne is lædatur, superior pars illius decidenda, alia ibidem relinquenda est. Ubi tota exempta est, committendæ oræ, fibulaque his injicienda, & super medicamentum glutinans dandum est. Ubi vel tota tunica, vel aliquid ex ea relictum est, pus moventia adhibenda sunt.

CAP. VII.

De Oculorum vitiis, quæ scalpello & manu curantur.

SED ut hæc neque genere vitii, neque ratione curationis inter se multum distant: sic in oculis, quæ manum postulant, & ipsa diversa sunt, & aliter aliterque curantur. Igitur in superioribus palpebris vesicæ nasci solent, pingues gravesque; quæ vix attollere oculos sinunt, levesque pituitæ cursus, sed assiduos, in oculis movent. Fere vero in pueris nascuntur. Oportet, compresso digitis duobus oculo, atque ita cute intenta, scalpello transversa linea incidere, suspensa leviter manu, ne vesica ipsa vulneretur, & ut, loco ei patefacto, ipsa prorumpat; tum digitis eam apprehendere, & evellere. facile enim sequitur. Dein superinungi collyrio debet ex

iis aliquo, quo lippientes oculi superinunguntur: quo paucissimis diebus cicatricula inducitur. Molestius est, ubi incisa vesica est. effundit enim humorem; neque postea, quia tenuis admodum est, potest colligi. Si forte id incidit, eorum aliquid imponendum est, quæ puri movendo sunt.

2. *De Crithe.*

In eadem palpebra super pilorum locum tuberculum parvulum nascitur, quod à similitudine hordei, à Græcis κριθὴ nominatur. Tunica quiddam, quod difficulter maturescit, comprehensum est. Id vel calido pane, vel cera subinde calefacta foveri oportet sic, ne nimius is calor sit, sed facile à parte sustineatur. hac enim ratione sæpe discutitur, interdum concoquitur. Si pus se ostendit, scalpello dividi debet, &, quicquid intus humoris est, exprimi: eodem deinde vapore postea quoque foveri, & superinungi, donec ad sanitatem perveniat.

3. *De Chalazio.*

Alia quoque quædam in palpebris huic non dissimilia nascuntur; sed neque utique figuræ ejusdem, & mobilia, simulatque digito huc vel illuc impelluntur. Quæ, quia grandini similia sunt, χαλάζια Græci vocant. Hæc incidi debent, si sub cute sunt, ab exteriore parte; si sub cartilagine, ab interiore: dein scalpelli manubriolo deducenda ab integris partibus sunt. Ac, si intus

plaga

plaga est, inungendum primo lenibus, deinde acrioribus: si extra, superdandum emplastrum, quo id glutinetur.

5. *De Ungue oculorum.*

Unguis vero, quod πτερύγιον Græci vocant, est membranula nervosa, quæ oriens ab angulo, nonnunquam ad pupillam quoque pervenit, eique officit. Sæpius à nariurn, interdum etiam à temporum parte nascitur. Hunc recentem non difficile est discutere medicamentis, quibus cicatrices in oculis extenuantur. Si inveteravit, jamque ei crassitudo quoque accessit, excidi debet. Post abstinentiam vero unius diei, vel adversus in sedili contra medicum is homo collocandus est, vel sic aversus, ut in gremium ejus caput resupinus effundat. Quidam, si in sinistro oculo vitium est, adversum: si in dextro, resupinum collocari volunt. Alteram autem palpebram à ministro diduci oportet, alteram à medico: sed ab hoc, si ille adversus est, inferiorem; si supinus, superiorem. Tum idem medicus hamulum acutum, paulum mucrone intus recurvato, subjicere extremo ungui debet, eumque infigere; atque eam quoque palpebram tradere alteri: ipse, hamulo apprehenso, levare unguem, eumque acu trajicere linum trahente: deinde acum ponere, lini duo capita apprehendere, & per ea erecto ungue, si qua parte oculos inhæret, manubriolo scalpelli diducere, donec ad angulum

gulum veniat: deinde invicem modo remittere, modo attrahere, ut sic & initium ejus, & finis anguli reperiatur. Duplex enim periculum est; ne vel ex ungue aliquid relinquatur, quod exulceratum vix ullam recipiat curationem; vel ex angulo quoque caruncula abscindatur, quæ, si vehementius unguis ducitur, sequitur quoque ac decipit. Si abscissa est, patefit foramen, per quod postea semper humor descendit; ῥυάδα Græci vocant. Verus ergo anguli finis utique noscendus est; qui ubi satis constitit, non nimium adducto ungue scalpellus adhibendus est; deinde sic excidenda membranula, ne quid ex angulo lædatur. Ei deinde ex melle linamentum superdandum est, supraque linteolum, & aut spongia aut lana succida: proximisque diebus diducendus quotidie oculus est, ne cicatrice inter se palpebræ glutinentur (siquidem id quoque tertium periculum accedit) eodemque modo linamentum imponendum, ac novissime inungendum collyrio, quo ulcera ad cicatricem perducuntur.

Sed ea curatio vere esse debet, aut certe ante hiemem. De qua re, ad plura loca pertinente, semel dixisse satis erit. Nam duo genera curationum sunt: alia, in quibus eligere tempus non licet, sed utendum est eo, quod incidit; sicut in vulneribus, & fistulis, alia, in quibus nullus dies urget, & expectare tutissimum & facile est; sicut

evenit

evenit in iis, quæ & tarde increſcunt, & dolore non cruciant. In his ver expectandum eſt: aut, ſi quid magis preſſit, melior tamen autumnus quam hiems vel æſtas eſt; atque is ipſe medius, jam fractis æſtibus, & nondum ortis frigoribus. Quo magis autem neceſſaria pars erit, quæ tractabitur, hoc quoque majori periculo ſubjecta eſt. & ſæpe, quo major plaga facienda, eo magis hæc temporis ratio ſervabitur.

5. *De Encanthide.*

Ex curatione vero unguis, ut dixi, vitia naſcuntur, quæ ipſa aliis quoque de cauſis oriri ſolent. Interdum enim fit in angulo, parum ungue exciſo, vel aliter, tuberculum, quod palpebras parum diduci patitur: ἐγκανθὶς Græce nominatur. Excipi hamulo, & circumcidi debet: hic quoque diligenter temperata manu, ne quid ex ipſo angulo abſcindatur. Tum exiguum linamentum reſpergendum eſt vel cadmia, vel atramento ſutorio; inque eum angulum, diductis palpebris, inſerendum, ſupraque eodem modo deligandum: proximiſque diebus ſimiliter nutriendum, ut primo, tantum aqua egelida, vel etiam frigida foveatur.

6. *De Ancyloblepharo.*

Interdum inter ſe palpebræ coaleſcunt, aperirique non poteſt oculus. Cui malo ſolet etiam illud accedere, ut palpebræ cum albo oculi cohæreſcant; ſcilicet, cum

in

in utrovis fuit ulcus negligenter curatum. ſaneſcendo enim, quod diduci potuit & debuit, glutinabitur; ἀγκυλοβλέφαρον ſub utroque vitium Græci vocant. Palpebræ tantum inter ſe cohærentes, non difficulter diducuntur; ſed interdum fruſtra. nam rurſus glutinantur. Experiri tamen oportet; quia bene res ſæpius cedit. Igitur adverſum ſpecillum inſerendum, diducendæque eo palpebræ ſunt: deinde exigua penicilla interponenda, donec exulceratio ejus loci finiatur. At, ubi albo ipſius oculi palpebra inhæſit, Heraclides Tarentinus author eſt, adverſo ſcalpello ſubſecare, magna cum moderatione, ut neque ex oculo, neque ex palpebra quicquam abſcindatur; ac, ſi neceſſe eſt, ex palpebra potius. Poſt hæc, inungatur oculus medicamentis, quibus aſpritudo curatur: quotidieque palpebra vertatur, non ſolum ut ulceri medicamentum inducatur, ſed etiam ne inhæreat: ipſique etiam ægro præcipiatur, ut ſæpe eam duobus digitis attollat. Ego ſic reſtitutum eſſe neminem memini. Meges ſe quoque multa tentaſſe, neque unquam profuiſſe, quia ſemper iterum oculo palpebra inhæſerit, memoriæ prodidit.

7. *De Ægilope.*

Etiamnum in angulo, qui naribus propior eſt, ex aliquo vitio quaſi parva fiſtula aperitur, per quam pituita aſſidue deſtillat: αἰγίλωπα Græci vocant. Idque aſſidue

due

duc male habet oculum: nonnunquam etiam, exeso osse, usque ad nares penetrat. Idque interdum naturam carcinomatis habet: ubi intentæ venæ & recurvatæ sunt, color pallet, cutis dura est, & levi tactu irritatur, inflammationemque in eas partes, quæ conjunctæ sunt, evocat. Ex his eos, qui quasi carcinoma habent, curare periculosum est. nam mortem quoque ea res maturat. Eos vero, quibus ad nares tendit, supervacuum. neque enim sanescunt. At, quibus id in angulo est, potest adhiberi curatio; cum eo, ne ignotum sit, esse difficilem quanto autem angulo propius id foramen est, tanto difficilior est; quoniam peranguftum est, in quo versari manus possit: recenti tamen re mederi facilius est. Hamulo autem summum ejus foraminis excipiendum; deinde totum id cavum, sicut in fistulis dixi, usque ad os excidendum; oculoque & cæteris junctis partibus bene obtectis, os ferramento adurendum est vehementius. quod si jam carie vexatum est, quo crassior huic squama abscedat, quidam adurentia imponunt; ut atramentum sutorium, vel chalcitidem, vel æruginem rasam. quod & tardius & non idem facit. Osse adusto, curatio sequitur eadem, quæ in cæteris ustis.

8. *De Pilis palpebrarum oculum irritantibus.*

Pili vero, qui in palpebris sunt, duabus de causis oculum irritare consueverunt. Nam

modo

modo palpebræ summa cutis relaxatur, & procidit; quo fit, ut ejus pili ad ipsum oculum convertantur, quia non simul cartilago quoque se remisit: modo sub ordine naturali pilorum alius ordo subcrescit, qui protinus intus ad oculum tendit. Curationes vero hæ sunt. Si pili nati sunt, qui non debuerunt, tenuis acus ferrea ad similitudinem spathæ lata, in ignem conjicienda est: deinde candens, sublata palpebra sic, ut ejus perniciosi pili in conspectum curantis veniant, sub ipsis pilorum radicibus angulo immittenda est, ut ea tertiam partem palpebræ transvehat: deinde iterum, tertioque ad alterum angulum. quo fit, ut omnes pilorum radices adustæ emoriantur. Tum superimponendum medicamentum est, quod inflammationem prohibeat: atque ubi crustæ exciderunt, ad cicatricem perducendum. Facillime autem id genus sanescit. Quidam ajunt, acu transsui juxta pilos exteriorem partem palpebrę oportere, eamque transmitti duplicem capillum muliebrem ducentem; atque ubi acus transiit, in ipsius capilli sinum, qua duplicatur, pilum esse injiciendũ, & per eum in superiorem palpebræ partem attrahendum, ibique corpori adglutinandum, & imponendum medicamentũ, quo foramen glutinetur, sic enim fore, ut is pilus in exteriorem partem postea spectet. Id primum fieri non potest, nisi in pilo longiore; cum fere breves eo loci

loci naſcantur. Deinde, ſi plures pili ſunt, neceſſe eſt longum tormentum ſit, & toties acus tranſiens magnam inflammationem moveat. Noviſſime, cum humor aliquis ibi ſubſit, oculo & ante per pilos & tum per palpebræ foramina affecto, vix fieri poteſt, ut gluten, quo vinctus eſt pilus, non reſolvatur: eoque fit, ut is eo, unde vi abductus eſt, redeat. Ea vero curatio, quæ palpebræ laxioris ab omnibus frequentatur, nihil habet dubii. Siquidem oportet contecto oculo mediam palpebræ cutem, ſive ea ſuperior, ſive inferior eſt, apprehendere digitis, ac levare. tum conſiderare, quantulo detracto futurum ſit, ut naturaliter ſe habeat. Siquidem hic quoque duo pericula circumſtant: ſi nimium fuerit exciſum, ne contegi oculus non poſſit; ſi parum, ne nihil actum ſit, & fruſtra ſectus aliquis ſit. Quod deinde incidendum videbitur, per duas lineas atramento notandum eſt ſic, ut inter oram, quæ pilos continet, & propiorem ei lineam, aliquid relinquatur, quod apprehendere acus poſtea poſſit. His conſtitutis, ſcalpellus adhibendus eſt: &, ſi ſuperior palpebra eſt, ante; ſi inferior, poſtea propius ipſis pilis incidendum: initiumque faciendum in ſiniſtro oculo, ab eo angulo, qui tempori; in dextro, ab eo, qui naribus propior eſt: idque, quod inter duas lineas eſt, excidendum. deinde oræ vulneris inter ſe ſimplici

sutura committendæ, operiendusque oculus est: &, si parum palpebra descendet, laxanda utique, si nimium, aut adstringenda, aut etiam rursus tenuis habenula ab ulteriore ora excidenda. Ubi secta est, aliæ suturæ adjiciendæ, quæ supra tres esse non debent. Præter hæc, in superiore palpebra sub pilis ipsis incidenda linea est, ut ab inferiore parte diducti pili sursum spectent. Idque, si levis inclinatio est, etiam solum satis tuetur. Inferior palpebra eo non eget. His factis, spongia, ex aqua frigida expressa, super deliganda est. Postero die glutinans emplastrum injiciendum. Quarto sutura tollenda est, & collyrio, quod inflammationes reprimit, superinungendum.

9. *De Lagophthalmo.*

Nonnunquam autem, nimium sub hac curatione excisa cute, evenit, ut oculus non contegatur. Idque interdum etiam alia de causa fit. λαγώφθαλμον Græci appellant. In quo si nimium palpebræ deest, nulla id restituere curatio potest: si exiguum, mederi licet. Paulum infra supercilium cutis incidenda est lunata figura, cornibus ejus deorsum spectantibus. Altitudo esse plagæ usque ad cartilaginem debet, ipsa illa nihil læsa. nam, si ea incisa est, palpebra concidit, neque attolli postea potest. Cute igitur tantum diducta fit, ut paululum in ima oculi ora descendat; hiante scilicet super plaga. in quam linamentum

inji-

injiciendum est, quod & conjungi diductam cutem prohibeat, & in medio carunculam creet: quæ ubi eum locum implevit, postea recte oculus operitur.

10. *De Ectropio*

Ut superioris autem palpebræ vitium est, quo parum descendit, ideoque oculum non contegit: sic inferioris, quo parum sursum attollitur, sed pendet & hiat, neque potest cum superiore committi. Atque id quoque evenit interdum ex simili vitio curationis, interdum etiam senectute. ἐκτρόπιον Græci vocant. Si ex mala curatione est, eadem ratio medicinæ est, quæ supra posita est: plagæ tantum cornua ad maxillas, non ad oculum convertenda sunt. Si ex senectute est, tenui ferramento id totum extrinsecus adurendum est, deinde melle inungendum à quarto die, vapore aquæ calidæ fovendum, inungendumque medicamentis ad cicatricem perducentibus.

11. *De Staphylomate.*

Hæc fere circa oculum in angulis palpebrisque incidere consueverunt. In ipso autem oculo nonnunquam summa attollitur tunica, sive ruptis intus membranis aliquibus, sive laxatis; & similis figura acino fit. unde id σταφύλωμα Græci vocant. Curatio duplex est. Altera, ad ipsas radices per medium transsuere acu, duo lina ducente; deinde alterius lini duo capita ex superiore

parte, alterius ex inferiore adstringere inter se, quæ paulatim secando id excidant. Altera, in summa parte ejus ad lenticulæ magnitudinem excidere; deinde spodium aut cadmiam infricare. Utrolibet autem facto, album ovi lana excipiendum & imponendum; posteaque vapore aquæ calidæ fovendus oculus, & lenibus medicamentis iungendus est.

12. *De Clavis oculorum.*

Clavi autem vocantur callosa in albo oculi tubercula; quibus nomen à figuræ similitudine est. Hos ad imam radicem perforare acu commodissimum est, infraque eam excidere, deinde lenibus medicamentis inungere.

13. *De Oculorum natura.*

Suffusionis jam alias feci mentionem; quia cum recens incidit, medicamentis quoque sæpe discutitur: sed, ubi vetustior facta est, manus curationem desiderat. quæ inter subtilissimas haberi potest. De qua antequam dico, paucis ipsius oculi natura indicanda est. Cujus cognitio, cum ad plura loca pertineat, tum vel præcipue ad hunc pertinet. Is igitur summas habet duas tunicas: ex quibus superior à Græcis κερατοειδὴς vocatur; eaque, qua parte alba est, satis crassa, pupillæ loco extenuatur. Huic interior adjuncta est media parte, qua pupilla est, modico foramine concava, circa tenuis, ulterioribus partibus ipsa quo-

que

que plenior. quæ χοροειδὴς à Græcis nominatur. Hæ duæ tunicæ, cum interiora oculi cingant, rursus sub his coeunt; extenuatæque & in unum coactæ per foramen, quod inter ossa est, ad membranam cerebri perveniunt, eique inhærescunt. Sub his autem, qua parte pupilla est, locus vacuus est: deinde infra rursus tenuissima tunica, quam Herophilus ἀραχνοειδῆ nominavit. Ea media subsidit; eoque cavo continet quiddam, quod, à vitri similitudine, ὑαλοειδὴς Græci vocant. Id neque liquidum, neque aridum est; sed quasi concretus humor. Ex cujus colore pupillæ color vel niger est, vel cæsius, cum summa tota tunica alba sit. Id autem superveniens ab interiore parte membranula includit. Sub his gutta humoris est, ovi albo similis: à qua videndi facultas proficiscitur. κρυσταλλοειδὴς à Græcis nominatur.

14. *De Suffusione.*

Igitur vel ex morbo, vel ex ictu concrescit humor sub duabus tunicis, qua locum vacuum esse proposui; isque paulatim indurescens, interiori potentiæ se opponit. Vitii ejus plures species sunt, quædam sanabiles, quædam quæ curationem non admittunt. Nam si exigua suffusio est, si immobilis, colorem vero habet marinæ aquæ, vel ferri nitentis, & à latere sensum aliquem fulgoris relinquit, spes superest. Si magna est, si nigra pars oculi, amissa natu-

rali figura, in aliam ſe vertit, ſi ſuffuſioni color cœruleus eſt, aut auro ſimilis, ſi labat, & hac atque illac movetur, vix unquam ſuccurritur. Fere vero pejor eſt, quo ex graviore morbo, majoribuſve capitis doloribus, vel ictu vehementiore orta eſt. Neque idonea curationi ſenilis ætas eſt; quæ ſine novo vitio, tamen aciem habetem habet: ac ne puerilis quidem; ſed inter has media ætas. Oculus quoque curationi neque exiguus, neque concavus, ſatis opportunus eſt. Atque ipſius quoque ſuffuſionis quædam maturitas eſt. Expectandum igitur eſt, donec jam non fluere, ſed duritie quadam concreviſſe videatur.

Ante curationem autem modico cibo uti, bibere aquam triduo debet; pridie, ab omnibus abſtinere. Poſt hæc in adverſo ſedili collocandus eſt loco lucido, lumine adverſo, ſic ut contra medicus paulo altius ſedeat; à poſteriore autem parte caput ejus, qui curabitur, miniſter contineat, & immobile id præſtet: nam levi motu eripi acies in perpetuum poteſt. Quin etiam ipſe oculus, qui curabitur, immobilior faciendus eſt, ſuper alterum lana impoſita & deligata. Curari vero ſiniſter oculus dextra manu, dexter ſiniſtra debet. Tum acus admovenda eſt, aut acuta, aut certe non nimium tenuis, eaque demittenda, ſed recta, eſt per ſummas duas tunicas medio loco inter nigrum oculi & angulum tem-

pori

pori propiorem, è regione mediæ ſuffuſionis ſic, ne qua vena lædatur. Neque tamen timide demittenda eſt, quia inani loco excipitur. Ad quem cum ventum eſt, ne mediocriter quidem peritus falli poteſt; quia prementi nihil renititur. Ubi eo ventum eſt, inclinanda acus ad ipſam ſuffuſionem eſt, leniterque ibi verti & paulatim eam deducere infra regionem pupillæ debet; ubi deinde eam tranſiit, vehementius imprimi, ut inferiori parti inſidat. Si hæſit, curatio expleta eſt. Si ſubinde redit. eadem acu magis concidenda, & in plures partes diſſipanda eſt: quæ ſingulæ & facilius conduntur, & minus late officiunt. Poſt hæc educenda acus recta eſt, imponendumque eſt lana molli exceptum ovi album, & ſupra, quod inflammationem coerceat, atque ita devinciendum.

Poſt hæc opus eſt quiete, abſtinentia, lenium medicamentorum inunctionibus, cibo (qui poſtero die ſatis mature datur) primum liquido, ne maxillæ laborent; deinde, inflammatione finita, tali, qualis in vulneribus propoſitus. Quibus, ut aqua quoque diutius bibatur, neceſſario accedit.

15. De Pituita oculorum.

De pituitæ quoque tenuis curſu, qui oculos infeſtat, quatenus medicamentis agendum eſt, jam explicui. Nunc ad ea veniam, quæ curationem ex manu poſtulant. Animadvertimus autem quibuſdam

nunquam ſiccеſcere oculos, ſed ſemper humore tenui madere: quæ res aſpritudinem continuat, & ex levibus momentis inflammationes & lippitudines excitat, totam denique vitam hominis infeſtat. Idque in quibuſdam nulla ope adjuvari poteſt, in quibuſdam ſanabile eſt. Quod primum diſcrimen noſſe oportet, ut alteris ſuccurratur, alteris manus non injiciatur.

Ac primum ſupervacua curatio eſt in his, qui ab infantibus id vitium habent; quia neceſſario manſurum eſt uſque mortis diem. Deinde non neceſſaria etiam in his, quibus non multa, ſed acris pituita eſt: ſiquidem manu nihil adjuvantur; medicamentis, & victus ratione, quæ craſſiorem pituitam reddit, ad ſanitatem perveniunt. Lata etiam capita vix medicinæ patent. Tum intereſt, pituitam emittant venæ, quæ inter calvariam & cutem ſunt, an quæ inter membranam cerebri & calvariam: ſuperiores enim per tempora oculos rigant; inferiores, per eas membranas, quæ ab oculis ad cerebrum tendunt. Poteſt autem adhiberi remedium his, quæ ſupra os fluunt; non poteſt his, quæ ab oſſe. Ac ne his quidem ſuccurritur, quibus pituita utrinque deſcendit: quia levata altera parte, nihilominus altera infeſtat.

Quid ſit autem, hac ratione cognoſcitur. Raſo capite ea medicamenta, quibus in lippitudine pituita ſuſpenditur, à ſuperciliis

uſque

uſque ad verticem illini debent: ſi ſicci oculi eſſe cœperunt, apparet per eas venas, quæ ſub cute ſunt, irrigari: ſi nihilominus madent, manifeſtum eſt ſub oſſe deſcendere: ſi eſt tumor, ſed levior duplex vitium eſt. Plurimi tamen ex laborantibus repeRiuntur, quos ſuperiores venæ exerceant; ideoque pluribus etiam opitulari licet. Idque non in Græcia tantummodo, ſed in aliis quoque gentibus celebre eſt: adeo ut nulla medicinæ pars magis per nationes quaſque expoſita ſit.

Reperti in Græcia ſuut, qui novem lineis cutem capitis inciderent: duabus in occipitio rectis, una ſuper eas tranſverſa: dein duabus ſuper aures, una inter eas item tranſverſa: tribus denique inter verticem & frontem rectis. Reperti ſunt, qui à vertice recta eas lineas ad tempora deducerent; cognitiſque, ex motu maxillarum, muſculorum initiis, leviter ſuper eos cutem inciderent, diductiſque per retuſos hamos oris, inſererent linamenta ſic, ut neque inter ſe cutis antiqui fines committerentur, & in medio caro increſceret, quæ venas, ex quibus ad oculos tranſiret, adſtringeret. Quidam etiam atramento duas lineas duxerunt à media aure ad mediam alteram aurem; deinde à naribus ad verticem: tum ubi lineæ committebantur, ſcalpello inciderunt; & poſt ſanguinem effuſum, os ibidem aduſſerunt. Nihilominus

autem & in temporibus, & inter frontem atque verticem eminentibus venis idem candens ferrum admoverunt.

Frequens curatio est, venas in temporibus adurere quæ fere quidem in ejusmodi malo tument: sed tamen, ut inflentur magisque se ostendant, cervix ante modice deliganda est. Tenuibus autem ferramentis, & retusis venæ adurendæ; donec in oculos pituitæ cursus conquiescat. Id enim signum est quasi excæcatorum itinerum, per quæ humor ferebatur.

Valentior tamen medicina est, ubi tenues conditæque venæ sunt, ideoque legi non possunt, eodem modo cervice deligata, retentoque ab ipso spiritu, quo magis venæ prodeant, atramento notare eas contra tempora, & inter verticem ac frontem: deinde cervice resoluta, qua notæ sunt, venas incidere, & sanguinem mittere: ubi satis fluxit, tenuibus ferramentis adurere. contra tempora quidem, timide; ne subjecti musculi, qui maxillas tenent, sentiant: inter frontem vero & verticem, vehementer sic, ut squama ab osse recedat.

Efficacior tamen etiamnum est Afrorum curatio, qui verticem usque ad os adurunt sic, ut squamam remittat. Sed nihil melius est, quam quod in Gallia quoque Comata fit, ubi venas in temporibus & in superiore capitis parte legunt. Adusta quo modo curanda sint, jam explicui. Nunc illud

lud adjicio; neque ut crustæ decidant, neque ut ulcus impleatur, adustis venis, esse properandum; ne vel sanguis erumpat, vel cito pus supprimatur: cum per hoc siccescere eas partes opus sit; per illud exhauriri opus non sit. Si quando tamen sanguis eruperit, infrianda medicamenta esse, quæ sic sanguinem supprimant, ut ne adurant. Quemadmodum autem venæ deligendæ sint, quidque lectis his faciendum sit, cum venero ad crurum varices, dicam.

CAP. VIII.

De Aurium morbis, qui manu & scalpello curantur.

VERUM ut oculi multiplicem curationem, etiam manus exigunt: sic in auribus admodum pauca sunt, quæ in hac medicinæ parte tractentur. Solet tamen evenire vel à prima natali die protinus, vel postea facta exulceratione, deinde per cicatricem aure repleta, ut foramen in ea nullum sit, ideoque audiendi usu careat. Quod ubi incidit, specillo tentandum est, altene id repletum, an in summo tantum glutinatum sit. Nam si alte est, prementi non cedit: si in summo, specillum protinus recipit. Illud attingi non oportet; ne sine effectus spe oriatur distentio nervorum, & ex ea mortis periculum sit: hoc facile curatur. Nam qua cavum esse debet, vel medicamentum aliquod imponendum est ex

adurentibus, vel candente ferro aperiendum, vel etiam scalpello incidendum. Cumque id patefactum, & jam ulcus purum est, injicienda eo pinna est, illita medicamento cicatricem inducente: circaque id, medicamentum dandum, ut cutis circa pinnam sanescat: quo fit, ut ea remota, postea facultas audiendi sit.

At ubi aures perforatæ sunt, & offendunt, trajicere id cavum celeriter candente acu satis est, ut leniter ejus oræ exulcerentur, aut etiam adurente medicamento idem exulcerare: postea deinde imponere id quod purget; tum quod eum locum repleat, & cicatricem inducat. Quod si magnum id foramen est, sicut solet esse in his, qui majora pondera auribus gesserunt, incidere, quod super est, ad extremum oportet: supra deinde oras scalpello exulcerare, & postea suere, ac medicamentum, quo id glutinetur, imponere. Tertium est, si quid ibi curti est, sarcire. quæ res cum in labris quoque & naribus fieri possit, eandem autem curationem habeat, simul explicanda est.

CAP. IX.

Curta in auribus, labrisque ac naribus, quomodo sarciri & curari possint.

CURTA igitur his tribus, ac si qua parte parva sunt, curari possunt: si qua majora sunt, aut non accipiunt

curatio-

curationem, aut ita per hanc ipsam deformantur, ut minus indecora ante fuerint. Atque in aure quidem & naribus deformitas sola timeri potest: in labris vero, si nimium contracta sunt, usus quoque necessario jactura fit; quia minus facile & cibus assumitur, & sermo explicatur. Neque enim creatur ibi corpus; sed ex vicino adducitur. quod etsi in levi mutilatione, & nihil eripere, & fallere oculum potest; in magna, non potest. Neque senile autem corpus, neque quod mali habitus est, neque in quo difficulter ulcera sanescunt, huic medicinæ idoneum est; quia nusquam aut celeritus cancer occupat, aut difficilius tollitur.

Ratio curationis ejusmodi est: id quod curtatum est, in quadratum redigere; ab interioribus ejus angulis lineas transversas incidere, quæ citeriorem partem ab ulteriore ex toto diducant; deinde ea, quæ sic resolvimus, in unum adducere. Si non satis junguntur, ultra lineas, quas ante fecimus, alias duas lunatas, & ad plagam conversas immittere, quibus summa tantum cutis diducatur: sic enim fit, ut facilius quod adducitur, sequi possit. quod non vi cogendum est; sed ita adducendum, ut ex facili subsequatur, & dimissum non multum recedat.

Interdum tamen ab altera parte cutis haud omnino adducta deformem, quem reli-

reliquit locum, reddit. Hujusmodi loci altera pars incidenda, altera intacta habenda est. Ergo neque ex imis auribus, neque ex medio naso imisve narium partibus, neque ex angulis labrorum quicquam attrahere tentabimus. Utrinque autem petemus, si quid summis auribus, si quid imis aut mediis naribus, aut mediis labris deerit. Quæ tamen interdum etiam duobus locis curtata esse consuerunt: sed eadem ratio curandi est. Si cartilago in eo, quod incisum est, eminet, excidenda est: neque enim aut glutinatur, aut acu tuto trajicitur. Neque longe tamen excidi debet, ne inter duas oras liberæ cutis utrinque coitus puris fieri possit. Tum junctæ oræ inter se suendæ sunt, utrinque cute apprehensa; & qua prioris lineæ sunt, ea quoque suturæ injiciendæ sunt. Siccis locis, uti naribus illita spuma argenti, satis proficit. In interiores vero, lunatasque plagas, linamentum dandum est; ut caro increscens vulnus impleat. Summaque cura, quod ita sutum est, tuendum esse, apparere ex eo potest, quod de cancro suprà posui. Ergo etiam tertio quoque die fovendum erit vapore aquæ calidæ: rursusque idem medicamentum injiciendum. quo fere septimo die glutinatum est. Tum suturæ eximi, & ulcus ad sanitatem perduci debet.

CAP.

CAP. X.

De Polypo.

POLYPUM vero, qui in naribus naſcitur, præcipue ferro curari jam alias poſui. Ergo etiam hunc ferramento acuto, in modum ſpathæ facto, reſolvere ab oſſe oportet: adhibita diligentia, ne infra cartilago lædatur; in qua difficilis curatio eſt. Ubi abſciſſus eſt, unco ferramento extrahendus eſt. Tum implicitum linamentum, vel aliquid ex penicillo reſpergendum eſt medicamento, quo ſanguis ſupprimitur, eoque nares leniter implendæ. Sanguine ſuppreſſo, linamento ulcus purgandum eſt. Ubi purum eſt, eo pinna, eodem modo, quo in aure ſupra poſitum eſt, medicamento illita, quo cicatrix inducitur, intus demittenda, donec ex toto id ſaneſcat.

CAP. XI.

De Ozæna.

ID autem vitium, quod ὄζαινα à Græcis vocatur, ſi medicamentis non cederet, quemadmodum manu curandum eſſet, apud magnos Chirurgos non reperi. Credo, quia res raro ad ſanitatem ſatis proficit; cum aliquod in ipſa curatione tormentum habeat. Apud quoſdam tamen poſitum eſt, vel ſubtilem fiſtulam, vel enodem ſcriptorium calamum in narem eſſe conjiciendum,

dum, donec ſurſum ad os perveniat: tum per id tenue ferramentum candens dandum eſſe ad ipſum os: deinde aduſtum locum purgandum eſſe ærugine & melle: ubi purus eſt, lycio ad ſanitatem perducendum. Vel narem incidendam eſſe ab ima parte ad os, ut & conſpici locus poſſit, & facilius candens ferramentum admoveri. Tum ſui narem debere; & aduſtum quidem ulcus eadem ratione curari: ſuturam vero illini vel ſpuma argenti, vel alio glutinante.

Cap. XII.

De Oris vitiis, quæ manu & ferro curantur.

1. *De Dentibus.*

In ore quoque quædam manu curantur. Ubi in primis dentes nonnunquam moventur, modo propter radicum imbecillitatem, modo propter gingivarum marceſcentium vitium. Oportet in utrolibet candens ferramentum gingivis admovere, ut leviter attingat, non ut inſidat. Aduſtæ gingivæ melle illinendæ, & mulſo eluendæ ſunt. Ut pura ulcera eſſe cœperunt, arida medicamenta infrianda ſunt ex his, quæ reprimunt.

Si vero dens dolores movet, eximique eum, quia medicamenta nihil adjuvant, placuit, circumradi debet, ut gingiva ab eo reſolvatur; tum is concutiendus eſt.

Eadem-

Eademque facienda,donec bene moveatur: nam dens hærens cum ſummo periculo evellitur, ac nonnunquam maxilla loco movetur. Idque etiam majore periculo in ſuperioribus dentibus fit; quia poteſt tempora oculoſve concutere. Tum, ſi fieri poteſt, manu; ſi minus, forcipe dens excipiendus eſt.

At ſi exeſus eſt ante, id foramen vel linamento, vel bene accommodato plumbo replendum eſt,ne ſub forcipe confringatur. Recta vero forceps ducendus eſt, ne inflexis radicibus os rarum, cui dens inhæret, parte aliqua frangatur. Neque ideo nullum ejus rei periculum eſt; utique in dentibus brevibus, qui fere longiores radices habent: ſæpe enim forceps, cum dentem comprehendere non poſſit, aut fruſtra comprehendat, os gingivæ prehendit & frangit.

Protinus autem, ubi plus ſanguinis profluit, ſcire licet, aliquid ex oſſe fractum eſſe. Ergo ſpecillo conquirenda eſt teſta, quæ receſſit, & vulſella protrahenda eſt: ſi non ſequitur, incidi gingiva debet, donec labans oſſi teſta recipiatur. Quod ſi fractum ſtatim non eſt, ſed intumeſcit extrinſecus maxilla, ut os hiare non poſſit, foris imponendum calidum ex farina & fico cataplaſma eſt, donec ibi pus moveatur: tum incidi gingiva debet. Pus quoque multum profluens, oſſis fracti nota eſt. Itaque

etiam tum id extrahi convenit. Nonnunquam etiam, eo læso, fissura fit. quæ eradi debet.

Dens autem scaber, qua parte niger est, radendus est, illinendusque rosæ flore contrito, cui gallæ quarta pars & altera myrrhæ sit adjecta: continendumque ore crebro vinum meracum. Atque in eo casu velandum caput, ambulatione multa, fricatione capitis, cibo non acri utendum est.

At, si ex ictu vel alio casu aliqui labant dentes, auro cum his, qui bene hærent, vinciendi sunt; continendaque ore reprimentia, ut vinum, in quo malicorium decoctum, aut in quod galla candens conjecta sit. Si quando etiam in pueris ante dens nascitur, quam prior excidat, is, qui cadere debuit, circumradendus & evellendus est; is, qui natus est in locum prioris, quotidie digito adurgendus, donec ad justam magnitudinem perveniat. Quotiescunque dente exempto radix relicta est, protinus ea quoq; ad id facto forcipe, quam ῥιζάγραν Græci vocant, eximenda est.

2. *De Tonsillis induratis.*

Tonsillas autem, quæ post inflammationes induruerunt, ἀντιάδες autem à Græcis appellantur, cum sub levi tunica sint, oportet digito circumradere & evellere: si ne sic quidem resolvuntur, hamulo excipere, & scalpello excidere: tum ulcus aceto eluere, & illinire vulnus medicamento, quo sanguis supprimitur.

3. *De Uva.*

Uva, ſi cum inflammatione deſcendit, dolorique eſt, & ſubrubicundi coloris, præcidi ſine periculo non poteſt: ſolet enim multum ſanguinem effundere, itaque melius eſt iis uti, quæ alias propoſita ſunt. Si vero inflammatio quidem nulla eſt, nihilominus autem ea ultra juſtum modum à pituita deducta eſt, & tenuis, acuta, alba eſt, præcidi debet. itemque, ſi ima, livida & craſſa; ſumma, tenuis eſt. Neque quicquam commodius eſt, quam vulſella apprehendere, ſub eaque, quod volumus, excidere. Neque enim ullum periculum eſt, ne plus minuſve præcidatur: cum liceat tantum infra vulſellam relinquere, quantum inutile eſſe manifeſtum eſt; idque præcidere, quo longior uva eſt, quam eſſe naturaliter debet. Poſt curationem eadem facienda ſunt, quæ in tonſillis proxime poſui.

4. *De Lingua.*

Lingua vero quibuſdam cum ſubjecta parte à primo natali die juncta eſt; qui ob id ne loqui quidem poſſunt. Horum extrema lingua vulſella apprehendenda eſt, ſub eaque membrana incidenda: magna cura habita, ne venæ, quæ juxta ſunt, violentur, & profuſione ſanguinis noceant. Reliqua curatio vulneris in prioribus poſita eſt. Et plerique quidem, ubi conſanuerunt, loquuntur. Ego autem cognovi, qui,

ſuccisa

succisa lingua, cum abunde super dentes eam promeret, non tamen loquendi facultatem consecutus est. Adeo in medicina, etiam, ubi perpetuum est, quod fieri debet, non tamen perpetuum est id, quod consequi convenit.

5. *De Abscessu sub lingua.*

Sub lingua quoque interdum aliquid abscedit; quod fere consistit in tunica, doloresque magnos movet. Quod, si exiguum est, incidi semel satis est: si majus, summa cutis usque ad tunicam excidenda est; deinde utrinque oræ hamulis excipiendæ, & tunica, undique circundata, liberanda est; magna diligentia per hanc curationem habita, ne qua major vena incidatur.

6. *De Labris.*

Labra autem sæpe finduntur, eaque res habet cum dolore etiam hanc molestiam, quod sermo prohibetur; qui subinde eas rimas cum dolore diducendo sanguinem citat. Sed has, si in summo sunt, medicamentis curare commodius est, quæ ad ulcera oris fiunt: si vero altius descenderunt, necessarium est tenui ferramento adurere. quod spathæ simile, quasi transcurrere, non imprimi debet Postea facienda eadem sunt, quæ in naribus adustis exposita sunt.

CAP.

CAP. XIII.

De Cervicis vitio.

At in cervice, inter cutem & asperam arteriam, tumor increscit (βρογχοκήλην Græci vocant) quo, modo caro hebes, modo humor aliquis, melli aquæve similis, includitur; interdum etiam minutis ossibus pili immisti. Ex quibus quicquid est, quod tunica continetur, potest adurentibus medicamentis curari. Quibus summa cutis cum subjecta tunica exuritur. quo facto, sive humor est, profluit; sive quid densius, digitis educitur: tum ulcus sub linamentis sanescit. Sed scalpelli curatio brevior est. Medio tumor una linea inciditur usque ad tunicam: deinde vitiosus sinus ab integro corpore digito separatur, totusque cum velamento suo eximitur: tum aceto, cui vel salem vel nitrum aliquis adjecit, eluitur; oræque una sutura junguntnr; cæteraque eadem, quæ in aliis suturis, superinjiciuntur: leniter deinde, ne fauces urgeat, deligatur. Si quando autem tunica eximi non potuerit, intus inspergenda adurentia, linamentisque id curandum, & cæteris pus moventibus.

CAP. XIV.

De Umbilici vitiis.

Sunt etiam circa umbilicum plura vitia; de quibus, propter raritatem, inter autho-

authores parum constat. Verisimile est autem, id à quoque prætermissum, quod ipse non cognoverat: à nullo id, quod non viderat, fictum. Commune omnibus est, umbilicum indecore prominere. Causæ requiruntur? Meges tres has posuit: modo intestinum eo irrumpere, modo omentum, modo humorem. Sostratus nihil de omento dixit. Duobus iisdem adjecit, carnem ibi interdum increscere; eamque modo integram esse, modo carcinomati similem. Gorgias ipse quoque omenti mentionem omisit: sed eadem tria causatus, spiritum quoque interdum eo dixit irrumpere. Heron omnibus his quatuor positis, & omenti mentionem habuit, & ejus, quod simul & omentum & intestinum habuerit.

Quod autem horum sit, his indiciis cognoscitur. Ubi intestinum prolapsum est, tumor neque durus, neque mollis est: omni frigore minuitur; non solum sub omni calore, sed etiam retento spiritu crescit: sonat interdum; atque, ubi resupinatus est aliquis, relapso intestino, ipse desidit. Ubi vero omentum est, cætera similia sunt, tumor mollior, & ab ima parte extenuatus in verticem est; si quis apprehendit, elabitur. Ubi utrumque est, indicia quoque mixta sunt, & inter utrunque mollities. At caro durior est, semperque etiam resupinato corpore tumet, prementique non cedit, prioribus facile cedentibus. Si vitiosa est,

ſa eſt, eaſdem notas habet, quas in carcinomate expoſui. Humor autem, ſi premitur, circumfluit. At ſpiritus preſſus cedit, ſed protinus redit: reſupinato quoque corpore tumorem in eadem figura tenet.

Ex his id, quod ex ſpiritu vitium eſt, medicinam non admittit. Caro quoque, carcinomati ſimilis, cum periculo tractatur. itaque omittenda eſt. Sana excidi debet; idque vulnus linamantis curari. Humorem quidam vel inciſo ſummo tumore effundunt, & vulnus iiſdem linamentis curant. In reliquis variæ ſententiæ ſunt. Ac reſupinandum quidem corpus eſſe, res ipſa teſtatur;ut in uterum, ſive inteſtinum, ſive omentum eſt, relabatur. Sinus vero umbilici, tum vacuus, à quibuſdam duabus regulis excipitur; vehementerque earum capitibus deligatis,ibi emoritur: à quibuſdam ad imum acu trajectatur, duo lina ducente; deinde utriuſque lini duobus capitibus diverſæ partes adſtringuntur (quod in uva quoque oculi fit:) nam ſic id, quod ſupra vinculum eſt, moritur. Adjecerunt quidam, ut, antequam vincirent, ſummum una linea inciderent; quo facilius digito demiſſo, quod illuc irrupiſſet,depellerent: tum deinde vincirent. Sed abunde eſt, jubere ſpiritum continere, ut tumor, quantus maximus eſſe poteſt, ſe oſtendat: tum imam baſim ejus atramento notare; reſupinatoque homine, digitis tumorem

morem eum premere, ut, ſi quid relapſum non eſt, manu cogatur: poſt hæc, umbilicum adtrahere, &, qua nota atramenti eſt, lino vehementer adſtringere: deinde partem ſuperiorem aut medicamentis, aut ferro adurere, donec emoriatur: atque, ut cætera uſta, ulcus nutrire. Idque non ſolum ubi inteſtinum, vel omentum, vel utrumque eſt; ſed etiam, ubi humor eſt, optime proficit.

Sed ante quædam viſenda ſunt, ne quod ex vinculo periculum ſit. Nam curationi neque infans, neque aut robuſtus annis, aut ſenex aptus eſt; ſed à ſeptimo fere anno ad quartum decimum. Deinde ei corpus idoneum eſt id, quod integrum eſt: at quod mali habitus eſt, quodque papulas, impetigines, ſimiliaque habet, idoneum non eſt. Levibus quoque tumoribus facile ſubvenitur: at in eorum, qui nimis magni ſunt, curatione periculum eſt. Tempus autem anni & autumnale, & hibernum vitandum eſt. Ver idoneum maxime eſt. Ac prima æſtas non aliena eſt. Præter hæc, abſtinere pridie debet. Neq; id ſatis eſt: ſed alvus quoque ei ducenda eſt; quo facilius omnia quæ exceſſerunt, intra uterum conſidant.

CAP. XV.

Quomodo Aqua hydropicis emittatur.

AQUAM his, qui hydropici ſunt, emitti oportere, aliàs dixi. nunc, quem-

quemadmodum id fiat, dicendum. Quidam autem sub umbilico, fere quatuor interpositis digitis à sinistra parte; quidam, ipso umbilico perforato, id facere consueverunt: quidam, cute primum adusta, deinde interiore abdomine inciso; quia, quod per ignem divisum est, minus celeriter coit. Ferramentum autem demittitur magna cura habita, ne qua vena incidatur. Id tale esse debet, ut fere tertiam digiti partem latitudo mucronis impleat: demittendumque ita est, ut membranam quoque transeat, qua caro ab interiore parte finitur: eo tum plumbea aut ænea fistula injicienda est, vel recurvatis in exteriorem partem labris, vel eadem circumcingente quadam remora; ne tota intus delabi possit. Hujus ea pars, quæ intra, paulo longior esse debet, quam quæ extra; ut ultra interiorem membranam procedat. Per hanc effundendus humor est: atque ubi major pars ejus evocata est, claudenda demisso linteolo fistula est; & in vulnere, si id ustum non est, relinquenda. Deinde per insequentes dies circa singulas heminas emittendum, donec nullum aquæ vestigium appareat. Quidam tamen etiam non usta cute, protinus fistulam recipiunt, & super vulnus spongiam expressam ex aqua frigida, vel ex aceto deligant: deinde postero die rursus fistulam demittunt (quod recens vulnus paululum diductum patitur) ut, si quid humoris superest,

pereſt, emittatur: idque bis ita feciſſe contenti ſunt.

CAP. XVI.

De Ventre, ictu perforato, & Inteſtinis vulneratis.

NONNUNQUAM autem venter ictu aliquo perforatur; ſequiturque, ut inteſtina evolvantur. Quod ubi incidit, protinus conſiderandum eſt, an integra ea ſint; deinde, an his color ſuus maneat. Si tenuius inteſtinum perforatum eſt, nihil profici poſſe, jam retuli. Latius inteſtinum ſui poteſt: non quod certa fiducia ſit; ſed quod dubia ſpes, certa deſperatione ſit potior. interdum enim glutinatur. Tum, ſi utrumlibet inteſtinum lividum, aut pallidum, aut nigrum eſt, quibus illud quoque neceſſario accedit, ut ſenſu careat, medicina omnis inanis eſt. Si vero adhuc ea ſui coloris ſunt, cum magna feſtinatione ſuccurrendum eſt: momento enim alienantur externo & inſueto ſpiritu circundata. Reſupinandus autem homo eſt, coxis erectioribus; &, ſi anguſtius vulnus eſt, quam ut inteſtina commode refundantur, incidendum eſt, donec ſatis pateat. Ac, ſi jam ſicciora inteſtina ſunt, perluenda aqua ſunt, cui paululum admodum olei ſit adjectum. Tum miniſter oras vulneris leniter diducere manibus ſuis, vel etiam duobus hamis, membranæ interiori injectis,

ctis,

ctis, debet: medicus priora semper intestina, quæ posteriora prolapsa sunt, condere sic, ut orbium singulorũ locum servet. Repositis omnibus, leniter homo concutiendus est. quo fit, ut per se singula intestina in suas sedes reducantur, & in his considant. His conditis, omentum quoque considerandum est: ex quo, si quid jam nigri & emortui est, forfice excidi debet: si quid integrum est, leniter super intestina reduci: sutura autem, neque summæ cutis, neque interioris membranæ per se, satis proficit; sed utriusque. Et quidem è duobus linis facienda est, & spissior quam alibi; quia & rumpi facilius motu ventris potest, & non æque magnis inflammationibus pars ea exposita est. Igitur in duas acus fila conjicienda, eæque duabus manibus tenendæ & prius interiori membranæ sutura injicienda est sic, ut sinistra manus in dexteriore ora, dextra in sinisteriore à principio vulneris orsa, ab interiori parte in exteriorem acum immittat. quo fit, ut ab intestinis ea pars semper acuum longe sit, quæ acuta; propinqua, quæ retusa est. Semel utraq; parte trajecta, permutandæ acus inter manus sunt, ut ea sit in dextra, quæ fuit in sinistra, ea veniat in sinistram, quam dextra continuit: iterumque eodem modo per oras immittendæ sunt: atque ita tertio & quarto, deincepsque permutatis inter manus acubus includenda plaga. Post hæc,

eadem fila, eædemque acus ad cutem transferendæ, similique ratione ei quoque parti utraque sutura injicienda; semper ab interiore parte acubus venientibus, semper inter manus trajectis. Dein glutinantia injicienda. Quibus aut spongiam, aut succidam lanam ex aceto expressam accedere debere, manifestius est, quam ut semper dicendum sit. Impositis his leniter deligari venter debet.

Cap. XVII.

De Interiore membrana abdominis rupta.

Interdum tamen vel ex ictu aliquo, vel retento diutius spiritu, vel sub gravi fasce, interior abdominis membrana, superiore cute integra, rumpitur. Quod fœminis quoque ex utero sæpe evenire consuevit: fitque præcipue circa ilia. Sequitur autem, cum superior caro mollis sit, ut non satis intestina contineat, hisque intenta cutis indecora intumescat. Atque id quoque aliter atque aliter curatur. Quidam enim per acum duobus linis ad imam basim immissis sic utrinque devinciunt, quemadmodum & in umbilico, & in uva positum est, ut, quicquid super vinculum est, emoriatur. Quidam medium tumorem excidunt, ad similitudinem myrtacei folii (quod semper eodem modo servandum esse jam posui) & tum oras sutura jungunt.

gunt. Commodissimum est autem, resupinato corpore, experiri manu, qua parte is tumor maxime cedat, quia necesse est, ea parte rupta membrana sit; quaque integra est, ea magis obnitatur: tum, qua rupta videbitur, incidendæ scalpello duæ tunicæ sunt, ut, exciso medio, interior membrana utrinque recentem plagam habeat; quia, quod vetus est, sutura non coit. Loco patefacto, si qua parte membrana non novam plagam, sed veterem habet, tenuis excidenda habena est, quæ tantum oras ejus exulceret. Cætera, quæ ad suturam, reliquamque curationem pertinent, supra comprehensa sunt.

2. *De Varicibus ventris.*

Præter hæc evenit, ut in quorundam ventribus varices sint, quarum quia nulla alia curatio est, quam quæ in cruribus esse consuevit, tum eam partem explanaturus, hanc quoque eo differo.

CAP. XVIII.

De Testiculorum natura, & morbis.

VENIO autem ad ea, quæ in naturalibus partibus circa testiculos oriri solent. quæ quo facilius explicem, prius ipsius loci natura paucis proponenda est. Igitur testiculi simile quiddam glandulis habent. nam sanguinem non emittunt, & omni sensu carent: dolent autem

in ictibus & inflammationibus tunicarum, quibus hi continentur. Dependent vero ab inguinibus per singulos nervos, quos κρεμαστῆρες Græci nominant, cum quorum utroque binæ descendunt & venæ & arteriæ. Hæc autem tunica conteguntur tenui, nervosa, sine sanguine, alba, quæ ἐλυτροειδὴς à Græcis nominatur. Super eam valentior tunica est, quæ interiori vehementer ima parte inhæret. δαρτὸν Græci vocant. Multæ deinde membranulæ venas & arterias, eosque nervos comprehendunt; atque inter duas quoque tunicas superioribus partibus tenues patulæque sunt. Hactenus propria utrique testiculo & velamenta & auxilia sunt. Communis deinde utrique, omnibusque interioribus sinus est, qui etiam conspicitur à nobis. ὄσχεον Græci, scrotum nostri vocant. Isque ab ima parte mediis tunicis leviter innexus, à superiore tantum circundatus est.

Sub hoc igitur plura vitia esse consueverunt. quæ modo ruptis tunicis, quas ab inguinibus incipere proposui, modo his integris fiunt. siquidem interdum vel ex morbo primum inflammatur, deinde postea pondere abrumpitur, vel ex ictu aliquo protinus rumpitur tunica, quæ diducere ab inferioribus partibus intestina debuit. Tum pondere eo devolvitur, aut omentum, aut etiam intestinum: atque ibi reperta via, paulatim ab inguinibus in inferiores

riores

riores quoque partes nisum, subinde nervosas tunicas, & ob id, quod dixi, patentes diducit. ἐντεροκήλην & ἐπιπλοκήλην Græci vocant: apud nos indecorum, sed commune his, herniæ nomen est.

Deinde, si descendit omentum, nunquam in scroto tumor tollitur, sive inedia fuit, sive corpus huc illucve conversum, aut alioquovis modo collocatum: itemque, si retentus est spiritus, non magnopere increscit, tactu vero inæqualis est, & mollis, & lubricus.

At si intestinum quoque descendit, tumor is sine inflammatione modo minuitur, modo increscit; estque fere sine dolore &, cum conquiescit aliquis aut jacet, interdum ex toto desidit, interdum sic minuitur, ut in scroto exiguæ reliquiæ maneant: at sub clamore, & satietate, & si sub aliquo pondere is homo nixus est, crescit: frigore omni contrahitur, calore diffunditur; estque tum scrotum & rotundum, & tactu leve: idque, quod subest, lubricum est; si pressum est, ad inguen revertitur; dimissumque iterum cum quodam quasi murmure devolvitur. & id quidem in levioribus malis evenit. Nonnunquam autem stercore accepto vastius tumet, retroque compelli non potest: affertque tum dolorem & scroto, & inguinibus, & abdomini. Nonnunquam stomachus quoque affectus primum rufam bi-

lem per os reddit, deinde viridem, quibusdam etiam nigram.

Integris vero membranis interdum eam partem humor distendit. Atque ejus quoque species duæ sunt. Nam vel inter tunicas is increscit, vel in membranis, quæ ibi circa venas & arterias sunt, ubi hæ gravatæ occalluerunt. Ac ne ei quidem humori, qui inter tunicas est, una sedes est. Nam modo inter summam & mediam, modo inter mediam & imam consistit. Græci communi nomine, quicquid est, ὑδροκήλην appellant: nostri vero, scilicet nullis discriminibus satis cognitis, hoc quoque sub eodem nomine, quo priora, habent.

Signa autem quædam communia sunt, quædam propria. Communia, quibus humor deprehenditur: propria, quibus locus. Humorem subesse discimus, si tumor est, nunquam ex toto se remittens, sed interdum levior, aut propter famem, aut propter febriculam, maximeque in pueris: isque mollis est, si non nimius humor subest; at, si is vehementer increvit, renititur sicut uter repletus & arcte adstrictus: venæ quoque in scroto inflantur; &, si digito premimus, cedit humor, circumfluensq; id, quod non premitur, attollit; & tanquam in vitro cornuve per scrotum apparet; isque, quantum in ipso est, sine dolore est. Sedes autem ejus sic deprehenditur. Si inter summam

me-

mediamque tunicam eſt, cum digitis duobus premimus, paulatim humor inter eos revertens ſubit: ſcrotum remiſſius & albidius eſt; ſi ducitur, aut nihil, aut paululum intenditur: teſticulus ea parte neque viſu, neque tactu ſentitur. At, ſi ſub media tunica eſt, intentũ ſcrotum magis ſe attollit, adeo ut ſuperior coles ſub tumore eo deliteſcat.

Præter hæc æque integris tunicis ramex innaſcitur. κιρσοκήλην Græci appellant, cum venæ intumeſcunt. Hæ quandoque intortæ, conglomeratæque ad ſuperiorem partem, vel ipſum ſcrotum implent, vel mediam tunicam, vel imam: interdum etiam ſub ima tunica, circa ipſum teſticulum nervumque ejus, increſcunt. Ex his eæ, quæ in ipſo ſcroto ſunt, oculis patent: hæ vero, quæ mediæ imæve tunicæ inſident, ut magis conditæ non æque quidem cernuntur, ſed tamen etiam viſui ſubjectæ ſunt: præterquam quod & tumoris aliquid eſt, pro venarum magnitudine & modo;& id prementi magis renititur, ac per ipſos venarum toros inæquale eſt; &, qua parte id eſt, teſticulus magis juſto dependet. Cum vero etiam ſuper ipſum teſticulum nervumque ejus id malum increvit, aliquanto longius teſticulus ipſe deſcendit, minorque altero fit, utpote alimento amiſſo.

Raro, ſed aliquando caro quoque inter tunicas increſcit. σαρκοκήλην Græci vocant.

Interdum etiam ex inflammatione tumet ipse testiculus, ac febres quoque adfert; &, nisi celeriter ea inflammatio conquievit, & dolor ad inguina atque ilia pervenit; partesque hæ intumescunt, & nervus, ex quo testiculus dependet, plenior fit, simulque indurescit.

Super hæc, inguen quoque nonnunquam ramices implent. βουβωνοκήλην adpellant.

CAP. XIX.

De Testiculorum curationibus communibus: & primo de incisione & curatione Inguinis, vel Scroti.

His cognitis, de curatione dicendum est. In qua quædam communia omnium sunt, quædam propria singulorum. Prius de communibus dicam. Loquar autem nunc de his, quæ scalpellum desiderant. nam quæ vel sanari non possint, vel aliter nutriri debeant, dicendum erit, simul ac ad species singulas venero. Inciditur autem interdum inguen, interdum scrotum. In utraque curatione homo ante per triduum bibere aquam; pridie abstinere etiam à cibo debet: ipso autem die collocari supinus: deinde, si inguen incidendum est, idque jam pube contegitur, ante radendum est: tum, extento scroto, ut cutis inguinis intenta sit, id incidendum sub imo ventre, qua cum abdomine tuni-

cæ

cæ inferiores committuntur. Aperiendum autem audacter est, donec summa tunica, quæ ipsius scroti est, incidatur, perveniaturque ad eam, quæ media est. Plaga facta, foramen deorsum versus subest. In id demittendus est sinistræ manus digitus index, ut diductis intervenientibus membranulis, sinum laxet. Minister autem, sinistra manu comprehenso scroto, sursum versus eum debet extendere, & quam maxime ab inguinibus abducere; primum cum ipso testiculo, dum medicus omnes membranulas, quæ super mediam tunicam sunt, si digito diducere non potest, scalpello abscindat: deinde sine eo, ut is delapsus ipsi plagæ jungatur, digitoque inde promatur, & super ventrem cum duabus suis tunicis collocetur. Inde, si qua vitiosa sunt, circumcidenda sunt. In quibus cum multæ venæ discurrant, tenuiores quidem præcidi protinus possunt: majores vero ante longiore lino deligandæ sunt; ne periculose sanguinem fundant.

Sin media tunica vexata erit, aut sub ea malum increverit, excidenda erit sic, ut alte ad ipsum inguen præcidatur. Infra tamen non tota demenda est: nam quod ad basin testiculi vehementer cum ima tunica connexum est, excidi sine summo periculo non potest. itaque ibi relinquendum est.

Idem in ima quoque tunica, si læsa est,

faciendum est. Sed non à summa inguinis plaga, verum infra paululum ea abscindenda; ne, læsa abdominis membrana, inflammationes moveat. Neque tamen nimium ex ea rursum relinquendum est; ne postea sinuetur, & sedem eidem malo præstet.

Purgatus ita testiculus per ipsam plagam cum venis, & arteriis, & nervo suo leniter demittendus est; videndumque, ne sanguis in scrotum descendat, neve concretus aliquo loco maneat. Quæ ita fient, si venis vinciendo medicus prospexerit. Lina, quibus capita earum continebuntur, extra plagam dependere debebunt. quæ, pure orto, sine ullo dolore excident. Ipsi autem plagæ injiciendæ duæ fibulæ sunt; & insuper medicamentum, quo glutinetur.

Solet interdum ab altera ora necessarium esse aliquid excidi, ut cicatrix major & latior fiat. quod ubi incidit, linamenta super non fulcienda, sed leviter tantum ponenda sunt; supraque ea, quæ inflammationem repellant, id est, ex aceto vel lana succida, vel spongia: cætera eadem, quæ, ubi pus moveri debet, adhibenda sunt. At, cum infra incidi oportet, resupinato homine, subjicienda sub scroto sinistra manus est; deinde id vehementer apprehendendum, & incidendum; si parvulum est, quod nocet, modice, ut tertia pats integra, ad sustinendum testiculum, infra relinquatur: si majus est, etiam amplius; ut paululum tan-

tummodo

tummodo ad imum, cui testiculus insidere possit, integrum maneat. Sed primo rectus scalpellus quam levissima manu teneri debet, donec scrotum ipsum diducat: tum inclinandus mucro est, ut transversas membranas secet, quæ inter summam mediamque tunicam sunt. At, si vitium in proximo est, mediam tunicam attingi non oportet: si sub illa quoque conditur, etiam illa incidenda est; sicut tertia quoque, si illa vitium tegit. Ubicumque autem repertum malum est, ministrum ab inferiore parte exprimere moderate scrotum oportet: medicum, digito manubriolove scalpelli diducta inferiore parte, tunicam extra collocare; deinde eam ferramento, quod a similitudine corvum vocant, incidere sic, ut intrare duo digiti, index & medius possint: his deinde confectis, incidenda reliqua pars tunicæ, & inter digitos scalpellus immittendus est, eximendumque aut effundendum quicquid est noxium.

Quamcumque autem tunicam quis violavit, illam quoque debet excidere; ac mediam quidem, ut supra dixi, quam altissime ad inguen; imam autem, paulo infra. Cæterum antequam excidantur, hæ quoque vinciri lino summa cura debent; & ejus lini capita extra plagam relinquenda sunt, sicut in aliis quoque venis, quæ id requisierint.

Eo facto, testiculus intus reponendus

est: oræque scroti suturis inter se committendæ; neque paucis, ne parum glutinentur, & longior fiat curatio; neque multis, ne inflammationem augeant. Atque hic quoque videndum est, nequid in scroto sanguinis maneat: tum imponenda glutinantia sunt.

Si quando autem in scrotum sanguis defluxit, aliquidve concretum ex eo decidit, incidi subter id debet; purgatoque eo spongia, acri aceto madens, circumdari. Deligatum autem vulnus omne, quod ex his causis factum est, si dolor nullus est, quinque primis diebus non est resolvendum, sed bis die tantum aceto irroranda, lana vel spongia imposita: si dolor est, tertia die resolvendum; &, ubi fibulæ sunt, hæ incidendæ; ubi linamentum, id mutandum est; rosaque & vino madefaciendum id, quod imponitur. Si inflammatio increscit, adjiciendum prioribus cataplasma ex lenticula & melle; vel ex malicorio, quod in austero vino coctum sit; vel ex his mixtis. Si sub his inflammatio non conquierit, post diem quintum multa calida aqua vulnus fovendum, donec scrotum ipsum & extenuetur, & rugosius fiat: tum imponendum cataplasma ex triticea farina, cui resina pinea adjecta sit. quæ ipsa, si robustus curatur, ex aceto; si tener, ex melle coquenda sunt. Neque dubium est, quodcunque vitium fuit, si magna inflammatio est, quin

ea, quæ pus movent, imponenda sint.

Quod si pus in ipso scroto ortum est, paululum id incidi debet, ut exitus detur; linamentumque eatenus imponendum est, ut foramen tegat. Inflammatione finita, propter nervos propiore cataplasmate, dein cerato utendum est. Hæc proprie ad ejusmodi vulnera pertinent. Cætera, & in curatione, & in victu, similia his esse debent, quæ in alio quoque vulnerum genere præcepimus.

CAP. XX.

De Intestini in scrotum devoluti curatione.

HIS propositis ad singulas species veniendum est. Ac, si cui parvulo puero intestinum descendit, ante scalpellum experienda vinctura est. Fascia ejus rei causa fit, cui uno loco pila assuta est ex panniculis facta, quæ ad repellendum intestinum ipsi illi subjicitur: deinde reliqua fasciæ pars arcte circundatur. sub quo sæpe & intus compellitur intestinum, & inter se tunicæ glutinantur. Rursus, si ætas processit, multumque intestini descendisse ex tumore magno patet, adjiciunturque dolores & vomitus (quæ ex stercore, per cruditatem eo delapso, fere accidunt) scalpellum adhiberi sine pernicie non posse, manifestum est: levandum tantummodo malum, & per alias curationes extrahendum est.

Sanguis mitti ex brachio debet: deinde, si vires patiuntur, imperanda tridui abstinentia est; si minus, certe pro vi corporis quam longissima. Eodem vero tempore superhabendum cataplasma ex lini semine, quod ante aliquis ex mulso decoxerit. Post hæc, & farina hordeacea cum resina injicienda; & ipse demittendus in solium aquæ calidæ, cui oleum quoque adjectum sit; dandumque aliquid cibi levis & calidi. Quidam etiam alvum ducunt. Id ducere aliquid in scrotum potest, educere ex eo non potest. Per ea vero, quæ supra scripta sunt, levato malo, si quando alias dolor reverterit, eadem erunt facienda.

Sine dolore quoque si multa intestina prolapsa sunt, secari supervacuum est: non quo excludi à scroto non possint (nisi tamen id inflammatio prohibuit) sed quo repulsa inguinibus immorentur, ibique tumorem excitent, atque ita fiat mali non finis, sed mutatio.

At in eo, quem scalpello curari oportebit, simulatque ad mediam tunicam vulnus in inguine factum pervenerit, duobus hamulis ea juxta ipsas oras apprehendi debebit, dum eductis omnibus membranulis medicus eam liberet. Neque enim nisi cum periculo læditur, quæ incidenda est; cum intestinum esse, nisi sub ea, non possit. Ubi diducta autem erit, ab inguine usque ad testiculum incidi debebit sic, ne ipse lædatur;

tur; tum excidi. Fere tamen hanc curationem puerilis ætas, & modicum malum recipit.

Sin vir robuſtus eſt, majuſque id vitium eſt, extrahi teſticulus non debet, ſed in ſua ſede permanere. Id hoc modo fit. Inguen eadem ratione uſque ad mediam tunicam ſcalpello aperitur; eaque tunica eodem modo duobus hamis excipitur ſic, ut à ſiniſtro teſticulus eatenus contineatur, ne per vulnus exeat: tum ea tunica deorſum verſus ſcalpello inciditur; ſub eaque index digitus ſiniſtræ manus ad imum teſticulum demittitur, eumque ad plagam compellit: deinde dextræ manus duo digiti, pollex atque index, venam & arteriam & nervum tunicamque eorum à ſuperiore tunica diducunt. quod ſi aliquæ membranulæ prohibent, ſcalpello reſolvuntur, donec ante oculos tota jam tunica ſit. Exciſis, quæ excidenda ſunt, repoſitoque teſticulo, ab ora quoque ejus vulneris, quod in inguine eſt, demenda habenula paulo latior eſt; quo major plaga ſit, & plus creare carnis poſſit.

CAP. XXI.

De Omenti in ſcrotum prolapſi curatione.

At ſi omentum deſcendit; eodem quidem modo, quo ſupra ſcriptum eſt, aperiendum inguen, diducendæque tunicæ ſunt. Conſiderandum autem eſt, majorne ejus modus, an exiguus ſit. Nam quod

quod parvulum est, super inguen in uterum vel digito vel adverso specillo repellendum est: si plus est, sinere oportet dependere, quantum ex utero prolapsum est; idque adurentibus medicamentis illinere, donec emoriatur & excidat. Quidam hic quoque duo lina acu trajiciunt, binisque singulorum capitibus diversas partes adstringunt. Sub quo æque, sed tardius emoritur. Adjicitur tamen hic quoque celeritati, si omentum super vinculum illinitur medicamentis, quæ exedunt, nec erodunt. σηπτικὰ Græci vocant. Fuerunt etiam, qui omentum forfice præciderent. Quod in parvulo non est necessarium: si majus est, potest profusionem sanguinis facere; siquidem omentum quoque venis quibusdam, etiam majoribus illigatum est. Neque vero, si disciso ventre id, quod prolapsum est, forfice præciditur, cum & emortuum sit; & aliter tutius avelli non possit, inde huc exemplum transferendum est.

Vulnus autem curari, si reductum omentum est, sutura debet: si id amplius fuit, & extra emortuum est, excisis oris, sicut supra propositum est.

2. De Herniæ aquosæ curatione.

Si vero humor intus est, incidendum est: in pueris quidem, inguen; nisi in his quoque liquoris ejus major modus prohibet: in viris vero, & ubicunque multus humor subest, scrotum. Deinde, si inguen incisum

est,

est, eo protractis tunicis humor effundi debet: si scrotum, & sub hoc protinus vitium est, nihil aliud quam humor est effundendus, abscindendæque membranæ sunt, si quæ eum continuerunt; deinde eluendum id ex aqua, quæ vel salem adjectum, vel nitrum habeat: si sub media, imave tunica, totæ hæ extra scrotum collocandæ, excidendæque sunt.

CAP. XXII.

De Ramicis curatione.

RAMEX autem, si super ipsum scrotum est, adurendus est tenuibus & acutis ferramentis, quæ ipsis venis infigantur; cum eo, ne amplius quam has urant; maximeque, ubi inter se implicatæ glomerantur, eo ferrum id admovendum est; tum super farina ex aqua frigida subacta injicienda est; utendumque eo vinculo, quod idoneum esse ani curationibus posui: tertio die lenticula cum melle imponenda est: post, ejectis crustis, ulcera melle purganda, rosa implenda, & ad cicatricem aridis linamentis perducenda sunt. Quibus vero super mediam tunicam venæ tument, incidendum inguen est, atque tunica promenda, ab eaque venæ digito vel manubriolo scalpelli separandæ. qua parte vero inhærebunt, & ab superiore & ab inferiore parte lino vinciendæ; tum sub ipsis vinculis præcidendæ, reponendusque testiculus est.

At,

At, ubi supra tertiam tunicam ramex insedit, mediam excidi necesse est. Deinde, si duæ tresve venæ tument, & ita pars aliqua obsidetur, ut major eo vitio vacet, idem faciendum, quod supra scriptum est; ut ab inguine, & à testiculo deligatæ venæ præcidantur, isque condatur. Sin totum id ramex obsederit, per plagam demittendus digitus index erit, subjiciendusque venis sic, ut paulatim eas protrahat æque adducendo, donec is testiculus par alteri fiat; tum fibulæ oris sic injiciendæ, ut simul eas quoque venas comprehendant. Id hoc modo fit. Acus ab exteriore parte oram vulneris perforat: tum non per ipsam venam, sed per membranam ejus immittitur, per eamque in alteram oram compellitur. Venæ vulnerari non debent, ne sanguinem fundant. Membrana semper inter has venas est, ac neque periculum affert, & filo comprehensas illas abunde tenet. itaque etiam satis est, duas fibulas esse. Tum venæ, quæcunque protractæ sunt in ipsum inguen, averso specillo compelli debent. Solvendi fibulas tempus, inflammatione finita, & purgato vulnere, est; ut una simul & oras & venas cicatrix devinciat.

Ubi vero inter imam tunicam & ipsum testiculum nervumque ejus ramex ortus est, una curatio est, quæ totum testiculum abscindit. Nam neque ad generationem quicquam is confert, & omnibus indecore,

qui-

quibusdam etiam cum dolore dependet. Sed tum quoque inguen incidendum, media tunica promenda, atque excidenda est: idem in ima faciendum; nervusque, ex quo testiculus dependet, præcidendus. Post id venæ & arteriæ ad inguen lino deligandæ, & infra vinculum abscindendæ sunt.

CAP. XXIII.

De Carne, quæ inter tunicas testiculorum concrevit, & de Nervo indurato.

Caro quoque, si quando inter tunicas increvit, nihil dubii est, quin eximenda sit: sed id, ipso scroto inciso, fieri commodius est.

At, si nervus induruit, curari res neque manu, neque medicamento potest. Urgent enim, febres ardentes; & aut virides, aut nigri vomitus: præter hæc, ingens sitis, & linguæ aspritudo fereque à die tertio spumans bilis alvo cum rosione redditur. Atque neque assumi facile cibus, neque contineri potest: neque multo post extremæ partes frigescunt, tremor oritur, manus sine ratione extenduntur; deinde in fronte frigidus sudor, eumque mors sequitur.

CAP. XXIV.

De Ramice inguinis.

Ubi vero in ipso inguine ramex est, si tumor modicus est, semel incidi; si major, duabus lineis debet, ut medium

dium excidatur: deinde, non extracto testiculo, sicut intestinis quoque prolapsis interdum fieri docui, colligendæ venæ, vinciendæque, ubi tunicis inhærebunt, & sub his nodis præcidendæ sunt. Neque quicquam novi curatio vulneris ejus requirit.

CAP. XXV.

Ad tegendam Glandem colis, si nuda est.

AB his ad ea transeundum est, quæ in cole ipso fiunt. In quo si glans nuda est, vultque aliquis eam decoris causa tegere, fieri potest: sed expeditius in puero, quam in viro; in eo, cui id naturale est, quam in eo, qui quarundam gentium more circumcisus est; in eo, cui glans parva juxtaque eam cutis spatiosior, brevis ipse coles est, quam in quo contraria his sunt. Curatio autem eorum, quibus id naturale est, ejusmodi est. Cutis circa glandem prehenditur & extenditur, donec illam ipsam condat; ibique deligatur: deinde, juxta pubem, in orbem tergus inciditur, donec coles nudetur; magnaque cura cavetur, ne vel urinæ iter, vel venæ, quæ ibi sunt, incidantur. Eo facto, cutis ad vinculum inclinatur, nudaturque circa pubem velut circulus; tum super eo linamenta dantur, ut caro increscat & id impleat, satisque velamenti supra latitudo plagæ præstet. Sed, donec cicatrix sit, vinctum esse id debet; in medio tantum relicto exiguo urinæ itinere.

re. At in eo, qui circumciſus eſt, ſub circulo glandis ſcalpello diducenda cutis ab interiore cole eſt. Non ita dolet, quia, ſummo ſoluto, diduci deorſum uſque ad pubem manu poteſt; neque ideo ſanguis profluit. Reſoluta autem cutis rurſus extenditur ultra glandem: tum multa frigida aqua fovetur; emplaſtroque circumdatur, quod valenter inflammationem reprimat; proximiſque diebus abſtinere, donec prope à fame victus ſit, ne forte eam partem ſatietas excitet. Ubi jam ſine inflammatione eſt, deligari debet à pube uſque circulum: ſuper glandem autem adverſo emplaſtro impoſito induci. ſic enim fit, ut inferior pars glutinetur; ſuperior ita ſaneſcat, ne inhæreat.

2. Quomodo Glans penis contecta aperiri poſſit.

CONTRA, ſi glans ita contecta eſt, ut nudari non poſſit (quod vitium Græci φίμωσιν appellant) aperienda eſt. Quod hoc modo fit. Subter à ſumma ora, cutis inciditur recta linea uſque ad frenum; atque ita ſuperius tergus relaxatum, cedere retro poteſt. Quod ſi parum ſic profectum eſt, aut propter anguſtias, aut propter duritiem tergoris, protinus triangula forma cutis ab inferiore parte excidenda eſt ſic, ut vertex ejus ad frenum; baſis in tergo extremo ſit. Tum ſuperdanda linamenta ſunt, aliaque medicamenta quæ ad ſanitatem perducant. Neceſſarium autem eſt, donec cicatrix ſit, conquieſcere: nam ambu-

ambulatio, atterendo ulcus sordidum reddit.

3. *Infibulandi ratio.*

Infibulare quoque adolescentulos interdum valetudinis causa quidam consuerunt: ejusque hæc ratio est. Cutis, quæ super glandem est, extenditur, notaturque utrinque à lateribus atramento, qua perforetur; deinde remittitur. Si super glandem notæ revertuntur, nimis apprehensum est, & ultra notari debet: si glans ab his libera est, is locus idoneus fibulæ est. Tum, qua notæ sunt, cutis acu filum ducente transsuitur, ejusque fili capita inter se deligantur, quotidieque id movetur, donec circa foramina cicatriculæ fiant. Ubi hæ confirmatæ sunt, excepto filo fibula inditur, quæ, quo levior, eo melior est. Sed hoc quidem sæpius inter supervacua, quam inter necessaria est.

CAP. XXVI.

De Vrinæ reddendæ difficultate, & curatione.

Res vero interdum cogit emoliri manu urinam, cum illa non redditur; aut quia senectute iter ejus collapsum est; aut quia calculus, vel concretum aliquid ex sanguine intus se opposuit: ac mediocris quoque inflammatio sæpe eam reddi naturaliter prohibet. Idque non in viris tantummodo, sed in fœminis quoque interdum necessarium est. Ergo æneæ fistu-

læ fiunt: eæque, ut omni corpori, ampliori minorique sufficiant, ad mares, tres; ad fœminas, duæ medico habendæ sunt. Ex virilibus maxima decem & quinque est digitorum; media, duodecim; minima, novem: ex muliebribus major, novem; minor, sex. Incurvas vero esse eas paululum, sed magis viriles oportet, lævesque admodum; ac neque nimis plenas, neque nimis tenues.

Homo tum resupinus eo modo, quo in curatione calculi figuratur, super subsellium aut lectum collocandus est. Medicus autem à dextro latere, sinistra quidem manu colem masculi continere; dextra vero fistulam demittere in iter urinæ debet: atque ubi ad cervicem vesicæ ventum est, simul cum cole fistulam inclinatam in ipsam vesicam compellere, eamque, urina reddita, recipere. Fœmina brevius urinæ iter, simul & rectius habet, quod carunculæ simile, inter imas oras super naturale positum, non minus sæpe auxilio eget, sed aliquanto minus difficultatis exhibet.

Nonnunquam etiam prolapsus in ipsam fistulam calculus, qui subinde ea extenuatur, non longe ab exitu inhærescit. Eum, si fieri potest, oportet evellere, vel oriculario specillo, vel eo ferramento, quo in sectione calculus protrahitur. Si id fieri non potuit, cutis extrema quam plurimum attrahenda &, condita glande, lino vincienda

da est: deinde à latere recta plaga coles incidendus, & calculus eximendus est: tum cutis remittenda. sic enim fit, ut incisum colem integra pars cutis contegat, & urina naturaliter profluat.

2. *Calculosis quæ curatio adhibeatur.*

Cum vesicæ vero, calculique facta mentio sit; locus ipse exigere videtur, ut subjiciam, quæ curatio calculosis, cum aliter succurri non potest, adhibeatur. Ad quam festinare, cum præceps sit, nullo modo convenit. Ac neque omni tempore, neque in omni ætate, neq; in omni vitio id experiendum est, sed solo vere, in eo corpore, quod jam novem annos, nondum quatuordecim excessit; &, si tantum mali subest, ut neque medicamentis vinci possit, neque etiam trahi posse videatur, quo minus interposito aliquo spatio interimat. non quo non interdum etiam temeraria medicina proficiat; sed quo sæpius utique in hoc fallat, in quo plura & genera & tempora periculi sunt. quæ simul cum ipsa curatione proponam.

Igitur, ubi ultima experiri statutum est, ante aliquot diebus victu corpus præparandum est, ut modicos, ut salubres cibos, ut minime glutinosos assumat, ut aquam bibat. Ambulandi vero inter hæc exercitatione utatur, quo magis calculus ad vesicæ cervicem descendat. Quod an inciderit, digitis quoque, sicut in curatione docebo,

docebo, demiſſis cognoſcitur. Ubi ejus rei fides eſt, pridie is puer in jejunio continendus eſt; & tum loco calido curatio adhibenda: quæ hoc modo ordinatur.

Homo prævalens & peritus in ſedili alto conſidit, ſupinumque eum & averſum, ſuper genua ſua coxis ejus collocatis, comprehendit; reductiſque ejus cruribus, ipſum quoque jubet, manibus ad ſuos poplites datis, eos, quam maxime poſſit, attrahere; ſimulque ipſe ſic eos continet. Quod ſi robuſtius corpus ejus eſt, qui curatur, duobus ſedilibus junctis, duo valentes inſidunt: quorum & ſedilia interiora crura inter ſe deligantur, ne diduci poſſint. Tum is ſuper duorum genua eodem modo collocatur; atque alter, prout conſedit, ſiniſtrum crus ejus, alter dextrum, ſimulque ipſe poplites ſuos attrahit. Sive autem unus, ſive duo continent, ſuper humeros ejus ſuis pectoribus incumbunt. Ex quibus evenit, ut inter ilia ſinus ſuper pubem ſine ullis rugis ſit extentus, & in anguſtum compulſa veſica, facilius calculus capi poſſit. Præter hæc, etiamnum à lateribus duo valentes objiciuntur, qui circumſtantes, labare vel unum vel duos, qui puerum continent, non ſinunt.

Medicus deinde, diligenter unguibus circumciſis, ſiniſtræ manus duos digitos, indicem & medium, leniter prius unctos oleo, ſimul in anum ejus demittit; dextræ-

que digitos ſuper imum abdomen leniter imponit; ne, ſi utrinque digiti circa calculum vehementer concurrerint, veſicam lædat. Neque vero feſtinanter in hac re, ut in pleriſque, agendum eſt; ſed ita, ut quam maxime id tuto fiat. nam læſa veſica nervorum diſtentiones cum periculo mortis excitat. Ac primum circa cervicem quæritur calculus. ubi repertus, minore negocio expellitur. Et ideo dixi, ne curandum quidem, niſi cum hoc indiciis ſuis cognitum eſt. Si vero aut ibi non fuit, aut receſſit retro, digiti ad ultimam veſicam dantur; paulatimque dextra quoque manus ejus ultra tranſlata ſubſequitur.

Atque, ubi repertus eſt calculus (qui neceſſe eſt in manus incidat) eo curioſius deducitur, quo minor læviorque eſt; ne effugiat, id eſt, ne ſæpius agitanda veſica ſit. Ergo ultra calculum dextra ſemper manus ei ſe opponit; ſiniſtra eum compellit deorſum digitis, donec ad cervicem pervenitur. In quam, ſi oblongus eſt, ſic compellendus eſt, ut ne pronus exeat: ſi planus, ſic, ut tranſverſus ſit: ſi quadratus, ut duobus angulis ſedeat: ſi altera parte plenior, ſic, ut prius ea, qua tenuior ſit, evadat. In rotundo nihil intereſſe, ex ipſa figura patet; niſi, ſi lævior altera parte eſt, ut ea antecedat.

Cum jam eo venit, ut ſuper veſicæ cervicem ſit, ut juxta anum incidi cutis plaga

lunata

lunata usque ad cervicem vesicæ debet, cornibus ad coxas spectantibus paululum: deinde ea parte, qua strictior ima plaga est, etiamnum sub cute, altera transversa plaga facienda est, qua cervix aperiatur; donec urinæ iter pateat sic, ut plaga paulo major, quam calculus sit. Nam, qui metu fistulæ (quam illo loco οὐρορυάδα Græci vocant) parum patefaciunt, cum majore periculo eodem revolvuntur: quia calculus iter, cum vi promitur, facit, nisi accipit. idque etiam perniciosius est, si figura quoque calculi, vel aspritudo aliquid eo contulit. Ex quo & sanguinis profusio, & distentio nervorum fieri potest. quæ si quis evasit, multo tamen patentiorem fistulam habiturus est rupta cervice, quam habuisset, incisa.

Cum via patefacta est, in conspectum calculus venit: in cujus corpore multum discrimen est. Ideo, si exiguus est, digitis ab altera parte propelli, ab altera protrahi potest. Si major, injiciendus à superiore ei parte uncus est, ejus rei causa factus. Is est ad extremum tenuis, in semicirculi speciem retusæ latitudinis; ab interiori parte læuis, qua corpori jungitur; ab interiori asper, qua calculum attingit. Isque longior potius esse debet: nam brevior extrahendi vim non habet. Ubi injectus est, in utrumque latus inclinandus est, ut appareat calculus, & teneatur; quia, si apprehen-

hensus est, ille simul inclinatur. Idque eo nomine opus est, ne, cum adduci uncus cœperit, calculus intus effugiat, hic in oram vulneris incidat, eamque convulneret. In qua re, quod periculum esset, jam supra proposui.

Ubi satis teneri calculum patet, eodem pene momento triplex motus adhibendus est: in utrumque latus; deinde extra, sic tamen, ut leniter id fiat, paululumque primo calculus attrahatur: quo facto, attollendus uncus extremus est, uti intus magis maneat, faciliusque illum producat. Quod si aliquando à superiore parte calculus parum commode comprehenditur, à latere erit apprehendendus. Hæc est simplicissima curatio.

Sed varietas rerum quasdam etiamnum animadversiones desiderat. Sunt enim quidam non asperi tantummodo, sed spinosi quoque calculi, qui per se quidem delapsi in cervicem, sine ullo periculo eximuntur. In vesica vero, non tuto vel hi conquiruntur, vel attrahuntur: quoniam, ubi illam convulnerarunt, ex distentione nervorum mortem maturant; multoque magis, si spina aliqua vesicæ inhæret, eamque, cum deduceretur, duplicavit. Colligitur autem eo, quod difficilius urina redditur, in cervice calculum esse; eo, quod cruenta distillat, illum esse spinosum: maximeque id sub digitis quoque experiendum est, ne-

que

que adhibenda manus, niſi id conſiſtit. Ac tum quoque leniter intus digiti objiciendi, ne violenter promovendo convulnerent: tum incidendum. Multi hic quoque ſcalpello uſi ſunt. Meges (quoniam is infirmior eſt, poteſtque in aliqua prominentia incidere, inciſoque ſuper illam corpore, qua cavum ſubeſt, non ſecare, ſed relinquere, quod iterum incidi neceſſe ſit) ferramentum fecit rectum, in ſumma parte labroſum, in ima ſemicirculatum acutumque. Id receptum inter duos digitos, indicem ac medium, ſuper pollice impoſito ſic deprimebat, ut ſimul cum carne, ſi quid ex calculo prominebat, incideret. Quo conſequebatur, ut ſemel, quantum ſatis eſſet, aperiret. Quocunque autem modo cervix ea parte ſecta eſt, leniter extrahi, quod aſperum eſt, debet; nulla, propter feſtinationem, vi admota.

3. *Signa calculorum, vel arenoſorum vel mollium.*

At calculus arenoſus, & ante manifeſtus eſt; quoniam urina, quæ redditur, arenoſa eſt: & in ipſa curatione; quoniam inter ſubjectos digitos neque æque, ſed leniter renititur, & inſuper dilabitur. Item molles calculos, & ex pluribus minutiſque, ſed inter ſe parum adſtrictis, compoſitos indicat urina, ſecum trahens quaſdam quaſi ſquamulas. Hos omneis, leniter permutatis ſubinde digitorum vicibus, ſic oportet

abducere, ne vesicam lædant, neve intus aliquæ dissipatæ reliquiæ maneant, quæ postmodum curationi difficultatem faciant. Quicquid autem ex his in conspectum venit, vel digitis, vel unco eximendum est.

At, si plures calculi sunt, singuli protrahi debent; sic tamen, ut, si quis exiguus superit, potius relinquatur. Siquidem in vesica difficulter invenitur; inventusque celeriter effugit. Ita longa inquisitione vesica læditur, excitatque inflammationes mortiferas; adeo ut quidam non secti, cum diu frustraque per digitos vesica esset agitata, decesserint. Quibus accedit etiam, quod exiguus calculus, ad plagam urina postea promovente, excidit.

Si quando autem is major non videtur, nisi rupta cervice, extrahi posse, findendus est. cujus repertor Ammonius, qui ob id λιθοτόμος cognominatus est. Id hoc modo fit. Uncus injicitur calculo sic, ut facile eum conclusum quoque teneat, ne is retro revolvatur: tum ferramentum adhibetur crassitudinis modicæ, prima parte tenui, sed retusa, quod admotum calculo, & ex altera parte ictum, findat; magna cura habita, ne aut ad ipsam vesicam ferramentum perveniat, aut calculi fractura ne quid incidat.

4. *De Calculis fœminarum.*

Hæ vero curationes in fœminis quoque

ſimiles ſunt; de quibus parum, proprie tamen quædam dicenda ſunt. Siquidem in his, ubi parvulus calculus eſt, ſcalpellus ſupervacuus eſt; quia is urina in cervicem compellitur. quæ & brevior, quam in maribus, & laxior eſt. Ergo & per ſe ſæpe excidit, &, ſi in urinæ itinere, quod eſt anguſtius, inhæret, eodem tamen unco ſine ulla noxa educitur. At in majoribus calculis neceſſaria eadem curatio eſt. Sed virgini ſubjici digiti tanquam maſculo, mulieri per natúralia ejus debent. Tum, virgini quidem, ſub ima ſiniſteriore ora; mulieri vero, inter urinæ iter & os pubis, incidendum eſt ſic, ut utroque loco plaga tranſverſa ſit. neque terreri convenit, ſi plus ex muliebri corpore ſanguinis profluit.

5. *Quæ curatio calculo evulſo habenda ſit.*

Calculo evulſo, ſi valens corpus eſt, neque magnopere vexatum, ſinere oportet ſanguinem fluere, quo minor inflammatio oriatur. Atque, ingredi quoque eum paululum, non alienum eſt, ut excidat, ſi quid intus concreti ſanguinis manſit. Quod ſi per ſe non deſtitit, rurſus, ne vis omnis intereat, ſupprimi debet. Idque protinus, in imbecillioribus, ab ipſa curatione faciendum eſt. Siquidem, ut diſtentione nervorum periclitatur aliquis, dum veſica ejus agitatur; ſic alter metus excipit, remotis medicaminibus, ne tantum ſanguinis profluat, ut occidat. Quod ne incidat, deſide-

re is debet in acre acetum, cui aliquantum salis sit adjectum. sub quo & sanguis fere conquiescit, & adstringitur vesica, ideoque minus inflammatur. Quod si parum proficit, agglutinanda cucurbitula est, & in genibus, & coxis, & super pubem.

Ubi jam satis vel evocatus est sanguis, vel prohibitus, resupinus collocandus est sic, ut caput humile sit, coxæ paululum excitentur: ac super vulnus imponendum est duplex aut triplex linteolum, aceto madens. Deinde, interpositis duabus horis, in solium is aquæ calidæ resupinus demittendus est sic, ut à genibus ad umbilicum aqua teneat, cætera vestimentis circumdata sint; manibus tantummodo pedibusque nudatis, ut & minus digeratur, & ibi diutius maneat. Ex quo sudor multus oriri solet: qui spongia subinde in facie detergendus est. Finisque ejus fomenti est, donec infirmando offendat. Tum multo is oleo perungendus, inducendusque hapsus lanæ mollis, tepido oleo repletus, qui pubem & coxas, & inguina, & plagam ipsam, contectam eodem ante se linteolo, protegat: isque subinde oleo, tepido madefaciendus est; ut neque frigus ad vesicam admittat, & nervos leniter molliat. Quidam cataplasmatis calefacientibus utúntur. Ea plus pondere nocent, atque vesicam urgendo vulnus irritant, quam calore proficiunt. Ergo ne vinculum quidem ullum necessarium est.

Pro-

Proximo die, ſi ſpiritus difficilius redditur, ſi urina non exit, ſi locus circa pubem mature intumuit, ſcire licet, in veſica ſanguinem concretum remanſiſſe. Igitur, demiſſis eodem modo digitis, leniter pertractanda veſica eſt,& diſcutienda, ſi qua coierunt: quo fit, ut per vulnus poſtea procedant. Non alienum etiam eſt, oriculario clyſtere acetum nitro mixtum per plagam in veſicam compellere.nam ſic quoque diſcutiuntur, ſi qua cruenta coierunt. Eaque facere etiam primo die convenit, ſi timemus, ne quid intus ſit: maximeque, ubi ambulando id elicere imbecillitas prohibuit. Cætera eadem facienda ſunt: ut demittatur in ſolium, ut eodem modo panniculus, eodem lana ſuperinjiciatur.

Sed neque ſæpe, neque tamdiu in aqua calida puer habendus, quam adoleſcens eſt; infirmus, quam valens; levi, quam graviore inflammatione adfectus;is,cujus corpus digeritur,quam is,cujus adſtrictum eſt. Inter hæc vero, ſi ſomnus eſt, & æqualis ſpiritus, & madens lingua, & ſitis modica, & venter imus ſedet, & mediocris eſt cum febre modica dolor, ſcire licet, recte procedere curationem.

At in his inflammatio fere quinto vel ſeptimo die finitur: qua levata, ſolium ſupervacuum eſt. ſupini tantummodo vulnus aqua calida fovendum eſt, ut, ſi quid urinæ rodit, abluatur. Imponenda autem medi-

eamenta sunt pus moventia; &, si purgandum ulcus videbitur, melle liniendum. Id, si rodet, rosa temperabitur. Huic curationi aptissimum videtur ἐννεαφάρμακον emplastrum. nam & sevum habet ad pus movendum, & mel ad ulcus repurgandum; medullam etiam, maximeque vitulinam; quæ in id, ne fistula relinquatur, præcipue proficit. Linamenta vero tum super ulcus non sunt necessaria; super medicamentum, ad id continendum, recte imponuntur. At, ubi ulcus purgatum est, puro linamento ad cicatricem perducendum est.

Quibus temporibus tamen, si felix curatio non fuit, varia circa pericula oriuntur. Quæ præsagire protinus licet, si continua vigilia est, si spiritus difficultas, si lingua arida est, si sitis vehemens, si venter imus tumet, si vulnus hiat, si transiliens urina id non rodit, si similiter ante tertium diem quædam livida excidunt, si is aut nihil aut tarde respondet, si vehementes dolores sunt, si post diem quintum magnæ febres urgent, & fastidium cibi permanet, si cubare in ventrem jucundius est. Nihil tamen pejus est distentione nervorum, &, ante nonum diem, vomitu bilis. Sed cum inflammationis sit metus, succurri abstinentia, modicis & tempestivis cibis; inter hæc, fomentis, & quibus supra scripsimus, oportet.

CAP. XXVII.

De Cancro, qui excisa vesica nascitur.

PROXIMUS cancri metus est. Is cognoscitur, si,& per vulnus,& per ipsum colem, fluit sanies mali odoris, cumque ea quædam à concreto sanguine non abhorrentia, tenuesque carunculæ lanulis similes. præter hæc, si oræ vulneris aridæ sunt, si dolent inguina, si febris non desinit, eaque in noctem augetur, si inordinati horrores accedunt. Considerandum autem est, in quam partem cancer is tendat. Si ad colem, indurescit is locus, & rubet, & tactu dolorem excitat, testiculique intumescunt: si in ipsam vesicam, ani dolor sequitur, coxæ tumescunt, non facile crura extendi possunt: at, si in alterutrum latus, oculis id expositum est, paresque utrinque easdem notas, sed minores, habet.

Primum autem ad rem pertinet corpus recte jacere, ut superior pars semper ea sit, in quam vitium fertur. Ita, si ad colem it, supinus is collocari debet: si ad vesicam,in ventrem: si in latus, in id, quod integrius est. Deinde, ubi ventum fuerit ad curationem, homo in aquam demittetur, in qua marrubium decoctum sit, aut cupressus, aut myrtus; idemque humor clystere intus adigetur: tum superponetur lenticula cum malicorio mixta; quæ utraque ex vino decocta sint; vel rubus, aut oleæ folia,

eodem modo decocta; aliave medicamenta, quæ ad cohibendos purgandosque cancros proposuimus. ex quibus, si qua erunt arida, per scriptorium calamum inspirabuntur.

Ubi stare cœperit cancer, mulso ulcus eluetur. vitabiturque eo tempore ceratum; quod, ad recipiendum id malum, corpus emollit. potius plumbum elotum cum vino inungetur: super quæ idem linteolo illitum imponetur. Sub quibus perveniri ad sanitatem potest: cum eo tamen, quod non ignoremus, orto cancro sæpe affici stomachum, cui cum vesica quoddam consortium est: exque eo fieri, ut neque retineatur cibus, neque, si quis retentus est, concoquatur, neque corpus alatur: ideoque ne vulnus quidem aut purgari, aut ali possit. quæ necessario mortem maturant.

Sed ut his succurri nullo modo potest; sic à primo tamen die tenenda ratio curationis est. In qua quædam observatio, ad cibum quoque potionemque pertinens, necessaria est. Nam cibus inter principia, non nisi humidus dari debet: ubi ulcus purgatum est, ex media materia. olera & salsamenta semper aliena sunt. Potione opus est, non immodica. Nam, si parum bibitur, accenditur vulnus, & vigilia urget, & vis corporis minuitur: si plus æquo assumitur, subinde vesica impletur, eoque irritatur. Non nisi aquam autem bibendam esse,

mani-

manifeſtius eſt, quam ut ſubinde dicendum ſit.

Solet vero ſub ejuſmodi victu evenire, ut alvus non reddatur. Hæc aqua ducenda eſt, in qua vel fœnum græcum, vel malva decocta ſit. Idem humor roſa mixtus in ipſum vulnus oriculario clyſtere agendus, ubi id rodit urina, neque purgari patitur. Fere vero primo per vulnus exit hæc: deinde, eo ſaneſcente, dividitur, & pars per colem deſcendere incipit, donec ex toto plaga claudatur. Quod interdum tertio menſe, interdum non ante ſextum, nonnunquam exacto quoque anno fit.

Neque deſperari debet ſolida glutinatio vulneris, niſi ubi aut vehementer rupta cervix eſt, aut ex cancro multæ magnæque carunculæ, ſimulque nervoſa aliqua exciderunt. Sed, ut vel nulla ibi fiſtula, vel exigua admodum relinquatur, ſumma cura providendum eſt. Ergo, cum jam ad cicatricem vulnus tendit, extentis jacere feminibus & cruribus oportet; niſi tamen molles arenoſive calculi fuerunt: ſub his enim tardius veſica purgatur. ideoque diutius plagam patere neceſſarium eſt: & tum demum, ubi jam nihil tale extra fertur, ad cicatricem perduci.

Quod ſi, antequam veſica purgata eſt, oræ ſe glutinarunt, dolorque & inflammatio redierunt, vulnus digitis vel averſo ſpecillo diducendum eſt; ut torquentibus exitus

exitus detur. Hisque effusis, cum diutius pura urina descendit, tum demum, quæ cicatricem inducant, imponenda sunt, extendendique, ut supra docui, pedes, quam maxime juncti.

Quod si fistulæ metus ex his causis, quas proposui, subesse videbitur, quo facilius claudatur ea, vel certe coangustetur, in anum quoque danda plumbea fistula est; extentisque cruribus femina talique inter se deliganda sunt, donec, qualis futura est, cicatrix sit.

CAP. XXVIII.

Si naturalia fœminarum non admittunt concubitum, quomodo curari conveniat.

Et hoc quidem commune esse maribus & fœminis potest. Proprie vero quædam ad fœminas pertinent: ut in primis, quod earum naturalia nonnunquam, inter se glutinatis oris, concubitum non admittunt. Idque interdum evenit protinus in utero matris: interdum exulceratione in his partibus facta, & per malam curationem his oris sanescendo junctis. Si ex utero est, membrana ori vulvæ opposita est: si ex ulcere, caro id replevit.

Oportet autem membranam duabus lineis, inter se transversis, incidere ad similitudinem literæ X, magna cura habita, ne urinæ iter violetur: deinde undique eam mem-

membranam excidere. At,ſi caro increvit, neceſſarium eſt recta linea patefacere: tum ab ora vel vulſella vel hamo apprehenſam, tanquam habenulam, excidere: & intus implicitum in longitudinem linamentum (λημνίσκον Græci vocant) in aceto tinctum demittere, ſupraque ſuccidam lanam aceto madentem deligare: tertio die ſolvere, & vulnus, ſicut alia vulnera, curare. Cumque jam ad ſanitatem tendet, plumbeam fiſtulam medicamento cicatricem inducente illinere, eamque intus dare: ſupraque idem medicamentum injicere, donec ad cicatricem plaga perveniat.

CAP. XXIX.

Qua ratione Partus emortuus ex utero excutiatur.

UBI concepit autem aliqua, ſi jam prope maturus partus intus emortuus eſt, neque excidere per ſe poteſt, adhibenda curatio eſt. Quæ numerari inter difficillimas poteſt. nam & ſummam prudentiam moderationemque deſiderat, & maximum periculum affert. Sed ante omnia vulvæ natura mirabilis, cum in multis aliis, tum in hac re quoque facile cognoſcitur.

Oportet autem ante omnia reſupinam mulierem tranſverſo lecto ſic collocare, ut feminibus ejus ipſius ilia comprimantur. quo ſit, ut & imus venter in conſpectu medici

medici ſit, & infans ad os vulvæ compellatur; quæ, emortuo partu, id comprimit: ex intervallo vero paululum dehiſcit. Hac occaſione uſus medicus, unctæ manus indicem digitum primum debet inſerere, atque ibi continere, donec iterum os adaperiatur, rurſuſque alterum digitum demittere debebit, & per eaſdem occaſiones alios, donec tota eſſe intus manus poſſit. Ad cujus rei facilitatem multum confert & magnitudo vulvæ, & vis nervorum ejus, & corporis totius habitus, & mentis etiam robur: cum præſertim intus nonnunquam etiam duæ manus dari debeant.

Pertinet etiam ad rem, quam calidiſſimum eſſe imum ventrem, & extrema corporis; neque dum inflammationem accepiſſe, ſed recenti re protinus adhiberi medicinam. Nam, ſi corpus jam intumuit, neque demitti manus, neque educi infans, niſi ægerrime poteſt; ſequiturque ſæpe cum vomitu, & cum tremore, mortifera nervorum diſtentio. Verum intus emortuo corpori manus injecta protinus habitum ejus ſentit. nam aut in caput, aut in pedes converſum eſt, aut in tranſverſum jacet: fere tamen ſic, ut vel manus ejus, vel pes in propinquo ſit.

Medici vero propoſitum eſt, ut infantem manu dirigat vel in caput, vel etiam in pedes, ſi forte aliter compoſitus eſt. Ac, ſi nihil aliud eſt, manus vel pes apprehenſus,

corpus

corpus rectius reddit. nam manus in caput, pes in pedes eum convertet. Tum, si caput proximum est, demitti debet uncus, undique lævis, acuminis brevis, qui vel oculo, vel auri, vel ori, interdum etiam fronti recte injicitur: deinde attractus infantem educit. Neque tamen quolibet is tempore extrahi debet. nam, si compresso vulvæ ore id tentatum est, non emittente eo, infans abrumpitur, & unci acumen in ipsum os vulvæ delabitur; sequiturque nervorum distentio, & ingens periculum mortis. Igitur, compressa vulva, conquiescere; hiante, leniter trahere oportet; & per has occasiones paulatim eum educere. Trahere autem dextra manus uncum; sinistra, intus posita, infantem ipsum, simulque dirigere eum debet.

Solet etiam evenire, ut is infans humore distendatur; exque eo profluat fœdi odoris sanies. Quod si tale est, indice digito corpus illud forandum est, ut, effuso humore, extenuetur: tum id leniter per ipsas manus recipiendum est. nam uncus injectus putri corpusculo facile elabitur. in quo quid periculi sit, supra positum.

Sed in pedes quoque conversus infans non difficulter extrahitur. namque his apprehensis per ipsas manus commode educitur.

Si vero transversus est, neque dirigi potuit, uncus alæ injiciendus, paulatimque attra-

attrahendus eſt. Sub quo fere cervix replicatur, retroque caput ad reliquum corpus ſpectat. Remedio eſt, cervix præciſa; ut ſeparatim utraque pars auferatur. Id unco fit, qui, priori ſimilis, in interiore tantum parte per totam aciem exacuitur. Tum id agendum eſt, ut ante caput, deinde reliqua pars auferatur: quia fere, majore parte extracta, caput in vacuam vulvam prolabitur, extrahique ſine ſummo periculo non poteſt.

Si tamen id incidit, ſuper ventrem mulieris duplici panniculo injecto, valens homo, non imperitus, à ſiniſtro latere ejus debet aſſiſtere, & ſuper imum ventrem ejus duas manus imponere, alteraque alteram premere. quo fit, ut illud caput ad os vulvæ compellatur; idque tum eadem ratione, quæ ſupra poſita eſt, unco extrahi poſſit.

At, ſi pes alter juxta repertus eſt, alter retro cum corpore eſt, quicquid prolapſum eſt, paulatim abſcindendum eſt. Et, ſi clunes os vulvæ urgere cœperunt, iterum retro repellendæ ſunt, conquiſituſque pes ejus adducendus. Aliæque etiamnum difficultates faciunt, ut, qui ſolidus non exit, conciſus eximi debeat.

Quoties autem infans protractus eſt, tradendus miniſtro eſt. Is eum ſupinis manibus ſuſtinere, medicus deinde ſiniſtra manu leniter trahere umbilicum debet ita, ne abrumpat, dextraque eum ſequi uſque ad eas, quas Secundas vocant, quod velamentum

infan-

infantis intus fuit: hisque ultimis apprehensis, venulas membranulasque omnes eadem ratione manu diducere à vulva, totumque illud extrahere, &, si quid intus præterea concreti sanguinis remanet. Tum compressis in unum feminibus, illa in conclavi collocanda est, modicum calorem, sine ullo perflatu, habente. Super imum ventrem ejus imponenda lana succida, in aceto & rosa tincta. Reliqua curatio talis esse debet, qualis in inflammationibus, & in his vulneribus, quæ in nervosis locis sunt, adhibetur.

CAP. XXX.

De Ani vitiis.

ANI quoque vitia, ubi medicamentis non vincuntur, manus auxilium desiderant. Ergo, si qua fissa in eo vetustate induruerunt, jamque callum habent, commodissimum est, ducere alvum; tum spongiam calidam admovere, ut relaxentur illa, & foras prodeant: ubi in conspectu sunt, scalpello singula excidere, & ulcera renovare; deinde imponere linamentum molle, & super linteolum illitum melle; locumque eum molli lana implere, & ita vincire: altero die, deincepsque cæteris, lenibus medicamentis uti; quæ ad recentia eadem vitia necessaria esse, alias proposui: utique per primos dies sorbitionibus eum sustinere; paulatim deinde cibis adjicere

cere aliquid, generis tamen ejus, quod eodem loco præceptum est. Si quando autem ex inflammatione pus in his oritur, ubi primum id apparuit, incidendum est; ne anus ipse suppuret. Neque tamen ante properandum est. nam, si crudum incisum est, inflammationi multum accedit, & puris aliquanto amplius concitatur. His quoque vulneribus, lenibus cibis, iisdemque medicamentis opus est.

2. *De Condylomatis.*

At tubercula, quæ κονδυλώματα appellantur, ubi induruerunt, hac ratione curantur. Alvus ante omnia ducitur. Tum vulsella tuberculum apprehensum, juxta radices exciditur. Quod ubi factum est, eadem sequuntur, quæ supra post curationem adhibenda esse proposui: tantummodo, si quid increscit, squama æris coercendum est.

3. *De Hæmorrhoidibus.*

Ora etiam venarum, fundentia sanguinem, sic tolluntur. Ubi sanguini, qui effluit, sanies adjicitur, alvus acribus ducitur; quo magis ora promoveantur. eoque fit, ut omnia vasa, quasi capitula conspicua sint. Tum, si capitulum exiguum est, basimque tenuem habet, adstringendum lino paulum supra est, quam ubi cum ano committitur, imponendaque spongia ex aqua calida est, donec id liveat: deinde aut ungue, aut scalpello, supra nodum id exulcerandum est. Quod nisi factum est, magni dolores sub-

sequun-

ſequuntur: interdum etiam urinæ difficultas. Si id majus eſt, & baſis latior, hamulo uno aut altero excipiendum eſt, paululumque ſupra baſim incidendum: neque relinquendum quicquam ex eo capitulo, neque quicquam ex ano demendum eſt. quod conſequitur is, qui neque nimium, neque parum hamos ducit. Qua inciſum eſt, acus debet immitti, infraque eam lino id capitulum alligari. Si duo triave ſunt, intimum quodque primum curandum eſt: ſi plura, non omnia ſimul; ne tempore eodem undique teneræ cicatrices ſint. Si ſanguis profluit, excipiendus eſt ſpongia: deinde linamentum imponendum, ungenda femina, & inguina, & quicquid juxta ulcus eſt, ceratumque ſuperdandum, & farina hordeacea calida implendus is locus, & ſic deligandus eſt. Poſtero die is deſidere in aqua calida debet, eodemque cataplaſmate foveri. Ac bis die, & ante curationem, & poſt eam, coxendices ac femina liquido cerato perungenda ſunt; tepidoque is loco continendus. Interpoſitis quinque aut ſex diebus, oriculario ſpecillo linamenta educenda, &, ſi capitula ſimul non exciderunt, digito promovenda: tum lenibus medicamentis, iiſdemque, quæ alibi poſui, ulcera ad ſanitatem perducenda. Finito vitio, quemadmodum agendum eſſet, jam alias ſuperius expoſui.

CAP.

CAP. XXXI.

De Varicibus.

Ab his ad crura proximus transitus est. In quibus orti varices non difficili ratione tolluntur. Huc autem & earum venularum, quæ in capite nocent; & eorum varicum, qui in ventre sunt, curationem distuli: quoniam ubique eadem est. Igitur vena omnis, quæ noxia est, aut adusta tabescit, aut manu exciditur. Si recta; si, quamvis transversa, tamen simplex; si modica est, melius aduritur. Si curva est, & velut orbes quosdam implicatur, pluresve inter se involvuntur, utilius excidere est.

Adurendi ratio hæc est. Cutis superinciditur: tum, patefacta vena, tenui & retuso ferramento candente modice premitur; vitaturque, ne plagæ ipsius oræ adurantur: quas reducere hamulis facile est. Id interpositis fere quaternis digitis per totum varicem fit: & tum superponitur medicamentum, quo adusta sanantur.

At exciditur hoc modo. Cute eadem ratione super venam incisa, hamulo oræ excipiuntur; scalpelloque undique à corpore vena diducitur; caveturque, ne inter hæc ipsa lædatur; eique retusus hamulus subjicitur; interpositoque eodem fere spacio, quod supra positum est, in eadem vena idem fit: quæ, quo tendat, facile hamulo extento cognoscitur. Ubi

Ubi jam idem, quacunque varices ſunt, factum eſt, uno loco adducta per hamulum vena præciditur: deinde, qua proximus hamus eſt, attrahitur & evellitur; ibique rurſus abſcinditur. Ac ſic undique varicibus crure liberato, tum plagarum oræ committuntur, & ſuper emplaſtrum glutinans injicitur.

CAP. XXXII.

De Digitis cohærentibus, & curvatis.

AT, ſi digiti vel in utero protinus, vel propter communem exulcerationem poſtea cohæſerunt, ſcalpello diducuntur: dein ſeparatim uterque non pingui emplaſtro circumdatur: atque ita per ſe uterque ſaneſcit.

Si vero fuit ulcus in digito, poſteaque male inducta cicatrix curvum eum reddidit; primum malagma tentandum eſt: dein, ſi id nihil prodeſt (quod & in veteri cicatrice, &, ubi nervi læſi ſunt, evenire conſuevit) videre oportet, nervine id vitium, an cutis ſit. Si nervi eſt, attingi non debet: neque enim ſanabile eſt. Si cutis, tota cicatrix excidenda eſt, quæ fere calloſa efficit, ut extendi digitus non poſſit. Tum rectus ſic ad novam cicatricem perducendus eſt.

CAP. XXXIII.

De Gangræna.

GANGRÆNAM inter ungues alasque, aut inguina nasci; &, siquando medicamenta vincuntur, membrum pręcidi oportere, alio loco mihi dictum est.

Sed id quoque cum periculo summo fit. nam sæpe in ipso opere, vel profusione sanguinis vel animæ defectione moriuntur. Verum hic quoque nihil interest, an satis tutum præsidium sit, quod unicum est. Igitur inter sanam vitiatamque partem incidenda scalpello caro usque ad os est sic, ut neque contra ipsum articulum id fiat, & potius ex sana parte aliquid excidatur, quam ex ægra relinquatur. Ubi ad os ventum est, reducenda ab eo sana caro, & circa os subsecanda est, ut ea quoque parte aliquid ossis nudetur: dein id serrula præcidendum est, quam proxime sanæ carni etiam inhærenti: ac tum frons ossis, quam serrula exasperavit, lævanda est, supraque inducenda cutis. quæ sub ejusmodi curatione laxa esse debet, ut quam maxime undique os contegat. Quo cutis inducta non fuerit, id linamentis erit contegendum, & super id spongia ex aceto deliganda. Cætera postea sic facienda, ut in vulneribus, in quibus pus non moveri debet, præceptum est.

LIBER OCTAVUS.

CAP. I.

De poſitu & figura Oßium totius humani corporis.

SUPEREST ea pars, quæ ad oſſa pertinet. Quæ quo facilius accipi poſſit, prius poſitus figuraſq; eorũ indicabo. Igitur calvaria incipit ex interiore parte concava, extrinſecus gibba, utrinque lævis, &, qua cerebri membranam contegit, &, qua cute, capillum gignente, contegitur. Eaque ſimplex, ab occipitio & temporibus; duplex, uſque in verticem à fronte, eſt. Oſſaque ejus, ab exterioribus, dura; ab interioribus, quibus inter ſe connectuntur, molliora ſunt. Interque ea venæ diſcurrunt, quas his alimentum ſubminiſtrare, credibile eſt.

Raro autem calvaria ſolida, ſine ſuturis eſt; locis tamen æſtuoſis facilius invenitur. & id caput firmiſſimum, atque à dolore tutiſſimum eſt: ex cæteris, quo ſuturæ pauciores ſunt, eo capitis valetudo commodior eſt. neque enim certus earum numerus eſt, ſicut nec locus quidem. Fere tamen duæ, ſuper aures, tempora à ſuperiore capitis parte diſcernunt: tertia, ad latera per verticem tendens, occipitium à ſummo capite diducit: quarta, ab eodem vertice per medium caput ad frontem procedit; eaque modo ſub imo capillo deſinit,

modo frontem ipsam secans inter supercilia finitur. Ex his cæteræ quidem suturæ in unguem committuntur: hæ vero, quæ super aures transversæ sunt, totis oris paulatim extenuantur; atque ita inferiora ossa superioribus leniter insidunt. Crassissimum vero in capite os post aurem est; qua capillus, ut verisimile est, ob idipsum non gignitur. Super hos quoque musculos, qui tempora contegunt, os medium, in exteriorem partem inclinatum, positum est. At facies suturam habet maximam. quæ à tempore incipiens, per medios oculos, naresque transversa pervenit ad alterum tempus. A qua breves duæ sub interioribus angulis deorsum spectant. Et malæ quoque in summa parte singulas transversas suturas habent. A mediisque naribus, aut superiorum dentium gingivis, per medium palatum una procedit; aliaque transversa idem palatum secat. Et suturæ quidem in plurimis hæ sunt.

Foramina autem, intra caput, maxima oculorum sunt; deinde narium; tum quæ in auribus habemus. Ex his, quæ oculorum sunt, recta simpliciaque ad cerebrum tendunt. Narium duo foramina osse medio discernuntur. siquidem hæc primum à superciliis, angulisque oculorum, osse inchoantur ad tertiam fere partem: deinde in cartilaginem versa, quo propius ori descendunt, eo magis caruncula quoque molliuntur.

liuntur. Sed ea foramina, quæ à ſummis ad intimas nares ſimplicia ſunt, ibi rurſus in bina itinera dividuntur: aliaque ex his, ad fauces pervia, ſpiritum & reddunt & accipiunt; alia ad cerebrum tendunt. In ultima parte in multa & tenuia foramina diſſipantur, per quæ ſenſus odoris nobis datur. In aure quoque primo rectum & ſimplex iter procedendo flexuoſum fit. Quod juxta cerebrum in multa & tenuia foramina diducitur, per quæ facultas audiendi eſt. Juxta ea duo parvuli quaſi ſinus ſunt; ſuperque eos finitur os, quod tranſverſum à genis tendens, ab inferioribus oſſibus ſuſtinetur. Jugale appellari poteſt ab eadem ſimilitudine, à qua id Græci ζυγῶδες appellant. Maxilla vero eſt molle os, eaque una eſt. Cujus eadem & media, & etiam ima pars, mentum eſt: à quo utrinque procedit ad tempora; ſolaque ea movetur. Nam malæ cum toto oſſe, quod ſuperiores dentes excipit, immobiles ſunt. Verum ipſius maxillæ partes extremæ quaſi bicornes ſunt. Alter proceſſus, intra latior, vertice ipſo tenuatur, longiuſque procedens ſub oſſe jugali ſubit, & ſuper id temporum muſculis illigatur. Alter brevior & rotundior, & in eo ſinu, qui juxta foramina auris eſt, cardinis modo fit; ibique huc & illuc ſe inclinans maxillæ facultatem motus præſtat.

Duriores oſſe dentes ſunt: quorum par maxillæ, pars ſuperiori oſſi malarum hæ-

ret. Ex his quaterni primi, quia ſecant, τομικοὶ à Græcis nominantur. Hi deinde quatuor caninis dentibus ex omni parte cinguntur. Ultra quos utrinque fere maxillares quini ſunt, præterquam in iis, in quibus genuini, qui ſero gigni ſolent, non increverunt. Ex his primores ſingulis radicibus, maxillares utique binis; quidam etiam ternis, quaterniſve nituntur. Fereque longior radix breviorem dentem edit; rectique dentis recta etiam radix, curvi flexa eſt. Ex ea radice in pueris novus dens ſubit, qui multo ſæpius priorem expellit: interdum tamen ſupra infrave eum ſe oſtendit.

Caput autem ſpina excipit. Ea conſtat ex vertebris quatuor & viginti. Septem in cervice ſunt, duodecim ad coſtas, reliquæ quinque ſunt proximæ coſtis. Hæ teretes breveſque, ab utroque latere, proceſſus duos exigunt: mediæ perforatæ, qua ſpinæ medulla cerebro commiſſa deſcendit: latera quoque inter duos proceſſus tenuibus cavis pervia, per quæ à membrana cerebri ſimiles membranulæ deducuntur. Omneſque vertebræ (exceptis ſummis) à ſuperiore parte in ipſis proceſſibus parum deſidentes ſinus habent: ab inferiore alios deorſum verſus proceſſus exigunt. Summa igitur protinus caput ſuſtinet, per duos ſinus receptis exiguis ejus proceſſibus. Quo fit, ut caput deorſum parvis tuberibus ex-

aſpe-

asperetur. Secunda superioris parti inferiori inseritur. Quod ad circuitum pertinet, pars summa angustiore orbe finitur. itaque superior secundæ circumdata in latera quoque caput moveri finit. Tertia eodem modo secundam excipit. Ex quo facilis cervici mobilitas est. Ac, ne sustinere quidem caput posset, nisi utrinque recti valentesque nervi collum continerent, quos καρότας Græci appellant. siquidem horum inter omnes flexus alter semper intentus ultra prolabi superiora non patitur. Jamque vertebra tertia tubercula, quæ inferiori inserantur, excipit. Cæteræ processibus deorsum spectantibus in inferiores insinuantur, ac per sinus, quos utrinque habent, superiores accipiunt, multisque nervis & multa cartilagine continentur. Ac sic, uno flexu modico in pronum dato, cæteris negociis homo & rectus insistit, & alioqui ad necessaria opera curvatur.

Infra cervicem vero summa costa contra humeros sita est. Inde septem inferiores usque ad imum pectus perveniunt: hæque, primis partibus rotundæ & leniter quasi capitulatæ, vertebrarum transversis processibus, ibi quoque paululum sinuatis, inhærent: inde latescunt, & in exteriorem partem recurvatæ paulatim in cartilaginem degenerant; eaque parte rursus in interiora leniter flexæ committuntur cum osse pectoris. Quod valens ac durum à fau-

cibus incipit, ab utroque latere lunatum, & à præcordiis, jam ipſum quoque cartilagine mollitum, terminatur. Sub coſtis vero ſuperioribus quinque (quas νόθας Græci nominant) breves tenuioreſque, atque ipſæ quoque paulatim in cartilaginem verſæ, extremis abdominis partibus inhæreſcunt; imaque ex his, majore jam parte nihil, niſi cartilago eſt.

Rurſus, à cervice duo lata oſſa utrinque ad ſcapulas tendunt: noſtri ſcutula operta; ὠμοπλάτας Græci nominant. Ea in ſummis verticibus ſinuata, ab his triangula, paulatimque lateſcentia ad ſpinam tendunt; &, quo latiora quaque parte ſunt, hoc hebetiora. Atque ipſa quoque, in imo cartilaginoſa, poſteriore parte velut innatant; quoniam, niſi in ſummo, nulli oſſi inhæreſcunt. Ibi vero validis muſculis nerviſque conſtricta ſunt.

At à ſumma coſta paulo interius, quam ubi ea media eſt, os excreſcit, ibi quidem tenue, procedens vero, quo propius lato ſcapularum oſſi fit, eo plenius latiuſque eſt, paululum in interiora curvatum. quod protinus altera verticis parte modice intumeſcens, ſuſtinet jugulum. Id ipſum recurvum ac inter duriſſima oſſa numerandum, altero capite in eo, quod poſui, altero in exiguo ſinu pectoralis oſſis inſidit, paululumque motu brachii movetur, & cum lato oſſe ſcapularum, infra caput ejus,

ejus, nervis & cartilagine connectitur.

Hinc humerus incipit, extremis utrinque capitibus tumidus, mollis, ſine medulla, cartilaginoſus: medius teres, durus, medulloſus: leniter cavus, in priorem & interiorem; gibbus, in poſteriorem & exteriorem partem. Prior autem pars eſt, quæ à pectore eſt: poſterior, quæ ab ſcapulis: interior, quæ ad latus tendit: exterior, quæ ab eo recedit. quod ad omnes articulos pertinere, in ulterioribus patebit. Superius autem humeri caput rotundius, quam cætera oſſa, de quibus adhuc dixi, verticillati ſcapularum oſſi inſeritur, ac majore parte extra id ſitum nervis deligatur. At inferius duos proceſſus habet: inter quos, quod medium eſt, magis etiam extremis partibus ſinuatur.

Quæ res ſedem brachio præſtat. quod conſtat ex oſſibus duobus. Radius, quem κερκίδα Græci appellant, ſuperior breviorque, & primo tenuior, rotundo & leniter cavo capite exiguum humeri tuberculum recipit. quod ibi nervis & cartilagine continetur. Cubitus inferior longiorque, & primo plenior, in ſummo capite duobus quaſi verticibus extantibus in ſinum humeri, quem inter duos proceſſus ejus eſſe propoſui, ſe inſerit. Primo vero duo, radii & brachii, oſſa juncta paulatim dirimũtur, rurſuſque ad manum coeunt, modo craſſitudinis mutato. Siquidem ibi radius plenior, cubitus admodum tenuis eſt. Dein ra-

dius, in caput cartilaginoſum conſurgens, in cervicem ejus inſinuatur. Cubitus rotundus in extremo, parte altera paululum procedit. Ac, ne ſæpius dicendum ſit, illud ignorari non oportet, plurima oſſa in cartilaginem deſinere, nullum articulum non ſic finiri. Neque enim aut moveri poſſet, niſi lævi inniteretur; aut cum carne nervisque conjungi, niſi ea media quædam materia committeret.

In manu vero prima palmæ pars ex multis minutiſque oſſibus conſtat, quorum numerus incertus eſt. Sed oblonga omnia, & triangula, ſtructura quadam inter ſe connectuntur, cum invicem ſuperior alterius planities ſit: eoque fit ex his unius oſſis paululum in interiora concavi ſpecies. Verum ex manu duo exigui proceſſus in ſinũ radii conjiciuntur. Tum ex altera parte quinque oſſa recta, ad digitos tendentia, palmam explent. A quibus ipſi digiti oriuntur: qui ex oſſibus ternis conſtant. omniumq; eadem ratio eſt. Interius os in vertice ſinuatur, recipitque exterioris exiguum tuberculum; nervique ea continent A quibus orti ungues induреſcunt. ideoque non oſſi, ſed carni magis radicibus ſuis inhærent. At ſuperiores quidem partes ſic ordinatæ ſunt.

Ima vero ſpina in coxarum oſſe deſinit; quod tranſverſum longeq; valentiſſimum, vulvam, veſicam, rectum inteſtinum tuetur.

tur. Idque ab exteriore parte gibbum; ad spinam, resupinatum; à lateribus, id est, in ipsis coxis, sinus rotundos habet. A quibus oritur os, quod pectinem vocant; idque, super intestina sub pube transversum, ventrem firmat: rectius in viris, recurvatum magis in exteriora in fœminis, ne partum prohibeat.

Inde femina oriuntur. Quorum capita rotundiora etiam, quam humerorum sunt; cum illa ex cæteris rotundissima sint. Infra vero duos processus à priore & à posteriore parte habent. Dein dura, & medullosa, & ab exteriore parte gibba, rursus ab inferioribus quoque capitibus intumescunt: superiora in sinus coxæ, sicut humeri in ea ossa, quæ scapularum sunt, conjiciuntur; tum infra introrsus leviter tendunt, quo æqualius superiora membra sustineant. Atque in eo inferiora quoque capita media sinuantur, quo facilius excipi à cruribus possint. Quæ commissura osse parvo, molli, cartilaginoso tegitur. patellam vocant. Hæc super innatans, nec ulli ossi inhærens, sed carne & nervis deligata, pauloque magis ad femoris os tendens, inter omnes crurum flexus juncturam tuetur.

Ipsum autem crus est ex ossibus duobus. Etenim per omnia femur humero, crus vero brachio simile est: adeo ut habitus quoq; & decor alterius ex altero cognoscatur. quod ab ossibus incipiens, etiam in carne respon-

reſpondet. Verum alterum os ab exteriore parte ſuræ poſitum eſt:quod ipſum quoque ſura recte nominatur. Id brevius,ſupraque tenuius, ad ipſos talos intumeſcit. Alterum à priore parte poſitum, cui tibiæ nomen eſt, longius & in ſuperiore parte plenius, ſolum cum femoris inferiore capite committitur;ſicut cum humero cubitus. Atque ea quoque oſſa, infra ſupraque conjuncta, media, ut in brachio, dehiſcunt.

Excipitur autem crus infra oſſe ex tranſverſo talorum; idque ipſum ſuper os calcis ſitum eſt. quod quadam parte ſinuatur,quadam exceſſus habet, & procedentia ex talo recipit, ut in ſinum ejus inſeritur. Idque ſine medulla durum,magiſque in poſteriorem partem projectum, teretem ibi figuram repræſentat. Cætera oſſa pedis ad eorum, quæ in manu ſunt, ſimilitudinem inſtructa ſunt. Plantæ palmis, digiti digitis, ungues unguibus reſpondent.

Cap. II.

Oſſa vitiata & corrupta quibus ſignis cognoſcantur, & qua ratione curentur.

OMNE autem os, ubi injuria acceſſit, aut vitiatur, aut finditur, aut frangitur,aut foratur, aut colliditur,aut de loco movetur. Id,quod vitiatum eſt, primo fere pingue fit; deinde vel nigrum, vel carioſum. quæ, ſupernatis gravibus ulceri-

ceribus aut fiſtulis, hiſque vel longa vetuſtate, vel etiam cancro occupatis, eveniunt.

Oportet autem ante omnia os nudare, ulcere exciſo, &, ſi latius eſt ejus vitium, quā ulcus fuit, carnem ſubſecare, donec undique os integrum pateſiat: tum id, quod pingue eſt, ſemel iterumve ſatis eſt admoto ferramento adurere, ut ex eo ſquama ſecedat; aut radere, donec jam aliquid cruoris oſtendatur, quæ integri oſſis nota eſt. nam neceſſe eſt aridum ſit id, quod vitiatum eſt. Idem in cartilagine quoque læſa faciendum eſt. ſiquidem ea quoque ſcalpello radenda eſt, donec integrum id ſit, quod relinquitur. Deinde, ſive os ſive cartilago raſa eſt, nitro bene trito reſpergendum eſt. Neque alia facienda ſunt, ubi caries, nigritieſve in ſummo oſſe eſt. ſiquidem id vel paulo diutius eodem ferramento adurendum, vel radendum eſt. Qui radit hæc, audacter imprimere ferramentum debet, ut & agat aliquid, & maturius deſinat. Finis eſt, cum vel ad album os, vel ad ſolidum ventum eſt. Albo finiri ex nigritie vitium, ſoliditate quadam ex carie, manifeſtum eſt. Accedere etiam cruoris aliquid integro, ſupra dictum eſt. Si quando autem altius deſcenderit utrumlibet, dubium eſt.

In carie quidem expedita cognitio eſt, ſi ſpecillum tenue in foramina demittitur; quod magis minuſve intrando, vel in ſummo cariem eſſe, vel altius deſcendiſſe, teſta-

tur. Colligi idem poteſt etiam ex dolore, & ex febre, quæ ubi mediocria ſunt, illa alte deſcendiſſe non poteſt. Manifeſtior tamen adacta terebra fit. nam finis vitii eſt, ubi ſcobis nigra eſſe deſiit. Igitur, ſi caries alte deſcendit, per terebram urgenda crebris foraminibus eſt, quæ altitudine vitium æquent: tum in ea foramina demittenda candentia ferramenta ſunt, donec ſiccum os ex toto fiat. ſimul enim & poſt hæc ſolvetur ab inferiore oſſe, quodcumque vitiatum eſt; & is ſinus carne replebitur; & humor aut nullus poſtea feretur, aut mediocris.

Sin autem nigrities eſt, aut ſi caries ad alteram quoque partem oſſis tranſit, oportet excidi. Idem quoque in carie, ad alteram partem oſſis penetrante, fieri poteſt. Sed, quod totum vitiatum, totum eximendum eſt. Si inferior pars integra eſt, eatenus, quod corruptum eſt, excidi debet. Item ſive capitis, ſive pectoris os, ſive coſta carioſa eſt, inutilis uſtio, ſed excidendi neceſſitas eſt. Neque audiendi ſunt, qui, oſſe nudato, diem tertium expectant, ut tunc excidant. ante inflammationem enim tutius omnia tractantur. Itaque, quantum fieri poteſt, eodem momento & cutis incidenda eſt, & os detegendum, & omni vitio liberandum eſt. Longeque pernicioſiſſimum eſt, quod in oſſe pectoris eſt: quia vix, etiamſi recte ceſſit curatio, veram ſanitatem reddit.

CAP.

CAP. III.

Quomodo os excidatur; & de Modiolo, & Terebra, ferramentis ad id paratis.

EXCIDITUR vero os duobus modis. Si parvulum est, quod læsum est, modiolo, quem χοινίκιον Græci vocant: si spatiosius, terebris. Utriusque rationem proponam. Modiolus ferramentum concavum, teres, est, imis oris serratum: per quod medium clavus, ipse quoque interiore orbe cinctus demittitur. Terebrarum autem duo genera sunt: alterum simile ei, quo fabri utuntur: alterum capituli longioris, quod ab acuto mucrone incipit, deinde subito latius fit; atque iterum ab alio principio paulo minus quam æqualiter sursum procedit.

Si vitium in angusto est, quod comprehendere modiolus possit, ille potius aptatur. At, si caries subest, medius clavus in foramen demittitur. Si nigrities, angulo scalpri sinus exiguus fit, qui clavum recipiat, ut, eo insistente, circumactus modiolus delabi non possit: deinde is habena, quasi terebra, convertitur. Estque quidam premendi modus, ut & foretur, & circumagatur: quia, si leviter imprimitur, parum proficit; si graviter, non movetur. Neque alienum est, instillare paululum rosæ, vel lactis, quo magis lubrico circumagatur. quod ipsum tamen, si copiosius est, aciem

ferra-

ferramenti hebetat. At, ubi jam iter modiolo impressum est, medius clavus educitur, & ille per se agitur. deinde, cum sanitas inferioris partis scobe cognita est, modiolus removetur.

At, si latius vitium est, quam ut illo comprehendatur, terebra res agenda est. Ea foramen fit in ipso fine vitiosi ossis atque integri: deinde alterum non ita longe, tertiumque, donec tactus is locus, qui excidendus est, his cavis cinctus sit. atque ibi quoque, quatenus terebra agenda sit, scobis significat. Tum excisorius scalper ab altero foramine ad alterum malleolo adactus id, quod inter utrumque medium est, excidit; ac sic ambitus similis ei fit, qui in angustiorem orbem modiolo imprimitur. Utro modo vero id circumductum est, idem excisorius scalper, & in osse corrupto planus, summam quamque testam lævet, donec integrum os relinquatur.

Vix unquam nigrities integrum, caries per totum os perrumpit, maximeque ubi vitiata calvaria est. Id quoque vitii specillo significatur. quod depressum in id foramen, quod infra solidam sedem habet, & renitens aliquid invenit, & madens exit. Si pervium invenit, altius descendens inter os & membranam, nihil oppositum invenit, educiturque siccum: non quo non subsit aliqua vitiosa sanies; sed quoniam ibi, ut in latiore sede, diffusa sit.

Sive

Sive autem nigrities, quam terebra detexit, sive caries, quam specillum ostendit, os transit, modioli quidem usus fere supervacuus est; quia latius pateat necesse est, quod tam alte processit. Terebra vero ea, quam secundo loco posui, utendum; eaque, ne nimis incalescat, subinde in aquam frigidam demittenda est. Sed tum majore cura agendum est; cum jam aut simplex os dimidium perforatum est; aut in duplici superius. illud spatium ipsum; hoc sanguis significat. Ergo tum lentius ducenda habena, suspendendaque magis sinistra manus est, & sæpius attollenda, & foraminis altitudo consideranda; ut, quandocunque os perrumpitur, sentiamus, neque periclitemur, ne mucrone cerebri membrana lædatur: ex quo graves inflammationes, cum periculo mortis oriuntur.

Factis foraminibus, eodem modo media septa, sed multo circumspectius, excidenda sunt; ne forte angulus scalpri eandem membranam violet; donec fiat aditus, per quem membranæ custos immittatur. μηνιγγοφύλακα Græci vocant. lamina autem ænea est, firma, paululum resima, ab exteriore parte lævis. Quæ demissa sic, ut exterior pars ejus cerebro propior sit, subinde ei subjicitur, quod scalpro discutiendum est: ac, si excipit ejus angulum, ultra transire non patitur: eoque & audacius, & tutius, scalprum malleolo subinde medicus ferit, donec

nec

nec exciſum undique os, eadem lamina levetur, tollique ſine ulla noxa cerebri poſſit. Ubi totum os ejectum eſt, circumradendæ lævandæque ſunt oræ, &, ſi quid ſcobis membranæ inſedit, colligendum. Ubi, ſuperiori parte ſublata, inferior relicta eſt, non oræ tantum, ſed os quoque totum lævandum eſt; ut ſine noxa poſtea cutis increſcat, quæ aſpero oſſi innaſcens protinus non ſanitatem, ſed novos dolores movet.

Patefacto cerebro, qua ratione agendum ſit, dicam, cum ad fracta oſſa pervenero. Si baſis aliqua ſervata eſt, ſuperimponenda ſunt medicamenta non pinguia, quæ recentibus vulneribus accommodantur; ſupraque imponenda lana ſuccida, oleo atque aceto madens. Ubi tempus proceſſit, ab ipſo oſſe caro increſcit, eaque factum manu ſinum complet. Si quod etiam os aduſtum eſt, à parte ſana recedit; ſubitque inter integram atque emortuam partem caruncula, quæ quod abſceſſit, expellat. eaque fere, quia teſta tenuis & anguſta eſt, λεπὶς, id eſt ſquama, à Græcis nominatur.

Poteſt etiam evenire, ut ex ictu neque findatur os, neque perfringatur; ſed ſummum tantum collidatur, exaſpereturque. Quod ubi incidit, radi & lævari ſatis eſt. Hæc quamvis maxime fiunt in capite, tamen cæteris quoque oſſibus communia ſunt: ut, ubicunque idem incidet, eodem remedio ſit utendum. At, cum ea fracta, fiſſa, forata,

collisa sunt, quasdam proprias in singulis generibus, quasdam communes in pluribus curationes requirunt. De quibus protinus dicam, initio ab eadem calvaria accepto.

CAP. IV.

De Calvaria fracta.

IGITUR, ubi calvaria percussa protinus requirendum est, num bilem is homo vomuerit; num oculi ejus obcæcati sint; num obmutuerit; num per nares auresve sanguis ei effluxerit; num conciderit; num sine sensu quasi dormiens jacuerit. Hæc enim non nisi osse fracto eveniunt. Atque, ubi inciderunt, scire licet, necessariam, sed difficilem curationem esse. Si vero etiam torpor accessit; si mens non constat, si nervorum vel resolutio vel distentio secuta est; verisimile est, etiam cerebri membranam esse violatam: eoque in angusto magis spes est. At, si nihil horum secutum est, & jam potest dubitari, an os fractum sit; & protinus considerandum est, lapide, an ligno, an ferro, an alio telo percussum sit, & hoc ipso lævi an aspero, mediocri an vastiore, vehementer an leviter. quia quo mitior ictus fuit, eo facilius os ei restitisse credibile est. Sed nihil tamen melius est, quam certiore id nota explorare. Ergo, qua plaga est, demitti specillum oportet, neque nimis tenue, neque acutum; ne, cum in quosdam naturales sinus inciderit, opinionem fracti ossis

oſſis fruſtra faciat: neque nimis plenum; ne parvulæ rimulæ fallant. Ubi ſpecillum ad os venit, ſi nihil niſi læve & lubricum occurrit, integrum id videri poteſt: ſi quid aſperi eſt, utique qua ſuturæ non ſint, fractum os eſſe teſtatur.

A ſuturis ſe deceptum eſſe, Hippocrates memoriæ tradidit, more ſcilicet magnorum virorum, & fiduciam magnarũ rerum habentium. Nam levia ingenia, quia nihil habent, nihil ſibi detrahunt. Magno ingenio, multaque nihilominus habituro, convenit etiam ſimplex veri erroris confeſſio; præcipueque in eo miniſterio, quod utilitatis cauſa poſteris traditur; ne qui decipiantur eadem ratione, qua quis ante deceptus eſt. Sed hæc quidem alioquin memoria magni profeſſoris, uti interponeremus, effecit.

Poteſt autem ſutura eo nomine fallere, quia æque aſpera eſt; ut aliquis hanc eſſe, etiamſi rima eſt, exiſtimet eo loco, quo ſubeſſe hanc veriſimile eſt Ergo eo nomine decipi non oportet: ſed os deoperire tutiſſimum eſt. Nam neque utique certa ſedes, ut ſupra poſui, ſuturarum eſt: & poteſt idem & naturaliter commiſſum & ictu fiſſum eſſe, juxtave aliquid fiſſum habere. Quin aliquando etiam, ubi ictus fuit vehementior, quamvis ſpecillo nihil invenitur, tamen aperire commodius eſt. At, ſi ne tum quidem rima manifeſta eſt, inducendum

cendum ſuper os atramentum ſcriptorium eſt, deinde ſcalpro id deradendum. nigritiem enim continet, ſi quid fiſſum eſt.

Solet etiam evenire, ut altera parte fuerit ictus, & os altera fiderit. Itaque, ſi graviter aliquis percuſſus eſt, ſi mala indicia ſubſecuta ſunt, neque ea parte, qua cutis diſciſſa eſt, rima reperitur; non incommodum eſt, parte altera conſiderare, num quis locus mollior ſit, & tumeat; eumque aperire: ſiquidem ibi fiſſum os reperietur. Nec tamen magno negocio cutis ſaneſcit. etiamſi fruſtra ſecta eſt. Os fractum, niſi ſuccurſum eſt, gravibus inflammationibus afficit, difficiliuſque poſtea tractatur.

Raro, ſed aliquando tamen, evenit, ut os quidem totum integrum maneat, intus vero ex ictu vena aliqua in cerebri membrana rupta aliquid ſanguinis mittat; iſque ibi concretus magnos dolores moveat, & oculos quibuſdam obcæcet. Sed fere contra id dolor eſt, &, eo loco cute inciſa, pallidum os reperitur. ideoque id quoque os excidendum eſt. Quacumque autem de cauſa curatio hæc neceſſaria eſt, ſi nondum ſatis cutis patefacta eſt, latius aperienda eſt, donec, quicquid læſum eſt, in conſpectu ſit. In quo ipſo videndum eſt, ne quid ex ipſa membranula, quæ ſub cute calvariam cingit, ſuper os relinquatur: ſiquidem hæc ſcalpro terebriſve lacerata vehementes febres cum inflammationibus exci-

excitat. Itaque eam commodius eſt ex toto ab oſſe deduci. Plagam, ſi ex vulnere eſt, talem neceſſe eſt habeamus, qualem acceperimus. Si manu facienda eſt, ea fere commodiſſima eſt, quæ duabus tranſverſis lineis literæ X figuram accipit; ut deinde à ſingulis procedentibus angulis cutis ſubſecetur.

Inter quæ, ſi ſanguis fertur, ſpongia ſubinde in aceto tincta cohibendus eſt, occupanduſque objectis linamentis, & caput altius excitandum. Neque id vitium ullum metum, niſi inter muſculos, qui tempora continent, adfert: ſed ibi quoque nihil tutius fit.

In omni vero fiſſo fractove oſſe, protinus antiquiores medici ad ferramenta veniebant, quibus id exciderent. Sed multo melius eſt, ante emplaſtra experiri, quæ calvariæ cauſa componuntur. eorumque aliquod oportet ex aceto mollitum per ſe ſuper fiſſum fractumve os imponere: deinde ſuper id, aliquanto latius quam vulnus eſt, eodem medicamento illitum linteolum, & præterea ſuccidam lanam aceto tinctam: tunc vulnus deligare, & quotidie reſolvere; ſimiliterque curare uſque ad diem quintum. A ſexto die etiam vapore aquæ calidæ per ſpongiam fovere: cæteraque eadem facere. Quod ſi caruncula increſcere cœperit, & febricula aut ſoluta fuerit, aut levior, & cupiditas cibi reverterit, ſatiſque ſomni accedat, in eodem medicamento

erit

erit perseverandum. Procedente deinde tempore emolliendum id emplastrum, adjecto cerato ex rosa facto; quo facilius carnem producat. nam per se reprimendi vim habet. Hac ratione sæpe rimæ callo quodam implentur; estque ea ossis velut cicatrix. & latius fracta ossa, si qua inter se non cohærebunt, eodem callo glutinantur. estque id aliquanto melius velamentum cerebro, quam caro, quæ exciso osse increscit. Si vero sub prima curatione febris intenditur, brevesque somni, & iidem per somnia tumultuosi sunt, ulcus madet, neque alitur, & in cervicibus glandulæ oriuntur, magni dolores sunt, cibique super hæc fastidium increscit; tum demum ad manum scalprumque veniendum est.

Duo vero sub ictu calvariæ pericula sunt; ne vel findatur vel medium desidat. Si fissum est, possunt oræ esse compressæ: vel quia altera super alteram excessit; vel etiam, quia vehementer rursus se commiserunt. Ex quo evenit, ut humor ad membranam quidem descendat, exitum vero non habeat; ac sic eam irritet, & graves inflammationes moveat.

At ubi medium os desedit, eandem cerebri membranam urget: interdum etiam ex fractura quibusdam velut aculeis pungentibus. His ita succurrendum est, ut tamen quam minimum ex osse dematur. Ergo, si ora alteri insedit, satis est id, quod emi-

eminet, plano scalpro excidere. Quo sublato, si rima hiat aliquantum, curationi satis est. At, si oræ inter se comprimuntur, à latere ejus, interposito digiti spatio, terebra foramen faciendum est: ab eoque scalper duabus lineis ad rimam agendus, ad similitudinem literæ Λ; sic, ut vertex ejus à foramine, basis ad rimam sit.

Quod si rima longius patet, ab altero foramine rursus similis sinus fieri debebit: & ita nihil latere sub eo osse confractum potest, abundeque exitus datur intus lædentibus. Ne si fractum quidem os desedit, totum excidi necesse est: sed, sive totum perfractum est, & ab alio ex toto recessit, sive circumpositæ calvariæ inhæret exigua parte, ab eo, quod naturaliter se habet, scalpro dividendum est. Deinde in eo, quod desedit, juxta rimam, quam fecimus, foramina facienda sunt, si in angusto noxa est, duo; si latius patet, tria; septaque eorum excidenda: & tum scalper utrinque ad rimam agendus sic, ut lunatum sinum faciat, imaque pars ejus intus ad fracturam, cornua ad os integrum spectent. Deinde, si qua labant, & ex facili removeri possunt, forcipe ad id facto colligenda sunt, maximeque ea, quæ acuta membranam infestant. Si id ex facili fieri non potest, subjicienda lamina est, quam custodem ejus membranæ esse, proposui: & super eam, quicquid spinosum est, & intus eminet, exciden-

cidendum est. eadem lamina, quicquid deorsum insedit, attollendum. Hoc genus curationis efficit, ut, qua parte fracta ossa tamen inhærent, solidentur: qua parte abrupta sunt, sine ullo tormento sub medicamentis tempore excidant, spaciumque inter hæc satis illis magnum ad extrahendam saniem relinquatur, plusque in osse propugnaculi cerebrum habeat, quam habiturum fuit, eo exciso.

His factis, ea membrana acri aceto respergenda est; ut, sive aliquid sanguinis ex ea profluit, cohibeatur, sive intus concretus cruor remanet, discutiatur: tum idem medicamentum eodem modo, qui supra positus est, mollitum, ipsi membranæ imponendum est: cæteraque eodem modo facienda sunt, quæ ad linteolum illitum, & lanam succidam pertinent: collocandusque is loco intepido: & curandum quotidie vulnus; bis etiam, æstate.

Quod si membrana per inflammationem intumuerit, infundenda erit rosa tepida. Si usque eo tumebit, ut super ossa quoque emineat, coercebit eam bene trita lenticula, vel folia vitis contrita, & cum recenti vel butyro, vel adipe anserino mixta: cervixque molliri debebit liquido cerato, ex irino facto. At, si parum pura membrana videbitur, par modus ejus emplastri & mellis miscendus erit; idque superinfundendum; ejusque continendi causa unum

aut alterum linamentum injiciendum; & ſuper linteolo, cui emplaſtrum illitum ſit, contegendum. Ubi ſatis pura membrana eſt, eadem ratione adjiciendum emplaſtro ceratum, ut carnem producat.

Quod ad abſtinentiam vero, & primos ulterioreſque cibos potioneſque pertinet, eadem, quæ in vulneribus præcepi, ſervanda ſunt: eo magis, quo periculoſius hæc pars afficitur. Quinetiam, cum jam non ſolum ſuſtineri, ſed ali cibis quoque oportebit, tamen erunt vitanda, quæcunque mandenda ſunt: item fumus, & quicquid excitat ſternutamentum. Spem vero certam faciunt, membrana mobilis ac ſui coloris, caro increſcens rubicunda, facilis motus maxillæ atque cervicis. Mala ſigna ſunt, membrana immobilis, nigra, vel livida; vel aliter coloris corrupti; dementia, acris vomitus, nervorum vel reſolutio vel diſtentio, caro livida, maxillarum rigor, atque cervicis. Cætera, quæ ad ſomnum, cibi deſiderium, febrem, puris colorem attinent, eadem, quæ in cæteris vulneribus, vel ſalutaria, vel mortifera ſunt.

Ubi bene res cedit, incipit ab ipſa membrana; vel, ſi os eo loco duplex eſt, inde quoque caro increſcens id, quod inter oſſa vacuum eſt, replet: nonnunquam etiam ſuper calvariam excreſcit. Quod ſi incidit, inſpergenda ſquama æris eſt, ut id reprimat & cohibeat, eaque carni ſuperdanda,

quæ

quæ ad cicatricem perducant. Omnibusque ea locis commode inducitur, excepta frontis ea parte, quæ paululum super id est, quod inter supercilia est. Ibi enim vix fieri potest, ut non per omnem ætatem sit exulceratio: quæ linteolo, medicamentum habente, contegenda erit. Illa utique, capite fracto, servanda sunt, ut, donec jam valida cicatrix erit, vitentur sol, ventus, frequens balneum, major vini modus.

CAP. V.

De Naso fracto.

In naribus vero, & os, & cartilago frangi solet, & quidem modo adversa, modo à latere. Si adversa fracta sunt, alterumve ex his, nares desidunt, difficulter spiritus trahitur. Si à latere os fractum est, is locus cavus est: si cartilago, in alteram partem nares declinantur.

Quicquid è cartilagine concidit, excitandum leniter est, aut subjecto specillo, aut duobus digitis utrinque compressis: deinde in longitudinem implicata linamenta, & molli pellicula cincta circumsutaque, intus injicienda sunt; aut eodem modo compositum aliquid ex arido penicillo; aut grandis pinna, gummi, vel fabrili glutine illita, & molli pellicula circumdata, quæ desidere cartilaginem non sinunt. Sed, si adversa ea fracta est, æqua-

liter utraque naris implenda est. Si à latere, id, quod inseritur, crassius esse debet ab ea parte, in quam nasus jacet, ab altera tenuius. Extrinsecus autem circumdanda habena est mollis, medio illita mixtis inter se simila & thuris fuligine: eaque ultra aures ducenda, & fronti duobus capitibus agglutinanda est. id enim corpori quasi gluten inhærescit, &, cnm induruit, nares commode continet. Sin, quod intus inditum est, lædit, sicut maxime fit, ubi interior cartilago perfracta est, exercitatæ nares eadem tantummodo habena continendæ sunt: deinde, post quatuordecim dies idipsum demendum est. Resolvitur autem aqua calida; eaque tumens locus quotidie fovendus est.

Sin os fractum est, id quoque digitis in suam sedem reponendum est: atque ubi adversum id ictum est, utraque naris implenda est; ubi à latere, ea, in quam os impulsum est: imponendumque ceratum, & paulo vehementius deligandum est; quia callus eo loco non ad sanitatem tantummodo, sed etiam ad tumorem increscit. à tertio die fovendum id aqua calida est, tantoque magis, quanto propius esse sanitati debet. Quod si plura erunt fragmenta, nihilominus intrinsecus singula in suas sedes digitis erunt compellenda; imponendaque extrinsecus eadem habena, & super eam ceratum; neque ultra fascia adhibenda est. At,

At, si quod fragmentum undique resolutum cum cæteris non glutinabitur, intelligetur quidem ex humore, qui multos ex vulnere feretur; vulsella vero extrahetur: finitisq; inflammationibus, imponetur aliquod medicamentum ex iis, quæ leniter reprimunt. Pejus est, ubi aut ossi aut cartilagini fractæ cutis quoque vulnus accessit, id admodum raro fit. Si incidit, illa quidem nihilominus eadem ratione in suas sedes excitanda sunt: cuti vero superimponendum emplastrum aliquod ex his, quæ recentibus vulneribus accommodata sunt: sed insuper nullo vinculo deligandum est.

CAP. VI.

De Auribus fractis.

In aure quoque interdum rumpitur cartilago. Quod si incidit, antequam pus oriatur, imponendum glutinans medicamentum est. sæpe enim suppurationem prohibet, & aurem confirmat. Illud & in hac & in naribus ignorari non oportet; non quidem cartilaginem ipsam glutinari, circa tamen carnem increscere, solidarique eum locum. Itaque, si cum cute cartilago rupta est, cutis utrinque suitur. Nunc autem de ea dico, quæ, cute integra, frangitur. In ea vero si jam pus natum est, aperienda altera parte cutis; & ipsa cartilago contra lunata plaga excidenda est: deinde utendum est medicamento leniter sanguinem

ſupprimente, quale lycium eſt aqua dilutum, donec ſanguis fluere deſinat: tum imponendum linteolum cum emplaſtro, ſic, ut pingue omne vitetur: & à parte poſteriore lana mollis auri ſubjicienda eſt, quæ, quod eſt inter hanc & caput, compleat: tum leniter ea deliganda eſt; & à tertio die, vapore, ut in naribus poſui, fovenda. Atque in his quoque generibus abſtinentia primis temporibus neceſſaria eſt, donec inflammatio finiatur.

CAP. VII.

De Maxilla fracta, & quibuſdam ad omnia oſſa pertinentibus.

Ab his ad maxillam venturus indicanda quædam puto communiter ad omnia oſſa pertinentia, ne ſæpius eadem dicenda ſint. Omne igitur os, modo rectum, ut lignum in longitudinem finditur; modo frangitur tranſverſum; interdum obliquum: atque id ipſum nonnunquam retuſa habet capita, nonnunquã acuta. quod genus peſſimum eſt: quia neque facile committuntur, quæ nulli retuſo innituntur; & carnem vulnerant, interdum quoque nervum aut muſculum. Quinetiam aliquando plura fragmenta à fragmento fiunt. Sed in aliis quidem oſſibus ex toto ſæpe fragmentum à fragmento recedit: Maxillæ vero ſemper aliqua parte etiam vexata, oſſa inter ſe cohærent.

Igi-

Igitur inprimis digitis duobus utrinque prementibus, & ab ore, & à mento, omnia oſſa in ſuam ſedem compellenda ſunt: deinde, ſi maxilla tranſverſa fracta eſt (ſub quo caſu fere dens ſuper proximum dentem excidit) ubi ea in ſuam ſedem collocata eſt, duo proximi dentes; aut, ſi hi labant, ulteriores inter ſe ſeta deligandi ſunt. id in alio genere fracturæ ſupervacuum eſt. cætera eadem facienda. Nam linteolum duplex, madens vino & oleo, ſuperinjiciendum eſt, cumque eo ſimila & thuris fuligo: deinde aut faſcia, aut mollis habena, medio in longitudinem inciſa, ut utrinque mentum complectatur; & inde capita ejus ſupra caput adducta ibi ligentur.

Illud quoque ad omnia oſſa pertinens dictum erit; famem primum eſſe neceſſariam: deinde, à die tertio, humidum cibum; ſublata inflammatione, paulo pleniorem, eumque, qui carnem alat: vinum per omne tempus eſſe alienum. Deinde tertio die reſolvi debere, foverique per ſpongiam vapore calidæ; eademque, quæ primo foverant, ſuperdari: idem quinto die fieri, & donec inflammatio finiatur; quæ vel nono die, vel ſeptimo fere ſolvitur: ea ſublata, rurſus oſſa eſſe tractanda, ut, ſi quod fragmentum loco ſuo non eſt, reponatur. neque id eſſe ſolvendum, niſi duæ partes ejus temporis, intra quod quæque oſſa conſeruntur, tranſierint.

Fere verò inter quartumdecimum & unum & vigeſimum diem ſaneſcunt, maxilla, malæ, jugulum, pectus, latum os ſcapularum, coſtæ, ſpina coxarum, os tali, calx, manus, planta: inter vigeſimum & trigeſimum diem, crura, brachiaque: inter ſeptimum & vigeſimum & quadrageſimum, humeri & femora.

Sed de maxilla illud quoque adjiciendum eſt, quod humidus cibus diu aſſumendus ſit. Atque etiam, cum tempus proceſſit, in lagano ſimilibuſque aliis perſeverandum eſt, neque quicquam edendum, donec ex toto maxillam callus firmaverit. Itemque, primis utique diebus, habendum ſilentium.

CAP. VIII.

De Jugulo fracto.

JUGULUM vero, ſi tranſverſum fractum eſt, nonnunquam per ſe recte coit, & , niſi movetur, ſanari ſine vinctura poteſt: nonnumquam vero, maximeque ubi motum eſt, elabitur; fereque id, quod à pectore eſt, ſuper id, quod ab humero eſt, in poſteriorem partem inclinatur. Cujus ea ratio eſt, quod per ſe non movetur; ſed cum humeri motu conſentit. Itaque, eo conſiſtente, ſuper id humerus agitatur. Raro vero admodum in priorem partem jugulum inclinatur; adeo ut magni profeſſores nunquam ſe vidiſſe memoriæ mandaverint. Sed

locu-

locuples tamen ejus rei author Hippocrates est.

Verum, ut dissimilis uterque casus est, sic quædam dissimilia requirit. Ubi ad scapulas jugulum tendit, simul dextra manu plana propellendus in posteriorem partem humerus est, & illud in priorem attrahendum. Ubi ad pectus conversum est, ipsum quidem retro dandum, humerus autem in priorem partem adducendus est:ac, si is inferior est, non id, quod à pectore est, deprimendum est, quia immobile est; sed humerus ipse attollendus; sin autem superior est, id, quod à pectore est, implendum lana, & humerus ad pectus deligandus est. Si acuta fragmenta sunt, incidi contra cutis debet; & ex ossibus ea, quæ carnem vulnerant, præcidenda; tum retusa ossa committenda sunt; si quod ab aliqua parte eminet, opponendum est triplex linteolum in vino & oleo tinctum. Si plura fragmenta sunt, excipienda sunt ex ferula facto canaliculo, eodemque intus incerato, ne fascia diducatur. quæ jugulo composito circumdanda est sæpius potius, quam valentius. quod ipsum quoque in omnibus fractis perpetuum est. A dextro vero jugulo, si id fractum est, ad alam sinistram; à sinistro, ad dexteram, rursusque sub ala sua fascia dari debet: post hæc, si jugulum ad scapulas inclinatum est, brachium ad latus; si in partem priorem, ad cervicem deligandum est: su-

ſupinuſque homo collocandus. cætera eadem facienda, quæ ſupra comprehenſa ſunt;

2. De diverſis oſſium curis.

Sunt vero plura oſſa fere immobilia, vel dura, vel cartilaginoſa, quæ vel franguntur, vel forantur, vel colliduntur, vel finduntur; ut malæ, pectus, latum os ſcapularum, coſtæ, ſpina coxarum, os tali, calx, manus, planta. Horum omnium eadem curatio eſt. Si ſupra vulnus eſt, id ſuis medicamentis nutriendum eſt. quo ſaneſcente, rimas quoque oſſis, aut, ſi quod foramen eſt, callus implet. Si cutis integra eſt, &, os læſum eſſe, ex dolore colligimus; nihil aliud, quam quieſcendum; imponendumque ceratum eſt, & leniter deligandum, donec ſanitate oſſis dolor finiatur.

CAP. IX.

De Coſtis fractis.

PROPRIE tamen quædam de coſtis dicenda ſunt; quia juxta viſcera ſunt, & gravioribus periculis is locus expoſitus eſt. Coſta igitur interdum ſic finditur, ut ne ſummum quidem os, ſed interior pars ejus, quæ rara eſt, lædatur: interdum ſic, ut eam totam is caſus perruperit. Si tota fracta non eſt, nec ſanguis expuitur, nec febricula ſequitur, nec quicquam ſuppurat, niſi admodum raro, nec dolor magnus eſt; tactu tamen is locus leviter indoleſcit: ſed abunde eſt eadem, quæ ſupra

ſcrip-

scripta sunt, facere; & à media fascia incipere deligare, ne in alterutram partem hæc cutem inclinet. Ab uno vero & vigesimo die, quo utique os esse debet glutinatum, id agendum cibis uberioribus est, ut corpus quam plenissimum fiat, quo melius os vestiat: quod illo loco tenerum adhuc injuriæ sub tenui cute expositum est. Per omne autem tempus curationis, vitandus clamor, sermo quoque, tumultus, ira, motus vehementior corporis, fumus, pulvis, & quicquid vel tussim vel sternutamentum movet: ne spiritum quidem magnopere continere expedit.

At, si tota costa perfracta est, casus asperior est. Nam & graves inflammationes, & febris, & suppuratio, & sæpe vitæ periculum sequitur, & sanguis spuitur. Ergo, si vires patiuntur, ab eo brachio, quod super eam costam est, sanguis mittendus est: si non patiuntur, alvus, tamen sine ullo acri, ducenda est; diutiusque inedia pugnandum. Panis vero ante septimum diem non assumendus; sed una sorbitione vivendum: imponendumque ei loco ceratum ex lycio factum, cui cocta quoque resina adjecta sit, aut Polyarchi malagma; aut panni ex vino & rosa & oleo; superque imponenda lana succida mollis, & duæ fasciæ à mediis orsæ, minimeque adstrictæ. Multo vero magis omnia vitanda, quæ supra posui; adeo, ut ne spiritus quidem sæpius movendus sit.

ſit. Quod ſi tuſſis infeſtabit, ad id potio ſumenda erit, vel ex trixagine, vel ex ruta, vel ex herba ſtœchade, vel ex cumino & pipere. Gravioribus vero doloribus urgentibus, cataplaſma imponi quoque conveniet, vel ex lolio, vel ex hordeo, cui pinguis fici tertia pars ſit adjecta. Et id quidem interdiu ſuperjacebit: noctu vero idem aut ceratum, aut malagma, aut panni; quia poteſt cataplaſma decidere. Ergo quotidie quoque reſolvetur, donec jam cerato aut malagmate poſſimus eſſe contenti. Et decem quidem diebus extenuabitur fame corpus; ab undecimo vero ali incipiet. ideoque etiam laxior, quam primo, faſcia ſit, qua ligabitur. Fereque ea curatione ad quadrageſimum diem perveniet.

Sub qua ſi metus erit ſuppurationis, plus malagma, quam ceratum ad digerendum proficiet. Si ſuppuratio vicerit, neque per quæ ſupra ſcripta ſunt, diſcuti potuerit; omnis mora vitanda erit, ne os infra vitietur: ſed, qua parte maxime tumebit, demittendum erit candens ferramentum, donec ad pus perveniat; idque effundendum. Si nuſquam tumor ſe oſtendit, ubi maxime pus ſubſit, ſic intelligemus. creta cimolia totum locum illinemus, & ſiccari patiemur: quo loco maxime humor intus perſeverabit, ibi pus proximum erit; eoque uri debebit. Si latius aliquid abſcedet, duobus aut tribus locis erit perforandum; demit-

tendumque linamentum, aut aliquid ex penicillo. quod ſummum lino ſit devinctum, ut facile educatur. Reliqua eadem, quæ in cæteris aduſtis, facienda ſunt. Ubi purum erit ulcus, ali corpus debebit, ne tabes, pernicioſa futura, id malum ſubſequatur. Nonnunquam etiam, levius ipſo oſſe affecto, & inter initia neglecto, non pus, ſed humor quidam mucco ſimilis, intus coit; molleſcitque contra cutis. In qua ſimili uſtione utendum eſt.

2. *De Spina fracta.*

In ſpina quoque eſt, quod proprie notemus. Nam ſi quid ex vertebra excidit, aut aliquo modo fractum eſt, locus quidem concavus fit; punctiones autem in eo ſentiuntur: quia neceſſe eſt ea fragmenta ſpinoſa eſſe. quo fit, ut homo in anteriorem partem ſubinde nitatur. Hæc noſcendæ rei cauſa ſunt. Medicamentis vero iiſdem opus eſt, quæ prima parte hujus capitis expoſita ſunt.

CAP. X.

De Humerorum, brachiorum, femorum, crurum, digitorum fractorum, vel evulſorum, communibus curationibus

SIMILES rurſus ex magna parte caſus curationeſque ſunt humeris & femoribus. Communia etiam quædam humeris, brachiis, femoribus, cruribus, digitis: ſiquidem ea minime pericoloſe media frangun-

guntur: at, quo propior fractura capiti vel superiori vel inferiori est, eo pejor est. nam & majores dolores adfert, & difficilius curatur. Earum maxime tolerabilis est simplex, eaque transversa: pejor, ubi obliqua, atque ubi fragmenta: pessima, ubi eadem acuta sunt. Nonuunquam autem fracta in his ossa in suis sedibus remanent: multo sæpius excidunt, aliudque super aliud efferuntur. idque ante omnia considerari debet: & sunt notæ certæ. Si suis sedibus sunt mota, resima, punctionisque sensum repræsentant, & tactu inæqualia sunt. Si vero non adversa, sed obliqua junguntur (quod fit, ubi loco suo non sunt) membrum id altero latere brevius est, & musculi ejus tument.

Ergo, si hoc deprensum est, protinus id membrum oportet extendere. Nam nervi musculique, intenti per ossa, contrahuntur: neque in suum locum veniunt, nisi illos per vim aliquis intendit. Rursus, si primis diebus id omissum est, inflammatio oritur. Sub qua & difficile, & periculose, vis nervis adhibetur. nam distentio nervorum vel cancer sequitur; vel certe, cum mitissime agitur, pus. itaque, si ante reposita ossa non sunt, post eam reponenda sunt. Intendere autem digitum vel aliud quodque membrum, si adhuc tenerum est, etiam unus homo potest; cum alteram partem dextra, alteram sinistra prendit. Valentius membrum duobus eget, qui in diversa con-

ten-

tendant. Si firmiores nervi sunt, ut in viris robustis, maximeque eorum feminibus & cruribus evenit; habenis quoque, vel lineis fasciis utrinque capita articulorum deliganda, & per plures & in diversa ducenda sunt. Ubi vero paulo longius, quam naturaliter esse debet, membrum vis fecit; tum demum ossa manibus in suam sedem compellenda sunt: indiciumqne ossis repositi est dolor sublatus. At membrum alteri æquatum, involvendum duplicibus triplicibusve pannis in vino & oleo tinctis: quos lineos esse, commodius est.

Fere vero fasciis sex opus est. Prima brevissima adhibenda: quæ circa fracturam ter voluta sursum versum feratur, & quasi in cochleam serpat; satisque est, eam ter hoc quoque modo circuire. Altera dimidio longior ea: quæ, si qua parte os eminet, ab ea, si totum æquale est, undelibet super fracturam incipere debet, priori adversa, deorsumque tendere; atque iterum ad fracturam reversa, in superiore parte ultra priorem fasciam desinere. Super has injiciendum latiore linteo ceratum est, quod eas contineat. Ac, si qua parte os eminet, triplex ei pannus objiciendus, eodem vino & oleo madens. Hæc tertia fascia comprehendenda sunt, quartaque, sic, ut semper insequens priori adversa sit, & tertia tantum in inferiore parte, tres in superiore finiant: quia satius est sæpius circuire, quam

quam adstringi: siquidem id, quod adstrictum est, alienatur, & cancro opportunum est. Articulum autem quamminime vincire opus est: sed, si juxta hunc os fractum est, necesse est.

Deligatum vero membrum in diem tertium continendum est. Eaque vinctura talis esse debet, ut primo die nihil offenderit, non tamen laxa visa sit; secundo laxior; tertio jam pene resoluta. Ergo tum rursum id membrum deligandum, adjiciendaque prioribus quinta fascia est, iterumque quinto resolvendum est, & tum sex fasciis involvendum, sic, ut tertia & quinta infra, cæteræ supra finiantur. Quotiescunque autem solvitur membrum, calida aqua fovendum est. Sed, si juxta articulum fractura est, diu instillandum vinum est, exigua parte olei adjecta, eademque omnia facienda, donec ab eo inflammatio solvatur, vel tenuius quoque, quam ex consuetudine, id membrum fiat. quod si septimus dies non dedit, certe nonus exhibet. tum facillime ossa tractantur.

Rursus ergo, si parum commissa sunt, committi debent: si qua fragmenta eminent, in suas sedes reponenda sunt: deinde eodem modo membrum deligandum, ferulæque superaccommodandæ sunt, quæ fissæ circumpositæque ossa in sua sede contineant: &, in quam partem fractura inclinat, ab ea latior valentiorque ferula imponen-

ponenda eſt. Eaſque omnes circa articulum eſſe oportet reſimas, ne hunc lædant, nec ultra adſtringi, quam ut oſſa contineant: & cum ſpatio laxentur, tertio quoque die paulum habenis ſuis coartari; ac, ſi nulla prurigo, nullus dolor eſt, ſic manere, donec duæ partes ejus temporis, quo os quodque conſervet, compleantur: poſtea levius aqua calida fovere, quia primo digeri materiam opus eſt, tum evocari. Ergo cerato quoque liquido id leniter eſt ungendum, perfricandaque ſumma cutis eſt; laxiuſque id deligandum eſt. Tertio quoque die ſolvendum, ſic, ut remota calida aqua, cætera eadem fiant; tantummodo ſingulæ faſciæ, quoties reſolutæ fuerint, ſubtrahantur.

2. *De Humero fracto.*

Hæc communia ſunt: illa propria, Siquidem humerus fractus eſt, non ſic, ut membrum aliud, intenditur: ſed homo collocatur alto ſedili, medicus autem humiliore adverſus. Una autem faſcia, brachium amplexa, ex cervice ipſius, qui læſus eſt, id ſuſtinet: altera, ab altera parte ſuper caput data, ibi accipit nodum: tertia vincto imo humero deorſum demittitur, ibi quoque capitibus ejus inter ſe vinctis. Deinde ab occipitio ipſius, miniſter ſub ea faſcia, quam ſecundo loco poſui, porrecto, ſi dexter humerus ducendus eſt, dextro, ſi ſiniſter, ſiniſtro brachio, demiſſum inter femi-

femina ejus, qui curatur, baculum tenet: medicus ſuper eam faſciam, de qua tertio loco dixi, plantam injicit dextram, ſi ſiniſter, ſiniſtram, ſi dexter humerus curatur; ſimulque alteram faſciam miniſter attollit, alteram premit medicus: quo fit, ut leniter humerus extendatur. Faſciis vero, ſi medium aut imum os fractum eſt, brevioribus opus eſt; ſi ſummum, longioribus: ut ab eo ſub altera quoque ala per pectus ad ſcapulas porrigantur. Protinus vero brachium, cum deligatur, ſic inclinandum eſt, ut id, quod afficitur, ante faſciis quoque ſic figuratum ſit, ne poſtea ſuſpenſum aliter, atque cum deligabatur, humerum inclinet: brachioque ſuſpenſo, ipſe quoque humerus ad latus leniter deligandus eſt. per quæ fit, ut minime moveatur: ideoque oſſa ſic ſe habent, ut aliquis compoſuit. Cum ad ferulas ventum eſt, extrinſecus eſſe earum longiſſimæ debent: à lacerto breviores; ſed ſub ala breviſſimæ. Sæpiuſque reſolvendæ ſunt, ubi in vicinia cubiti humerus fractus eſt, ne ibi nervi rigeſcant, & inutile brachium efficiatur. Quoties ſolutæ ſunt, fractura manu continenda; cubitus aqua calida fovendus, & molli cerato perfricandus; ferulæque vel omnino non imponendæ contra eminentia cubiti, vel aliquanto breviores ſint.

3. *De Brachio fracto.*

At, ſi brachium fractum eſt, in primis conſi-

conſiderandum eſt, alterum os, an utrunque comminutum ſit: non quo alia in ejuſmodi caſu curatio ſit admovenda; ſed primum, ut valentius extendatur, ſi utrunque os fractum eſt: quia neceſſe eſt minus nervos contrahi altero oſſe integro, eoſque intendente: deinde, ut curioſius omnia in continendis oſſibus fiant, ſi neutrum alteri auxilio eſt. nam, ubi alterum integrum eſt, plus opis in eo, quam in faſciis feruliſque eſt. Deligari autem brachium debet, paululum pollice ad pectus inclinato; ſiquidem is maxime brachii naturalis habitus ſit: idque involutum mitella commodiſſime excipitur. quæ latitudine ipſa brachio, perangustis capitibus collo injicitur: atque ita commode brachium ex cervice ſuſpenſum eſt. Idque paulum ſupra cubiti alterius regionem pendere oportet.

4. *De Cubito fracto.*

Quod ſi ex ſummo cubito quid fractum ſit, glutinare id vinciendo alienum eſt. fit enim brachium immobile. Ac, ſi nihil aliud quam dolori occurendum eſt, idem, qui fuit, ejus uſus eſt.

5. *De Cruribus Femoribuſque fractis.*

In crure æque ad rem pertinet, alterum ſaltem os integrum manere. commune vero ei femorique eſt, quod, ubi deligatum eſt, in canalem conjiciendum eſt. Is canalis ab inferiori parte foramina habere debet,

bet, per quæ, ſi quis humor exceſſerit deſcendat: & à planta moram, quæ ſimul & ſuſtineat eam, & delabi non patiatur: & à lateribus cava, per quæ loris datis, moræ quædam crus femurque, ut collocatum eſt, detineant. Eſſe etiam is debet, à planta, ſi crus fractum eſt, circa poplitem; ſi femur, uſque ad coxam; ſi juxta ſuperius caput femoris, ſic, ut ipſa quoque ei coxa inſit. Neque tamen ignorari oportet, ſi femur fractum eſt, fieri brevius; quia nunquam in antiquum ſtatum revertitur: ſummiſque digitis poſtea cruris ejus inſiſti. ex quo multa debilitas eſt; fœdior tamen, ubi fortunæ negligentia quoque acceſſit.

6. De Digito fracto.

Digitum ſatis eſt ad unum ſurculum deligari poſt inflammationem.

7. Communes curationes ad humeros, brachia. Crura, femina, digitosque confractos pertinentes.

His proprie ad ſingula membra pertinentibus, rurſus iſta communia ſunt: primis diebus fames: deinde tum, cum jam increſcere callum oportet, liberalius alimentum: longa à vino abſtinentia: fomentum aquæ calidæ, dum inflammatio eſt, liberale; cum ea deſiit, modicum: tum etiam longior ulterioribus, è liquido cerato, membris, & mollis tamen unctio. Nec protinus exercendum id membrum, ſed

paulatim ad antiquos usus reducendum est.

Gravius aliquanto est, cùm ossis fracturæ carnis quoque vulnus accessit; maximeque, si id musculi femoris aut humeri senserint. nam & inflammationes multo graviores, & promptiores cancros habent. Ac femur quidem, si ossa inter se cesserunt, fere præcidi necesse est. Humerus vero quoque in periculum venit; sed facilius conservatur. Quibus periculis etiam magis id expositum, quod juxta ipsos articulos ictum est. Igitur curiosius id agendum est, & per mediam plagam musculus transversus præcidendus: sanguis vero, si parum fluxit, mittendus: corpus inedia in decimum diem extenuandum. Ac reliqua quidem membra lentius intendenda, & lenius in his ossa in suam sedem reponenda sunt: his vero neque intendi nervos, neque ossa tractari, satis expedit. ipsique homini permittendum est, ut sic ea collocata habeat, quemadmodum minimum læduntur. Omnibus autem his vulneribus imponendum primo linamentum ex vino madens, cui rosæ paulum admodum adjectum sit: cæteræ eadem. Deliganda fasciis sunt, aliquanto, quam vulnus, laxioribus; scilicet laxius, quam si ea plaga non esset, quantoque facilius & alienari & occupari cancro vulnus potest. numero potius fasciarum id agendum est, ut laxæ quoque æque contineant.

Quod in femore humerove sic fiet, si ossa

ossa forte recte concurrerint: sin aliter se habebunt, eatenus circumdari fascia debebit, ut impositum medicamentum contineat. Cætera eadem, quæ supra scripsi, facienda sunt. præterquam quod neque ferulis, neque canalibus, inter quæ vulnus sanescere non potest; sed pluribus tantummodo & latioribus fasciis opus est: ingerendumque subinde in eas est calidum oleum, & vinum; magisque hoc. In principio fame utendum; vulnus calida aqua fovendum; frigusque omni ratione vitandum est, & transeundum ad medicamenta, quæ puri movendo sunt. Majorque vulneri, quam ossi cura adhibenda. ergo quotidie solvendum nutriendumque est.

Inter quæ si quod parvulum fragmentum ossis eminet, id, si retusum est, in suam sedem dandum: si acutum, ante acumen ejus, si longius est, præcidendum, si brevius, limandum, & utrunque scalpro lævandum: tum ipsum recondendum est. ac, si id manus facere non potest, vulsella quali fabri utuntur, injicienda est acutæ ossis prominentis cuspidi, ab ea parte, qua sima est; ut ea parte, qua gibba est, eminens os in suam sedem compellat. Si id majus est, membranulisque cingitur, sinere oportet has sub medicamentis resolvi, idque os, ubi jam nudatum est, abscindere; quod maturius scilicet faciendum est. potestque ea ratione & os coire, & vulnus

sanesce-

sanescere: illud suo tempore; hoc, prout se habet.

Nonnunquam etiam in magno vulnere evenit, ut fragmenta quædam velut emoriantur, neque cum cæteris coeant quod hic quoque ex modo fluentis hnmoris colligitur. Quo magis necessarium est, sæpius ulcus resolvere, quam nutrire: sequiturque fere, ut id os per se post aliquot dies excidat; aut, cum jam ante misera conditio vulneris sit, tamen id interdum majus diuturniusque faciat. Sæpe etiam integra cute os abrumpitur, protinusque prurigo & dolor oritur. Quare solvere, si accidit, maturius oportet, & fovere aqua, per æstatem, frigida; per hiemem, egelida: deinde ceratum myrteum imponere.

Interdum fractura quibusdam velut aculeis carnem vexat. Quo à prurigine & punctionibus cognito, aperire id medicus, eosque aculeos præcidere necesse habet. Reliqua vero curatio in utroque hoc casu eadem est, quæ, ubi plagam ictus protinus intulit. Puro jam ulcere, cibis his quoque utendum est carnem producentibus. Si brevius adhuc membrum est, & ossa loco suo non sunt, paxillus tenuis & lævissimi generis inter ea demitti debet, sic, ut capite paululum emineat; isque quotidie plenior adigendus est, donec par id membrum alteri fiat. Tum paxillus removendus, vulnusque sanandum est. Cicatrix

vero

vero inducta fovenda aqua frigida est, in qua myrtus, hedera, aliæve similes verbenæ decoctæ sint: illinendumque medicamentum, quod siccet. & magis etiam hic quiescendum, donec id membrum confirmetur.

Si quando vero ossa non conferbuerunt, quia sæpe soluta, sæpe mota sunt, in aperto deinde curatio est. possunt enim coire. Si vetustas occupavit, membrum extendendum est, ut aliquid lædatur: ossa inter se manu dividenda, ut concurrendo exasperentur, &, si quid pingue est, eradatur, totumque id quasi recens fiat. magna tamen cura habita, ne nervi musculive lædantur. Tum vino fovendum est, in quo malicorium decoctum sit; imponendumque idipsum ovi albo mixtum: tertio die resolvendum, fovendumque aqua, in qua verbenæ, de quibus supra dixi, decoctæ sint: quinto die idem faciendum, ferulæque circumdandæ: cætera, & ante, & post, eadem facienda, quæ supra scripsi. Solent tamen interdum adversa inter se ossa confervere: eoque & brevius membrum, & indecorum fit; &, si capita acutiora sunt, assidue puncturæ sentiuntur. Ob quam causam frangi rursus ossa & dirigi debent. Id hoc modo fit. Calida aqua multa id membrum fovetur, & ex cerato liquido perfricatur, intenditurque: inter hæc, medicus pertractans ossa, ut adhuc tenero callo, mani-

bus

bus ea diducit, compellitque id, quod eminet, in suam sedem: &, si parum valuit, ab ea parte, in quam os se inclinat, involutam lana regulam objicit; atque ita deligando, assuescere iterum vetustæ sedi cogit.

Nonnunquam autem recte quidem ossa conferbuerunt, superincrevit vero nimius callus; ideoque locus intumuit. Quod ubi incidit, diu leniterque id membrum perfricandum est ex oleo, & sale, & nitro; multumque aqua calida salsa fovendum; & imponendum malagma, quod digerat; adstrictiusque alligandum: oleribusque, & præterea vomitu utendum per quæ cum carne callus quoque extenuatur: confertque aliquid de sinapi cum ficu in alterum pariter membrum impositum, donec id paulum erodat, eoque evocet materiam. Ubi his tumor extenuatus est, rursus ad ordinem vitæ revertendum est.

CAP. XI.

De Oßibus luxatis.

Ac de fractis quidem ossibus hactenus dictum sit. Moventur autem ea sedibus suis duobus modis. Nam modo, quæ juncta sunt, inter se dehiscunt: ut cum latum os scapularum ab humero recedit; & in brachio, radius à cubito; & in crure, tibia à sura; &, interdum saltu, calcis os à talo; quod raro tamen fit: modo articuli suis se-

dibus

dibus excidunt. Ante de prioribus dicam.

Quorum ubi aliquid incidit, protinus is locus cavus est, depressusque digitus sinum invenit. deinde gravis imflammatio oritur; atque in talo præcipue: siquidem febres quoque, & cancros, & nervorum vel distentiones, vel rigores, qui caput scapulis annectunt, movere consuevit. Quotum vitandorum causa, facienda eadem sunt, quæ in ossibus mobilibus læsis. Atque id ubi incidit, protinus his locis imponenda, quæ supra proposita sunt, ut dolor tumorque per ea tollantur. Nam diducta ossa nunquam rursus inter se junguntur: &, ut aliquid decoris eo loco, sic nihil usus admititur.

Maxilla vero & vertebræ omnesque articuli, cum validis nervis comprehenduntur, excidunt aut vi expulsi, aut aliquo casu nervis vel ruptis, infirmatis; faciliusque in pueris & adolescentulis, quam in robustioribus. Hique elabuntur in priorem & in posteriorem, in interiorem & in exteriorem partem: quidam omnibus modis, quidam certis. Suntque quædam communia omnium signa, quædam propria cujusque. siquidem semper ea parte tumor est, in quam os prorumpit; ea sinus, à qua recessit. Et hæc quidem in omnibus deprehenduntur, alia vero in singulis. quæ, simulatque de quoque dicam, proponenda erunt.

Sed

Sed ut excidere omnes articuli possunt, sic non omnes reponuntur. Caput enim nunquam compellitur, neque in spina vertebra, neque ea maxilla, quæ, utraque parte prolapsa, antequam reponeretur, inflammationem movit. Rursum, qui nervorum vitio prolapsi sunt, compulsi quoque in suas sedes iterum excidunt. Ac, quibus in pueritia exciderunt, neque repositi sunt, minus quam cæteri crescunt: omniumque, quæ loco suo non sunt, caro emacrescit, magisque in proximo membro, quam ulteriore. utputa, si humerus loco suo non est, major in eo ipso fit macies, quam in brachio; major in hoc, quam in manu. Tum pro sedibus, & pro casibus, qui inciderunt, aut major aut minor usus ejus membri relinquitur: quoque in eo plus usus superest, eo minus id extenuatur.

Quicquid autem loco suo motum est, ante inflammationem reponendum est. Si illa occupavit, dum conquiescat, lacessendum non est: ubi finita est, tentandum est in his membris, quæ id patiuntur. Multum autem eo confert & corporis & nervorum habitus. Nam, si corpus tenue, si humidum est, si nervi infirmi, expeditius os reponitur; sed & multo facilius excidit, & postea minus fideliter continetur. Quæ contraria his sunt, melius continent: sed id, quod expulsum est, difficulter admittunt.

Oportet autem ipsam inflammationem levare, succida lana ex aceto superimposita: à cibo, si valentioris articuli casus est, triduo; interdum etiam quinque diebus abstinere: bibere aquam calidam, dum sitis finiatur: curiosiusque hæc facere, his ossibus motis, quæ validis plenisque musculis continentur: si vero etiam febris accessit, multo magis: deinde die quinto fovere ex aqua calida; remotaque lana, ceratum imponere ex cyprino factum; nitro quoque adjecto, donec omnis inflammatio finiatur. Tunc infrictionem ei membro adhibere: cibis uti bonis; uti vino modice: jamque ad usus quoque suos id membrum promovere quia motus, ut in dolore pestifer, sic alias saluberrimus corpori est. Hæc communia sunt: nunc de singulis dicam.

CAP. XII.

De Maxilla luxata.

MAXILLA in priorem partem propellitur, sed modo altera parte, modo utraque. Si altera, in contrariam partem ipsa mentumque inclinatur: dentes paribus non respondent; sed sub his, qui secant, canini sunt. At, si utraque, totum mentum inclinatur, & in exteriorem partem promovetur; inferioresque dentes longius, quam superiores excedunt; intentique temporum musculi apparent.

parent. Primo quoque tempore homo in ſedili collocandus eſt, ſic, ut miniſter à poſteriore parte caput ejus contineat, vel ſic, ut juxta parietem is ſedeat, ſubjecto inter parietem & caput ejus ſcorteo pulvino duro, eoque caput per miniſtrum urgeatur, quo ſit immobilius. tum medici digiti pollices, linteolis vel faſciis, ne dilabantur, involuti in os ejus conjiciendi, cæteri extrinſecus admovendi ſunt. ubi vehementer maxilla apprehenſa eſt, ſi una parte procidit, concutiendum mentum, & ad guttur adducendum eſt: tunc ſimul & caput adprehendendum, &, excitato mento, maxilla in ſuam ſedem compellenda, & os ejus comprimendum eſt, ſic, ut omnia pene uno momento fiant. Sin utraque parte prolapſa eſt, omnia eadem facienda; ſed æqualiter retro eſt maxilla agenda. Repoſito oſſe, ſi cum dolore oculorum & cervicis iſte caſus incidit, ex brachio ſanguis mittendus eſt. Cum omnibus vero, quorum oſſa mota ſunt, primo liquidior cibus conveniat, tum his præcipue: adeo ut ſermo quoque frequens, motu oris temporum nervos lædat.

CAP. XIII.

De Capite luxato.

CAPUT duobus proceſſibus in duos ſinus ſummæ vertebræ demiſſis ſuper cervicem contineri, in prima parte

proposui. Hi processus interdum in posteriorem partem excidunt: quo fit, ut nervi sub occipitio extendantur, & mentum pectori adglutinetur, neque bibere is, neque loqui possit, interdum sine voluntate semen emittat. quibus celerrime mors supervenit. Ponendum autem hoc esse credidi, non quo curatio ejus rei ulla sit; sed ut res indiciis cognosceretur, & non putarent sibi medicum defuisse, si qui sic aliquem perdidissent.

CAP. XIV.

De Spina luxata.

IDEM casus manet eos quorum in spina vertebræ exciderunt. Id enim non potest fieri, nisi & medulla, quæ per medium; & duabus membranulis, quæ per duos à lateribus processus feruntur; & nervis, qui continent, ruptis. Excidunt autem & in posteriorem partem, & in priorem; & supra septum transversum, & infra. Si in utramvis partem exciderint, à posteriore parte vel tumor, vel sinus erit. Si super septum id incidit, manus resolvuntur, vomitus, aut distentio nervorum sequitur, spiritus difficulter movetur; dolor urget, & aures obtusæ sunt. Si sub septo, femina resolvuntur, urina supprimitur, interdum etiam sine voluntate prorumpit. Ex ejusmodi casibus, ut tardius, quam ex capitis, sic tamen intra triduum

duum homo moritur. Nam, quod Hippocrates dixit, vertebra in exteriorem partem prolapsa, pronum hominem collocandum esse, & extendendum, tum calce aliquem super ipsum debere consistere, & intus impellere: in his accipiendum est, quæ paululum excesserunt; non in his, quæ toto loco motæ sunt. Nonnunquam enim nervorum imbecillitas efficit, ut, quamvis non exciderit vertebra, paululum tamen in priorem partem promineat. id non jugulat. Sed ab interiore parte non contingit quidem propelli. Ab exteriore si quid propulsum est, plerunque iterum redit: nisi, quod admodum rarum est, vis nervis destituta est.

CAP. XV.

De Humero luxato.

HUMERUS autem modo in alam excidit, modo in partem priorem. Si in alam delapsus est, ei junctus cubitus recedit ab latere, sursumque ad ejusdem partis aurem cum humero porrigi non potest, longiusque altero id brachium est. Si in priorem partem, summum quidem brachium extenditur, minus tamen, quam naturaliter; difficiliusque in priorem partem quam in posteriorem cubitus porrigitur.

Igitur, si in alam humerus excidit, & vel puerile adhuc est corpus, vel molle, certe imbecillibus nervis intentum est, satis est,

 col-

collocare id in ſedili ; & ex duobus miniſtris alteri imperare, ut caput lati ſcapulatum oſſis leniter reducat ; alteri, ut brachium extendat: ipſum poſteriore parte recidentem, humerum genu ſub ala ejus cogere, ſimulque & latum os, & altera manu brachium ejus ad latus impellere.

At ſi vaſtius corpus, nervive robuſtiores ſunt, neceſſaria eſt ſpatha lignea, quæ & craſſitudinem duorum digitorum habet, & longitudine ab ala uſque ad digitos pervenit. in qua ſumma capitulum eſt rotundum, & leniter cavum ; ut recipere particulam aliquam ex capite humeri poſſit: inque ea bina foramina tribus locis ſunt, inter ſe ſpatio diſtantibus ; in quæ lora mollia conjiciuntur. Eaque ſpatha, faſcia involuta, quo manus tactu lædat, ad alam à brachio dirigitur, ſic, ut caput ejus ſummæ alæ ſubjiciatur : deinde, loris ſuis ad brachium deligatur ; uno loco, paulum infra humeri caput ; altero, paulum ſupra cubitum; tertio, ſupra manum. cui rei protinus intervalla tunc quoque foraminum aptata ſunt. Sic brachium deligatum ſuper ſcalæ gallinariæ gradum trajicitur, ita altæ, ut conſiſtere homo ipſe non poſſit ; ſimulque in alteram partem corpus demittitur, in alteram brachium intenditur : eoque fit, ut capite ligni caput humeri impulſum in ſuam ſedem, modo cum ſono, modo ſine hoc compellatur. Multas eſſe alias rationes

ſcire

ſcire facile eſt uno Hippocrate lecto; ſed non alia magis uſu comprobata eſt.

At, ſi in partem priorem humerus incidit, ſupinus homo collocandus; faſciaque, aut habena, media ala circumdanda eſt, capitaque ejus poſt caput hominis miniſtro tradenda; brachium alteri; præcipiendumque, ut ille habenam, hic brachium extendat: deinde medicus, caput quidem hominis ſiniſtra debet repellere; dextra vero cubitum cum humero attollere, & os in ſuam ſedem compellere. faciliuſque id in hoc caſu, quam in priore revertitur. Repoſito humero, lana alæ ſubjicienda eſt; ſi in interiore parte os fuit, ut ei opponatur; ſi in priore, ut tamen commodius deligetur. Tum faſcia, primum ſub ala obvoluta, caput ejus debet comprehendere, deinde per pectus ad alteram alam, ab eaque ad ſcapulas, rurſuſque ad ejuſdem humeri caput tendere, ſæpiuſque ad eandem rationem circumagi, donec bene id teneat. Vinctus hac ratione humerus commodius continetur, ſi adductus ad latus ſit, & ad id quoque faſcia deligetur.

CAP. XVI.

De Cubito luxato.

In cubito autem tria coire oſſa, humeri, & radii, & cubiti ipſius, ex his, quæ prima parte hujus voluminis poſita ſunt, intelligi potuit. Si cubitus, qui annexus humero eſt, ab hoc excidit, radius, qui

qui adjunctus eſt, interdum diſtrahitur, interdum ſubſiſtit. In omnes vero quatuor partes excidere cubitus poteſt: ſed, ſi in priorem prolapſus eſt, extentum brachium eſt, neque recurvatur: ſi in poſteriorem, brachium curvum eſt, neque extenditur, breviuſque altero eſt; interdum febrem, vomitumque bilis movet: ſi in exteriorem, interioremve, brachium porrectum eſt, ſed paululum in eam partem, à qua os receſſit, recurvatur.

Quicquid incidit, reponendi ratio una eſt (neque in cubito tantum, ſed in omnibus quoque membris longis, quæ per articulum longa teſta junguntur) utrunque membrum in diverſas partes extendere, donec ſpatium inter oſſa liberum ſit; tum id os, quod excidit, ab ea parte, in quam prolapſum eſt, in contrarium impellere. Extendendi tamen alia atque alia genera ſunt, prout nervi valent, aut oſſa huc illucve ſe dederunt. Ac modo manibus ſolis utendum eſt, modo quædam alia adhibenda.

Ergo, ſi in priorem partem cubitus prolapſus eſt, extendi per duas manus, interdum etiam habenis adjectis, ſatis eſt: deinde rotundum aliquid, à lacerti parte ponendum eſt, & ſuper id repente cubitus ad humerum impellendus eſt. At in aliis caſibus commodiſſimum eſt eadem ratione brachium extendere, quæ, fracto humero

ſupra poſita eſt, & tum oſſa reponere.

Reliqua curatio eadem eſt, quæ in omnibus. Celerius tantum ſæpiuſque id reſolvendum eſt; multoque magis aqua calida fovendum, & diutius ex oleo & nitro ac ſale perfricandum. In cubito enim celerius, quam in ullo alio articulo, ſive extra remanſit, ſive intus revertit, callus circumdatur, iſque, ſi per quietem increvit, flexus illius poſtea prohibet.

CAP. XVII.

De Manu luxata.

MANUS quoque in omnes quatuor partes prolabitur. Si in poſteriorem partem excidit, porrigi digiti non poſſunt: ſi in priorem, non inclinantur: ſi in alterutrum latus, manus in contrarium, id eſt, aut ad pollicem, aut ad minimum digitum convertitur, & reponi non difficillime poteſt. Super locum autem durum & renitentem ex altera parte intendi manus, ex altera brachium debet, ſic, ut prona ſit, ſi in poſteriorem partem os excidit; ſupina, ſi in priorem; ſi in interiorem exterioremve, in latus. Ubi ſatis nervi diducti ſunt, ſi uſque in alterutrum latus procidit, manibus in contrarium repellendum eſt. At his, quæ in priorem poſterioremve partem prolapſa ſunt, ſuperimponendum aliquid durum, idque ſupra prominens os manu urgendum eſt, per quod os vis adjecta facilius in ſuam ſedem compellit.

CAP. XVIII.

De Palma luxata.

In palma quoque ossa interdum suis sedibus promoventur, modo in priorem partem, modo in posteriorem. In latus enim moveri, paribus ossibus oppositis, non possunt. Signum id solum est, quod omnium commune est: tumor ab ea parte, in quam os venit: sinus ab ea, à qua recessit. Sed sine intentione, digito tantummodo bene pressum os in suam sedem revertitur.

CAP. XIX.

De Digitis luxatis.

At in digitis totidem fere casus, eademque signa sunt, quæ in manibus. Sed in his extendendis non æque vi opus est; quod articuli breviores, & nervi minus validi sint. Super mensam tantummodo intendi debent, qui vel in priorem vel in posteriorem partem exciderunt; tumque palma compelli: ut ita in locum, unde lapsus est digitus, restituatur.

CAP. XX.

De Femore luxato.

Cum de humeris dixerim; de his quoque, quæ in cruribus sunt, videri possum dixisse: siquidem in hoc casu quædam similitudo est femori & humero.

tibiæ & cubito, pedi & manui. quædam tamen ſeparatim quoque de his dicenda ſunt.

Femur in omnes quatuor partes promovetur: ſæpiſſime in interiorem; deinde in exteriorem; raro admodum in priorem, aut poſteriorem. Si in interiorem partem prolapſum eſt, crus longius altero & valgius eſt: extra enim pes ultimus ſpectat. Si in exteriorem, brevius, varumque fit, & pes intus inclinatur; calx ingreſſu terram non contingit, ſed planta ima; meliuſque id crus ſuperius corpus, quam in priore caſu, fert, minuſque baculo eget. Si in priorem, crus plicari non poteſt, extenſumque alteri cruri ad calcem par eſt; ſed ima planta minus in priorem partem inclinatur: dolorque in hoc caſu præcipuus eſt; & maxime urina ſupprimitur. Ubi cum dolore inflammatio quievit, commode ingrediuntur, rectuſque eorum pes eſt. Si in poſteriorem, extendi non poteſt crus, breviuſque eſt; ubi conſiſtit, calx quoque terram non contingit.

Magnum autem femori periculum eſt; ne vel difficulter reponatur, vel repoſitum rurſus excidat. Quidam ſemper iterum excidere contendunt: ſed Hippocrates, & Diocles, & Philotimus, & Nileus, & Heraclides Tarentinus, clari admodum authores, ex toto ſe reſtituiſſe memoriæ prodiderunt. Neque tot genera machinamentorum quoque, ad extendendum in hoc caſu

femur, Hippocrates, Andreas, Nileus, Nymphodorus, Protarchus, Heraclides, faber quoque quidam reperiſſent, ſi id fruſtra eſſet. Sed ut hæc falſa opinio eſt; ſic illud verum: cum ibi valentiſſimi nervi muſculique ſint, ſi ſuum robur habent, vix admittere, ut reponatur: ſi non habent, repoſitum non continere.

Tentandum igitur eſt, &, ſi tenerius membrum eſt, ſatis eſt habenam alteram ab inguine, alteram à genu intendi: ſi validius, melius adducent, qui eaſdem habenas ad valida bacula deligarint; tumque eorum fuſtium imas partes oppoſitæ moræ objecerint, ſuperioreſque ad ſe utraque manu traxerint. Etiamnum valentius intenditur membrum ſuper ſcamnum, cui ab utraque parte axes ſunt, ad quos habenæ illæ deligantur: qui, ut in torcularibus, converſi, rumpere quoque, ſi quis perſeveraverit, non ſolum extendere nervos & muſculos poſſunt. Collocandus autem homo ſuper id ſcamnum eſt, aut pronus, aut ſupinus, aut in latus, ſic, ut ſemper ea pars ſuperior ſit, in quam os prolapſum eſt; ea etiam inferior, à qua receſſit. Nervis extenſis, ſi in priorem partem os venit, rotundum aliquid ſuper inguen ponendum; ſubitoque ſuper id genu adducendum eſt eodem modo, eademque de cauſa, qua idem in brachio fit; protinuſque, ſi complicari femur poteſt, intus eſt.

In cæteris vero casibus, ubi ossa paululum inter se recesserunt, medicus debet id, quod eminet, retro cogere; minister contra coxam propellere. Reposito osse, nihil novi aliud curatio requirit, quam ut diutius is in lecto detineatur; ne, si motum femur fuerit adhuc laxioribus nervis, rursus erumpat. Potest tamen conditus articulus medius aut summus canaliculo aliquo contineri.

CAP. XXI.

De Genu luxato.

GENU vero & in exteriorem, & in interiorem, & in posteriorem partem excidere, notissimum est. In priorem non prolabi, plerique scripserunt. potestque id vero proximum esse; cum ibidem opposita patella, ipsa quoque caput tibiæ contineat. Meges tamen eum, cui in priorem partem excidisset, à se curatum esse, memoriæ prodidit.

In his casibus intendi nervi rationibus iisdem, quas in femore retuli, possunt. Et id quidem, quod in posteriorem partem excidit eodem modo rotundo aliquo super poplitem imposito, adductoque eo crure, reconditur. Cæteræ vero manibus simul, tum ossa in diversas partes compelluntur.

CAP. XXII.
De Talo luxato.

TALVS quidem in omnes partes prolabitur. Ubi in interiorem partem excidit, ima pars pedis in exteriorem partem convertitur. Ubi huic contrarius casus, contrarium etiam signum est. At, si in priorem partem prorumpit, à posteriore latus nervus durus & intentus est; simusque iis pes est. Si in posteriorem, calx pene conditur, planta major fit. Reponitur autem is quoque per manus; prius in diversa pede & crure diductis. Et in hoc quoque casu diutius in lectulo perseverandum est; ne is talus, qui totum corpus sustinet, parum confirmatis nervis, ferendo oneri cedat, rursusque prorumpat. Calceamentis quoque humilioribus primo tempore utendum; ne vinctura talum ipsum lædat.

CAP. XXIII.
De Planta luxata.

PLANTARVM vero ossa iisdem modis, quibus in manibus, prodeunt; iisdemque conduntur. Fascia tantummodo calcem quoque debet comprehendere: ne, cum mediam plantam, imumque ejus vinciri necesse est, liber talus in medio relictus, materiam pleniorem recipiat, ideoque suppuret.

CAP. XXIV.

De Digitis luxatis.

IN digitis nihil ultra fieri debet, quam quod in his, qui ſunt in manu, poſitum eſt.

CAP. XXV.

De his, quæ cum vulnere loco moventur.

HÆc facienda ſunt in his caſibus, ubi ſine vulnere oſſa exciderunt: ſæpe tamen cum vulnere loco moventur. Hic vero & ingens periculum eſt, & eo gravius, quo majus membrum eſt, quove validioribus nervis aut muſculis continetur. Ideoque ab humeris, femoribuſque, metus mortis eſt;ac, ſi repoſita oſſa ſunt, ſpes nulla eſt:non repoſitis tamen, nonnullum periculum eſt. Eoque major in utroque timor eſt, quo propius vulnus articulo eſt.Nam Hippocrates nihil tuto reponi poſſe,præter digitos,& plantas, & manus, dixit:atque in his quoque diligenter eſſe agendum, ne præcipitentur ægri. Quidam brachia quoque & crura repoſuerunt:&,ne cancri, diſtentioneſque nervorum orirentur(ſub quibus in ejuſmodi caſu fieri ſolet mors matura)ſanguinem ex brachio miſerunt.Verum ne digitus quidem(in quo minimum,ut malum,ſic etiam periculum eſt) reponi debet aut in inflammatione, aut poſtea, cum jam vetus res eſt. Si quoque, repo-

reposito osse, nervi distenduntur, rursus id protinus expellendum est.

Omne autem membrum, quod cum vulnere loco motum, neque repositum est, sic jacere convenit, ut maxime cubantem juvat: tantum ne moveatur, neve dependeat. In omni tali morbo magnum ex longa fame præsidium est: deinde ex curatione eadem, quæ proposita est. Ubi ossibus fractis vulnus accessit, si nudum os eminet, impedimento semper futurum est. ideo, quod excedit, abscindendum est; imponendaque super arida linamenta sunt, & medicamenta non pinguia; donec, quæ saltem esse in ejusmodi re sanitas potest, veniat. nam & debilitas sequitur, & tenuis cicatrix inducitur: quæ necesse est facile noxæ postea pateat.

FINIS.

INDEX

INDEX CAPITUM
IN
A. CORNEL. CELSUM.
LIB. I. PRÆFATIO, pag. 1.

CAP. I.

Lib. 2. Præfatio. pag. 44.

Cap. 8.

LIB. 3.

INDEX CAPITUM.

LIB.

INDEX CAPITUM.

LIB. 4.

Lib.

INDEX CAPITUM.

Lib. 5. Præfatio pag. 255.

LIB.

LIB. 6.

INDEX CAPITUM.

INDEX CAPITUM.

LIB. 8.

FINIS.